

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ahmet YAZAR

KIYI ALANLARINDA TURİZM ODAKLI MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM:
ANTALYA KEMERAĞZI-KUNDU ÖRNEĞİ

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ahmet YAZAR

KIYI ALANLARINDA TURİZM ODAKLI MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM:
ANTALYA KEMERAĞZI-KUNDU ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Gülser ÖZTUNALI KAYIR

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2017

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ahmet YAZAR'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Ozan ZENGİN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Gülser ÖZTUNALI KAYIR (İmza)

Üye : Doç. Dr. Ferhunde HAYIRSEVER TOPÇU (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Janset AYTEMUR (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hüsniye AKILLI (İmza)

Tez Başlığı: Kıyı Alanlarında Turizm Odaklı Mekânsal Dönüşüm: Kemeragzı-Kundu Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 23/03/2017

Mezuniyet Tarihi : 27/04/2017

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Kıyı Alanlarında Turizm Odaklı Mekânsal Dönüşüm: Antalya Kemerazı-Kundu Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Ahmet YAZAR

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	v
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	vi
PLANLAR LİSTESİ	vii
GÖRSELLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜNDE DEVLET VE SERMAYE

1.1	Mekânın Dönüşümü.....	5
1.1.1	Kentsel Toprak Üretimi	7
1.1.2	Kentsel Rant	10
1.2	Mekânın Dönüşümünde Devletin ve Sermayenin Rolü.....	14
1.2.1	Devletin Sermaye Kesimine Mülkiyet Aktarımı	19
1.2.2	Sermaye Birikimini Hızlandıran İlişkiler	24
1.2.2.1	Kayırmacılık.....	24
1.2.2.2	Arazi Spekülasyonu.....	27
1.2.3	Mekânın Dönüşümünde Devlet ve Sermayenin Ortak Araçları	28
1.2.3.1	Kentsel ve Mekânsal Planlama	29
1.2.3.1.1	Mekânsal Planlama	31
1.2.3.1.2	İmar Planlarının Başkalaşan İşlevi.....	33
1.2.3.1.3	Geleneksel Planlamadan Esnek Planlamaya Doğru.....	36
1.2.3.2	Tahsisler ve Büyük Projeler Odaklı Turizmi Teşvik Anlayışı.....	39
1.2.3.2.1	Turizmi Teşvik	40
1.2.3.2.2	Tahsis	49

1.2.3.2.3	Büyük Projeler.....	63
1.2.3.3	Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi	64

İKİNCİ BÖLÜM

MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜ: KEMERAĞZI-KUNDU ÖRNEĞİ

2.1	Antalya Kemeragzi-Kundu Alan Araştırması.....	73
2.2	Antalya’da Kent Planlamasının Tarihsel Görünümü.....	74
2.3	Kemeragzi-Kundu Bölgesi Doğal Özellikleri.....	76
2.4	Kemeragzi-Kundu Bölgesinde Planlama ve Toprak Kullanımı	78
2.5	Turizmi Teşvikle Meydana Gelen Dönüşümün İzleri	104
2.5.1	Kemeragzi-Kundu Bölgesinde Tahsisler.....	114
2.5.2	Kemeragzi-Kundu Bölgesinde Büyük Projeler	134
2.6	Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planı ve Kemeragzi-Kundu Bölgesi Öngörülleri.....	139
SONUÇ		151
KAYNAKÇA		155
ÖZGEÇMİŞ.....		169

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Topraksızlaşma ve Yeniden Topraklanma	15
Şekil 1.2. Kamu-Özel Mülkiyet Dönüşüm Yöntemleri	21
Şekil 1.3. Kayırmacılık Türleri.....	25
Şekil 1.4. KTKGB ve Turizm Merkezi İlan, Planlama ve Tahsis Şeması	50
Şekil 1.5. Kamu Arazilerinin Tahsisinde İzlenen Prosedüre İlişkin İş Akış Şeması	52
Şekil 1.6. Kıyı ile İlgili Tanımları Gösterir Kroki	54
Şekil 1.7. Orman Ekosistemlerine İlişkin Önergeler.....	59
Şekil 1.8. Kamu Yararının Çoğaltılması İçin 4 Aşamalı Karar Süreci.....	62
Şekil 2.1. Lara Kent Parkı Alanının Geçirdiği Aşamalar	116
Şekil 2.2. Antalya BKAY Projesi Hazırlanma, Uygulanma ve İzleme Süreci.....	141
Şekil 2.3. Yerel BKAY Kurulu Faaliyet Yapısı	144
Şekil 2.4. Antalya BKAY Planı Plan Tekliflerinin Değerlendirilmesi.....	145

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. 2000-2015 Yılları Arasında Türkiye’de Turizm Gelirleri.....	42
Tablo 1.2. 2000-2015 Yılları Arasında Turizm Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı	42
Tablo 1.3. Antalya’da Turizm Yatırım Teşviklerinin Yıllara Göre Kıyaslaması (2012-2013, 2013-2014)	48
Tablo 1.4. Kıyıda Gözlenen Değişiklikler	56
Tablo 1.5. Türkiye’de Kıyı Yönetiminin Geçirdiği Aşamalar	65
Tablo 1.6. Farklı Kesimler ve Etkinlik Düzeyleri	67
Tablo 2.1. Derinlemesine Görüşme Yapılan Katılımcılar	73
Tablo 2.2. Tematik Çerçeve	74
Tablo 2.3. Kemerağzı-Kundu KTKGB	81
Tablo 2.4. Aksu Belediyesi Sınırları İçerisinde 1990-2000 ve 2006 Yılı Bitki Örtüsü ve Toprak Kullanımı Verileri	88
Tablo 2.5. Muratpaşa Belediyesi Sınırları İçerisinde 1990-2000 ve 2006 Yılı Arazi Örtüsü ve Toprak Kullanımı Verileri	91
Tablo 2.6. 1. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı	97
Tablo 2.7. 2. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı	98
Tablo 2.8. 3. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı	99
Tablo 2.9. 4. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı	100
Tablo 2.10. 5. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı	101
Tablo 2.11. Lara Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Peyzaj Tasarım Projesi	121
Tablo 2.12. Yerel BKAY Kurulu Paydaşları.....	141
Tablo 2.13. Kemerağzı-Kundu Bölgesindeki Yatırımlar	143
Tablo 2.14. Antalya BKAY Kapsamında Turizm Alan, Merkez ve KTKGB'leri	148

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1. Kent Toprağında Değer Artış Süreci.....	8
Grafik 1.2. Türkiye'deki Grup ve Zincir Oteller Varlık ve Mülk Puanı Sıralaması	47
Grafik 2.1. İnceleme Alanında Ayırt Edilen Jeomorfolojik Unsurların Alansal Dağılımı.....	77
Grafik 2.2. Antalya, Aksu'da 1990-2000 Yılı Arazi Örtüsü Değişimi	89
Grafik 2.3. Antalya, Aksu'da 1990-2006 Yılı Arazi Örtüsü Değişimi	90
Grafik 2.4. Antalya, Aksu'da 2000-2006 Yılı Arazi Örtüsü Değişimi	90
Grafik 2.5. Antalya, Muratpaşa'da 1990-2000 Yılı Arası Arazi Örtüsü Değişimi	92
Grafik 2.6. Antalya, Muratpaşa'da 1990-2006 Yılı Arası Arazi Örtüsü Değişimi	93
Grafik 2.7. Antalya, Muratpaşa'da 2000-2006 Yılı Arası Arazi Örtüsü Değişimi	93

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1. Alçak ve Yatık Arazi Kıyıları	55
Fotoğraf 1.2. Dar ve Yüksek Kıyı	55
Fotoğraf 2.1. Lara Turizm Yolu Kuzeyindeki Tarım Arazileri	102
Fotoğraf 2.2. Kundu Kıyı Şeridinde Yer alan Otel Arazileri	103
Fotoğraf 2.3. Zenginleştirilmiş Quicbird Uydu Görüntüleri; (a) 2002 yılı, (b) 2009 yılı	107
Fotoğraf 2.4. NDVI Yöntemi Kullanılarak Hazırlanan Bitki Örtüsü Yoğunluğu İndeks Haritaları; (a) 2002 yılı, (b) 2009 yılı	108
Fotoğraf 2.5. Rekreatif Etkinlik İçin Sit Alanının Kullanımı	110
Fotoğraf 2.6. Sit Alanının Kullanımına İlişkin İzler	111
Fotoğraf 2.7. ATV Safari Araçlarına Ait İzler-26.04.2015	112
Fotoğraf 2.8. ATV Safari Araçlarına Ait İzler-29.09.2015	113
Fotoğraf 2.9. Sit Alanı İç Kesimlerinde ATV Safari Araçlarına Ait İzler-29.09.2015	114
Fotoğraf 2.10. Temalı Park Alanı (Kuzey)	116
Fotoğraf 2.11. Temalı Park Alanı (Güney)	117
Fotoğraf 2.12. 1968 Yılına Ait Hava Fotoğrafı	124
Fotoğraf 2.13. 1975 Yılına Ait Hava Fotoğrafı	125
Fotoğraf 2.14.1981 Yılına Ait Hava Fotoğrafı	126
Fotoğraf 2.15. 1992 Yılına Ait Hava Fotoğrafı	127
Fotoğraf 2.16. 2004 Yılına Ait Hava Fotoğrafı	128
Fotoğraf 2.17. 2009 Yılına Ait Hava Fotoğrafı - Kuzey	129
Fotoğraf 2.18. 2009 Yılına Ait Hava Fotoğrafı - Kuzey	130
Fotoğraf 2.19. 2015 Yılına Ait Hava Fotoğrafı	131
Fotoğraf 2.20. Aksu Çayı Kıyı Şeridi Yeni Otel İnşaatları	132

PLANLAR LİSTESİ

Plan 2.1. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Turizm Alanları	82
Plan 2.2. 16/12/2013 Tarihinde Onaylanan 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı.....	83
Plan 2.3. 27/08/2015 Tarihinde Onaylanan 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı.....	84
Plan 2.4. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Konut Alanları	86
Plan 2.5. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Ticari Alanlar..	87
Plan 2.6. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Rekreasyon Alanları	87
Plan 2.7. Tahsise Konu Temalı Park Alanı	115
Plan 2.8. Temalı Park Proje Notları.....	123
Plan 2.9. Expo-Kundu Güzergah Değişikliği Mevcut Plan ve Öneri Plan.....	138
Plan 2.10. Antalya BKAY Proje Alanı Alt Planlama Bölgeleri.....	149
Plan 2.11. Antalya BKAY Kapsamında 3.Bölge Antalya Kent Merkezi.....	149

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 2.1. Kıyı Jeolojisi ve Jeomorfolojisi	77
Görsel 2.2. Kemerağzı-Kundu KTKGB ve Mülga Lara Turizm Merkezi Sınırları	80
Görsel 2.3. Expo2016-Kundu Bağlantı Yolu	85
Görsel 2.4. Kemerağzı-Kundu Bölgesinde Bitki Örtüsü	94
Görsel 2.5. Kemerağzı-Kundu Bölgesinde Orman Niteliğindeki Araziler	95
Görsel 2.6. Aksu Deltası	95
Görsel 2.7. 1. Değişim Alanı	97
Görsel 2.8. 2. Değişim Alanı	98
Görsel 2.9. 3. Değişim Alanı	99
Görsel 2.10. 4. Değişim Alanı	100
Görsel 2.11. 5. Değişim Alanı	101
Görsel 2.12. Aksu Çayı Batısında Golf Alanı Olarak Tahsis Edilen Bölge	104
Görsel 2.13. 1077-1078 Parsellerin Bulunduğu Yerler	119
Görsel 2.14. Tahsise Konu Temalı Park Projesi Görsel Tasarımı	122
Görsel 2.15. Antalya Büyükşehir Belediyesi Kruvaziyer Limanı Projesi	135
Görsel 2.16. Yapılması Planlanan Kruvaziyer İskelesinin Yeri	136
Görsel 2.17. Expo-Kundu Bağlantı Yolu Mevcut Hat ve Öneri Hat	137
Görsel 2.18. Antalya Büyükşehir Belediyesi Nehir Kanalları Projesi	139

KISALTMALAR LİSTESİ

AKTOB	: Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği
ATV	: All Terrain Vehicle
BKAY	: Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi
Çev.	: Çeviren
ÇDP	: Çevre Düzeni Planı
Der.	: Derleyen
E.	: Esas
Ed.	: Editör
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GZFT	: Güçlü-Zayıf-Fırsatlar-Tehditler
Ha	: Hektar
Haz.	: Hazırlayan
K.	: Karar
Km	: Kilometre
KTKGB	: Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KUYAB	: Kundu Turizm Yatırımcıları Birliği
LATUYAB	: Lara Turizm Yatırımcıları Birliği
Ltd.	: Limited
M.	: Madde
m.	: Metre
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜÇEV	: Türkiye Çevre Koruma Vakfı
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri

ÖZET

Çalışmanın konusu kamusal nitelikteki kıyı alanları ve arazilerinin küresel neoliberal ekonomi koşullarında, mekânsal dönüşümü sağlamak üzere sermaye lehine nasıl kullanılabilir hale getirildiği ve bu toprakların dönüşümünün hangi araçlar eliyle, nasıl gerçekleştiği ile ilgilidir.

Araştırmanın birincil amacı, Antalya’da Kemerağzı-Kundu Bölgesi’nde mekânın dönüşümünün, planlama, turizmi teşvik ve bütünleşik kıyı alanları yönetimi (BKAY) bağlamında değerlendirilmesidir. Araştırmanın ikincil amacı ise, Antalya’da turizmin gelişimi sürecinde kentsel ve kamusal toprakların devlet aracılığıyla sermayenin kullanımına sunulması sürecini, bu dönüşümü kolaylaştıran araçların ortaya konulması ve bu araçlar arasında bütünleşik kıyı alanları planlamasının da işlev kazanmasını ekonomi politik çerçevesinde açıklamak, bu sürecin yarattığı olumsuzlukları ortaya koymak, çözüm önerileri geliştirmeye çalışmaktır.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, mekânın dönüşümü, kentsel toprak, sit alanı, mekân, rant, meta/metalaşma, kamu yararı, mülkiyet aktarımı, tahsisler, kayırmacılık ve spekülasyon, planlama, turizmi teşvik, kıyı ve bütünleşik kıyı alanları yönetimi kavramsal ve kuramsal çerçevede incelenmiştir.

Mekânın dönüşümünün kentsel toprak ve rant ilişkisi çerçevesinde irdelenmesi, devletin ve sermayenin bu dönüşümdeki rol ve işlevleri, kullandıkları ortak araçlar, ilgili sorunlar ve mevzuat ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde Antalya Kemerağzı-Kundu Bölgesi ile ilgili olarak, bölgenin doğal özellikleri, imar planları, arazi ve bitki örtüsü kaybı, kıyı ve doğal sit alanı ile ilgili değişimler, birinci bölümde ele alınan kentsel planlama, tahsisler, büyük projeler ve bütünleşik kıyı alanları yönetimi konularıyla paralel biçimde değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında; yüz yüze görüşme, istatistiki veriler, planlar, arazi görüntüleri, tahsisler, mahkeme kararları, hava fotoğrafları ile veri toplanmıştır.

Araştırma alanında yer alan arazilerin; ekolojik ve tarımsal niteliklerini kaybederek yerleşim ve turizm amaçlı kullanılabilir hale getirilmiş olduğu gözlemlenmektedir. Geçmişten bugüne merkezi yönetimin turizm teşvik uygulamaları ve bütünleşik kıyı yönetimi gibi araçlarla bu dönüşüm sürecinin desteklenmekte olduğu ve hızlandırıldığı; tarımsal arazilerin azaldığı, kıyı alanlarının mekânsal dönüşüm sonucu kamusal niteliklerini kaybettiği ve sermaye lehine kâr amaçlı kullanılabilir hale getirildiği bulgulanmıştır. Bunların yanında bölgede yer alan kıyı alanları, tarım topraklarının ve orman arazilerinin, rant yönlü taleplerden

olumsuz etkilendiği ve bölgenin; yerel yönetimler tarafından yapılan imar değişikliklerinden dolayı doğal zenginliklerini kaybettiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekânın Dönüşümü, Rant, Planlama, Turizm Teşvik, Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi

SUMMARY

**TOURISM-ORIENTED SPATIAL TRANSFORMATION IN COASTAL AREAS:
ANTALYA KEMERAĞZI-KUNDU SAMPLE**

This study examines how coastal public spaces and lands have been made available by spatial transformation in favor of capital in global neoliberal economic conditions, and by which means and how the transformation of these lands is handled.

The primary purpose of the study is to assess the transformation of the space at Kemeragzi-Kundu Region in Antalya in the context of planning, encouragement of tourism and integrated coastal zone management (ICZM). Secondary purpose of the study is to describe the process where urban and public land were made available for the capital by the state to promote tourism development, together with the tools that facilitated this transformation; to explain the function of planning of integrated coastal zones in the context of political economy; to demonstrate the problems created by this process and to suggest solutions.

The study consists of two chapters. The first chapter deals with the transformation of space, urban land, protected area, rent, commodity/commoditization, public benefit, transfer of property, allocation, favoritism and speculation, planning, encouragement of tourism, coastal and integrated coastal zone management within conceptual and theoretical framework.

It also evaluates the spatial transformation within the context of urban land and rent, as well as the role and function of state and capital in this transformation, the common tools they used, the related problems and regulations. In the second chapter of the study, natural characteristics of Kemeragzi-Kundu Region, as well as relevant zoning plans, losses in land and vegetation, changes in coastal and protected natural sites, are examined in parallel to the urban planning, allocations, major projects and integrated coastal zone management dealt with in the first chapter. In the scope of the research; data were collected with face-to-face interviews, statistical data, plans, land views, allocations, court decisions, aerial photographs.

It is observed that the lands examined in the study have lost their ecological and agricultural qualities and been made available for settlement and tourism purposes. It has been found that this transformation process has long been supported and accelerated by the central government's tourism incentive practices and integrated coastal management, agricultural lands have decreased in size, coastal areas have lost their public nature as a result of spatial transformation, and they have been made available for profit purposes in favor of capital. Besides, it has been observed that the coastal areas, agricultural lands and forest lands in the

region have been adversely affected by rent demands and that the region's natural wealth has been lost due to zoning changes made by local governments.

Keywords: Spatial Transformation, Rent, Planning, Encouragement of Tourism, Integrated Coastal Zone Management

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanması uzun bir süre aldı. Öncelikle kendisine tükenmez bir vefa borcu hissettiğim, bana yüksek lisans öğrenimimden bu yana desteklerini esirgemeyen, doktora tez sürecinde de bir ebeveyn gibi sabreden, engin bilgi ve deneyimiyle bilimsel açıdan her daim zihnimi aydınlatan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Gülser ÖZTUNALI KAYIR'a sonsuz teşekkür ederim.

Kendisinden akademik tahsilim sırasında ders alıncam da tez yazım sürecinde ufkumu açan, farklı bir bakışla düşünmemi, kentleşme ve planlama bakış açısını kavrayabileceğim bir süreci hazmetmemi sağlayan, değerli insanlarla tanışmama vesile olan değerli hocam Doç. Dr. Hilal ERKUŞ ÖZTÜRK'e ve akademik düşüncü, akademik bir konunun sayısal verilere hapsedilmeden nitel anlatımla nasıl işlenebileceğini keşfetmemi sağlayan, eşsiz yardımseverliği ve samimiyeti karşısında defalarca mahcup hissettiğim kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Janset AYTEMUR'a teşekkürü bir borç bilirim. Tezin başlangıcında çizilen yol haritasının olgunlaşmasında ve bilimsel bir temele oturtulmasını sağlayan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ'a, tezin bütünlüklü bir şekilde ve daha anlaşılır bir akışla kurgulanmasında değerli görüşleri ile katkısını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Ferhunde HAYIRSEVER TOPÇU'ya sonsuz teşekkür ederim.

Türkiye Çevre Koruma Vakfı tarafından verilen doktora bursu sayesinde, tezin son iki yılında araştırmalarımın yoğunlaşması, saha çalışmaları ve derinlemesine mülakatların yapılması nedeniyle Antalya dışına yaptığım seyahatleri finanse edebildim. Bu nedenle ülkesinin aydınlık geleceği için bilimle uğraşan insanlara ve bu teze olan maddi desteklerinden ötürü Türkiye Çevre Koruma Vakfı'na (TÜÇEV) kendim ve ailem adına teşekkür ederim.

Bu çalışmanın başlangıcından sonuçlanmasına kadar her dakikasında bana yol arkadaşlığı yapan, sabır ve desteğiyle hayattaki en büyük dayanağım canım eşim Semiha'ya ve bu tezin son iki buçuk senesinde yaşama merhaba diyen canım oğlum Mert'e teşekkürler.

Ahmet YAZAR

Antalya, 2017

GİRİŞ

Günümüzde mekânla ve kıyı alanlarıyla ilgili dönüşümler tüm dünyada neoliberal politikalar çerçevesinde yürütülür hale gelmiştir. Devletten sermayeye doğru bir dönüşüm gözlemlenmektedir. Kıyı alanlarıyla ilgili olarak, neoklasik ve ekonomi politik gibi farklı bakış açıları değişik çözümler önermektedir. Devlet ve sermaye arasındaki ilişkiyi salt ekonomik bir bakışın ötesinde ekonomik ve toplumsal olanla içiçe ele almak gerektiğinden, üretim ilişkileri ve iktidar ilişkilerine ilişkin çözümlerler çalışmaya kaynaklık edecektir.

Kıyı alanlarının mekânsal dönüşümünde turizmin önemli bir sektör olarak işlev gördüğü kabul edilerek, bu araştırma kıyı alanlarının devlet ve sermaye ekseninde dönüşümü, dönüşüm süreçleri ve işleyiş mekanizmalarını kapsamaktadır. Antalya’da turizm odaklı olarak kıyı alanlarında kamu mülkiyetinin aktarımı süreci, kuramlar, araçlar ve veriler ışığında incelenmektedir. Araştırma doğrudan ekolojik ve toplumsal bir bakış açısından çok, devlet ve sermaye arasındaki ilişkilere odaklıdır. Ayrıca yapılan inceleme, turizm eksenli gelişimini sürdüren bir kent olarak Antalya’ya ait kamusal topraklar üzerinde yapılan değerlendirmeleri de içermektedir. Çalışmanın konusu kamusal nitelikteki kıyı alanları ve arazilerinin küresel neoliberal ekonomi koşullarında, mekânsal dönüşümü sağlamak üzere sermaye lehine nasıl kullanılabilir hale getirildiği ve bu toprakların dönüşümünün hangi araçlar eliyle, nasıl gerçekleştiği ile ilgilidir.

Araştırmanın birincil amacı, Antalya’da Kemerağzı-Kundu Bölgesi’nde mekânın dönüşümünün, planlama, turizmi teşvik ve bütünlük kıyı alanları yönetimi (BKAY) bağlamında değerlendirilmesidir.

Araştırmanın ikincil amacı ise, Antalya’da turizmin gelişimi sürecinde kentsel ve kamusal toprakların devlet aracılığıyla sermayenin kullanımına sunulması sürecini, bu dönüşümü kolaylaştıran araçların ortaya konulması ve bu araçlar arasında bütünlük kıyı alanları planlamasının da işlev kazanmasını ekonomi politik çerçevesinde açıklamak, bu sürecin yarattığı olumsuzlukları ortaya koymak, çözüm önerileri geliştirmeye çalışmaktır.

Araştırmanın sorunsal kıyı alanlarının mekânsal dönüşümüdür. Araştırmanın sorunsalına ilişkin varsayımlar şöyle sıralanabilir:

- Neoliberal politikalarla, devlet ve sermaye kamu yararını göz ardı ederek ve ortak araçlar kullanarak kıyı alanlarının mekânsal dönüşümünü gerçekleştirmektedirler.
- Turizm teşvik politikası ve uygulamaları mekânın dönüşümünü hızlandırmaktadır.
- Bütünlük kıyı alanları yönetiminin uygulanmasına ilişkin süreç sermayeyi desteklemektedir.

- Antalya’da Kemeragzı-Kundu Bölgesi’nde yer alan araziler; ekolojik ve tarımsal niteliklerini kaybederek yerleşim ve turizm amaçlı kullanılabilir bir nitelik kazanmaktadır.
- Kemeragzı-Kundu Bölgesi’nde yer alan tarımsal araziler azalmakta, kıyı alanları kamusal niteliklerini kaybetmekte ve sermaye lehine kâr amaçlı kullanılabilir hale getirilmektedir.
- Kemeragzı-Kundu Bölgesi’nde yer alan kıyı alanları, tarım toprakları ve orman arazileri, rant yönlü taleplerden olumsuz etkilenmektedir.
- Kemeragzı-Kundu Bölgesi’nde yer alan kıyı alanları, yapılan imar planlarından olumsuz etkilenmektedir.

Bu varsayımların sınanması kent, mekân ve rant kuramları, ekonomi politik bakış açıları, planlama ve bütünleşik kıyı yönetimi çerçevesinde yüz yüze görüşme, istatistiki veriler, planlar, arazi görüntüleri, tahsisler, mahkeme kararları, hava fotoğrafları ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada; tümdengelim, tarihsel gelişme, karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Eleştirel ve işlevselci bir bakışla araştırma şekillendirilmiştir. Kemeragzı-Kundu Bölgesi’ne ilişkin olarak yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmış, görüşmecilerin ses kayıtları deşifre edilmiş, kodlanmış ve tematik analizi yapılmıştır. Araştırmada disiplinlerarası çalışılmış ve kaynak taraması yapılmıştır.

Disiplinlerarası yaklaşım farklı alanlardan temel kavramların bir arada kullanımını gerektirmiştir. Kıyı alanlarının neoliberal politikalar çerçevesinde mekânsal dönüşümü incelenirken devletin işlevi, sermayenin rolü, kullandıkları ortak araçlar ele alınmıştır. Günümüzde neoliberal politikaların yaygınlaşması kıyı alanlarının dönüşümünü getirmekte, kamu yararı açısından kayıplar yaratmaktaysa da, dönüşüm sadece mekânsal değil kamu yararı, kamusal alan, kıyı, planlama, mülkiyet gibi kavramların içeriklerinin de değişimini getirmektedir. Bu nedenle her bölümün başında ilgili kavramsal açıklamalara yer verilmiştir.

Kuramsal arka plan ve sorunsal bağlamında çalışma, devletin mekânın dönüşümündeki rolünü sermaye yanlı biçimde hareket ederek, aracılık, kolaylaştırıcılık, gözlemcilik gibi işlevler görerek, toplumsal rızanın oluşturulmasını, meşruiyeti ve sermayenin hızlı biçimde birikim elde etmesine uygun bir ortamı sağlamaya çalıştığı; sermayenin ise kent ve kıyı alanlarını dönüştürerek birikimini çoklaştırma ve sürekli hale getirmeye odaklandığı gözlemlenmiştir.

Özellikle son yıllarda büyük bir hızla Antalya coğrafyasında denize kıyısı olan alanlar turizm gelişimi sürecinde el değiştirerek kentsel rant aracı haline gelmiş; turizm teşvik yasası,

arazi tahsisleri, stratejik planlar, bütünleşik kıyı alanı planları, imar planları ve çevre master planlarının mekânın dönüşümünde belirleyici rol oynayan araçlar olarak kullanıldığı saptanmıştır.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları söz konusudur. Kıyı alanları, Kemerağzı-Kundu bölgesi örneği ile sınırlıdır. Bölgede yer alan doğal sit alanı ile ilgili ekolojik bilimsel araştırma raporunu temin için yazılı talepte bulunulduğu halde rapora ulaşılamamıştır. Yüz yüze görüşmelerde yerel yöneticiler görüşme taleplerini kabul etmemiş, ilgili yerel üst düzey yönetimler randevu taleplerini reddetmiş, bölgede yapılan tahsislerle ilgili açık verilere ulaşılamamış, şirket bazlı geçmişten bu yana yapılan tahsisleri gösterir veriler temin edilememiş ve detaylı firma tahsis bilgilerine ulaşılamamıştır.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, mekânın dönüşümü, kentsel toprak, sit alanı, mekân, rant, meta/metalaşma, kamu yararı, mülkiyet aktarımı, tahsisler, kayırmacılık ve spekülasyon, planlama, turizmi teşvik, kıyı ve bütünleşik kıyı alanları yönetimi kavramsal ve kuramsal çerçevede incelenmiştir. Öncelikle kamusal alan kavramına ilişkin olarak Özbek'in (Özbek, 2015: 33) kavramlaştırmasından yararlanılarak ele alındığında kamusal alan devlet otoritesinin ve erkinin alanı olarak politik olan alan biçiminde kullanılmıştır. Kamu yararı kavramı ise Hayta'nın kavramsallaştırmasından yola çıkarak "idarenin görevlerini yerine getirebilmek için teker teker fertler dışında bütün toplumun veya yerine ve görevine göre belirli halk topluluklarının göz önüne alınmasının mecburiyeti" olarak kullanılmıştır (Hayta, 2007: 24).

Mekânın dönüşümünün kentsel toprak ve rant ilişkisi çerçevesinde irdelenmesi, devletin ve sermayenin bu dönüşümdeki rol ve işlevleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak devletin ve sermayenin mekânın dönüşümünü gerçekleştirerek bu dönüşüm sonucunda yinelenen biçimde sermaye birikimini artırmaya yönelik kullandıkları ortak araçlar, ilgili sorunlar ve mevzuat ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde Antalya Kemerağzı-Kundu Bölgesi ile ilgili olarak, bölgenin doğal özellikleri, imar planları, arazi ve bitki örtüsü kaybı, kıyı ve doğal sit alanı ile ilgili değişimler, birinci bölümde ele alınan kentsel planlama, tahsisler, büyük projeler ve bütünleşik kıyı alanları yönetimi konularıyla örtüşür şekilde değerlendirilmiştir.

Antalya'da Kemerağzı-Kundu Bölgesi'nde yer alan arazilerin; ekolojik ve tarımsal niteliklerini kaybederek yerleşim ve turizm amaçlı kullanılabilir hale getirilmiş olduğu gözlemlenmektedir. Geçmişten bugüne merkezi yönetimin turizm teşvik uygulamaları ve bütünleşik kıyı yönetimi gibi araçlarla bu dönüşüm sürecinin desteklenmekte olduğu ve hızlandırıldığı; tarımsal arazilerin azaldığı, kıyı alanlarının mekânsal dönüşüm sonucu

kamusal niteliklerini kaybettiği ve sermaye lehine kâr amaçlı kullanılabilir hale getirildiği bulgulanmıştır. Bunların yanında bölgede yer alan kıyı alanları, tarım topraklarının ve orman arazilerinin, rant yönlü taleplerden olumsuz etkilendiği ve bölgenin; yerel yönetimler tarafından yapılan imar değişikliklerinden dolayı doğal zenginliklerini kaybettiği gözlemlenmiştir.

Kemerağzı-Kundu bölgesi ile ilgili bazı çalışmalar mevcuttur. Araştırmanın özgünlüğü bu bölgede yapılmış araştırmaların bulunmaması temel olmak üzere, bölgenin turizm yatırımlarını çeken özelliklere ve doğal sit alanına sahip bir bölge olmasından, bu alanın dönüşümüyle ilgili kamu yararı, planlama, turizm teşvik ve bütünleşik kıyı alanları yönetimi temeline dayalı eleştirel bir çalışma bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu bölge ile ilgili yapılmış olan çalışmaların genelde turizm yatırımları ya da ekonomik veya hukuksal boyutları dikkate aldığı görülmüştür. Planlamacılar, kamu yönetimcileri, hukukçular, bilim insanları gibi meslek gruplarının bu alanla ilgili farklı çalışmalarına kaynaklık edebilecek niteliğinin olması araştırmanın öneminin göstergesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜNDE DEVLET VE SERMAYE

1.1 Mekânın Dönüşümü

Çok farklı tanımları olan mekân ile ilgili ortak bir kavramsal çerçeve çizilebilir. Bu bakımdan mekânın farklı anlamları ile ilişkili olarak mekân kavramının içeriğini doldurmak mümkündür. Mekân, kimi zaman geometrik bir tasvir olarak mimarlık bakışıyla ele alınmakta, kimi zaman felsefi tartışmalarda zaman kavramı ile birlikte düşünülmektedir. Sosyal ilişkiler açısından ise mekân kavramı, insan etkileşimlerinin mekânda gerçekleştiği görüşü ile bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Politik olarak ise mekân, devlet, birey ve grup hâkimiyet alanları (teritori) bağlamında stratejilerin geliştiği bir düzlem olarak görülmektedir (Kaya, 2014: 2).

Toplumun genel gelişimini sağlayan düzeneklerle mekânsal biçiminin bağlantılı olduğunu, kenti kavrayabilmek için mekânsal biçimlerin, hangi süreçler vasıtasıyla yaratıldığını ve dönüştürüldüğünü kavramak gerektiğini vurgulayan Castells'in (1983: 103) açıklamaları mekânsal dönüşümlerin toplumsal olanla ilişki ve etkileşim içinde olduğunu, kenti tanıma aracı olarak görülmesi gerektiğini anlatmaktadır. Ersoy (2012: 359) ise, toplumun mekânla arasında bir bağlam olduğunu ve bunların jeomorfolojik yapı, mülkiyet, müzakere, yönetmelik, kentsel rehber, tarih ya da gelenek biçiminde karşımıza çıktığını saptayarak, bize bu bağlamın toplumsal, siyasal, ekonomik, hukuksal boyutları da içerdiğini göstermektedir.

Mekân ve kent kavramlarının içiçeliğini Castells'in (1978: 115) "mekân yalnızca toplumsal yapının açılımının bir sonucu olmayıp, üzerinde bir toplumun özgüllük kazandığı tarihsel bir araya gelişin somut ifadesi, kendini belli edişi anlamını taşımaktadır" saptaması; bize mekânsal dönüşümün tüm bu ilişki ve etkileşim bağlamlarında gerçekleştiğini düşündürmektedir.

Lefebvre, fiziksel, zihinsel, sosyal olmak üzere 3 farklı mekân boyutundan söz ederek 2 farklı mekân ayrımı yapmaktadır. Somut mekân, fiziksel, doğal, kozmos biçimindedir ve insanların kullanımı ve günlük yaşamı ile zenginleşir. Soyut mekân ise zihinsel soyutlama ile sosyal anlamda gündelik yaşam pratiklerini içererek, sermayenin ve devletin mekânları olarak ortaya çıkmaktadır. Soyut mekânlar hâkimiyet mekânları; somut mekânlar ise edinilmiş mekânlardır. Soyut ve somut mekânlar birbirinden kopuk değildir. Sermaye ve devlet soyut mekânı sömürgeleştirme çabasında iken, emekçi sınıflar somut mekânda buna karşı mücadele vermektedir. Kent mekânsal anlamda sadece yapısal bir çevre değildir. Kent kapitalist

gelişmenin öznesidir ve kentsel mekân, toplumsal ilişkiler ve mücadelelerin bir ürünüdür (Lefebvre, 1991: 11).

Günümüzde kenti oluşturan doğa, doğal çevre, yapılı çevre ve toplumsal yaşamın bütününde (ki tamamı mekân olarak adlandırılabilir) belirgin bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim sürecinde karar vericiler ve uluslararası, ulusal ve yerel düzeydeki etkin unsurların rolü büyüktür (Şenol, 2008: 70). Ancak söz konusu değişim süreci temelde kapitalist üretim ilişkilerine ve neoliberal ekonomik sisteme ilişkin bir bakış açısıyla kavranabilir (Przeworski, 2014: 9).

Neoliberalleşme, son otuz yıldır gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri ve coğrafyaları üzerinde etkilidir. Piyasalaştırma, pazarı rekabete açma, devletsizleştirme, siyasi otoritenin sermaye yönünde yatay transferi, ulus-üstü ve ulus-altı ölçeklere dikey transferi bu süreci ifade eden ortak kavramsallaştırmalar olarak ortaya çıkmaktadır (Erkuş Öztürk ve Terhorst, 2013: 460). Neoliberalleşmeye ilişkin kavramlar temelinde çelişen ve çatışan çıkarlar kent mekânında bir arada bulunmaktadır (Şengül, 2000: 27).

Castells (1977: 237), kente ilişkin tanımlamada kent içindeki işgücünün yeniden üretimi ile bağlantılı bir hipoteze ulaşmadan önce kentin ekonomik, ideolojik ve politik kavramsallaştırmalarını düşünmüştür. Castells'e göre kent, işgücünün yeniden üretiminin mekânsal birimidir (Castells, 1977: 237; Gottdiener, 2001: 251).

Kapitalist sistem mekânı sermayenin gereksinimlerine göre biçimlendirmektedir. Yani artık mekânların üretiminde kapitalist toplumsal ilişkilerin rolü vardır. Kapitalist sistem kendisini yeniden üretirken mekânı da bir bütün olarak yeniden üretir (Kars Kaynar, 2015: 24).

Kapitalist toplumsal ilişkilerin önemi vurgulanırken salt toplumsal ilişkilere de saplanıp kalınmamalı. Çünkü mekân, ne sadece toplumla ilişkilidir ne de; sadece siyasi otorite ve sermayenin yöneldiği bir odak noktasıdır. İkisi arasında ilişkilerin geliştiği, diyalektik ilişkinin bir ürünüdür (Keskinok, 1998: 92).

Belli bir kenti ele aldığımızda bu diyalektik ilişkilerin taraflarının etkinlik derecesi ve gerek kentin bütünü, gerekse de kendi içinde bir bütünlük sunan parçaları (mahalle, semt, cadde, bölge) siyasi iktidar ile yerel dinamiklerin güçler dengesine bağlı olarak işler (Doğan, 2011). Bu noktada, kapitalist üretim ilişkilerinin ve neoliberal ekonominin kendi sürekliliğini sağlayabilmesi için “mekâna yerleşmek ve mekân üretmek” temel bir dayanaktır (Merrifield, 2002: 186). Kapitalist toplumda ilişkiler, mekân üzerinde mekânın tekrarlı biçimde dönüşümüne hizmet ederek gelişmektedir. Mekânın dönüşümü için öncelikle mekânın tekrarlı

biçimde üretilebilir hale getirilmesi gerekir. Mekânın üretimi ise, kent topraklarının üretimi, mekânsal planlanması ve dönüşümünün sağlanması yoluyla gerçekleşmektedir.

1.1.1 Kentsel Toprak Üretimi

Toprak, üzerinde ve altında barındırdıkları ile birlikte değerlendirilmektedir. Kentsel toprak miktar açısından sınırlıdır. Kıt bir kaynak niteliğindedir. Başka yere nakli ve arttırılması mümkün değildir. Toprak, ekonomi disiplini açısından, elinde bulunduranlara gelir getiren, üretim alanlarına girdi oluşturan, farklı politikalarla da daha fazla talep edilen bir alını satılır ürün haline getirilmiştir. Ekolojik bir canlı olduğu ön kabulü esas olmak kaydıyla ekonomi disiplini açısından toprak, “rasyonel birey tarafından bugün elde edeceği faydayı gelecekte elde edeceği eşdeğer faydaya tercih etmesi ile verili kaynaklar içinde optimum kullanımı esas olan bir üretim faktörü”dür” (Ercan, 2012: 206). Ancak toprağın arzı diğer üretim faktörlerinden bazı farklılıklar taşımaktadır. Toprağın konumu, mekânsal ilişkiler, toprağı elinde bulunduranların farklı amaçlara sahip olmaları toprağın fiyatını veya değerini belirlemede birer etkindir (Eceral vd., 2010: 308).

Kent toprakları, toprağın sahibi ve kullanıcıları olmak üzere iki farklı boyutta anlam kazanmakta ve sınırlılık, taşınamazlık, çoğaltılamazlık gibi özelliklerle ele alınmaktadır. Bunların yanında kentsel topraklar beş işleve sahiptir (Ertürk ve Sam 2011: 155-157):

- “Yer ve rant sağlayarak gelir elde etme,
- Kent topraklarının konumuna göre kent etkinliklerine ulaşılabilirlik,
- Sosyal statü sağlama,
- Servet biriktirme,
- Gelir transferi.”

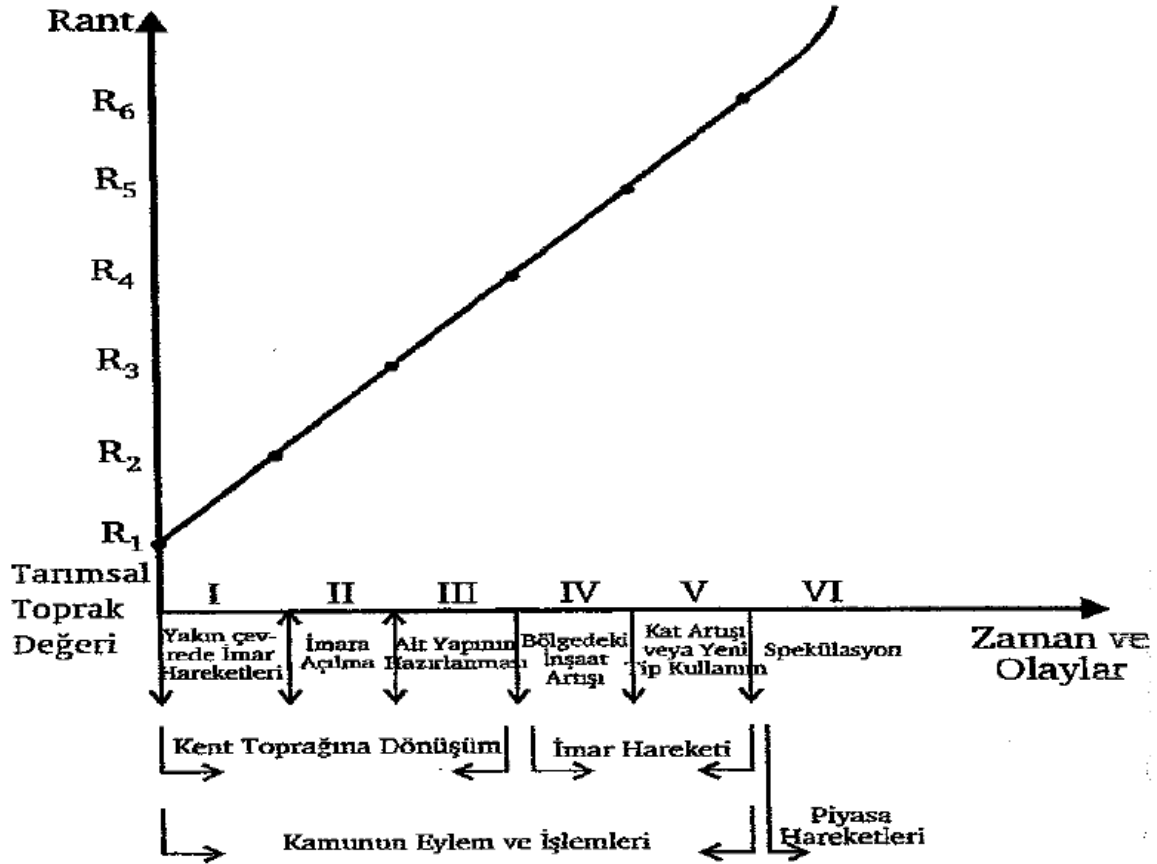
İnsanlık tarihinin dönüşümünde ve değişiminde insanın doğrudan toprakla ilişkisi bu işlevlerle içiçe gelişmiştir. Özellikle mülkiyet biçimleri ve toprağın kullanımı bu noktada etkilidir. İdeoloji, üretim, bölüşüm ilişkileri toprağın sahipliğiyle ve kullanımı ile ilişkilendirilebilir. Ne var ki, küresel kapitalist sistem döneminde bu ilişki büyük bir değişime uğramıştır (Turan ve Bayram, 2010: 90). Toprağın geçirdiği bu değişim günümüzde toprağın üretilemezliğinden çok toprağın üretimi ve üzerinde bir değer artışı gerçekleştirilmesi ile ilişkilidir.

Kentsel toprak üretiminden söz edilmesi toprağın dönüşüme uğradığına dikkat çekmek içindir. Eğer kaynak kıt ise dönüşüme uğradıktan sonra da kıtlığı sürecektir (Tekeli, 2009: 71-72). Bu nedenle kentsel toprak üretimi ile bu toprağın değer artışı birbirinden bağımsız düşünülmemelidir. Kentsel toprak üretimine ilişkin kuramsal tartışmalar ağırlıklı olarak

toprağın tarımsal niteliğinden çıkarılarak kentsel arsa niteliğine dönüştürülmesi süreci ile ortaya çıkan “imar değeri” üzerinden konuyu ele almaktadır (Keskinok, 2006: 150).

Kent çevresinde yer alan tarım toprakları, kent büyümesi ve genişlemesiyle değerlenir. Tarımsal kullanım değerine ilişkin topraklar, bu defa kentin genişlemesi ile birlikte yine bir değer artışı ile karşılaşır. Yine bu alanla ilgili olarak yönetsel kararlar veya plan değişiklikleriyle tekrar değer artışı gerçekleşecektir. Bir anlamda bu süreç altyapının oluşturulmasıdır. Altyapının oluşturulması da tekrar bir değer artışı getirecektir. İdari işlemlerle ve planlama kararları ile oluşturulan değer artışına “imar değeri” denilmektedir. Bundan sonra ise inşaat, spekülasyon vb. piyasa hareketleriyle değer artışı katlanarak devam etmektedir. Değerin hızlı biçimde artışına bağlı olarak ve kentsel baskı sonucunda yoğunluk artışları veya yeni tip kullanımlara izinlerin ortaya çıktığı da ifade edilmelidir (Yurtsever, 2010: 387; Tekeli, 2009: 24-26).

Kentsel toprağın politik ve ekonomik kararlar sonucu, tekrar tekrar değer kazanması gerçekleşir ve toprak sermaye birikiminin bir aracı haline getirilerek toprak ve mekânsal dönüşüm süreçleri gerçekleşir.

Grafik 1.1. Kent Toprağında Değer Artış Süreci

Kaynak: Ertürk ve Sam, 2011

Grafik 1.1’de de görüldüğü gibi, tarımsal toprakların kentsel toprağa dönüşümü sürecinde kentteki büyümenin hızla devam etmesi ile toprağın konumu değişmekte, kat artışı, iş bölgesi gibi toprağın yeni tip kullanımlarıyla değeri daha da artmaktadır. Bu sayede altyapı çalışmalarının başlaması sonucunda parseller üzerinde inşaat izinlerinin alınması ile birlikte tarımsal arazi değeri artık imardan doğan değer artışı niteliğine kavuşmaktadır. Sonuçta ortaya bir piyasa değeri çıkmakta ve döngü bu şekilde devam etmektedir. Kent toprağına dönüşüm ve imar hareketlerini tamamlayan ve döngüyü besleyen süreç ise piyasa hareketlerinden oluşmaktadır (Ertürk ve Sam, 2011: 160-161).

Kentsel arazi, bir imar planı uyarınca imar parseli haline gelmiş, üzerindeki imar hakları belirlenmiş, kentin altyapı sistemlerine bağlanmış kentsel topraklardır. Genellikle kentin yapılaşmış kesiminde ya da onun çok yakınındadır. Kentsel toprak henüz kentsel arazi haline gelmemiş yani imar hakları belirlenmemiş, ama yakın gelecekte kentsel araziye dönüşeceği ümidi ile alınıp satılmaya başlanmış yani piyasa değeri tarımsal üretim potansiyeline göre değil, kentsel arazi olma olasılıklarına göre oluşmaya başlayan topraklardır. Kentsel arazi, kentsel toprak ve tarımsal topraktan nitelik olarak farklıdır, bir dönüşüm geçirmektedir. Nitelik değiştirmesi iki yolla olmuştur. Birincisi; ona kamuca değişik türlerde altyapılar getirilmekte, ikincisi ise yine kamuca imar düzenlemeleri yapılarak kullanılma ve işlev biçimi belirlenmektedir (Tekeli, 2009: 53).

Bu noktada toprağın kullanım biçiminin değişimi beraberinde üzerindeki mülkiyetin niteliğinde de bir değişimi ortaya çıkarmaktadır. Örneğin tarım toprağının kentsel araziye dönüşmesiyle tarımsal arazi üzerindeki mülkiyet bu defa kentsel arazi üzerinde kurulan bir mülkiyete dönüşmektedir. Ancak nüfusun artışı ve daha fazla yerleşim yerine duyulan ihtiyaç nedeniyle ve zamanla kentsel arazinin üretilmesi doğal karşılanabilir. Oysaki, süreci salt kentsel arazi üretiminin kendisi olmaktan çıkarıp kentsel araziye alınır satılır bir ürün haline getirerek ve bu süreci tekrarlı biçimde hızlandırarak süreklilik kazandırmaya çalışmak, daha açık bir deyişle sürekli biçimde kentsel arazi üreterek toprağın değerindeki artıştan faydalanmak kentsel rantı ortaya çıkarmaktadır.

Tarım toprakları örneğinin dışında kentsel toprak üretiminin temel alanları kıyı topraklarıdır. Tarım topraklarının imara ve turizme açılmasıyla, kıyı ve su mekânları farklı işlevlerle ön plana çıkmaktadırlar. Tarihin uzun bir döneminde kıyıları tarımsal üretim ve ulaşım alanları olmuşlarsa da, bugün turizmin talebinin artması nedeniyle, konaklama, rekreasyon, dinlenme, eğlenme, ikinci konut kullanımlarının yoğunlaştığı alanlara dönüşmektedir. Kıyı mekânları ortaya çıkarırken, ekonomik açıdan rant odağı ve gelir kaynağı

haline gelerek, ekolojik kayıplara neden olmakta ve çelişen çatışan çıkarlar nedeniyle mülkiyet ilişkilerini dönüşüme uğratmaktadır.

1.1.2 Kentsel Rant

Rant kavramsal olarak kıtlık ve farklılık unsurlarına dayanmaktadır. Boratav, “verimsiz toprağın dışındaki tüm toprak parçaları sürekli olarak rant elde eder ve talep arttıkça fiyatlar yükselerek rant da kitle olarak büyür” açıklaması yaparak rant kavramı ve toprak rantı kavramını birlikte ele alınmıştır (Boratav, 1980: 17). Rant, eğer toprak kullanılsaydı üzerinden ne kadar para kazanılabılırdı, bunu belirleyen toprağın belli bir bölümüne ilişkin kiradır (O’Sullivan, 2009: 121). O hâlde, toprak gibi tabiat tarafından sağlanan, insan emeği ürünü olmayan ve insan emeği ile çoğaltılmayan mallar için incelenmesi gereken konu rant konusudur, değer konusu değildir (Tekeli, 2009: 19).

Marx’ın tanımlamasına göre rant, “*artık kârın toprak rantına dönüşmesi*”dir. Rantın oluşması sürecinde kapitalist çiftçi, belirli bir kira karşılığında toprak sahibine sermayesinin bir kısmını öder. Sermayenin faizi toprağa yatırılırsa rantın artırılması söz konusu olur. Toprağın satışında bu fark toprağın fiyatına eklenir (Marx, 1990: 543, 714).

Rant kavramı, içerisinde olumsuz bir anlam kodu barındırmakla birlikte sermayenin ürettiği yıllık gelirleri ve bu gelirlerle yaşayan bireyleri de ifade etmektedir. Bir aktifin ürettiği rant aynı zamanda sermaye getirisidir. Bunun adının, kira, faiz, kar payı, kar, gayri maddi hak bedeli olması bir şeyi değiştirmez (Piketty, 2015: 455).

Rant, artığın hiçbir çaba sarf etmeksizin el konan bir bölümüdür. Bu haliyle rant, kapitalist birikimiyle, değer üretimiyle ve bu birikimin mekânsal olarak yoğunlaşmasıyla doğrudan ilişkilidir (Keskinok, 2006: 189).

Öte yandan rant en geniş anlamıyla, devletin çeşitli uygulamalarla bireysel, endüstriyel veya sektörel olarak sermaye lehine herhangi bir avantaj yaratması, bu avantajın realizasyonu ve paylaşılması olarak da ifade edilebilir (Boratav, 2010: 405).

D. Ricardo ve K. Marx rant kuramının ortaya konulmasında ve rantın sınıflandırılmasında öncü konumdadır. İnsan emeği içermeyen toprak, sahibine çalışmadan gelir elde etmeyi sağlamasından dolayı değer değil rantın öznesi olmaktadır. Bu konuda klasik ekonominin önemli kuramcılarında Ricardo’nun rant kuramı klasik ekonomiyi tanımak ve rant ile ilgili tarihsel süreçteki temel bilgiyi sunmak açısından önemlidir. Klasik ekonomik bakışla toplumsal ürününün bölüşülmesi sonucunda kâr, ücret ve rant şeklinde üç gelir kaynağı ortaya çıkmaktadır. Ricardo bu genel çerçeve üzerinden hareket ederek analizlerini yapmıştır (Savran, 2013: 16).

Klasiklerin en tutarlı ve sistematik temsilcisi olarak Ricardo'nun rant kuramını kısaca incelemek, klasik düşüncenin tümünü büyük ölçüde aydınlatmaktadır. Ricardo'ya göre rant toprakların kendilerine has özelliklerinin (verimlilik, tüketim merkezine yakınlık vs.) farklılığından doğmaktadır. Hiçbir değer emek harcanmadan yaratılmadığına göre, toprağın değeri de üstünde üretilen malların değeri ile belirlenmektedir. Fakat ürünlerin piyasadaki değeri ya da fiyatı, o piyasa ile ilişkili olan düşük verimli toprağın ürünlerinin fiyatına eşittir. Yani ürünün piyasa fiyatı, piyasadaki, en pahalıya üretilmiş olan ürünün fiyatına eşittir (aksi hâlde bu düşük verimli toprakla üretim yapılamazdı). Bu durumda düşük verimli topraktan daha verimli olan topraklarda üretilen mallar, piyasada bir artı değer sağlamakta ve rantın kaynağı olmaktadır. Toprak verimliliklerinin farklarına dayandığı için bu teoriye farklılık rantı denir (Ricardo, 1975; Tekeli, 2009: 19). Bir diğer deyişle, toprağı işleme tekelinden kaynaklanan rant farklılık rantıdır. Topraktaki farklılık, doğal üstünlüklerin yanı sıra toprak üzerinde iyileştirme çalışmaları ve yatırımlardan da oluşabilmektedir. Bu aynı zamanda doğal üstünlüklere dayalı bir rant türüdür (Ertürk ve Sam, 2011: 151).

Ricardo tarafından rant, kullanımı ile ilgili olarak toprağın mülkiyetini elinde bulundurana ödenen ürün veya onun bir parçası biçiminde tanımlanır (Ricardo, 1975: 67). Rant bu tanım uyarınca toprağın üretime katılmasıyla değil toprağın kıtlaşması ile ilişkili olarak toprak sahibine ödenen ve üretilen fazlanın içinden ayrılan pay olarak ifade edilebilir. Toprağın niteliği her yerde aynı değildir ve sürekli biçimde toprak üretmek de mümkün olmamaktadır. Bu durumda verimi düşen topraklara ek olarak daha az verimli ve daha az avantajlı topraklar üretime açılır. Bu noktada nüfusun artışı ile birlikte toprağın azalan verimiyle de bağlantılı olarak kısa zamanda ek toprakların kârlılığı yüksek olacaktır ve bu ortadan kalkana kadar sahibine rant sağlayacaktır (Soyak, 1996: 89).

Ricardo'ya göre rant şu özellikleri taşımaktadır: (Ertürk ve Sam, 2011: 150-151)

- a) “Rant, toprakların verimlilikleri arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Yüksek maliyetli topraklardan rant elde edilemez.
- b) Rant, verimli tarım topraklarının kıtlığından kaynaklanmaktadır.
- c) Rant, üretimde bir maliyet unsuru değildir.”

Rant, verimli toprak sahipleri için hak edilmemiş veya kazanılmamış gelir niteliği taşımaktadır. Çünkü verimli toprak sahipleri bu geliri hiçbir çaba harcamadan elde etmektedirler. Marx bu rant türünü “differansiyel rant I” şeklinde ifade etmiştir (Marx, 1990: 566, 655).

Mutlak rant, topraktaki mülkiyet tekelinden kaynaklanmaktadır. Kıtlık olgusu mutlak rantın ana nedenidir. Nüfusun artışı mevcut toprakları ihtiyaçların karşılanması için yetersiz hale getirir. Bu durumda toprak sahipleri bu durumun sağladığı avantaj ile fazladan rant elde edeceklerdir. Bu rant ayrıca kıtlık rantı adıyla da anılmaktadır (Ertürk ve Sam, 2011: 151).

Toprak üzerindeki özel mülkiyet sonucunda mutlak rant ortaya çıkmaktadır. Bu mülkiyet tekel özelliğine sahiptir. Toprak arzının insan emeğiyle artırılmaması buna neden teşkil etmektedir. Özel mülkiyet veya devletin sahip olduğu toprakları kullanıma açmaması sonucu bir kıtlık ortaya çıkmaktadır. Bu durumda toprak eğer özel mülkiyete aitse sahibine getiri sağlamaktadır. Toplumun aleyhine oluşan tekeli ve mutlak rantları gerçekte piyasa mekanizmasını savunan ideolojiler içinde de savunma olanağı yoktur ve piyasa mekanizmasının sağlıklı işleyişi için müdahale edilmesi, düzeltilmesi gereken sapmalar olarak görülürler (Tekeli, 2009: 20, 73).

Tekel rantı ise, tüketicilerin gereksinmesi ve satın alma güçlerinden kaynaklanan rant türüdür. Talebin artmasına karşılık toprağın üretiminde karşılaşılan sınırlılıklar nedeniyle ortaya çıkar. Örneğin diğer kent topraklarının miktarı artırılabilirse bile belirli konumdaki toprakların miktarı artırılmamaktadır. Tekel rantı, arazi kent içinde bir konuma sahip olmak özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kentte yeni alanlar eklenmektedir ama bunların konumları farklıdır ve artırılmamaktadır. Tekel rantı bu konum özelliğinden doğmaktadır. Bu da sahibine ortalamanın üzerinde artı bir kazanç getirmektedir (Ertürk ve Sam, 2011: 152; Tekeli, 2009: 73).

Kamusal manevralarla oluşturulan rantı da dikkate alırsak hem farklılık rantı hem de tekel rantı bir arada ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle sadece farklılık rantı ile süreci izah etmek yetersiz bir çabadır. Tekel rantının da analizlerde kullanılması gerekmektedir (Ertürk ve Sam, 2011: 159).

Siyasi iktidarın rant yaratıcı faaliyetlerde rol alması, “mutlak rant”ın “farklılık rantı” ve “tekel rantı”na evrilmesini beraberinde getirmektedir. Tekel ve özel kentsel karakteri baskın olan araziler özel mülkiyete aktarıldığında, tekel rant haline dönüşmektedir. Tekel rant vasıtasıyla sermayenin kentsel karar mekanizmalarına etkisi artmaktadır. Bu şekilde bir devir süreci hem rantı hem de spekülasyon piyasası hareketlerini pekiştirmektedir (Eren, 2010: 120).

İster kentsel olsun ister tarımsal olsun çeşitli rant kuramları genellikle rantın kaynağını göstermekle beraber, mekân organizasyonu anlamında eksiklik taşımaktadır (Tekeli, 2009: 18). Mekân organizasyonunda hem devletin hem de sermayenin etkisi söz konusudur ve idare tarafından bilinçli ya da bilinçsiz biçimde uygulanan arazi politikaları rant sorunu üzerinde etkilidir ancak tek faktör değildir. Örneğin siyasi iktidar rant yaratıcı faaliyetler yapmakta ve bu süreçte sahiplikle ortaya çıkan mutlak rant yerini farklılık rantı ve tekel rantına bırakmaktadır (Eren, 2010: 119-120). Yerel yönetim ya da kentsel yönetim sadece fiziki altyapı için değil toplumsal altyapılar için de yerel yatırım ağı oluşturmaktadır. Bu sayede

tekel rantı oluşturulması, özel çıkarlar ve devlet güçleri tarafından paraya dönüştürülmeye elverişli bir sinerji yaratılması amaçlanmaktadır (Harvey, 2015: 490).

Tekeli'ye göre, kent ekonomisi içinde çok değişik alanlarda ortaya çıkan rantlar esas olarak iki grupta toplanabilir. Bunlar biri, kentsel araziye dönüşen topraklar ve verilen imar haklarıyla oluşan rantlar iken, diğeri kentteki hizmet alanlarına girişe ilişkin mevcut kısıtlar nedeniyle oluşturulan rantlardır. Tekeli bu noktada kent büyüklükleri arttıkça oluşan rantların da büyük olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum kent yönetimlerinin ve yerel siyaset ilişkilerinin esas uğraşı alanı olmaktadır. Denilebilir ki, her yerel yönetim programının önerdiği yeni hizmet üretimlerinin ve faaliyetlerinin, açıkça ortaya konulmamış olsa da hep bir ikinci yüzü vardır. Bu da kentte oluşan rantların mekânda ve sosyal gruplar arasında yeniden dağıtımındır (Tekeli, 2009: 101).

Piketty (2015: 7), kentte oluşan rantları açıklayabilmek için büyük başkentlerdeki gayrimenkul fiyatlarını incelemenin yeterli olacağını ifade etmektedir. Kentsel alanlarda ortaya çıkan rant yaygın biçimde gayrimenkul üzerinden elde edilmektedir. Bu noktada gayrimenkul sahipliği birincildir. Gayrimenkule sahip olma hakkı ve onu devretme hakkı aynı zamanda bu sahiplikle ortaya çıkan değer ve hâkimiyet için sürekli istek duymayı da içermektedir. Dönüşüm hızı ve talebi bu isteğin gücü tarafından yönlendirilmektedir. Bir diğer deyişle rant elde etme güdüsü mülkiyetin dönüşümünü artırmaktadır (Eren, 2010: 119).

Kentsel toprak rantıyla bağlantılı mülkiyet dönüşümü kent mekânında gerçekleştiği takdirde “kentsel rant”tan söz edilmektedir. Kentsel rantın oluşumunda merkezi yönetim yerel yönetimlerin yaptıkları planlamalar önemli etkiye sahiptir. Merkezi yönetim ve yerel yönetim ortaya çıkan rantın paylaşılması bakımından da etkili rol oynayabilmektedir. Örneğin yeni imar planlamaları, kentsel dönüşüm, iyileştirme, koruma amaçlı uygulamalar kentsel rantı doğurmaktadır (Yurtsever, 2010: 387).

Keskinok'a göre (1997: ix; 1995: 211-212) merkezi yönetim ve yerel yönetim, kentsel mekânın (yeniden) üretimine müdahalesi anlamının mülk ve mülkiyet üzerindeki özel istemleri sınırlandırması ve toplumun tüm kesimlerinin istemlerini dengeleme öngörüsünden dolayı zaman zaman sermaye birikiminin önünde bir engel haline gelebilir. Bu nedenle sermaye piyasa ekonomisinde planlama faaliyetlerini veya her türlü düzenleyici devlet müdahalesinin kentsel rant oluşumunun aracı olmaktan çıkarılmasına yönelik sürekli biçimde girişim eğilimindedir (Keskinok'tan aktaran Eren, 2010: 119).

Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin müdahaleleri, kapitalist ekonominin yapısal özelliklerinin sınırlamaları altındadır. Bu nedenle, genellikle kentsel sorunların kaynağı olarak saptanan kentsel rantlar, basit bir şekilde sadece arazi politikalarıyla çözülemez. Üretim

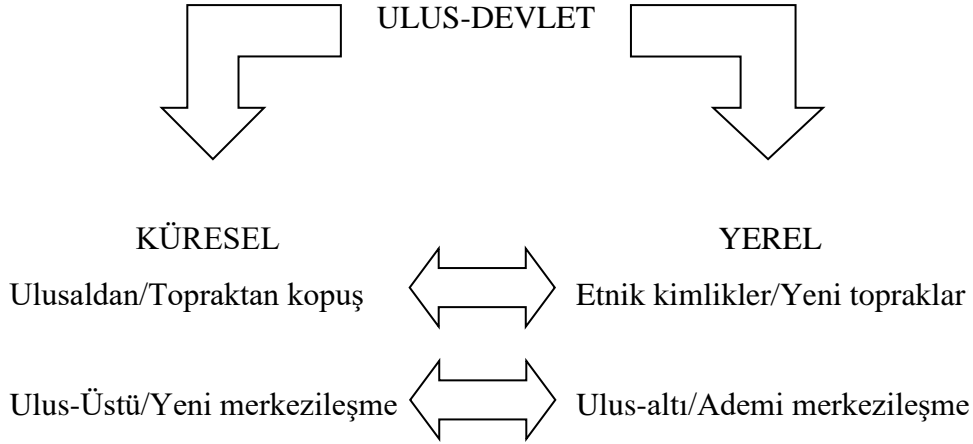
araçlarının kamulaştırılması sorununa bir iktidar sorunu olarak yaklaşılması gerekmektedir. Bu sayede kentsel rant sorununa daha gerçekçi biçimde yaklaşılabilir ve çözüm üretilebilir (Keskinok, 2006: 197).

Kentsel toprak ve kentsel rant sorunu mekânın dönüşümüne ilişkin sürecin birer özeti niteliğindedir. Aslında kentsel rant mekanizmasının işleyişi sonucunda mekân belirli kesimler tarafından kontrol altında tutulan bir meta, üretim nesnesi haline gelmiş durumdadır. Mekânın kendisi de bir meta olarak üretilmektedir (Turhanoglu ve Ecevit, 2010: 286). “Meta, pazar için üretilmiş mal ve hizmetlere denir. Bir mal ve hizmetin meta olabilmesi için iki koşul vardır. Bunlardan ilki, toplum tarafından üretilmesinin ve varlığının asli nedeni olan, bir gereksinimi karşılamasıdır. Bu, ürünün kullanım değeridir. Diğer koşul ise ürünün piyasada değiştirilerek değerlendirilmesi, yani satılmasıdır. Bu ise ürünün değişim değeridir. Kapitalist sistemde değişim değeri kullanım değerine galip gelir. Üretim, toplumsal kullanım için değil; değişim değeri ve bu değişim değeri sonucunda elde edilecek para için yapılmaya başlanır” (Kars Kaynar, 2015: 29). Bu metalaşma sürecini kolaylaştırmak bakımından kapitalist ekonomi anlayışı mekânı soyutlaştırmakta, toplumsal ve tarihi değerlerine ilişkin anlamları metalaştırma perdesi arkasına itmektedir. Bu noktada değişim değerine katkıda bulunan değerler kıymetlendirilmektedir. Soyutlaştırılmış bir parsel ve binanın kıymeti onun alınıp satılmasını kolaylaştıracak değerlerle bütünleştirilmektedir (Turhanoglu ve Ecevit, 2010: 286-287). Toprağın sahibi artık siyasal güç değil, kişilerdir. Bu noktada ilişkisel bir durumdan bahsedilebilir. Bu ilişki toprağın sahibi olan kişiler ile üreticiler arasındaki ekonomik ilişkidir. Toprağa yeniden ulaşım veya ayrılan parçaların birleştirilmesi piyasa aracılığıyla olmaktadır. Yani bir anlamda mekânın metalaşması söz konusudur. Bu süreçte iki araçtan bahsedilebilir: Rant ve hız. Rant ilişkileri hem hangi mekânın sermayeye satılacağına hem de tüm siyasal ve hukuki yapıyı dönüştürmede etkilidir. Hukuk, mekânın metalaşmasında önemli bir etkidir ve mekânın metalaştırılmasını yavaşlatmaktadır. Küreselleşme ve yerelleşme ikilisi bir arada bu süreci geliştirip tamamlamaktadır (Kars Kaynar, 2015: 8-10). Mekânın metalaşması sürecinde ihtiyaç duyulan hız, devletin ve sermayenin mekân organizasyonunu birlikte, farklı roller altında ortaklaştırdıkları araçlar aracılığıyla kurgulamalarını gerektirmektedir.

1.2 Mekânın Dönüşümünde Devletin ve Sermayenin Rolü

Bu ilişkisel bakışa mekânsal bir çerçeve ilave edilecek olursa nasıl bir çerçeveden bahsetmek yerinde olacaktır? Yani devletin ve sermayenin ilişki kurduğu mekânsal çerçeve, sınırları belirli bir coğrafyaya mı denk düşmekte yoksa belirsiz bir küresel ağ niteliği mi taşımaktadır? Elbette her ikisi de olabilir. Post-modern yaklaşımlar artık iktidarın ve devletin

topraktan koptuğunu, iktidar ve toprak ilişkisinin farklı bir boyuta taşındığını dile getirmektedir. Topraktan kopuş söylemi, ulus-devletin toprağa dayalı egemenliğinin sona erdiği, bölümlenmelerin kaybolduğu ve sınırların işlevsizleştiği iddialarına dayanmaktadır. Öte yandan yerelleşme politikaları ise toprağa dayalı yeni bir model yaratmaktadır (Keskin, 2009: 545).

Şekil 1.1. Topraksızlaşma ve Yeniden Topraklanma

Kaynak: Keskin, 2009: 546

Keskin'e göre, küresel sermaye ve piyasalara rağmen siyasal, ekonomik ve sosyal yaşamda toprağa sıkı sıkıya bağlılık devam etmektedir. Devletin maliyesi, diplomasisi, sanayinin ve devletin ulusal çıkarları halen toprak üzerinden kurgulanmakta ve faaliyetler; tanımlanmış ve sınırları belirli topraklar üzerinde gerçekleşmektedir (Keskin, 2009: 546). Öte yandan sermaye de, mekânı dönüştürebilmek için iki unsur kullanarak birikimini artırmaktadır: a) toprak mülkiyeti, b) mekâna-toprağa sabitlenmiş devlet (Kars Kaynar, 2015: 24-25). Bu birikim süreci, bir bakıma üzerinde çatışan çıkarların bulunduğu, devletin de bu etkileşime dahil olduğu bir hakimiyet alanı olarak "teritori" üzerinde gerçekleşmektedir.

Bu düzlemde gerçekleşen ilişkiler açısından oluşan bir mekânda devlet örgütlenmesinin; yapı ve işlevleri her geçen gün değişmekte; hem küresel sermayenin hem de, buna entegre olmuş yerli sermayenin ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenmektedir (Keskin, 2009: 540).

Bu açıklamalar bağlamında devletin mekânın dönüşümündeki rolü üzerine düşünüldüğünde, devlet ne salt ekonomik bir işlev yerine getirir ne de salt egemenliğe dayalı siyasal bir varlık olarak işlev yüklenir. Poulantzas devleti bir toplumsal ilişki olarak ele almaktadır. Ona göre devlet, ekonomik mi siyasal mi gibi bir ikiliğin tam ortasında bu ikisinin birbiriyle ilişkisinde yer alır. Kimi zaman üretim ilişkilerine müdahale eder, kimi zaman dışarıda durur (Poulantzas, 2004: 18). Poulantzas (2004: 141) devleti, belirli bir grubun genişlemesi için uygun koşulları yaratan bir organ olarak değerlendirmektedirler. Devletin

temel işlevi toplumsal formasyonun düzenleri arasındaki bütünlüğü sağlamak ve korumaktır (Sönmez, 2012: 16). Przeworski bu noktada devleti, üç temelde kümelendirmektedir: yurttaşların tercihlerine karşılık veren devlet, kendi amaçlarının peşinde koşan devlet, üretken varlığa sahip olanların çıkarlarına uygun hareket eden devlet (Przeworski, 2014: 9).

Devlet rant ilişkileri içinde ve mekânın dönüşümüne yönelik ekonomik işlevini yerine getirirken, sermaye açısından, korumacı, kolaylaştırıcı, aracı ve gözlemci gibi farklı rollere bürünerek, kapitalist toplumda rıza ve meşruiyet yaratma çabası içine girmektedir. Bunu Przeworski etkin bürokratik yapı ile ilişkilendirmektedir (Przeworski, 2014: 60).

Kapitalist sistemin varlığını borçlu olduğu birikim ve birikimin sürekliliğine ilişkin zorunluluk, devletin bu sürekliliği sağlama yönünde birikim sürecine meşruiyet kazandırma çabasını beraberinde getirmektedir. Kitlesele desteğin artırılması ve sermaye çıkarlarına yönelik tehdidin bertaraf edilmesi için rıza gerekliliğinde devlet aktif bir rol oynamaktadır. Devlet birikim ve meşrulaştırma için gerekli ve eksik olan koşulları üretir (Przeworski, 2014: 112-113; Önder, 1995: 69). Przeworski'nin rıza ve meşrulaştırmaya ilişkin vurgusu mekânın dönüşümünde devletin siyasal araçlarının ve rolünün önemine dikkat çeker niteliktedir.

Sermaye bakış açısıyla Harvey (2004: 25), bu süreci sermayenin zaman mekân boyutunda yer değiştirmesi ve devlet kurumlarının bu değişime aracılık etmesiyle açıklamaktadır. Kâr oranlarının düşme eğiliminin, sermayenin zamansal ve mekânsal olarak yer değiştirmesiyle aşılmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Sermayenin ve emeğin, projeler ve yatırımlar ile zamansal olarak yer değiştirmesi ve yeni pazarlar yoluyla da mekânsal olarak yer değiştirmesi sürecinde bir aracı mekanizmaya ihtiyaç vardır. Bu da devlet kurumlarının aracılığıdır (Sabuktay, 2014: 54).

Aslında belki de devlet açısından daha derin bir ilişkiyi çözümlenmeye ihtiyaç vardır. Çünkü mekân artık sınıf mücadelesi mekânı olduğu kadar birikim mekânıdır (Merrifield, 2002: 295). Devlet bu mekân düzleminde günden güne sermayenin egemen olduğu bir kapitalist üretim tarzının yerleşmesi sürecinde ortaya çıkan siyasal ve ekonomik güç ilişkilerinde aracılık işlevi üstlenmektedir. Mıhçı'ya göre devletin bu işlevden vazgeçmemesinin nedenlerinden biri "neoliberal yönetimselliğin" yarattığı geniş olanaklardır. "Devlet, kapitalist-devlet olarak birikim işlevine yönelirken siyasal iktidarın sürekliliğinin sağlanabilmesi için temel bir iktidar ekonomisi de yaratmaktadır" (Mıhçı, 2015: 10-12).

Burawoy, üretim aygıtları ve devlet aygıtlarının düzenledikleri alanlar ile ilgili yerinde bir tespit yapmaktadır. Burawoy'a göre, üretim aygıtları emek süreci ve değerlendirme sürecini - üretim içi ilişkiler ve sömürü ilişkilerini- düzenlerken, devlet aygıtları üretim ilişkileri ile

ilgili alanı planlar, teşvik, projeler, tahsis gibi araçlarla yeniden düzenlemektedir (Burawoy, 2015: 323). Tüm bu araçlar rıza ve meşrulaştırmayı da sağlayıcı işlev görmektedir.

Neoliberal yeniden yapılanma süreci devletin kalkınma ve toplumsal adalet işlevleri için korumacılığının (müdahale) piyasanın ve uluslararası sermayenin özündeki engellerin kaldırılması yönünde evrilmesine yol açmaktadır (Doğan, 2001: 102). Bu bakımdan devletler neoliberalizmin yaygınlaştırılmasında da önemli işlevler üstlenmekte, devlet ile sermaye arasındaki ilişkiler yeniden tanımlanmaktadır. Bu sayede devlet sermayenin kayıplarını da üstlenmektedir. Devlet hem yerel sermayenin küreselle bütünleşmesi hem de ortaya çıkan kırılmalıkları gidermek üzere yapılanmaktadır. Bu nedenle Güngen'in ifadesiyle kapitalist sınıf temsilcileri ve devlet yöneticileri –politika yapıcılar– sermayenin çıkarlarını genel çıkar olarak sunmaktadır (Güngen, 2015: 35).

Kapitalist devlet dönüşerek, “bundan böyle ekonomik ve toplumsal yaşamın kamusal araçlarla doğrudan ve dolaylı müdahale edicisi olmayacak; ekonomik ve toplumsal yaşamın kapitalist üretim ilişkilerinin düzen ve güven içinde kurulmasını sağlayacak genel gözeticisi olacaktır” (Güler, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-2-2.pdf>).

Mekânın dönüşümünde sermayenin rolü ile ilgili olarak, sermayenin yörüngesi hem sermaye hem de devlet ile birlikte değişmiştir. Lefebvre'e göre sermayenin bu kendini yeniden üretme biçimi birincil ve ikincil çevrim olarak adlandırılabilir. Lefebvre'in sanayi sermayesi olarak adlandırdığı birincil çevrim sermayesi yerini mekânsal üretim odaklı kendi çelişkileri, arızaları ve krizleri olan ikincil çevrime bırakmaktadır. İkincil çevrim Harvey tarafından sermayenin kentleşmesi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Sermaye gelişmek için mekânsal bir altyapıya ihtiyaç duymakta bunu da kentsel alanda yapıyı çevre ile mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda kentsel yapı sayesinde ortaya çıkan tüketim aracılığıyla sermaye birikim süreci gerçekleştirilmektedir. İkincil çevrimde süreç devlet tarafından kolaylaştırılmakta ve düzenlenmektedir (Merrifield, 2002: 187; Turhanoglu ve Ecevit, 2010: 286; Harvey, 1985; Lefebvre, 1974).

Öyleyse sermayeden kastedilen nedir? Marx'ın düşüncelerine dayanan Harvey (2012: 102) sermayenin bir “şey” gibi kabul edilemeyeceğini ve sadece bir üretim faktörü olarak görülemeyeceğini, meta üretimi aracılığıyla toplumsal hayatın yeniden üretimini sağlayan bir süreç olduğunu belirtmektedir.

Sermayeyi bütüncül bir şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Bu açıdan Ercan'ın (2009: 34) da belirttiği üzere sermayeyi iç-dış, yerli-yabancı, üretken-finansal, tekelci-küçük üretici diye bölmek sermaye, sermayedar ve sermaye düzeni arasındaki ilişkiyi bütüncül biçimde kavramanın önündeki bir engeldir.

Sermayenin en somut hali değişim esnasında yani dolaşım durumunda görülebilir. Çağlar'ın Marx'ın teorisine dayanarak belirttiği gibi; sermaye dolaşımından doğmaz ama dolaşım olmadan da doğmaz. Sermaye dolaşıma sokulur ki; değişim değeri üzerinden bir birikim gerçekleştirilebilsin. Aslında kapitalist devlet yokken ekolojik koşullarda doğal varlıkların değişim değeri değil kullanım değeri vardır. Ancak, kapitalist sistemde doğal varlıklar değişim değeri kazanarak sermaye birikim sürecine dâhil olurlar. Sermaye birikirken; ekolojik koşullardan ve doğal varlıklardan yararlanır, ekolojik ve doğal varlıklara bir biçimde zarar verilebilir ve/veya çeşitli kısıtlarla karşılaşılabılır (Çağlar, 2011: 125-126).

Joel Kovel gibi kimi yazarlara göre sermayenin büyümesi ıslah edilemez. Büyümeyi sınırlandırmak sistemi krize götürür. Sermaye üzerinde reform yapılamaz. Ya yok eder ya da yok olur. Zaten sermayenin düsturu “Ya büyü Ya Öl!”dür (Kovel, 2005: 23).

Sermaye birikim sürecinde mekânsal olarak yayılmakta ve yoğunlaşmaktadır. Bu ikisi birbirinin devamını sağlamaktadır. Ancak buradaki gelişim eşitsiz ve bileşik biçimde ortaya çıkmaktadır (Kars Kaynar, 2015: 11-12; Sabuktay, 2014: 64). Artı sermaye üretimi için kârlı yerler bulmaya duyulan bitmek bilmez ihtiyaç mekân dönüşümünde sermayenin politikalarını da belirlemektedir (Harvey, 2015: 352).

Kapitalist sistem kent mekânında sermaye birikiminin yeniden üretimini keşfetmiştir (Castells, 1977). Sermaye birikimi, paranın kâr (rant ve faiz) kaynağı haline gelerek emeği sömüren bir “işleyen para”ya dönüşmesi ve sonsuz biçimde çoğalmasındır. Ancak, bu birikim biran önce ve hızlıca olmalıdır (Merrifield, 2002: 297). Bu doğrultuda “neoliberal süreçte sermaye ve erk sahipleri iktidar karşısında özerklik sınırlarının genişletilmesini talep etmekte, uluslararası sermaye ile mekânsal hareketlilik kapasitelerini artırmaya çalışmaktadırlar” (Doğan, 2001: 100).

Kapitalist sistem sermaye birikim süreci içinde kendi iç çelişkilerini bir asırdır çözmese bile hafifletmeyi başararak; kentte alanları işgal ederek, alan yaratarak ‘büyüme’yi gerçekleştirmiştir (Harvey, 2015: 456; Turhanoğlu ve Ecevit, 2010: 285).

Bütün bunlarla birlikte kamu malı da sermayenin bakış açısından etkilenmektedir. Ortak toprakların, kıyıların, kentsel topraklarının özelleştirilmesi, küçük köylünün işlediği toprağa el konulması güncel sermaye birikimi programının kimi unsurlarıdır (Özdek, 2011: 88-89).

Mekânsal dönüşüm bağlamında sermaye birikimi açısından Sabuktay kentsel mekânda kamu malının ve kamu hizmetinin yeniden metalaştırılmasına dikkat çekerek kamu hizmetinin dönüştürülmesini de birlikte değerlendirmektedir.

Yeniden metalaştırma “Kamu hizmeti olarak sunulan hizmetlerin yeniden piyasa işleyişine tabi hale getirilişini; kolektif nitelikli mülkiyetin bireysel mülkiyet haline getirilerek kişisel tasarrufa aktarılmasını, piyasa dışı ilişkilere tabi iken, piyasa ilişkilerine tabi hale getirilmesi olarak tanımlanabilir. Yeniden metalaştırma, belirli hizmetleri kamu hizmeti olmaktan çıkarma olarak gerçekleştirilebileceği gibi, piyasa işleyişine uygun hale getirme, üretimin ve sunumun piyasa işleyişinden bağımsızlığının azaltılması olarak sınırlı bir biçimde de gerçekleştirilebilir. Kamu hizmetinin ortadan kaldırılmasındaki temel adımlar olarak, hizmet üretimi ile hizmet sunumunun ayrılması ve hizmetin yerleştirilmesi saptanabilir. Kamu hizmeti olarak tanımlanan faaliyet ve bu faaliyeti gerçekleştirmek için tanımlanmış kamu mülkiyeti, kişiler arası ilişkilere konu olabilir” (Sabuktay, 2014: 114).

Özetlemek gerekirse, sermaye ile kent ilişkisinde çok yönlü ve karmaşık olarak nitelendirilebilecek dört tür ilişki ve etkileşim gözlemlenmektedir. Birincisi, kentin üretim alanı, sermaye birikiminin yaratıldığı yer olması, ikincisi var olan toplumsal formasyonun ya da üretim biçiminin yeniden üretildiği alan olması, üçüncüsü, kentin altyapısıyla, üretim ve hizmet işlevli binalarıyla kendisinin de bir sermaye birikimi olması, dördüncüsü kentsel alanın yarattığı rantlarla artı ürünün toplumda bölüşülmesini, dolayısıyla sermaye birikimini etkilemesidir (Tekeli, 2009: 95).

Devlet mekânın dönüşümündeki rolünü sermaye yanlı biçimde hareket ederek, aracılık, kolaylaştırıcılık, gözlemcilik gibi işlevlere bağlı olarak; planlar, tahsisler, projeler, teşvikler gibi araçlarla yerine getirmektedir. Aynı zamanda devlet, kapitalist sistemde toplumsal rızanın oluşturulmasını, meşruiyeti ve sermayenin hızlı biçimde birikim elde etmesini uygun bir ortam sağlama gayretinde olmaktadır. Sermayenin rolü ise; kent ve kıyı alanlarını dönüştürerek birikimini çoklaştırma ve sürekli hale getirme yönünde işlemektedir.

1.2.1 Devletin Sermaye Kesimine Mülkiyet Aktarımı

Devletin rolü ile ilgili ifade edilenler temelinde mekânın dönüşümü veya bir başka deyişle yapıyı çevre üzerinden sermaye birikiminin tesis edilmesi için devlet tarafından kullanılan araçlardan biri de mülkiyet aktarımı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Farklı araçlar farklı coğrafi ve toplumsal koşullarda değişik biçimlere bürünebilir.

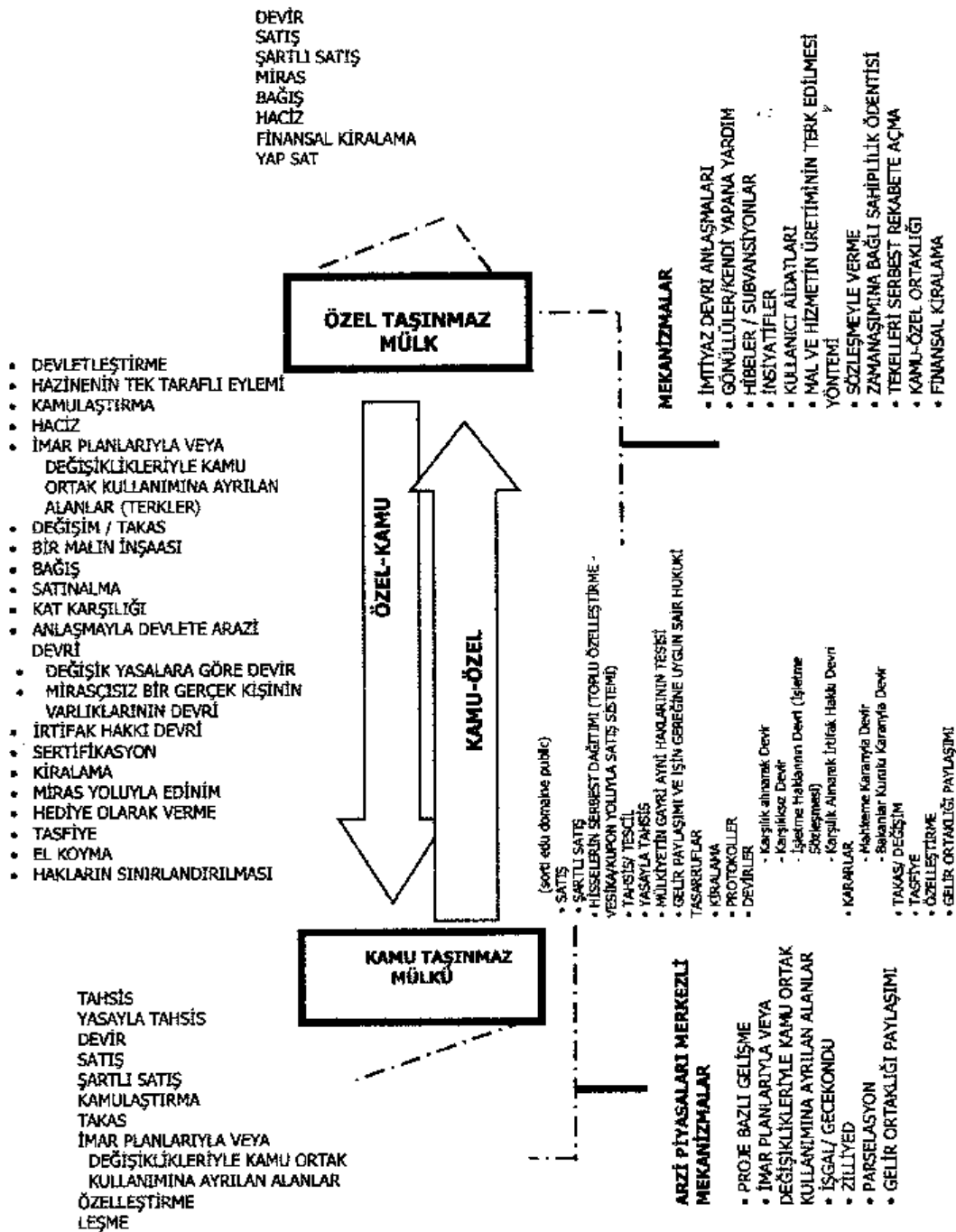
Devlet, kentsel mekân üretimine ilişkin olarak yasal düzenlemeler, arazi politikaları, imar affı ve planlamalara dayanarak teşvik edici bir yol izlemektedir. Türkiye’de devletin, sermayenin ikinci çevrime aktarılma sürecine güçlü bir şekilde dâhil olduğu görülmektedir (Dursun ve Kurt, 2013: 385-386).

Türkiye’de kentleşme, imar, arazi, yapı ve yerleşme konularını düzenleyen 70 adet yasa ve 270 yönetmelik olduğu resmi raporlara geçmiştir. Bu yetki sorumluluk karmaşıklığını ve çok başlılığı doğuran bu durum, devlet yönetiminin kentsel politikaları uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Devlet kanalıyla sermaye kesimlerine mülkiyet aktarımı Dokuzuncu

Kalkınma Planında ifade edilmektedir: “Kentsel dönüşüm amaçlı düzenlemelere gidilmesinde katılımlı modeller ile mülkiyet aktarımı gibi etkin yaptırım araçları getirilmelidir” (Dokuzuncu Kalkınma Planı, Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2007). Bu ifadeler mülkiyet aktarımının devlet planlaması içinde yer verilerek uygulamaya konduğunun göstergesidir.

Mülkiyet aktarımı, kamudan özele veya özelden kamuya olabilmektedir. Kamu mülkiyeti; “devlet mülkiyeti”, “kamusal mülkiyet” ve “toplumsal/müşterek (sosyal) mülkiyet”ten oluşan mülk haklarıyla tanımlıdır (Eren, 2010: 117; Eren, 2007: 46).

Kamu-özel mülkiyet dönüşümü pek çok farklı mekanizmayla şekillenebilmektedir. Bu mekanizmalardan bazıları özel mülkiyet yanlı iken bazıları da devlet yanlıdır. Şekil 1.2 bu ilişkiyi ve mekanizmaları kapsamlı biçimde göstermektedir.

Şekil 1.2. Kamu-Özel Mülkiyet Dönüşüm Yöntemleri

Kaynak: Eren, 2007: 129

Turan ve Bayram'a (2010: 93-94) göre, kentsel toprak üzerinde iki farklı ama birbirini tamamlayan süreç şekillenmektedir. Bunlardan biri kentsel dönüşümlerde olduğu gibi yurttaşların bir kısmının mülksüzleştirilmesi ve toprağın ayrıcalıklı sınıfların eline geçmesi olarak değerlendirilebilir. Buna mülksüzleştirerek mülkleştirme denilebilir. Diğerisi ise devletin topraksızlaştırılması, menkulleştirilen toprakların küresel ve onun eklemeli ulusal sermayenin

bir aracına dönüştürülmesidir. Yerli ve yabancı sermayenin, kamu kurum ve kuruluşlarının ilgi odağı artık devlet mülkü topraklardadır. Kentsel toprak üretimi ve rantı devlet mülkü topraklar üzerinde söz konusu olmaktadır. Planlama, imar, kullanım biçimi ve işlev değişikliği, tahsisler, devlet topraklarının satılması, projeler ve daha birçokları bu süreçte kullanılan yöntemlerden sadece bazılarıdır. Örneğin planlama kararlarıyla yeşil alan olarak belirlenmiş kamu toprakları turizm merkezine dönüşebilir, 2B örneklerinde görüldüğü gibi orman vasfını kaybetmiş alan olarak kabul edilen yerler, orman köylüsü dışındaki herhangi birine satılabilir.

Kıyı alanları söz konusu olduğunda ise hukuksal açıdan mülkiyet aktarımı olamayacağından ‘mülkiyet kullanım aktarımı’ yoluna gidilmektedir. Çünkü bu arazilerde asıl olarak kamu yararı söz konusudur. Kamu yararı, “idarenin görevlerini yerine getirebilmek için teker teker fertler dışında bütün toplumun veya yerine ve görevine göre belirli halk topluluklarının göz önüne alınmasının mecburiyeti” olarak tanımlanabilir (Hayta, 2007: 24). Mülkiyet kullanım aktarımı, mülkün kullanılmasına ilişkin dönüşümü anlatmakta, zilliyetlik, işletim ve kullanım hakları arasındaki değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm işletmeleri ile devlet ilişkisinde bu aktarım yaygın biçimde gözlemlenmektedir. Bazı alanların henüz sermayeye mal edilmemiş olanları üzerindeki baskılar da süreklilik kazanmakta, kamu yararı göz ardı edilmektedir.

Danıştay kararlarında kamu yararı kavramı sıklıkla geçmekle birlikte kimi kararlarında üstün kamu yararı ifadesine yer verilmektedir. Örneğin Danıştay 6. Dairesine ait, 23.12.1998 tarihli ve E.1997/6678, K.1998/6744 Sayılı Kararı ile “İmar planlarının yargısal denetimi sırasında şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararı kriterlerinin yanı sıra özelliği itibari ile ilh... gibi olguların yanı sıra “üstün kamu yararı” ilkesinin de gözetilmesi zorunludur.” hükmüne yer vermiştir. Bu noktada Danıştay üstün kamu yararı kavramını, toplumun genelinin menfaatlerini ilgilendiren, toplumun genel yararına olan hususlar için üretmiştir (Gül, 2014: 541, 549). Kamu yararı kavramı gerçekten de toplumun genel menfaati ile doğrudan ilişkilendirilebilecek bir içerikle anlaşıldığında sermayenin talepleri karşısında bir anlam ifade etmektedir.

Yapılan mevzuat değişiklikleriyle toplumun genel menfaatinin aksi yönde sonuçlar ortaya çıkarabilecek düzenlemelerin yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları ile Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Bulunan Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altındaki Yerlerin İdaresi Hakkında Yönetmeliği’nin 42. Maddesi “İdarece, aşağıda gösterilen kişi, kurum ve kuruluşlara doğrudan doğruya kiralama, kullanma izni, işletme hakkı verilebilir: a) Genel, özel bütçeli idareler ve Belediyeler, bunlara bağlı döner sermayeler

ve sermayesinin yarısından fazlası bunlara ait olan ortaklıklar ve özel bütçeli idarelerin kurdukları birlikler, b) Kamu iktisadi kuruluşları ve iktisadi devlet teşekkülleri ile sermayesinin yarısından fazlası bu kuruluşlara ait olan ortaklık veya müesseseler, c) Özel kanunlarla kurulmuş ve kendilerine kamu görevi verilmiş tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar, ç) Kamu yararına faaliyet gösteren vakıf ve dernekler, d) Diğer kamu tüzel kişileri, e) Uluslararası anlaşmalar uyarınca yapılacak işler” diyerek, ihale usullerine tabi olmayan birçok kişi, kurum ve kuruluşa yer verilmiştir (R.G. 02.05.2013 tarih, 28635 sayı). Kamu yararı için ayrılmış alanları işletmeye açılabilir hale getiren yönetmelik maddelerinin, kıyı alanlarındaki kamu mülkiyeti üzerinde dönüşümlere neden olabilecek sonuçlar doğuracağı düşünülebilir. Mahkeme kararları da bu tür kamusal yönelimlerin göstergesidir. 2014 Ağustos ayı içinde Danıştay 14’üncü Dairesi, Karşıyaka Belediyesi’nin ‘Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları ile Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Bulunan Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altındaki Yerlerin İdaresi Hakkında Yönetmeliği’nin tümü ve bazı maddelerine yönelik açtığı dava sonucu yönetmeliğin 4/b, 65 ve 66’ncı maddeleriyle ilgili olarak yürütmesini durdurmuştur. Yönetmeliğin bütünüyle ilgili davanın sürmekte olması örneklerden sadece bir tanesidir.

Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları ile Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Bulunan Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altındaki Yerlerin İdaresi Hakkında Yönetmeliğin 4. Maddesi “... l) Kiraya verme: Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerin ve bunlarla ilgili hakların kiraya verilmesini, m) Kullanma izni: Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde ilgili mevzuat uyarınca yapılması mümkün olan yapı ve tesislerin yapılması ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerin kullandırılması veya işlettilirilmesi için İdarece **kişiler lehine** verilen izni” tanımlamaktadır.

Mülkiyet aktarımının bir biçimi olarak kıyı alanlarının kiralanması da mekânın sermaye birikimi yönlü dönüşümünün bir biçimidir. Örneğin, Danıştay 6. Dairesinin Esas 1999/7003, Karar 2001/1700 sayılı ve 03.04.2001 tarihli kararındaki iptal gerekçesinin Kamu yararını ortadan kaldıracak veya engelleyebilecek biçimde, -Bu yerlerden herkesin eşit olarak yararlanma hakkını kısıtlayabilecek,- Özel mülkiyet ilişkisinin kurulmasına dayandığı görülmektedir. Kiralama işlemi özel mülkiyet ilişkisi olmakta ancak, kıyıları hukuken kiraya verilemeyen yerler olduğu için, kamu kurumları tarafından da kiraya verilememesi gerekecektir. Oysaki, belediyelerce yapılan kiralama en başta Anayasa’nın 43. Maddesine aykırılık göstermektedir (Yücel, 2008: 32).

Mülkiyet aktarımının bir başka biçimi ise kamulaştırma yoluyla mülkiyet aktarımının tesis edilmesidir. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’nun, “Tarafların Anlaşmasıyla Vazgeçme ve Devir ” kenar başlığı ile düzenlenen 22. Maddesinin kenar başlığı ve ilk fıkrasının son

cümlesi değiştirilmiştir. Yapılan değişiklik sonrası “Vazgeçme, İade ve Devir” başlığıyla adlandırılan madde, idarelerin özel mülkiyetteki taşınmazların transferine aracılık edecek şekilde düzenlenmiştir. Kamulaştırma sonrası kamu malı statüsüne dâhil edilen ve dolayısıyla kamunun ortak kullanımına ve yararlanmasına ya da bir kamu hizmetine tahsis edilen taşınmazın, söz konusu özelliği ortadan kalktıktan sonra eski malike öncelik hakkını düzenleyen Kamulaştırma Yasası’nın 22. Maddesi eski malik aleyhine değiştirilmiştir. Bunun yanında idarelerin, kamulaştırdığı taşınmazların imar planlarında ya da çevre koşullarında değişiklikler yapıp, özel mal statüsüyle tahsisini değiştirdikleri taşınmazlardan, haksız kaynak yaratma imkânı getireceği göz ardı edilmemelidir (Tezcan, 2013).

Bu örneklerde de görüldüğü gibi mekânsal dönüşümün bir aracı olarak mülkiyet aktarımı kamudan özele aktarım yoluyla sermayenin birikimini pekiştirmekte, kimi zaman mülksüzleştirme şeklinde olurken, özellikle kıyılarda mülkiyet kullanım aktarımı biçimini almakta ve hukuka aykırılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

1.2.2 Sermaye Birikimini Hızlandıran İlişkiler

Devlet ve piyasa ilişkileri ile sosyal normlar yeniden yapılanmaktadır. Devlet politikaları küresel olarak, deregülasyon ve özelleştirme süreçleriyle tanımlanmaktadır. Kamu görevleri kademeli olarak özel sektöre devredilmektedir. 1980’lerden günümüze kadar özel sektörün etkinlik alanı genişlemiş, kentsel gelişme ile birlikte özel sektörün etkinlik alanı kentsel yatırımlar ve büyük projelerle yönlendirilir olmuştur. Yeni yerleşim alanlarının üretimi ile birlikte rant, merkezi ve yerel yönetimler ekseninde himayecilik, müşteriçilik/vekillik ve popülist kentsel politikalarından beslenmiştir (Özöduru ve Varol, 2010: 308-309).

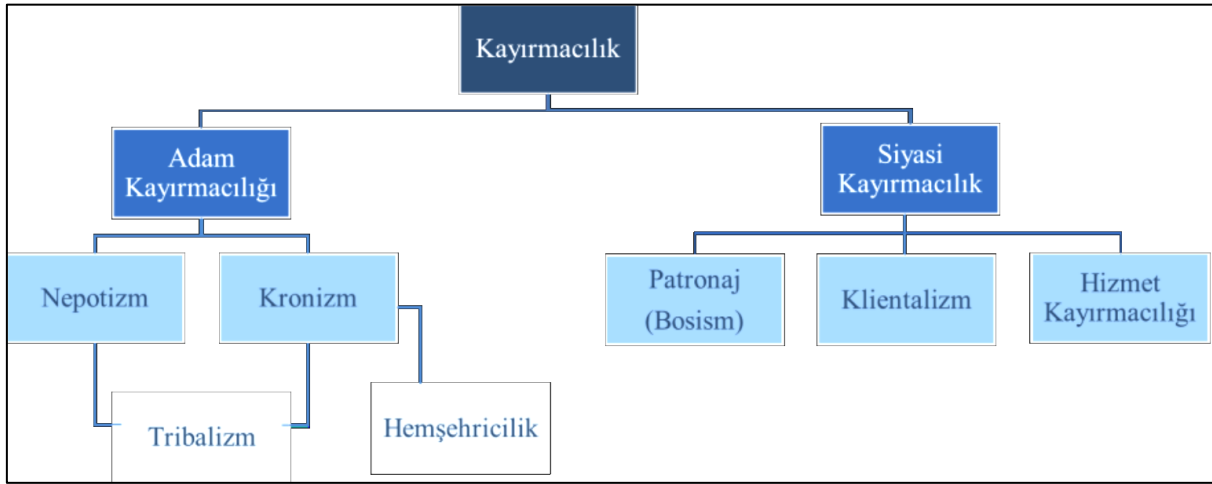
Mekân üzerindeki devir ne kadar hızlı olursa sermaye o kadar çabuk birikmektedir. Bu hıza katkı sağlaması için piyasa dışındaki kesimler de dönüştürülmektedir (Merrifield, 2002: 297).

Bu çerçevede Türkiye’nin geçmişten bugüne yaşadığı değişimi ve birikim hızına ilişkin güdüleri kavrayabilmek için toplumsal ilişkilere bağlı biçimde ortaya çıkan enformel değişkenlere bakmak gerekmektedir. Sermaye birikimi sürecini hızlandıran bu değişkenler; popülist siyaset yapma biçimi ya da kayırmacılık (patron-client) ilişkileri ve kentsel alanda oluşan spekülasyonlar etrafında şekillenmektedir (Tekeli, 2009: 98-99).

1.2.2.1 Kayırmacılık

Eşitsizliğin ve adaletsizliğin pekiştirildiği bir durumda kayırmacılığın da ortaya çıkması kaçınılmazdır. Çoğu zaman toplum tarafından normal kabul edilen ve içselleştirilen

kayırmacılık hem gündelik yaşamda hem de yönetsel alanda sıklıkla görülen bir ilişki biçimi ya da bir yozlaşma türüdür. Akrabalık ilişkileri çerçevesinde bu ilişkiler şekillenirse nepotizm, tanıdık-dost ilişkileri çerçevesinde şekillenirse kronizm ve kamu kaynaklarının siyasi iktidara yandaş kesimi kayırarak aktarılmasına yönelik ilişkileri tanımlamak için ise müştericilik/vekillik ya da genel anlamda kayırmacılık kavramları kullanılmaktadır. Bu ayrımlara ilişkin görünüm Şekil 1.3'te sunulmuştur (Özkanan ve Erdem, 2014: 181).

Şekil 1.3. Kayırmacılık Türleri

Kaynak: Özkanan ve Erdem, 2014: 185

Kamu mal ve hizmetlerinin, ihaleler, özelleştirmeler vb. yolların kullanılmasıyla arkadaş çevresi ve siyasi yandaşlara dağıtılması biçiminde gerçekleşen, müştericilik/vekillik Türkiye’de geçmişten bu güne siyasi kayırmacılığın bir başka türü olan ve sonraki bölümde örnek olarak ele alınacak olan, yatırımcı birliklerinin patronaj ilişkileri ile de beslenmiştir. Patronların taleplerinin aşırı anlamlı bulunmasının yanında, patronların devlet kademelerinde görevlendirilecek kadar itibar görmesi bir başka kayırmacılık türü olarak ortaya çıkmaktadır. Hem siyasi örgütlenmelerde hem de, bu örgütlenmelerin yandaşlar anlamında yatay ilişkilerinde müştericilik/vekillik ve patronaj ilişkileri, kent rantlarının dağıtımında önemli işlevlere sahip olmaktadır (Özkanan ve Erdem, 2014: 195-196).

Kayırmacılık ilişkisi ve popülist politikalar, geçiş halindeki toplumlarda, belli süreler için de olsa, toplumsal dirençleri engellemede siyasetçiler tarafından başarıyla kullanılmıştır. Bu sistemin meşruiyet yaratıcı özelliklere sahip olması genellikle şu hallerde ortaya çıkmaktadır; a) Güçlü bir merkezî otorite bulunması durumunda müştericilik/vekillik ilişki ağları popülist politikalarla birlikte işlev kazanabilirler b) Bu politikalar ekonomik büyümenin gerçekleştiği dolayısıyla, siyasal otoritenin dağıtım kanalları yardımıyla geniş koalisyonları bir arada tutabildiği dönemlerde krize yol açmamaktadır. c) Kentlerde bu

popülist politikaların sürdürülmesi sadece “patron-müşteri” ilişkilerinin dağıtım mekanizmalarıyla sağlanamaz, bunun sürdürülmesi için bir siyasal söylemin kitle desteğini sağlayacak biçimde geliştirilmiş olması gerekir d) Bu politikalar etnik ve dini bağlılıklarla parçalanmamış toplumlarda ya da kayırmacılık ilişkileri bu grupları çapraz kesecek biçimde uygulanabiliyorsa toplumsal dirence yol açmamaktadır (Tekeli, 2009: 100).

Sermayenin mekânı yeniden kurgulaması ve sermaye birikimi sürecinde ortaya çıkan rantlar da kayırmacılığın bir sonucunun göstergesidir. Kent rantlarının dağıtımında kayırmacılık ilişkilerinin kurulması ve sürdürülmesinin; siyasetçilerin devletin kaynaklarını doğrudan dağıtmasına kıyasla daha fazla üstünlüklere sahip olduğu belirtilebilir. Bu üstünlükler şöyle sıralanabilir (Tekeli, 2009: 101-102):

- a) “Kent rantının dağıtımında yönetimin kasasından doğrudan bir kaynak çıkmadığı ve kentte yaşayanlar bunları kendileri realize ettikleri için meşru gösterilmesi piyasa ekonomisi ve mülkiyet hakları söylemi içinde kolay olmaktadır.
- b) Bu nedenle de dağıtılan kaynağın sınırı, bitip bitmediği belli değildir. Büyüyen sistemlerde daha kolay olmakla birlikte büyümeyen sistemlerde de bu yolla kaynak dağıtımı yapılabilmektedir.
- c) Toplumda değişik kesimlere birbiri aleyhine rant yaratma olanağı verilerek geniş bir koalisyon kurulabilmektedir. Toplumun değişik kesimlerinin birbiri aleyhine rant oluşturabildiği ama bunun sonucunda grupların net kayıp ve kazancının ne olduğunun muhasebesi yapılamadığından çok değişik kesim, bu popülist politikalara kolayca destek vermektedir.
- d) Özellikle kentsel arsa rantlarının dağıtımında görüldüğü gibi toplumda yaratılan katmanlaşma sayesinde toplumda mülk sahiplerinin rantlarını en çoğa çıkarmasına olanak verilirken, mülk sahibi olmayanlara da hazine topraklarına el koyarak rant ödemekten kaçınma ve daha sonra bunların yasallaştırılmasıyla ranttan pay alma olanağı verilebilmektedir. Kent rantlarının oluşmasında, bunlara el konulmasında ve yeniden dağıtımındaki çeşitlilik ve esneklikler, popülist politikalar ve kayırmacılık ilişkilerinin sürdürülmesi için adeta ideal bir ortam yaratmaktadır”.

Birbirini tutma, kayırma ilişkilerinin doğrudan sermaye birikimine hizmet eden rant odaklı bir yönü olmayabilir. Ancak siyasi açıdan yozlaşma, sabit ve usulsüz, hukuksuzluklara yönelme ve bunun sürekli biçimde teşvik edilmesi, hatta durumu kanıksayanların da bunu teşvik eden bir konumda olması, sermayenin devlet üzerinde baskı yaratan konumunu pekiştirmektedir. Piyasanın salt birikim odaklı rant güdüsüyle açtığı pencereden, yukarıda ifade edilenleri öngörebilme imkanı da yok denecek kadar azdır. Politikaların belirlenmesinde ekonomi politik bir bakışa toplum bilim temelinden bir bakışın da eklenmesi gerekmektedir. Örneğin Boratav (2010: 404) bunun için “rant arayan toplum” kavramını kullanmaktadır. Bundan kurtuluş yine devletin kamusal olana sahip çıkması ve hukuk çerçevesinde hareket etmesiyle mümkün olacaktır. Oysa popülist politikaların devamı yönünde irade ortaya konursa piyasa kanadından gelen bu baskıların dozu da, merkezîyetçilikten beslenen müştericilik/vekillik ilişkileri de her geçen gün artacaktır. Merkezîyetçi otorite, geniş kitleleri

bir arada tutan, kitle desteği sağlamış ve farklı sosyo-demografik kesimleri çapraz kesen ekonomi politikaları bu ilişki ağının devamlılığının teminatıdır.

Boratav (2010: 405, 409), rant arayışı kavramıyla ifade ettiği bu bölüşümü, devletin bireysel, endüstriyel veya sektörel olarak özel sektör lehine avantaj yaratması şeklinde açıklamaktadır. Bu noktada gelişen ilişkiler örüntüsü finans, müteahhitlik ve nihayetinde arazi spekülasyonu biçiminde kentsel alanlarda özellikle kıyılarda sürdürülmektedir.

Özetle, sözü edilen kayırmacılık yöntemleri rant arayışı ile bir araya geldiğinde, bir yandan sermayenin birikim sürecine olumlu katkı verirken, diğer yandan toplumda sosyo-ekonomik sorunlara neden olabilmektedir.

1.2.2.2 Arazi Spekülasyonu

Arazi spekülasyonu, “mevcut taşınmaz piyasa yapısı ve kentsel planlama kararlarının değerlendirilmesi sonrasında oluşan beklentileri pazarlama unsuru yaparak, arazi alım satımı yoluyla kazanç sağlama çabasıdır” şeklinde tanımlanabilir. Kentsel planlardan sapmayı da getiren, yerleşme kararlarını etkileyen, yoğunlukları değiştiren, kentsel hizmetleri etkileyen niteliklere sahiptir (Kılınçaslan, 2012: 16).

Kendini yeniden üretmek amacıyla kapitalist sistem mekânın işgali ve/veya mekânın üretiminde yeni bir açılım olarak gayrimenkul spekülasyon aracını bulmuş, sermayenin oluşumu için birincil kaynak olarak ortaya çıkmıştır (Lefebvre, 2003: 160)

Toprak kullanımı, içinde bulunulan kapitalist ekonomik sistemden bağımsız değerlendirilemez. Kent toprağı, kıyı veya tarım toprağı sadece işlevsel bir ayırmadır. Kartal, bu toprakları birlikte bütüncül olarak düşünmek gerektiğini ifade etmektedir. Örneğin, kıyı alanları her geçen gün daha çok talep görmektedir. Turizm bunda belirgin bir etkiye sahiptir. Turizm bağlantılı artan talep kıyı alanlarındaki toprakların fiyatlarını da yükseltmektedir. Oysaki, kamusal niteliği olan bu araziler sanki doğal olarak üzerinde özel mülkiyet tesis edilmiş gibi talep görmekte, hatta spekülasyon öznesi olabilmektedir. Çünkü kıyıları kıt kaynaktır, kıyıların artırılması çeşitli mühendislik faaliyetleri ile olabilir ancak kıyı üretmek de kamusal kaynak gerektirir. Talep artışı ile talebin karşılanması da bu durumda çok da mümkün görünmemektedir. O yüzden rahatlıkla kıyı alanları üzerinde spekülasyon yapılabilmektedir (Kartal, 1980: 21-23).

Spekülasyon, mekânın işgali ve mekânın üretiminde etkin biçimde kullanılan bir araçtır. Gayrimenkul/inşaat ve arazi spekülasyonu birincil çevrim olan endüstriyel üretime paralel bir ikincil çevrim veya bir başka deyişle ikincil zenginlik aracı durumundadır. Bunlar aynı zamanda birbiriyle de eklemlidir (Turhanoğlu ve Ecevit, 2010: 285-286).

Büyüyen kentlerde kent toprağının değeri sürekli biçimde artmaktadır. Bu hem yeni üretilen topraklar hem de mevcut topraklar açısından böyledir. Kentin herhangi bir bölgesinden toprak alan bir kentli bunun için hiçbir riske katlanmaz ve bu toprağı elinde tutarak değeri arttığında elinden çıkararak fazladan kazanç elde edebilir. Buna literatürde kent toprağı spekülasyonu denilmektedir (Ertürk ve Sam, 2011: 159).

Eğer kentsel arazi sahipliğinin kullanma amacı taşımadan, salt spekülatif amaçlı olarak kullanılabilceğı kabul edilirse, onun getirilerini bir kapitalin alternatif getirileriyle karşılaştırmak gereksinimi ortaya çıkar. Arazi spekülasyonunun doğabilmesi, arazinin sabit bir kaynak olmasından ve bu sabit kaynak üzerinde özel mülkiyete izin verilmesinden doğmaktadır. Kent toprağı sahibi, hiç bir gayret göstermeden, hiç bir risk almadan, toplum refahına hiç bir katkıda bulunmadan bu kaynağın kıtlığı nedeniyle oluşan tekele dayanarak rant sağlamaktadır (Tekeli, 2009: 26, 57).

Çarpık kent yapısının oluşmasında temel etmenlerden biri spekülasyonun sürekliliğı ve arazi spekülatörlerinin plan revizyon ve değışiklik talepleridir. Bu spekülatif hareketler ve plan revize ve değışiklik talepleri büyük bir mekânsal dönüşüm üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bu çarpıklık spekülatörlerin kazancını arttırır ancak kamusal veya toplumsal açıdan bakıldığında önemli bir mülkiyet sorunu ve ekonomik kayıp anlamına gelmektedir. Öyle ki, spekülatörler belli bir süre sonra bu kazançları sayesinde ekonomik ve siyasal açıdan güçlenir ve hatta ayrı bir baskı grubu haline gelebilirler. Bu baskı daha çok yerel yönetimler (yerel meclisler) üzerinde yoğunlaşır. Bu nedenle de yerel yönetimler kamu yararına ilişkin karar almaktan uzaklaşabilirler (Kartal, 1980: 13-14).

Spekülasyonun hukuk dışılığı, el koymaya yönelikliğı, kamu kaynaklarına yönelimi, piyasada toprakların fiyatının yönlendirmesi, kamu maliyesinden kaçış, yerel yönetimlere baskı oluşturma nitelikleriyle özellikle kıyı alanlarında özel mülkiyet tesisi mümkün olmamasına rağmen kentsel toprak fiyatları üzerinde etki ederek mülkiyet aktarımını sağlayıcı ve sermaye birikimini hızlandırıcı bir işlev görmektedir.

1.2.3 Mekânın Dönüşümünde Devlet ve Sermayenin Ortak Araçları

Devlet ve sermaye arasındaki ilişkilerin ortaya çıkardığı dönüşüm mekânda gerçekleşmekte ve ilişkileri sürekli kılmaktadır. Bu açıdan devletin ve sermayenin mekânın dönüşümündeki rolü, üretim ve iktidar ilişkileri ile içiçe gelişen ve mekânda gerçekleşen bir sürece denk düşmektedir. Devlet ve sermaye karşılıklı etkileşim içinde kent mekânında bu ilişkileri düzenlemekte ve sürdürmektedir. Bu dönüşümü gerçekleştirebilmek bakımından kullanılan araçlar ise mekânın özgün niteliğine göre farklı görünüm taşıyabilmektedir.

Mekânın dönüşümünde devletin ve sermayenin kullandıkları araçlar farklılaşabilmektedir. Örneğin devletin kullandığı yöntemler anlamında kamulaştırma, vergilendirme, sit alanı olmaktan çıkarma, idari sözleşmeler; sermayenin kullandığı yöntemler, tüketim malları, emek gücü odaklı olabilmektedir. Ancak mekânın dönüşümünde kullanılan planlama, tahsis, teşvik ve projeler gibi araçlar dönüşümü hızlandıracak niteliktedir. Devlet ve sermaye arasında birlikte kullanıldığı, hatta bu araçların da geleneksel niteliklerinden uzaklaşarak esnekleştirme, özelleştirme, kolaylaştırma süreçleriyle sermaye birikimi sürecine hizmet eder biçimde dönüştüğü gözlemlenmektedir.

1.2.3.1 Kentsel ve Mekânsal Planlama

Planlamaya ilişkin genel bir tanımlama yapılacak olursa (Akdeniz, 2002: 39) ;

- “Gelecekte ulaşılmak istenen hedef ya da hedefleri ve bu hedeflere ne zaman, hangi araç ve yöntemlerle ulaşılabileceğini bugünden belirlemek,
- İçeriği ne olursa olsun, önceden saptanmış sürede hedef ya da hedeflere, yine önceden saptanmış sürede ulaşmak için izlenecek yön ve yöntemleri belirleme eylemi”dir.

Ersoy tarafından kentsel planlamada amaç “yeni yerleşme alanlarında yaşayacak halkın, ticaret, eğitim, kültür, rekreasyon ve diğer arazi kullanımlarına kolaylıkla ulaşabilecekleri bir kentsel doku oluşturmaktır” olarak belirtilmektedir. Plancılardan beklenenin; kentte modern yaşamın gerektirdiği tüm karmaşık ilişkiler ağının, yaşanan sorunların olabildiğince çözülmesine yönelik yeni önlemler geliştiren bir planlama yaklaşımı olduğu yönünde görüş bildirmektedir. Bu anlamda planlama devlet gücünün işlevlerini yerine getirirken başvurduğu çok sayıda müdahale aracından biridir (Ersoy, 2012: 22, 316).

Bir 20. yüzyıl kavramı olan planlama, esas olarak piyasanın ve sınıflara dayalı kapitalist sistemin eşitsizleştirici mekanizmalarını ortadan kaldıran, akılcı ve müdahaleci bir süreci ifade etmektedir. Planlama ile ilgili temel unsurlar amaç, süre ve yöntem iken planlamanın ilkeleri açıklık, tutarlılık ve esneklik olarak ifade edilebilir. Planlama bir anlamda eşitsizliklerin giderilmesi için bir yeniden dağıtım mekanizmasının tesis edilmesidir. Bu noktada planın hangi amaca göre dağıtımını nasıl gerçekleştireceği önemlidir (Sezen (1999) ve Soyak’tan (2003) aktaran Ekiz ve Somel, 2005: 1).

Yapılan mekânsal planlar kentsel mekândaki dönüşümün temel araçlarıdır. Mekânsal Plan Yapım Yönetmeliği’nde mekânsal plan “3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca hazırlanan, kapsadıkları alan ve amaçları açısından üst kademedeki alt kademeye doğru sırasıyla; mekânsal strateji planı, çevre düzeni planı ve imar planı” olarak tanımlanmaktadır.

Bu noktada parçalı plan kademelenmesinin de ortaya konulması gerekmektedir. Türkiye’deki plan kademeleri şu şekilde sıralanmaktadır (Çakılcıoğlu ve Cebeci, 2011: 299-300):

- Kalkınma Planı
- Ülke Planı
- Bölge Planı
- Çevre Düzeni Planı
- İl Çevre Düzeni Planı
- Nazım İmar Planı
- Uygulama İmar Planı
- Kentsel tasarım
- Avan Proje

Bu kademelenme içerisinde konu ile ilişkisi fazla olan plan kademesi, Çevre Düzeni Planı’dır (ÇDP). 3194 sayılı İmar Yasası’nın 5. Maddesi’ne göre Çevre Düzeni Planı; “ülke ve bölge plan kararlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen plan”dır (Tamer, 2010: 9). Bu plan diğer planların yerine getirilmesi beklenmeksizin yapılan tek ve bağımsız bir plan olup kent çevrelerini denetleme aracı niteliğindedir. Ayrıca diğer planları yönlendirici, uygulayıcı ve yatırımcı sektörleri ve kurumları yönlendirici ve bağlayıcı niteliktedir (Akdeniz, 2001: 53).

ÇDP ile ilgili düzenlemeler 1985 tarihli 3194 sayılı İmar Yasası’nda yapılmış ve yetki günümüzde T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na verilmiştir. ÇDP’lerin ülke ve bölge planlarına uygun olmaları zorunludur. Ancak bu duruma bakarak ÇDP’nin Türkiye’deki planlama anlayışının yaşadığı aşırı parçalılık ve yetki karmaşası sorunlarından uzak olduğu sonucu çıkarılamaz. Çünkü farklı yönetmelikler çıkarılması nedeniyle ÇDP’lerle ilgili uygulamalar da karmaşıklaşmıştır. Örneğin 2000 yılında çıkarılan “Çevre Düzeni Planlarının Yapılması Esaslarına Dair Yönetmelik”te ÇDP tanımı yapılmaktadır. Ancak yönetmeliğin belirttiği plan hiyerarşisi ya da ÇDP’nin hangi üst plana uygun olacağına ilişkin hükümler ile yasanın uymayı zorunlu tuttuğu üst plan farklıdır. Benzer şekilde 2008 yılında yapılan “ÇDP Yapım Yönetmeliği”nde de bu uygunluk silsilesi farklı maddelerde farklı şekillerde ifade edilmektedir (Çakılcıoğlu ve Cebeci, 2011: 301).

Plan kademelenmesindeki parçalılığa ek olarak mevzuat ve yetki açısından da parçalı bir durum söz konusudur. Yerel yönetimlerin teknik donanım açısından yetersizliği ve bu alandaki belirsizlik nedeniyle pek çok farklı kuruma plan yapma ve onama yetkisi verilmiştir. İmar düzenlemelerinde Kıyı Yasası, Çevre Yasası, Turizm Teşvik Yasası ve Kültür ve Tabiat

Varlıklarını Koruma Yasası vb. yasalardan yararlanılmakta, bunlardan arta kalan yerlerde de İmar Yasası'na göre işlem yapılmaktadır. Yerel Yönetimler açısından bu kadar çok plan yapıcı hukuk normunun varlığı, bunların öngördüğü görevlerin pek çok farklı kurum ve kuruluşa dağıtılmış olması hem büyük bir karmaşaya neden olmakta hem de bütünden kopuk aşırı parçalı planlarla içinden çıkılmaz bir duruma yol açmaktadır (Tamer, 2010: 33, Çakılcıoğlu ve Cebeci, 2011: 299). Bu parçalılık kıyı alanlarında planlamanın tek bir otorite tarafından yapılması sonucunu ortaya çıkartmıştır. Bu da beraberinde parçalılık içerisinde merkezileşmeyi pekiştiren bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Planlamanın parçalı olması mekânın dönüşümünün ve merkezleşmenin önüne geçen bir engel değil aksine onu besleyen, hukuk dışılığı geliştiren bir nitelik taşımaktadır.

1.2.3.1.1 Mekânsal Planlama

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği 14.06.2014 tarihli ve 29030 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş mekânsal planı tanımlamıştır. “3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca hazırlanan, kapsadıkları alan ve amaçları açısından üst kademedен alt kademeye doğru sırasıyla; mekânsal strateji planı, çevre düzeni planı ve imar planını” ifade etmektedir. Yönetmelik diğer planlar konusunda da tanım ve uygulama yöntemlerini belirlemektedir. Korumaya, geliştirmeye, uygulamaya, izlemeye, analizlere, plan değişiklikleri koşul ve ilkelerine yönelik yöntem ve kuralları içermektedir. Örneğin Madde 26/3 “İmar planlarında bulunan sosyal ve teknik altyapı alanlarının kaldırılması, küçültülmesi veya yerinin değiştirilmesine dair plan değişiklikleri zorunluluk olmadıkça yapılmaz” Kıyı alanları açısından ise Madde 29/1 “Planlarda, bölgesel düzeyde, kıyı alanlarına yönelik sektörel eğilimler, öngörüler ve hedeflere dayalı mekânsal stratejiler; kıyı alanları ve etkileşim alanlarına odaklı olarak bütünsel bir yaklaşımla geliştirilir” demektedir. Buna göre planlar hazırlanırken “a)Kıyı alanlarında sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda; hassas ekosistemler korunarak doğal ve kültürel kaynaklardan yararlanmada sektörler ve faaliyetler arası uyumun sağlanması, b) Kıyıya denizden veya karadan erişilebilirlik, kıyılardan yararlanmada kamu yararı ve eşitlik ilkesi çerçevesinde stratejilerin geliştirilmesi” gerektiği belirtilmekte ve tüm analiz, etüd ve araştırmaların kamu yararı çerçevesinde yapılmasını öngörmektedir. Ancak, belirli kısıtlar ve kurallar konmuş olmasına rağmen sektörel eğilimle uyumluluk içinde olmasının vurgulanması sermaye ve kıyı alanları ilişkisinin önemsendiğinin göstergesidir.

Öte yandan, Danıştay 6. Dairesinde, 2014/6803 esasına kayden TMMOB Şehir Plancıları Odası ve Mimarlar Odası tarafından ve 2014/7316 esasına kayden de TMMOB Çevre Mühendisleri Odası ve Peyzaj Mimarları Odası tarafından açılan davalar sonucu

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin 27/1, 30/1, 33/1 ve geçici 2. Maddesinin yürütmesi durdurulmuş ve kamuya açıklanmıştır.

TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın 09.09.2014 tarihli değerlendirme raporunda (<http://www.spo.org.tr/>) yönetmeliğin sorunlu olduğu, parçacı, mevzuat hiyerarşisine ve diğer yasal düzenlemelerle uyuşmayan ve çelişen, bütüncül olmayan, belirsizlik, esneklik, merkezileşme nitelikleri gösterdiği belirtilmekte ve,

- i. “Planlamayı içeriksizleştiren idari işleme dönüştürmek (bu aynı zamanda uzmanlaşmayı da ortadan kaldırarak, Şehir Plancısını da itibarsızlaştırmaya yol açacaktır),
- ii. Piyasa mekanizması içinde rant temeli olarak şekillenen “büyük proje”leri her durumda uygulama imkânını yaratmak,
- iii. Kamusal alanlar (sosyal teknik altyapı- kültürel, eğitim, sağlık ve diğer) talep odaklı düzenleme ile piyasa mekanizması önündeki son engelleri de kaldırmak,
- iv. Toplumsal yaşamın yeniden tasarımının mekânsal yansımaları tamamlamak” olarak değerlendirilmektedir.

Mekânsal planlamanın yetki bakımından merkezileştirilmesi yönünde bir eğilim en net biçimde 3194 sayılı İmar Yasası ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri'ne ilişkin yasa ile mekânsal planlama yetkilerinin yerel yönetimlerle seçici biçimde paylaşılmasında görebilmek mümkündür (Tezcan ve Penpecioglu, 2010: 506). Bu paylaşım merkezin hâkimiyetinin yerelde teminat altına alınmasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Mevzuat hükümlerinde görülen bu farklılaşma plan hiyerarşisinde de bir bozulma olduğunu göstermektedir. Çopuroğlu bu bozulmanın nedeninin kentlerin içinde ve yakın çevresinde görülen değer artışları olduğunu öne sürmektedir. Bu noktada kentsel alanlardaki spekülasyon beklentileri oldukça yükselmiş durumdadır. Bu nedenle de pek çok kurum, kuruluş ve kişi kentsel alanlar üzerinde belirleyici olmayı istemektedir. Çoğu zaman plan yapıcının rakiplerinden önde olma isteği, uygulamak istediği projeleri biran önce yaşama geçirtme isteği, spekülasyoncuların, emlakçıların, yap-satçıların kendi özgün taleplerini dayatma isteği plan öngörülerinin dışına taşma sorununu doğurmaktadır. Daha açık bir ifadeyle kentsel rantın kullanımında özel, bireysel talepler öne çıkarılmaktadır. Plan hazırlama ve onama yetkilerinin parçalı ve farklı kurumlar arasında dağıtılmış olması, karmaşa içinde plan değişikliklerini kolaylaştırıcı bir etki yapmaktadır (Çopuroğlu, 2011: 308).

Parçalılık içinden ortaya çıkan belirsizliğin kolaylaştırıcı özelliğinin yanısıra planlamanın esnekleştirilmesiyle de sermaye birikiminin hızı artırılmak istenmektedir. Sermayenin mekânsal üretiminde hızlı dolaşımı için süratli biçimde imarlı alan üretilmesi,

imar ve yapılaşma ile ilgili sınırların gevşetilmesi veya kaldırılması Dünya Bankası'nın kentsel gelişme modeli ile ilgilidir. Bütünsel planlama ve kalkınma anlayışı yerine parçacı ve esnek planlama kararları Dünya Bankası reçetelerinde mevcut liberalleşme siyasetleri ile örtüşmektedir (Keskinok, 2010: 55).

1.2.3.1.2 İmar Planlarının Başkalaşan İşlevi

İmar planına ilişkin klasik tanım Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile yürürlükten Kaldırılan 02.11.1985 tarih 18916 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin 11. Maddesinde şu şekilde yapılmıştır: "Belde halkının sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamayı, sağlıklı ve güvenli çevre oluşturmayı, yaşama kalitesini artırmayı hedefleyen ve bu amaçla beldenin ekonomik, demografik, sosyal, kültürel, tarihsel, fiziksel özelliklerine ilişkin araştırmalara ve verilere dayalı olarak hazırlanan, kentsel yerleşme ve gelişme eğilimlerini alternatif çözümler oluşturmak suretiyle belirleyen, arazi kullanımını, koruma, kısıtlama kararları, örgütlenme ve uygulama ilkesini içeren pafta, rapor ve notlardan oluşan belgelerdir. İmar planı, nazım imar planı ve uygulama imar planı olmak üzere iki aşamadan oluşur."

İmar planları, kentsel arazileri farklı kullanımlara tahsis ederek üzerinde yeni haklar yaratan, farklı plan kararlarını toplayarak bütüncül bir yasal belge şeklinde sunan düzenleyici bir idari işlemdir. İmar planı yapımı sürecinde teknik bir çalışma hukuki bir işlem haline gelir. İmar planları bağlayıcıdır. Kent ile ilgili alınan kararlar imar planları ile kentsel rant ve mülkiyet hakları üzerinde etki oluşturur nitelikte hukuki hale gelmektedir (Karasu, 2010: 369). Ancak diğer taraftan imar planlarıyla mülkiyet hakkı üzerinde sınırlamalar getirilebilmesi planlama sürecinin siyasallaşması yönünde etki oluşturabilmektedir (Karasu, 2010: 375).

Planlama hiyerarşisine bağlı kalınarak, kamu yararı amacı güden bir imar planı ile mülkiyet hakkı kısıtlanabilir. Bu kısıtlılığın nedeni arazinin imar planındaki tahsis şeklidir. Tahsis şekli değiştirilecekse; kamu yararına, şehircilik ilkelerine ve plan esaslarına uygun olmalıdır. Buna göre mümkün değilse kamulaştırma, satın alma, parselasyon ve takas yöntemlerinden biri kullanılır (Tamer, 2010: 59). Fiziksel çevrenin sağlıklılaştırılması, yatırımları, seçimleri ve gelişim eğilimlerini yönlendirme, toprağın kullanım dengesini akılcı biçimde belirlemek için imar planları yapılır (Akdeniz, 2001: 54).

Fakat, kentsel toprak üzerinde gereğinden fazla imarlı alan yaratılması, önemli ölçüde paranın toprağa yatırılmış olmasını ifade etmektedir. Bu durum, zamanın koşullarına göre ölü yatırım olarak görülebilir. Ölü yatırımın tekrar kazanılması ve sermayenin dolaşımı gereklidir.

Birikim koşullarının sürdürülmesi bu durumda yapılı çevre üretimi ve kamusal yatırım ile gerçekleştirilmektedir (Keskinok, 2010: 55).

Bu yönde bir çözüm olarak yapılı çevre üretimi veya mekânın yeniden üretimi için mülk dönüşümün sağlanmasına yönelinmektedir. Bunun da farklı yöntemleri vardır (Eren, 2010: 117):

- i. “Var etme (inşa etme, dolgu alanları yaratma gibi),
- ii. Yok etme (Maden sahası, arkeolojik alan benzeri kazılar sonucunda varlığın yok olması),
- iii. İmar planı veya değişikliğiyle kullanım, arazi kullanım kararının yaratılması veya değişimi,
- iv. İmar planı veya değişikliğiyle imar haklarının artırımı veya azaltılması,
- v. İmar planı veya değişikliğiyle ayrıcalıklı imar haklarının elde edinimi,
- vi. İşgal sonrası imar afları yoluyla veya bir imar planıyla ayrıcalıklı imar hakkı elde edilmesi,
- vii. Kentsel planlarda aynı anda imar haklarının ve arazi kullanımının değiştirilmesi”.

Bu yöntemlerle birlikte imarlı alan üretimi sanal bir gelişme öngörüsüne dayanmaktadır. Bu üretim, yerel yönetimlerin sermayeyi kendilerine çekebilmek için geliştirdikleri yöntemlerden birisi olarak ortaya çıkmaktadır (Keskinok, 2010: 56). İmarlı alan üretimi imar hakkının çoğaltılmasını, bu da beraberinde arazi veya parselin rant getirisinin artmasını ortaya çıkarmaktadır (Eceral vd., 2010: 308-309).

Neoliberal ekonomi sisteminde kentlerin işletmecilik ilkeleriyle planlanması ortak kamusal mekânların tahrip edilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Benimsenen ekonomi politikaları nedeniyle sermaye kentleşerek kentleşmeden doğan değerden (rant) pay almaya yönelmektedir (Doğan, 2001: 107).

Türkiye’de 1980’lerden sonra kentsel gelişme, kentsel arazi ve yapılı çevreyle ilgili olarak devletin her türlü düzenlemelerinin tasfiyesine yönelik öneriler, plan değişiklikleri yoluyla uygulanmaya çalışılmıştır. Bu yönde mevzi planların ve parçacı kararların genişlediği ifade edilebilir. Kentsel yoğunluk artışı yaşanmakta, kamusal ortak ve açık alanlar yapılı çevreye dönüştürülmektedir. Örneğin, 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası’na dayanarak, tek parsel halinde turizm merkezi ilan edilebilmesidir (Keskinok, 2006: 101). Bu hususa çalışmanın alan araştırması kısmında da değinilmiştir. Bu şekilde plan değişiklikleri ve parçacı uygulamalarla spekülasyonlar yaratılmakta, planlamanın bütüncüllüğü ve plancının özerkliği yok olmaktadır (Aras ve Eke, 2010: 617).

Kent yönetimleri artık kentsel mekânın dönüşümünü kolaylaştıracak şekilde yeniden örgütlenmiştir. Planlama ve uygulama, yasal ve yönetsel örgütlenmenin özellikle büyük kentlerde yeniden kurgulanması ile birlikte etkili araçlara kavuşmuştur. İmar planı yapma ve onaylama yetkileri 1983-1984 yıllarında Büyükşehir belediyelerinin kurulması ile birlikte ileri bir boyuta taşınmıştır. Belediyelerin bireysel ve kolektif toprak mülkiyeti üzerinde söz sahipliğinin artması mekân örgütlenmesi için merkezi bir noktaya taşınmıştır. 1990'lı yıllardan sonra yerel yönetimlerin kentsel toprak/arazi mülkiyeti ve kullanım politikaları, altyapı ve ulaşım projeleri, alış-veriş merkezleri ve uydu kent yatırımları ile sermayenin toplumsal örgütlenme taleplerine yönelik biçimde dönüşüm geçirmiştir (Turhanoglu ve Ecevit, 2010: 287). Kanımca bu dönüşüm halen devam etmektedir. Zira yerel yönetimler, farklı iş kolları ile ilgili projelerde yatırımcı, sürekli biçimde yapıli çevre üretiminde ve toplumsal nüfusun farklı kesimlerini hedef alan projeler üretebilmektedirler (Aldan ve Aldan, 2011: 595).

Türkiye'de var olan siyasal etkileşim içinde topraktaki değer artışına kamunun el koyması sağlanamamaktadır. Değer artışı oldukça yaygın bir şekilde küçük ve orta mülk sahipleri ve girişimciler arasında paylaşılmaktadır. Bu noktada Türkiye'de kentleşme olgusuna sermaye birikimindeki çok yönlü işlevleri açısından yaklaşan ele alışı gelişmiştir. Böyle bir kentleşme sürerken sermayenin kendi içinde bir işbölümü ortaya çıkmıştır. Büyük girişimcilik, dış ticaret, sanayi, büyük müteahhitlik gibi alanlara yönelirken, kentsel alan büyük ölçüde küçük girişimcilere kalmıştır. Küçük girişimciler; emlakçı, yap-satçı, dolmuşçu, fırıncı, müteahhit vb. ağırlıktadır. Bu işbölümü siyaset pratiğine de yansımaktadır. Yerel çıkarların yeniden dağıtılmasında önemli rolü olan yerel yönetimlerin meclisleri küçük girişimcilerin ilgi alanı olmuş durumdadır (Tekeli, 2009: 89). İmar planlarıyla ilgili yönetmelik, belgelerin hazırlanması, onanması, değişiklik yapılması ile ilgili yetkiler belediye meclisine verilmiştir. Meclislerde ise ricalar, baskılar ile imar planları kimi zaman plan olmaktan çıkabilmektedir. Bu nedenle kent planlamasında fiili durumlar ortaya çıkmakta, mevzuat bu fiili durumlara uydurulma baskısına maruz kalmaktadır (Kartal, 1980: 11-12). Kurulan bu yerel temelli ilişkilerde mikro çıkarların yeniden kurgulanması, birbirine eklemlenmesi ve sonuçta ulusal sermayeye ve küresele eklemlenmesi ile bu çıkarların sürekliliği mümkün hale gelmektedir. Özüğurlu'nun küçük köylülük üzerine yaptığı araştırmada ifade ettiği gibi süreç içinde sermaye ve piyasa, dönüştürmek istediği kesimleri artan ölçüde kendine bağımlı hale getirmektedir. Bu süreçte yok olmak istemeyen yerel unsurlar kendi varlığını sermayeye bağılılığını derinleştirerek sürdürebilmektedir (Özüğurlu, 2011: 116). Ancak bütün bunlarla birlikte kentsel alanda ve yerel meclislerde ortaya çıkan

küçük girişimciliğin gücünün kıyı alanlarında yerini büyük sermaye kesimlerine ve büyük müteahhitliğe bırakıp bırakmadığı ile ilgili başkaca araştırmaların yapılması yararlı olacaktır.

Büyük kentlerde planlama çalışmaları mekânsal ve toplumsal eşitsizlikleri giderme gibi bir içerikten yoksun görünmektedir. Ayrıca mevcut planlama anlayışı kentin gerçek çelişki ve gerilimlerini göz ardı etmekte, belediye meclislerindeki rant sahiplerinin gönencine hizmet eden bir belediyecilik anlayışının aracı olmaktadır (Doğan, 2001: 116).

Konuya yerel yönetim maliyesi açısından bakıldığında ise bir başka sorunla karşılaşmaktadır. Toplum tarafından kentsel arazi üzerinde yaratılan değer artışının mülk sahibinin hakkı olarak düşünülmesi sonucu her yapılan ve uygulamaya konulan imar planı yerel yönetimlere önemli mali yükler getirmektedir. Bu durumda da planlar uygulanamamaktadır. Oysa ülke içinde planlamanın kurumsallaşması öyle olmalıdır ki her plan belediyelere kaynak yaratmalıdır. Plan yapan ve bunu uygulamaya koyan belediyeye bir maliyet yüklenmemeli tersine kaynaklar sağlanmalıdır (Tekeli, 2009: 64).

1.2.3.1.3 Geleneksel Planlamadan Esnek Planlamaya Doğru

Plan dinamik bir bütündür. Koruma-kullanma dengelerinin sağlanması, gelişme dengesizliklerinin ortadan kaldırılması, doğal ve tarihsel verilerin dikkate alınması, sosyo-ekonomik gelişme hedeflerinin düzenlenmesi ve benzeri etkinlikler planlama ile mümkün olmaktadır. Keskinok'a göre planlama ile belirginleşen bu etkenler sermayenin önüne çıkan mekânsal-fiziki engellerin, yerel ve bölgesel siyasi karşı etkenlerin, yönetsel ve yasal süreç ve etkenlerin sürekli biçimde aşılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır (Keskinok, 2006: 106).

Piyasa ekonomisinde de, planlı ekonomide de; kentsel planlama, esas olarak kamusal değer üretmek, kamusal fayda ve kullanım değeri üretmek anlamına gelmektedir. Piyasa sistemi planlamanın imarlı alan üretimi ile ortaya çıkan işlevlerini dışlayamadığından dolayı, planlamanın üretim alanını kısıtlayıcı özelliği nedeniyle uzun erimde geleneksel kentsel planlamayla çatışma içine girmektedir (Kılınç, 2013: 564).

Ercan ise tüm bu süreci post-modern paradigma ile ilintilendirerek değerlendirmektedir. Post-modern süreçle birlikte ekonomi politik alanda "küçük güzeldir" önerisinin ortaya çıkması, esnek sermaye birikimi, esnek emek pazarı, esnek üretim, esnek şirketler biçiminde kendisini göstermeye başlamıştır. Bu esneklikler kentsel mekânda ve bir araç olarak planlama anlayışında da kendisine yer edinmektedir (Ercan, 2012: 114).

Parçacı ve merkezîyetçi nitelikteki planlama bir yandan da esnek ve kolayca eğilip bükülebilen bir planlamaya doğru evrilmektedir. 1980'lerden sonra ortaya çıkan, katılımcılığı

ve işbirlikçiliği vurgulayan iletişimsel planlama, müzakereci ve işbirlikçi planlama, pratik tepkisel, taahhütçü ve stratejik planlama anlayışları aynı zeminde yer almaktadır ve tamamı esnek planlama yaklaşımı olarak adlandırılmaktadır. Çünkü karşısında katı ve kapsamlı ilkelere sahip akılcı planlama bulunmaktadır. Esnek planlamanın temel ve cezbedici olduğunu düşündüğü iddiası, tüm ilgili grupları, karar verme sürecine dahil ettiği. Yani araçsal akılcılığın yerine Habermas'ın iletişimsel akılcılığı ikame edilmiştir (Levent, 2010: 639). Kimi yazarlara göre ise bu süreç bir gerekliliğin ürünüdür. Çünkü, “Planlamada uzun vadeli ve zaman içinde gelişebilecek süreçleri de kapsayacak uyumlu ve esnek bir perspektif (stratejik bir yönelme) gereklidir” (Aktepe ve Demirvuran, 2010: 26).

Post-modernizm, planlama alanında “esneklik” kavramıyla belirsizlik ve kuralsızlık oluşturmaktadır. Oysaki, planlama belirsizliğin ortadan kaldırılması ve geleceğin tasarlanmasıdır (Keskinok, 2010: 58). Post-modernist süreçte, modernizmin basitliği, bütünlüğü ve işlevselciliği eleştirilmiştir. Bu şekilde planlama da kendine düşen payı almış ve parçacı bir hale bürünmüştür. Kent mekânları birbirinden bağımsız, kopuk ve ilişkisiz mekânlar olarak tasarlanmakta ve buna uygun bir çevre oluşturmaktadırlar (Tayyare Karaoğlu ve Keskin Yıldız, 2010: 187).

Esnek planlamanın temel kuramlarından biri olan iletişimsel akılcılık, doğrular yerine söylemlerin ön plana çıktığı, bir konu etrafındaki herkesin o konu ile ilgili iddia ve taleplerini ifade ettiği, kararların fikir birliği ve uzlaşısı ile alındığı, kendine has bir kamu alanına sahip, hiyerarşi, zorlama ve şiddetin olmadığı, eşitlik ve özgürlüklerin olduğu, diyalog ve oydaşmalar bütününe ifade etmektedir. Planlama ise bu süreçte bir yönetim işlevi değil işbirliği ürünüdür (Levent, 2010: 639).

İletişimsel akılcılık sahip olduğu bu içeriği planlama anlayışına yansıtılabilmek için bazı eksikliklerini ortadan kaldıracak iletişim ve etkileşim temelli katılım, müzakere (oylaşma), uzlaşısı (oydaşma) ve yönetişim gibi kavramlara başvurmaktadır. Bu kavramlara Türkiye perspektifinden ve mevcut planlama süreçlerinden hareketle eleştirel bakmak mümkündür (Levent, 2010: 640-646):

Katılım: Katılımın planlama süreçlerinde uygulamaya dökülebilmesi için üç ana problem mevcuttur: a) Paydaşların hangi planlama süreçlerine katılacağı belirsiz ve muğlaktır. b) Her planlama kararı için katılım söz konusu olacak mı? c) Planlama işlevinin özerkliğinin sağlanamamasının katılım süreçlerini olumsuz etkileyeceği. Oysaki sadece büyük projelerde söz konusu olabilecek katılımcı planlama yine sadece küçük grupların katılımıyla mümkündür. Bu durumda kentin tümünü ilgilendiren planlama kararları katılımcı pratikle nasıl üretilebilir? Öte yandan zaten rant peşinde olan sermayenin katılımcı süreci

onaylamayacağı, ya da kent yurttaşının buna rıza göstermesi için fazladan uğraşmayı istemeyeceği bilinmektedir.

Müzakere (Oylaşma): Daha çok planların uygulanması ile ilgili olan müzakere, planlamanın her aşaması için öngörülmüş ve sosyal meşruiyetin sağlanması için önemlidir. Türkiye açısından müzakere süreci ile ilgili en önemli sorun görüşmelerin tahakküm altına alınması, bir baskı aracıyla görüşmelerin egemen sınıflarca bastırılması ihtimalidir. Burada başat rol sermayenin olacaktır.

Uzlaşma (Oydaşma): Düşünce birliğinin gerçekleşmesi aşamasında ise nasıl bir uzlaşma olacağı meçhuldür. Bu uzlaşma kamu yararı amacıyla mı olacak yoksa egemen sınıf görüşünün onaylanması yönünde mi olacaktır? Herkesin eşit koşullarda görüşlerini ifade ettikleri bir zeminde gerçekleştirilmesi gereken uzlaşma belirli bir platformda gerçekleştirilmelidir. Ancak Türkiye’de bu platformların oluşturulması da buralara katılım da pek etkili sonuçlar doğurmamakta, hâkim sınıf temsilcileri ya da devlet temsilcileri doğrultusunda bir mecrada hareket etmektedir.

Yönetişim: Esnek planlama yaklaşımının yönetsel arka planı yönetim ile oluşturulmaktadır. Türkiye açısından esnek planlama anlamında yönetim, kentsel çatışmanın var olduğu, farklılıkların ve eşitsizliklerin derinleştiği, çatışmaların iletişim ve etkileşime imkân vermediği bir ortamda son derece imkânsızdır. Ayrıca himayeciliğin ve kayırmacılığın yerleştiği, zafiyetleri olan ve başkasının kendisi adına eylemde bulunmasını bekleyen bireylerin olduğu bir siyasi kültürde yönetim uygulanamaz.

Boratav’ın açıklık getirdiği şekilde, devletin, bölüşüm ilişkilerine halk sınıfları lehinde değişiklikler getirebilecek aktif rolleri tasfiye edilmektedir (Boratav, 2010: 31). Kentsel planlama anlayışında bu kapsamda bir tasfiye süreci yaşamaktadır. Bugün kapsamlı planlama çalışmaları, kentlerin kârlı/üretken iş alanlarını kısıtlayan bir etken olarak görülmektedir. Sermaye birikiminin önündeki “mekânsal engeller”, “sınırlayıcılar” kaldırılmak istenmektedir. Esnek planlama da bu araçlardan biri olarak görülmektedir. Bu, tüm dünyada benimsenen yeniden kapitalistleşme programının, tüm düzenlemelere son verilmesi uygulamalarıyla (de-regulation) uyum içindedir (Keskinok, 2006: 193).

Planlama ruhuyla toplumun geneline ilişkin menfaatlere uygun düzenlemelerin tesis edilmesi, sermayenin hızlı biçimde biriktirilmesi gayesiyle uyuşmamaktadır. Bu nedenle sermaye devletten kendi stratejik yatırımları için destek beklemektedir. Bu beklenti planlamayı eşitlik, hakçılık gibi öz değerlerinden ve ilkelerinden ayırmaktadır (Levent, 2010: 637).

Sermaye, plan hiyerarşisi içerisinde hareket eden planlama anlayışının kentsel değişmeye ayak uyduramadığı, kentsel gelişmenin hızını yakalayamadığı gibi geçersiz iddialarla, yatırım için yer seçiminin planlamaya göre değil yatırımcı tercihleri ve rant ölçütüne göre yapılması gerektiğini öne sürmektedir. Bu durum gittikçe de yaygınlaşmakta ve planlama piyasa koşullarında güç kaybetmektedir. Bu anlamda Türkiye yeni bir planlama pratiğine ihtiyaç duyduğu iddia edilmektedir. Ancak Levent'in (2010: 634) de belirttiği gibi bu ihtiyaç duyulan planlama anlayışı gelişmiş kapitalist ülkeler tarafından refere edilen iletişimsel planlama ya da esnek planlama anlayışı olmamalıdır. Çünkü bu yaklaşımın dayandığı iletişimsel akılcılık, katılım, müzakere, uzlaş, yönetim gibi kavramlar planlama anlayışımıza uygun değildir. Bu tür bir planlama anlayışı parçacıl ve noktasal düzenlemeleri kamufle etme ve bu yöndeki talepleri karşılanabilir kılma gibi bir işleve sahiptir. Planlamanın esnek olanı tercih edilir hale gelmektedir.

Bugün neoliberal görüşü benimseyenlerce planlama kavramı kapitalist ilişkilerin gelişimi için bir araç olarak görülmekle birlikte sermayenin yeni gelişim dinamikleri için birer engel teşkil ettiği belirtilerek istenmemektedir (Ercan, 2012: 116).

Planlama geleceğe yönelik hedefler, amaçlara, araçlar, yön ve yöntemler belirleme süreci olarak işlerken, kent ve mekân planlamaları sorunları kamu yararını gözeterek çözmeye yönelik, yeni yöntemler geliştirmesi beklenir. Ancak, sermaye ve devlet ilişkisinde planlamanın merkezileşmesi, esnekleşmesi ve belirsizleşmesi sürecinde esnek planlamayı önemli bir araç haline getirmektedir.

1.2.3.2 Tahsisler ve Büyük Projeler Odaklı Turizmi Teşvik Anlayışı

Öncelikle turizm, üretim ve tüketim ile birlikte kültürel, eğitsel, ekonomik ve toplumsal boyutlar içeren bir etkinlik özelliği taşımaktadır. Bu açıdan turizm, bireysel ve toplumsal açıdan benzer etkiler taşıyan, ortak paydaya sahip bir yapı sergilemektedir. Bu araştırma kapsamında seçkici bir tavırla değerlendirildiğinde bu ortak paydalardan ilki göç süreci olacaktır. Çünkü turizm bireysel ve toplumsal anlamda aynı zamanda bir göç sürecidir. Tanımda da belirtildiği gibi alışıldık bir yerden farklı bir yere gidiş, özünde yine göç sürecine dair nüveler taşımaktadır. Diğer bir nokta ise beğenilerin varlığıdır. Bu bir anlamda, insanın estetik kaygılarına ilişkindir. Turizm, fiziksel ve inşa edilmiş çevreye ilgi şeklinde, görsel tüketim, akla ve söyleme dayalı olmayan estetik kalıplarla bağlantılı biçimde gelişmektedir (Urry, 1999: 245-246).

Turizmin kitlesel bir hareket oluşu, içinde kültürel, eğitsel, ekonomik ve toplumsal boyutlar taşıması en önemlisi turizmin bir sektör olarak ülke ekonomisine katkı yapma

potansiyelinin yüksek oluşu, planlı ya da plansız biçimde siyasi iktidarlar ve sermaye tarafından teşvik edilmesi yönündeki taleplerle bir arada değerlendirilmelidir.

1.2.3.2.1 Turizmi Teşvik

Erkuş Öztürk ve Terhorst'un çalışmasında (2013: 469), Antalya'nın da içinde bulunduğu Anklav turizm bölgelerinin aldığı şeklin ve devletin buradaki turizm yatırımlarını belli alanlarda yoğunlaştırma stratejisinin, Neil Brenner'in devletin mekânsal projelerinin alana yönetsel açıdan uyarlamasına ilişkin görüşleriyle örtüştüğü ifade edilmektedir. Bu anlamda merkezin sağladığı kamu gücü, fonksiyonel olarak devletin mekânsal stratejisini ortaya koymaktadır.

Türkiye'de turizmin gelişiminde devlet kendisine öncü ve başat bir rol belirlemiştir. İlk etapta ithal ikameci kalkınma döneminde, kalkınmanın öncüsü turizm olarak belirlenmiştir. Master planları, turizm sektörü odaklı biçimde yapılmış, Turizm Bankası ve Dünya Bankası aracılığıyla finans imkânları artırılmış, kalkınma planlarıyla büyüme hedefleri seçilmiş ve Marmara, Ege ve Antalya turizm büyüme kutupları olarak belirlenmiştir (Erkuş Öztürk ve Terhorst, 2013: 466).

Bu noktada turizm ekonomik temeli olan bireysel ve toplumsal bir karar, yatırım, tüketim, istihdam, dışsattım ve kamu gelirleri gibi ekonomik yönleri bünyesinde barındıran bir süreç olarak ele alınabilir. Bu açıdan aynı zamanda sosyo-ekonomik bir niteliğe de sahiptir. 1920'lerden itibaren turizm faaliyetlerinin ekonomik getirisi tüm dünyada fark edilir hale gelmiştir. Sağladığı nakit girişi ve gelir ile ülkelerin cari açıklarını kapatabilmelerine olanak sağlamakta, doğrudan yatırımlarla reel sektörün finansmanı mümkün olmaktadır. Benzer etki istihdam ve işgücü piyasasındaki olumlu gelişmelerde de kendisini göstermektedir (Kozak, 2012).

Turizmin ülke ekonomisi için oluşturduğu bu olumlu etkilerle bağlantılı olarak Türkiye, 1963-1983 yılları arasında devletin turizm üzerindeki belirleyiciliğini yansıtan planlı dönemle birlikte turizm sektöründe gelişme kaydetmiştir. 1983 sonrasında ise neoliberal ekonomi politikalarına uygun biçimde düzenlemelerin yapıldığı bir sürece geçilmiştir (Şit, 2014: 61).

Tarihsel anlamda 1980 öncesi dönemde turizmin teşviki ile ilgili olarak, 1923-1950 yılları arasında, dünyada siyasi sürecin belirsizliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış politikada pek çok sorunla karşılaşması gibi nedenlerle Türkiye'de turizmle ilgili bir planlamanın da yapılamamasına yol açmıştır. Ancak 1950-1960 arasında turizmle ilgili faaliyetler belirgin biçimde ortaya çıkmaya başlanmıştır. Turizm devlet gündeminde yerini

almaya başlamıştır. Bu dönem aynı zamanda planlı kalkınma döneminin alt yapısının da oluşturulduğu dönem olması bakımından önemlidir. 5 yıllık kalkınma planlarıyla turizmin geliştirilmesine yönelik politikalar belirlenmeye başlanmıştır. Öncelikle turizm talebine yanıt vermek amacıyla yatak ve diğer işletmelerle ilgili ihtiyacı karşılamaya yönelik alınan önlemler alınmaya çalışılmış ancak, ilk üç kalkınma planı süresince (1963-1977) turizm tanıtımı politik tanıtımdan öteye geçememiş, ticari nitelik taşımamış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu dönemde yatırımlar parasal kaynakların yetersizliği sebebiyle zayıf kalmış, fiziki planlar ve alt yapı yatırımları başarısızlıkla sonuçlanmış ve turizm eğitime yeterince önem verilememiştir. Bu durum Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar (1979-1983) sürmüştür. Sonraki yıllarda ise özel sektöre, yabancı sermaye girişlerine, alt yapıya, fiziki planlara, sosyal kitle turizmine, doğal ve tarihi çevrenin korunmasına, kıyı şeridinin korunmasına, tanıtıma ve turizm eğitime gereken önem verilmeye başlanmıştır. 1980 yılından önceki yabancı sermaye ile ilgili rakamlar incelendiğinde, 1954 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu sonrası ortaya çıkan rakamlar dikkat çekmektedir. Kabul edilen bu kanun ile Türkiye 1980 yılına kadar ancak 228 milyon dolar yabancı yatırım çekmiş ve yabancı yatırımların çok küçük bir bölümü turizm sektörü içerisinde yer almıştır. Türkiye'ye gelen yabancı şirket sayısına bakıldığında ise 1980 yılına kadar Türkiye'ye toplamda 100'ün altında kuruluşun yatırım yaptığı görülmektedir (Dalgın vd., 2015: 176-178).

Turizm ekonomik açıdan önemli bir sektördür. Türkiye özellikle son 30 yılda yüksek oranda turizm geliri elde eden bir ülke durumuna gelmiştir. Tablo 1.1'de yer alan verilere bakıldığında turizm gelirlerinin 2000 yılında 7.636,0 milyar dolar düzeyinde olduğu görülürken bu gelir 2015 yılında 31.464,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1.1. 2000-2015 Yılları Arasında Türkiye’de Turizm Gelirleri

Yıllar	Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)
2000	7.636,0
2001	10.066,5
2002	11.900,9
2003	13.203,1
2004	15.887,7
2005	18.153,5
2006	16.850,8
2007	18.487,0
2008	25.415,0
2009	25.064,4
2010	24.930,9
2011	28.115,6
2012	29.007,0
2013	32.308,9
2014	34.305,9
2015	31.464,7

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015

Elde edilen turizm gelirleri, Gayri Safı Yurtiçi Hasıla (GSYİH) rakamlarına da olumlu yönde yansımaktadır. Bu açıdan Tablo 1.2.’de 2000 yılından itibaren turizm gelirlerinin artışına koşut olarak GSYİH içindeki payın da arttığı görülebilir.

Tablo 1.2. 2000-2015 Yılları Arasında Turizm Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı

Yıllar	Turizm Gelirinin GSYİH İçindeki Payı (%)
2000	2,9
2001	5,3
2002	5,4
2003	4,5
2004	4,4
2005	4,2
2006	3,5
2007	3,2
2008	3,4
2009	4,1
2010	3,4
2011	3,6
2012	3,7
2013	3,9
2014	4,3
2015	6,2

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (2015), Turizm Verileri Derlemesi.

Turizm gelirleri, oluşturduğu GSYİH’ya katkı bakımından da son derece önemli bir sektör konumundadır. Tablo 1.2’de yer alan veriler dikkate alındığında geçmişten bugüne turizmin GSYİH içindeki payının 2 kat arttığı görülmektedir. Öte yandan Turizm kendisinin

dışında pek çok sektörü olumlu etkilemektedir. Bu nedenle ülkeler turizmin gelişmesi yönünde plan, program ve politikalar uygulamaktadırlar (Aldan, 2010: 457).

Turizmin oluşturduğu cazibenin farkına varılması ve devlet tarafından desteklenmesi planlı bir gelişme stratejisini takip ediyor görünse de (Antalya kıyılarına yönelik yatırımların yoğun biçimde konaklama sektörü odaklı biçimde teşviklerden yararlanması), Türkiye’de bir turizm planlaması anlayışı mevcut olduğunu güçlü biçimde dile getirmek zordur. Çünkü turizm politikası net biçimde belirlenememiştir. Turizm politikası, bölgesel ve kentsel turizm planlarına yol gösterici olacaktır. Ancak turizm planlamasına bakıldığında da bu çalışmaların önünde engellerin bulunduğu görülmektedir. Bu engelleri dört grupta toplamak mümkündür (Aldan, 2010: 467):

- i. “Neoliberal politik ekonomi süreci içerisinde “planlama” istenmemektedir. Turizm yatırımcıları ve spekülörler planlamaya şüphe ile yaklaşır. Planlama bu noktada gelişimin önündeki bir engel olarak görülür.
- ii. Turizm planlamasının maliyeti yüksektir. Detaylı kaynak analizi ve pazar araştırması gerektirir.
- iii. Turizm sektörü, başka ekonomik sektörlerle yoğun etkileşim içindedir. Küresel, ulusal ve yerel gelişmelerden çok çabuk etkilenir. Turizm ile ilgili çok sayıda karar verici arasında eşgüdüm oluşturmak son derece zordur.
- iv. Turizm sektöründe az sayıda büyük çok sayıda küçük yatırımcı vardır. Bunlar arasında planlama kararlarını bir dengeye oturtmak çok zordur”.

Sektörel ya da bölgesel olarak üretimin teşvik edilmesi anlamında turizmin teşviki, yatırımların özendirilmesi ve desteklenmesi ile ilişkilidir. Teşvik ile ilgili tanımlarda ise öncelikle kamu bütçesinden ekonomik transferin yapılması vurgulanmaktadır. Ayrıca devlet üretimi teşvik etmek istediği sektörlerde sermayeye ortak olarak, ucuz kredi sağlayarak, doğrudan karşılıksız yardımlar yaparak teşvik sağlayabilir. Kamu bütçesinden turizme bu şekilde bir transfer yapıldı mı, yapıldıysa ne düzeyde yapıldı, teşviklerin türü neydi gibi sorular bu çalışmanın konusu kapsamında yer almamaktadır ancak, yatırımların özendirilmesi ve teşviklerin kullanılması sürecinin 1980 sonrasında uygulanan ekonomi politikalarıyla yoğun biçimde gündeme geldiği bir gerçektir. Bu süreçteki amaç ülkenin genelinde yatırım düzeyini artırmak olmamış belirli sektörlerle doğrudan yatırım desteği verilmesi şeklinde gerçekleşmiştir (Akduran ve Temelli, 2015: 230).

1980 sonrası dönemde ise, 1982 tarihli 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası önemli bir yer işgal etmektedir. Turizmi Teşvik Yasası bu sürece hizmet eden mevzuat düzenlemelerinden en önemlileri arasındadır. Turizmi Teşvik Yasası genel anlamda kıyıların

kumsallar, doğal manzara, çevresel zenginlik, biyolojik çeşitlilik açısından kullanımı ve altyapı-üstyapı tesisi konusunda kolaylık sağlanması yönünde bir bakış açısına sahiptir. Ayrıca 2634 sayılı Turizm ve Teşvik Kanunu'nun uygulanmasına yönelik 1983 tarihli "Kamu Arazilerinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkındaki Yönetmelik" turizm amaçlı yatırım yapmak isteyen yerli/yabancı şirketlere bu arazilerin tahsisini kolaylaştırmıştır (Emekli, 2014: 36).

1982 yılında çıkarılan Turizmi Teşvik Yasası, kıyılardaki turizm tesislerinin yaygınlaşmasına neden olmuş, kıyı alanlarının turizm amaçlı kullanımının başlamasıyla birlikte kıyıların çekiciliği de giderek artmıştır. Bu durum ise kıyı alanlarındaki 2. konut gelişimlerini de tetiklemiştir (Eke ve Ataç, 2008: 55).

Türkiye'de 1989 yılında 102.400 olan ikinci konut sayısı 1999 yılında 480.000'e yükselmiştir. Turizm Bakanlığı'nın, (1992/2) "İkinci Konutların Turizm Amaçlı İşletme Modelinin Tespiti Araştırması", bu konuda önemli bir çalışmadır ve konutların yüzde 12'sinin tek katlı, yüzde 43'ünün iki katlı ve yüzde 45'nin apartman katı olduğu tespit edilmiştir. Devre mülk olarak kullanılabilir (bağımsız birim olarak) potansiyel de yüzde 55 olarak belirtilmiştir. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan sayısal verilere göre, 2008 yılı itibariyle, Türkiye'de çoğu kıyı kesiminde olmakla birlikte 546.454 yazlık-mevsimlik konut bulunmaktadır (Emekli, 2014: 37).

1993 yılından itibaren arz kapasitesini geliştirmeyi amaçlayan turizm politikaları yerini giderek turizmin çeşitlendirilmesi, tanıtma ve pazarlama, hizmet kalitesinin artırılması gibi konulara bırakmıştır (Dalgın vd., 2015: 179).

4848 sayılı T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yasa'da (2003) yurdun turizme uygun bütün imkânlarını ülke ekonomisine olumlu katkı yapacak şekilde değerlendirmek öncelikli hedef olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2013 de aynı şekilde ülkenin turizme ilişkin değerlerinin koruma-kullanma dengesi içerisinde kullanılmasını ve turizm alternatifleri sayesinde dünyada turizmden alınan payın artırılmasını hedeflemektedir. Kıyı alanlarında oluşturulan turizm bölgeleri, alanları ve merkezlerinde yatırımcıya fırsatlar yaratmayı vaat eden bir yapıdır (Erdoğan, 2010: 788).

Bu büyüme kutuplarının ve bölgesel kalkınmanın turizm odaklı gelişimi için turizm sektörüne sağlanan teşvik ve destekleri; KOSGEB kapsamında sağlanan teşvikler, Yatırımlarda Devlet Yardımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında sağlanan teşvikler, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, Emlak Vergisi Kanununda yer alan muafiyet, Türkiye İhracat Kredi Bankası (EXIMBANK) tarafından sağlanan kredi imkânları, Yabancı

sermaye yatırımlarının teşviki ve Yurtdışı turizm fuarlarına katılım destekleri şeklinde gruplandırmak mümkündür (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012). Söz konusu teşvik ve desteklere kıyasla teşvik tedbirlerinin en kapsamlı şekilde 2634 sayılı yasanın 13. Maddesinde belirtildiği görülmektedir. Bu teşvikler incelendiğinde vergi indiriminden, elektrik-su ücretlerinde indirim kadar, krediye gereksinim duyulduğunda kolay kredi sağlanmasından emlak vergisi gibi önemli bir kaleme indirim kadar farklı teşvikler görülmektedir (Dalgın vd., 2015: 183).

Kamu arazilerinin ve orman alanlarının turizm yatırımlarına 49 ve 99 yıllığına tahsisi, vergi indirimleri, sabit gider indirimleri, turizm proje maliyetlerinin %40'ının karşılanması gibi sağlanan esneklikler ve teşvikler son derece önemlidir (Erkuş Öztürk ve Terhorst, 2013: 468).

1982 tarihli 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası 4. Maddesi, alansal olarak üç tür turizm alanı tarif etmektedir;

“Turizm Bölgeleri: Sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen bölgeleri,

Turizm Alanları: Turizm Bölgeleri içinde öncelikle geliştirilmesi öngörülen, mevkii ve sınırları Bakanlığın önerisi, Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen doğal veya sosyokültürel değerlerin yoğunlaştığı alanları,

Turizm Merkezleri: Turizm Bölgeleri içinde veya dışında, yeri, mevkii ve sınırları Bakanlığın önerisi, Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilen, turizm yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümleri kapsar.”

Kıyı alanlarının planlamasında 2000’li yıllardan sonra merkezin etkisi daha da belirginleşmiştir. 24.07.2003 tarihli 4957 sayılı Turizm Teşvik Yasası Turizm Merkezi tanımını yeniden yapmış ve ayrıca Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri tanımını getirmiştir. Buna göre (Özbek Sönmez ve Güner, 2010: 439);

“Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri: Tarihi ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve planlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilan edilen bölgeleri,

Turizm Merkezleri: Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen; yeri, mevkii ve sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilan edilen, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümlerini kapsar” (4957 Sayılı Turizm Teşvik Yasası 8. Madde hükmü).

“4957 sayılı kanunla ortaya konulan en önemli düzenleme turizmin geliştirilmesi amacıyla belirlenecek alanlara ilişkin tanımlamalarda yapılan değişikliklerdir. 2634 sayılı kanunda turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezleri olarak ifade edilen ve üçlü bir etaplama hiyerarşisi öngören planlama alanlarının tanımı, turizm alanı devre dışı bırakılarak iki etaplı bir hiyerarşik düzenleme olarak biçimlendirilmiştir. Bu bağlamda belirlenen ikili sınıflandırma kanunda “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri” ifadeleriyle belirtilmektedir. Ayrıca 2634 sayılı kanundan farklı olarak “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Alt Bölgesi” tanımı da bu alansal sınıflandırmaya dahil edilmiştir” (Pekpak, 2012: 68).

Turizm Teşvik Yasası ile birlikte neoliberal politikaların kamu arazileri üzerindeki etkisi daha yoğun biçimde görülmeye başlanmıştır. Nitekim turizm sektörünün ekonomiye olan katkısını artırmak amacıyla kıyı alanları, ormanlar, büyük sermaye gruplarının yatırımlarına tahsis edilmeye başlanmıştır (Özbek Sönmez ve Güner, 2010: 439). Buna ilişkin olarak kıyı alanlarında ve turizm merkezlerinde yatırımların kolaylaştırılarak yapılı çevre üretiminin desteklenmesi söz konusudur (Tezcan ve Penpecioglu, 2010: 504).

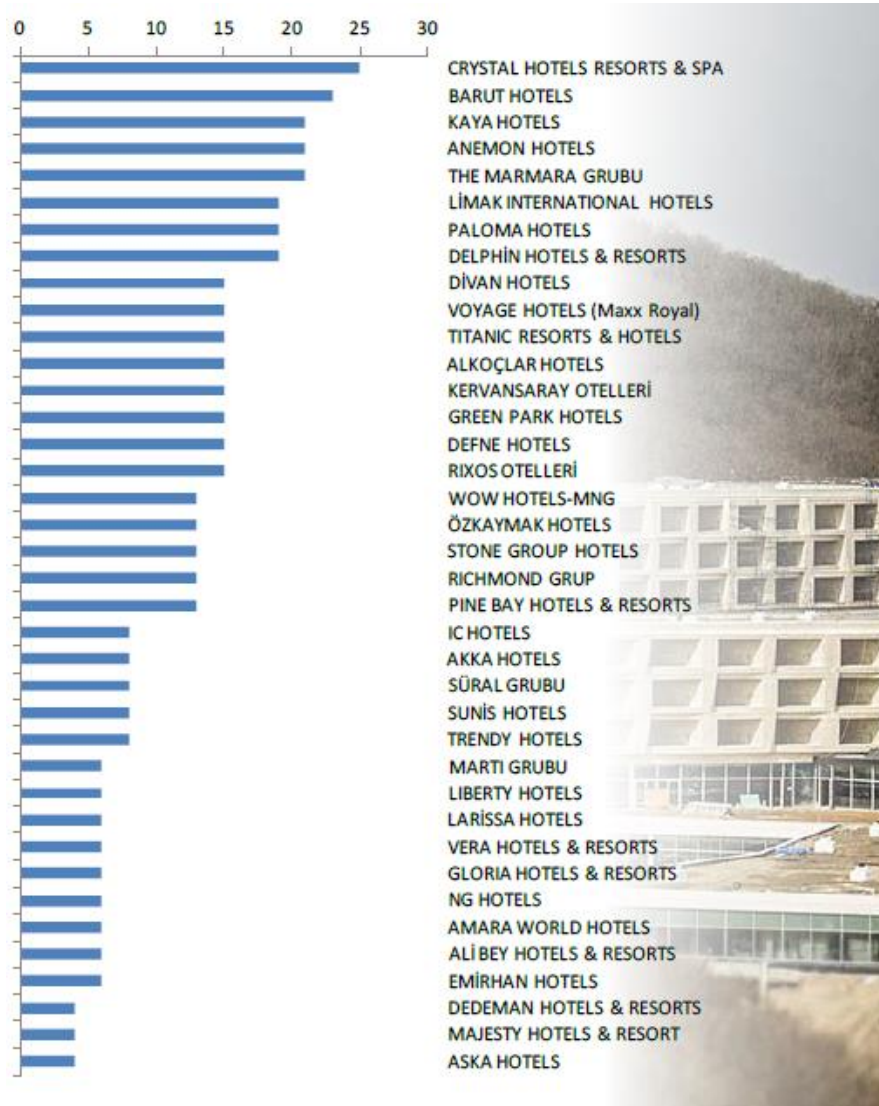
Kıyı alanlarında doğal ve tarihi değerlerin sahip olduğu çekicilik turizm endüstrisi tarafından belirli bir zaman dilimi içine sıkıştırılarak tüketiciye sunulmakta ve durumda bu yörelerin taşıma kapasitesinin üzerine çıkılması kıyı alanları üzerinde oluşan olumsuz etkinin çok ağır olmasına neden olmaktadır. Bu süreçte turizm yatırımı kaynaklı baskı önemli bir dene olarak değerlendirilmektedir.

Duru (2003: 50), turizmden kaynaklanan baskıları üç grupta ele almaktadır. İlk olarak doğal ve tarihi değerlerin doğrudan doğruya turizm etkinlikleri nedeniyle zarar görmesidir. İkinci olarak nüfus yığılması ile beraber gelişen iletişim ve ulaşımın yarattığı olumsuzluklardır. Son olarak ise turizm etkinlikleri desteklemesi amacıyla yapılan altyapının etkileridir. Kıyı alanlarına ilişkin olumsuz etkileri de yine benzer biçimde gruplandırmak mümkündür. Kıyılarda ilk olumsuz etki kıyı boyunca otellerin ve turizm yapılarının sıralanmasıdır. İkincisi ise artan nüfus ve bu nüfusun gereksinimleri için oluşturulan altyapı çalışmaları (ulaşım, enerji gibi). Üçüncü olumsuz etki ise ekonomik yarar amacıyla kıyıda doğal değerlerin tüketilmesidir. Ekonomisi turizme dayalı ülkelerde bu tahribat daha yoğun yaşanmaktadır (Duru, 2003: 51).

Kıyı kullanımı üzerindeki baskının gün geçtikçe artması ile ilgili nedenler ise; kıyıların, denizlerin yönetimi, denetimi, ve izlenmesi gibi; idari, teknik ve bilimsel araştırma görevlerini bakanlıklar, il müdürlükleri, koruma kuralları, belediyeler gibi birden fazla kurum tarafından üstlenilmiş olması, doğal kaynakların kullanım ve koruma koşullarını belirleyecek, koordinasyonu sağlayacak, yeterli teknik idari kadroya sahip üst düzey kuruluşun olmaması, yeni yasal düzenleme ve örgütlenmelerin yönetsel karmaşanın giderilmemiş olması; uzun

vadeli, kapsamlı planlama ve strateji eksikliği, siyasi baskı, çıkar çevrelerinin yasaları işlevsiz kılması olarak sıralanabilmektedir (Şenol, 2008: 72).

Grafik 1.2. Türkiye'deki Grup ve Zincir Oteller Varlık ve Mülk Puanı Sıralaması

Kaynak: AKTOB, 2014: 13

Dünyanın farklı bölgelerinde yatırımları bulunan uluslararası şirketler ve yerli yatırımlar, otel kiralama, işletmecilik, yatırım ortaklığı, yönetim anlaşması gibi stratejilerin yanında mülk sahipliği yoluyla da turizm faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Mülk sahipliği yoluyla yatırım yapan ve Grafik 1.2’de listesi verilen grup ve/veya zincir oteller arasında hemen hemen tamamının Antalya bölgesinde bir oteli bulunmaktadır.

Nitekim Antalya teşvik belgesi bakımından ülke genelinde 6. sırada yer almasına karşılık, yatırım tutarı bakımından İstanbul ve Ankara’dan sonra 3. sırada gelmektedir. Antalya’nın bu denli büyük miktarda teşvik almasının temel nedeni, hiç kuşkusuz turizm sektörüne verilen teşvikli yatırımlardır (Yavan, 2012: 17).

Tablo 1.3. Antalya’da Turizm Yatırım Teşviklerinin Yıllara Göre Kıyaslaması (2012-2013, 2013-2014)

ANTALYA	ALINAN BELGE	2012	34
		2013	40
	TUTARI (TL)	2012	1.244.048.118
		2013	1.067.818.097
	İSTİHDAM	2012	4.998
		2013	5.092
	YATAK SAYISI	2012	19.830
		2013	20.290
ANTALYA	ALINAN BELGE	2013	40
		2014	45
	TUTARI (TL)	2013	1.067.818.097
		2014	1.588.439.533
	İSTİHDAM	2013	5.092
		2014	6.124
	YATAK SAYISI	2013	20.290
		2014	25.367

Kaynak: Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği İstatistikleri, 2012-2014

1.3’teki tabloda yer alan verilere bakıldığında 2012-2014 yılları arasında verilen turizm yatırıma yönelik teşvik belgesi sayısı, tutarı, istihdam ve yatak sayısı bakımından belirgin bir artış görülmektedir. Grafik 1.2.’de yer alan verilerle birlikte değerlendirildiğinde turizm teşvik politikalarıyla kıyıları büyük ölçekli turistik tesislere açılmıştır. Turistik tesislerin yapımı için büyük yerli sermaye ve uluslararası sermaye aynı yatırım mekânlarında toplanmıştır. Bu sermaye yoğunlaşması kıyı alanlarının tahrip edilmesini hızlandırmaktadır (Doğan, 2001: 114).

Kıyı yasasına karşılık oluşturulan kıyı yasa taslağının ve yeni kıyı alanları projeleri ile hükümetin bu alanlardaki kararlarının tartışıldığı bir dönemi oluşturmaktadır. Dolayısıyla son yılları iki akım tanımlamaktadır (Eke ve Ataç, 2008: 56-57):

- i. “Yabancı sermayenin önem kazanması ve rant faaliyetlerinin artışı,
- ii. Bu duruma karşılık yükselen bir değer olarak toplumdaki çevre duyarlılığı.”

Günümüzde, merkezi otorite planlama alanları ve kararlarında güçlenmektedir. Ancak bu süreç toplumsal/siyasal görüş alışverişinin önüne geçmemelidir. Bu görüş alışverişi sermaye tarafında yavaşlatıcı ve engelleyici bir süreç olarak da görülmektedir (Altınçekiç Aysel ve Ünverdi, 2006: 9). Bunun en önemli örneği planlama ve turizmi teşvik süreci çerçevesinde Turizm Bakanlığı’nın Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi (KTKGB) ve turizm merkezi ilan edilen bölgelerde plan yapma ve yaptırma yetkisine sahip olmasıdır. Bu şekilde önemli yasal ve yönetsel değişikliklerle mekânsal/toplumsal/siyasal alanlardaki sürtünmeler kamufle edilmektedir (Dursun ve Kurt, 2013: 387).

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik'in 4. Maddesinde belirtildiği üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı turizm amaçlı olarak her türlü ölçek ve kademedeki fiziksel plan yapabilmektedir (03.11.2003 tarihli 25278 sayılı Resmi Gazete).

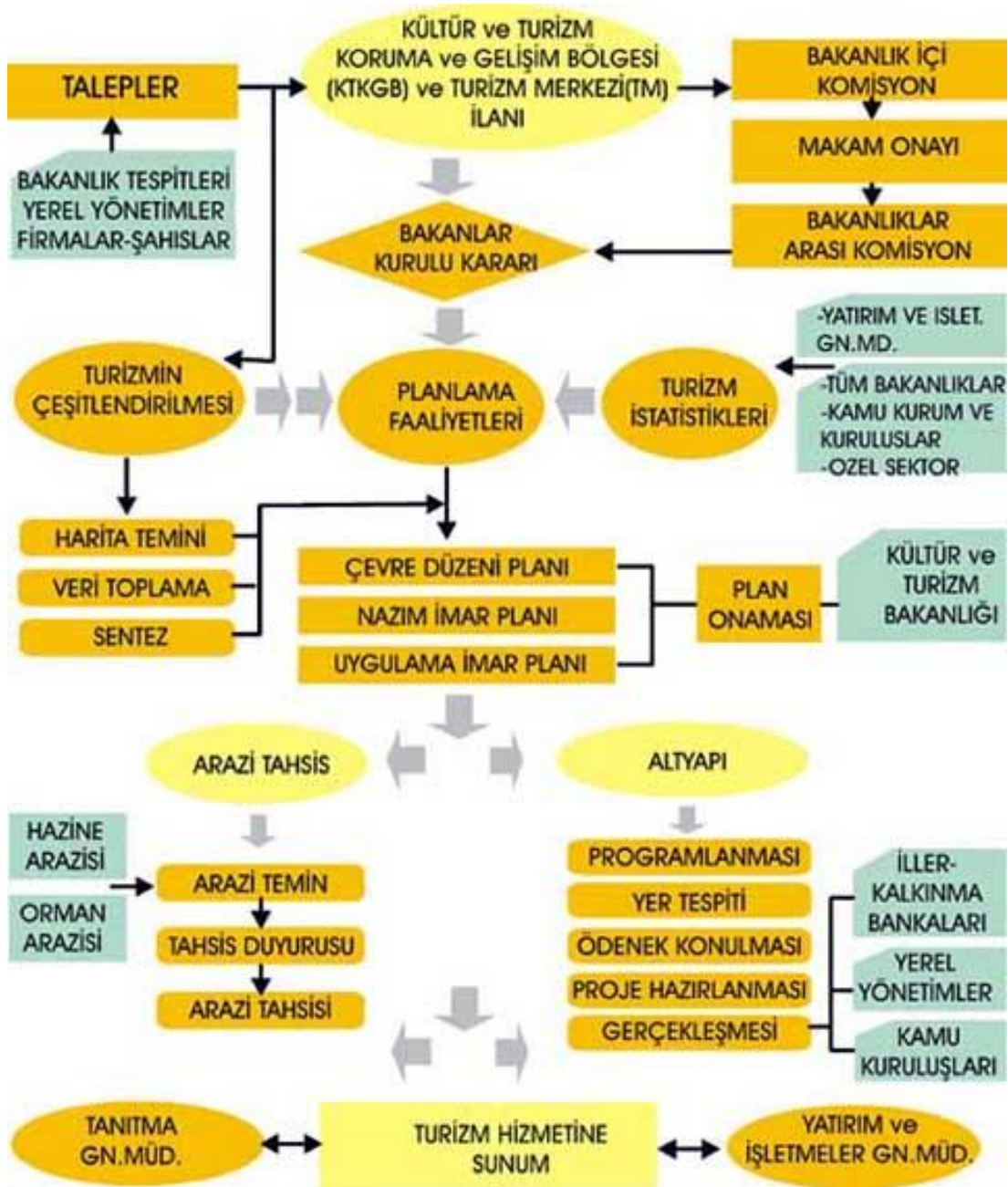
Son yıllarda kıyı alanlarına karşı yoğun yapılaşma talebinin bir nedeni de Turizm Bakanlığı'nın kıyıların doğal ve kültürel özelliklerini gözetmeksizin, kıyılardaki yoğun gelişimleri teşvik etmesidir. Bu da özel sektörün kıyı alanlarına olan ilgisinin artmasına ve kıyı alanlarının ülkedeki en önemli rant alanlarına dönüşmesine neden olmaktadır (Eke ve Ataç, 2008: 57).

Turizmi teşvik uygulaması mekânın dönüşümünde bir araç olmakla birlikte içerisinde başkaca iki araç daha barındırmaktadır. Bunlar; tahsisler ve büyük projelerdir. Adı teşvik süreçlerinde sıklıkla anılan tahsisler daha çok devletin yönlendirici olduğu bir sürece vurgu yaparken büyük projeler sermayeden gelen talepler ve rant baskısıyla örülüdür.

1.2.3.2.2 Tahsis

Tahsis, hazinenin mülkiyetindeki ve devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmaz malların, kamu hizmetlerinin görülebilmesi için genel, katma ve özel bütçeli kuruluşlara, tahsis yetkisi bulunan makam tarafından, hizmet süresince bedelsiz olarak verilmesidir (Turan, 2008: 114). Bu çalışma kapsamında tahsise yüklenen anlam özellikle üzerinde kamu mülkiyeti tesis edilmiş bir taşınmazın turizm amaçlı olarak üzerinde özel mülkiyet tesis edilmesi imkânının sağlanmasına ilişkindir.

Kamu arazilerinin tahsisi ile ilgili olarak "Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yetki sahibi olduğu taşınmazları turizm amaçlı tahsis edebilmektedir. Genellikle tahsise uygun hazine arazilerinin yoğunlaştığı bölgeler, turizmin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla ilan edilen alanlar olarak tercih edilir durumdadır. Kanun kapsamında getirilen en etkin teşvik yönteminin arazi tahsisi olması da, kamu arazilerinin plan yapım aşamasında sunduğu esnek karar ortamı kadar bu gelişme de etkili olmuştur. Pekpak bu durumu önemli bir potansiyel olarak değerlendirmektedir. Turizm gelişiminin kamu arazileri üzerine yönlendirilmesi fiziksel planlarının yapımı aşamalarında gerek plan kararlarının üretiminde esnek davranılabilmesi gerekse hazırlanan planların uygulamaya geçirilmesinde sağladığı kolaylıklar açısından olumlu potansiyele sahip bir düzenlemedir (Pekpak, 2012: 66).

Şekil 1.4. KTKGB ve Turizm Merkezi İlan, Planlama ve Tahsis Şeması

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2015,

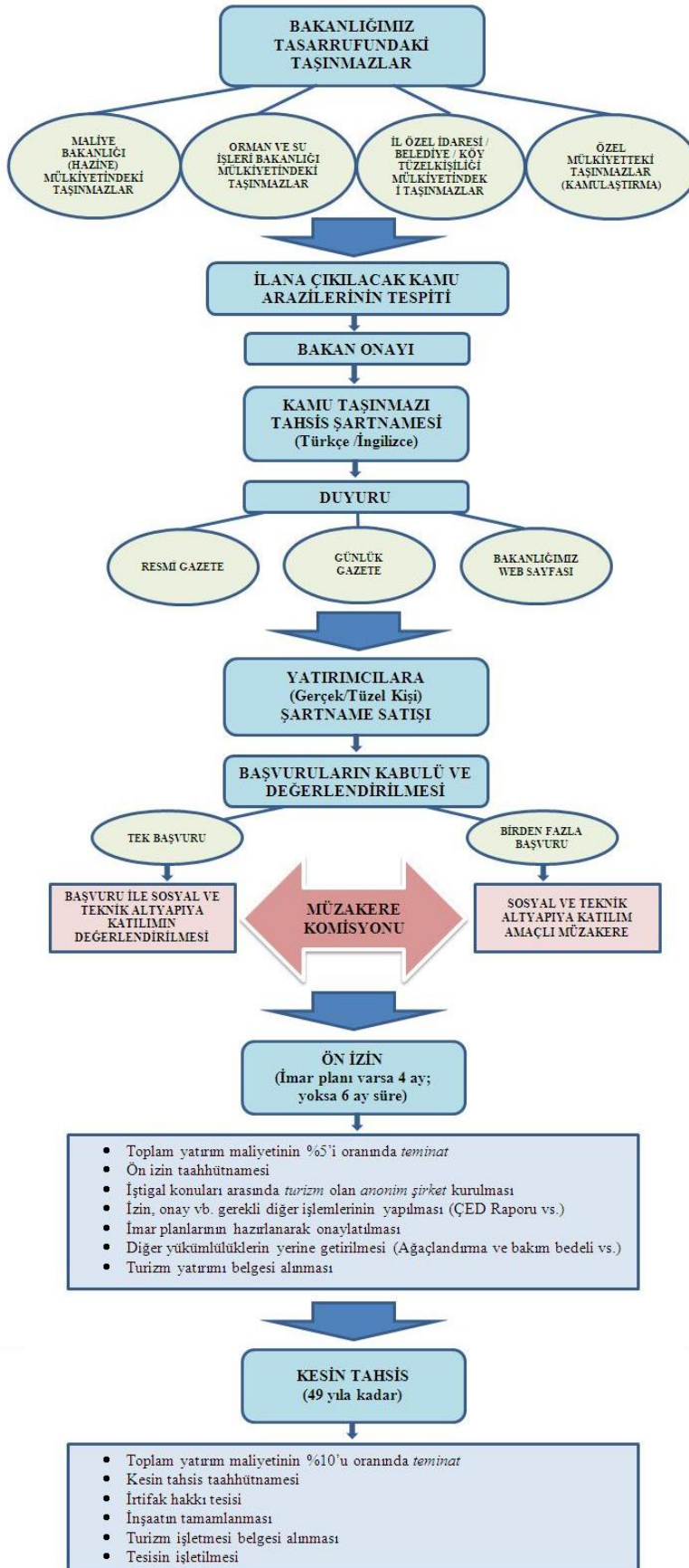
<http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9556/ktkgb-ve-tm-ilan-planlama-ve-tahsis-semasi.html>

Turizme ilişkin tahsis süreci T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın tarafından yürütülmektedir. Buna ilişkin süreç Şekil 1.4'te yer aldığı şekilde yürütülmektedir. Bakanlık tespitleri, yerel yönetimler, firma veya şahıslardan gelen talepler doğrultusunda bir yerde KTKGB veya turizm merkezi ilan edilmişse Bakanlar Kurulu kararıyla planlama faaliyetlerine başlanmaktadır. Bu süreç aynı zamanda harita temini, veri toplama, istatistiklerin derlenmesi ve sentez aşamalarıyla da paralellik taşımaktadır. Kültür ve Turizm

Bakanlığı tarafından onanan planlar doğrultusunda arazi tahsisi sürecine geçilmektedir. Hazine arazisi veya orman arazisinin temini, duyurusu ve tahsisi ile bu araziler turizm sürecine dahil edilmektedir.

Tahsis aşamasına özgü olarak ayrı bir prosedür takip edilmektedir. Buna göre (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2015);

- “4957 sayılı Kanunla değişik 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve bu kanunun 8 inci maddesine dayanılarak çıkartılan "Kamu Taşınmazlarının Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik" hükümlerine uygun olarak turizm amaçlı yatırım yapmak üzere yerli ve yabancı girişimcilere tahsis edilmesi düşünülen taşınmazlar için hazırlanan “Turizm Yatırımcılarına Kamu Taşınmazı Tahsis Şartnamesi” içerisindeki bilgiler, Resmi Gazete, ulusal 3 büyük gazete ve Kültür ve Turizm Bakanlığı web sayfasında, yayımlanarak kamuoyuna duyurulmaktadır.
- Süresi içerisinde “Turizm Yatırımcılarına Kamu Taşınmazı Tahsis Şartnamesi” ile istenilen bilgi ve belgelerle birlikte Bakanlığa yapılan başvurular, Yönetmeliğin 11inci maddesinde ve Tahsis Şartnamesinde belirlenen hususlar kapsamında hem mali yeterlilik hem de sektörde deneyimlilik açısından değerlendirilir.
- Birden fazla başvuru yapılan parseller için yeterli görülen girişimciler arasında sosyal ve teknik altyapıya katılım amaçlı müzakere yapılır. Tek başvurunun yapıldığı parseller ise Müzakere Komisyonunca değerlendirilir. Bu durumda da yatırımın gerçekleştirileceği bölgenin ve projenin niteliğine göre girişimciden Müzakere Komisyonunca belirlenecek miktarda sosyal ve teknik altyapıya katılım payı isteyebilir.
- Bakanlıkça istenilen teminat; kesin ve süresiz teminat mektubu veya Türk Lirası cinsinden nakit para olarak verilir. Bakanlık, ön izin verilmeyen girişimcilerin müzakere teminatını iade eder.”

Şekil 1.5. Kamu Arazilerinin Tahsisinde İzlenen Prosedüre İlişkin İş Akış Şeması

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2015,

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9548/planlarin-yapimi-ve-onaylanmasi.html>

Şekil 1.5.'te de görüldüğü gibi yatırımcılara tahsisin ön izin aşamasında, iştilal konusu turizm olan Anonim Şirket kurulması, ÇED raporu da dâhil olmak üzere izin ve onayların alınması, imar planlarının hazırlanarak onaylanması ve işletmenin turizm yatırım belgesi alması halinde 49 yıla kadar kesin tahsis prosedürüne geçilmektedir. Kıyı alanlarında da orman alanlarında da kamuya ait taşınmazlara ilişkin olarak turizm amaçlı tahsis süreci bu şekilde işlemekte ancak ortaya çıkan etkiler kıyıları ve ormanlar bakımından da değerlendirilmelidir.

1.2.3.2.2.1 Kıyı Alanlarında Tahsis

Anayasa'nın 43. Maddesi "...Kıyıları, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyıları, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık" olduğunu anayasal hak olarak belirlemiştir.

3621 sayılı 4.4.1990 tarihli Kıyı Kanunu'nun 1. Maddesi : "deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunun sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarına tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir".

4. Madde : "...Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan" olarak tanımlanmıştır. Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" vurgusu yapılmıştır. Kıyıların karşılık ödenmeden, herkesin eşit ve serbestçe yararlanabileceği bir alan olduğunu, halka ait ve sudan, görünümünden yararlanmasının engellenemez olduğu özel olarak belirtilmiş olmaktadır.

Kıyı ile ilgili tanımlar, tanımın yapıldığı disiplinin etkisi altında farklı içeriklere atıf yapmaktadır. Kıyı; kara ile deniz arasında bir geçiş bölgesi veya "ecotone" (Duru, 2003: 31), doğal ve yapay su kütlelerini çevreleyen ve onun boyunca uzanan kara parçası (Burak ve Zeki, 2008: 37), kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan, kara ile suyun kesişme yeri olarak tanımlanmaktadır (Kaypak, 2012: 30-31). Kıyı tanımında bilimsel bir anlaşma olmadığı gözlemlenmektedir.

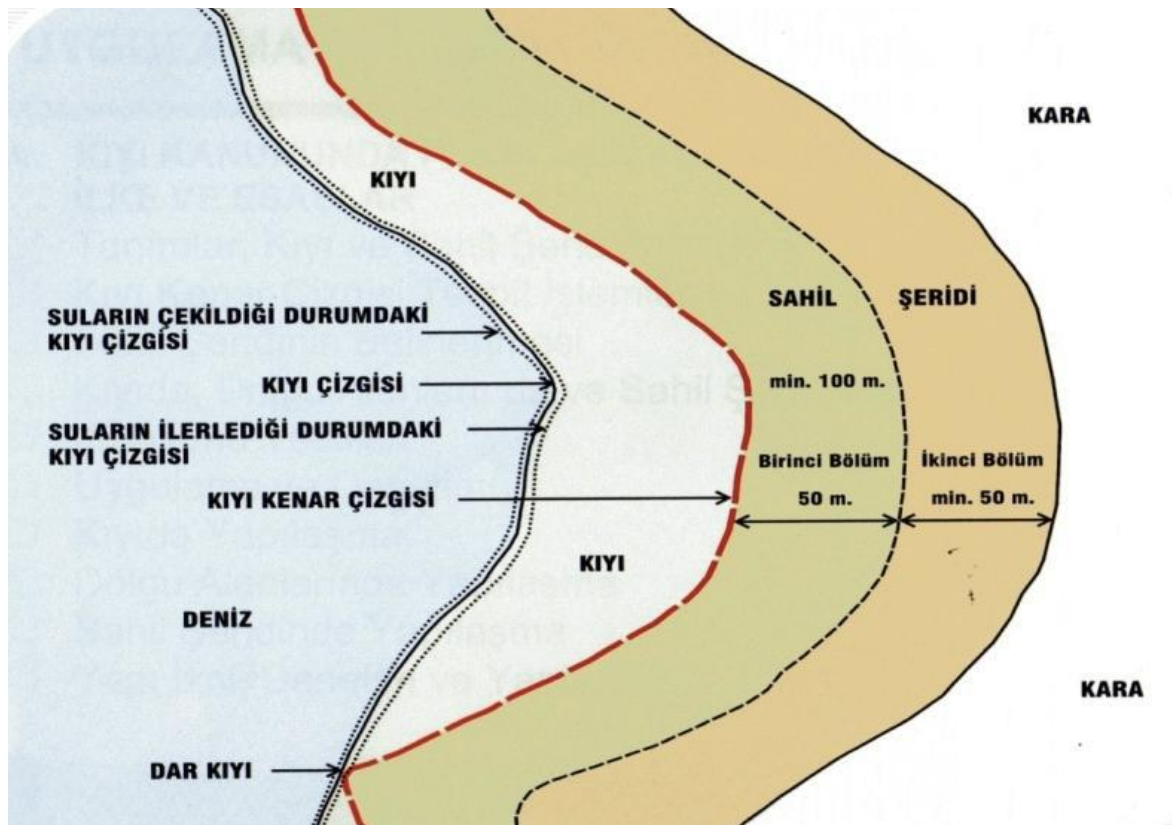
Farklı tanımları olan bir başka kavram da kıyı çizgisi kavramıdır. Kıyı çizgisi, su ve karanın kesiştiği noktayı ifade etmektedir. Suyun karaya değdiği noktada oluşan çizgi olarak tanımlanmaktadır (Burak ve Zeki, 2008: 37). Bir başka tanımda "kıyı çizgisi, deniz, göl ve akarsularda suyun taşkın durumları dışında kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir" (Akça, 2008: 60).

Kıyı çizgisinin gerisinde ise kıyının bütününe ifade eden kıyı alanı yer almaktadır. Kıyı alanı tanımı ve kıyı alanı sınırlarının belirlenmesi doğal etkenler açısından bir taraftan

jeomorfoloji, hidroloji gibi fiziksel etkenler ile kara ve deniz ekosisteminin özellikleri gibi ekolojik faktörlere bağlıdır. Bunlara planlama ve yönetim anlayışı ile beraber sosyo-ekonomik unsurlar da eklenerek antropojenik faaliyetler ve bu faaliyetlerin tip ve yoğunluğunu gösteren arazi kullanım ögeleri ve bunları belli bir yasal çerçeve içinde düzenleyen kurumsal etkenler de dâhil edilmiştir (Burak ve Zeki, 2008: 37-38).

Kıyı, karasal ve sucul ekosistemlerin birleştiği bir alandır. Kıyı Yasası kıyıyı; kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan olarak tanımlamaktadır. Bu durumda kıyı alanı denizle etkileşimi olan bir kara parçasını, kara ve deniz bütününden oluşan bir alanı ifade etmektedir (Kaypak, 2012: 31).

Kıyı kenar çizgisi ise, “deniz, tabii, suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonra kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kumullarından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık ve benzeri alanların doğal sınırı, dar-yüksek kıyı özelliği gösteren yerlerde ise şev ya da falezin üst sınırır” (Akça, 2008: 60).

Şekil 1.6. Kıyı ile İlgili Tanımları Gösterir Kroki

Kaynak: Özbeç ve Dilsiz, Bütünleşik Kıyı Alanları Planlaması Sunumu,

<http://documentslide.com/documents/buetuenlesik-kiyi-alanlari-planlamasi.html>

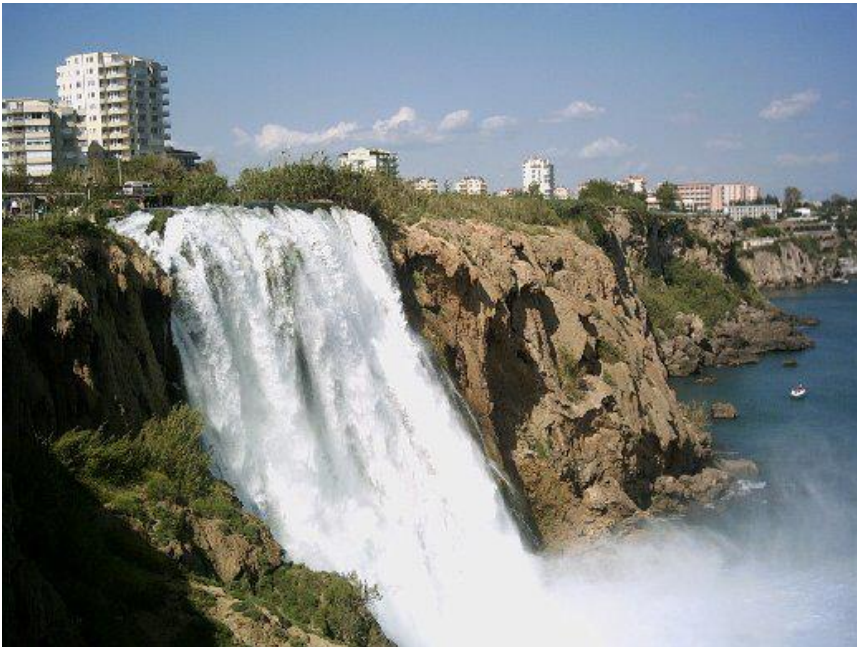
Kıyılar yapısal olarak, alçak-yatık arazi kıyıları ve yüksek-dik kıyılar olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Alçak ve yatık kıyılar, çukur bölgelerde oluşan ve kumsallar şeklinde yatay uzanan sahil ovalarının kenarında yer almaktadır (Ferudun, 2009: 79).

Fotoğraf 1.1. Alçak ve Yatık Arazi Kıyıları

Kaynak: Ferudun, 2009: 80

Dar-yüksek kıyı tipi ise, falezle son bulan kıyı tipidir. Dağlık, tepelik arazilerin yüksek kesimlerinde görülür. Bu tür kıyılarda, su ile kara kesimi arasında dikey bir mesafe bulunur ve kıyı kenar çizgisi falezin üst kısmından geçer (Ferudun, 2009: 80).

Fotoğraf 1.2. Dar ve Yüksek Kıyı

Kaynak: Ferudun, 2009: 81

Kıyı ile ilgili hem bu yöndeki araştırmalarda hem de mevzuatta pek çok farklılık bulunmaktadır. Bu tanım farklılıkları belirsizliklere ve fiili müdahalelere olanak sağlamaktadır. Örneğin geçmişte kredilerle teşvik edilerek yapılan tatil sitelerinin ve kooperatiflerin büyük çoğunluğu kıyı kumulları üzerinde kurulmuştur (http://eski.jmo.org.tr/resimler/ekler/73803f0f2ebd77d_ek.pdf?dergi=HABERBULTENI). Mevzuat açısından ise, kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi tanımları ile ilgili belirsizlikler denize sıfır inşaatların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durumda aynı zamanda kamusal kıyı kullanım hakkının gaspı ortaya çıkmaktadır (Kaypak, 2012: 31).

Bu noktada kıyı tipi farklılaşsa da insan faktörü ve ekonomik etkinlikler kıyıları sürekli değişime uğratmakta olması ile ilgili husus son derece önemlidir (Duru, 2003: 48). Bu bakımdan zamana bağlı olarak insan faaliyetleri kıyıda değişimler yaratmaktadır.

Tablo 1.4. Kıyıda Gözlenen Değişiklikler

Mutlak Zaman Ölçeği	İnsanlık Zaman Ölçeği	Kıyıda Değişim
Binyıl		Deniz yüzeyinin buzullanmaya yanıt vermesi
Yüzyıl	Yerleşme ve sanayide değişiklikler	Tarihi kıyısal değişiklikler, kasaba ve köylerin yok olması
10 Yıllar	Kıyı mühendisliği ve koruma	Habitatların, bataklıkların, kumsalların vb. oluşumu ve yok olması
Yıllar	Kıyı mühendisliği, yönetim planları	Koruma çalışmalarının etkileri
Aylar	Turizmin etkileri	Mevsimsel düzeltmeler, kıyı profili (biçimlenmesi)
Haftalar	Turizmin etkileri, acil kıyı koruma çalışmaları, kıyıda kum vb. çıkarılması	Kıyı profili (kıyının biçimlenmesi), gel-git hareketleri
Günler	Acil sel önleme çalışmaları	Rüzgar dalgaları
Saatler	Lağım, çöp	Gel-git hareketleri
Dakikalar		Dalga ve akıntılar
Saniyeler		Sediment taneleri hareketleri

Kaynak: Duru, 2003: 49

Turizmin etkileri bakımından Tablo 1.4. aylar ve haftalar içerisinde kıyı biçimlenmesinde değişimler yaşanabileceğini işaret etmektedir. Buna kıyı mühendisliği ve yerleşmelerin de eklenmesiyle kıyıda habitat değişiklikleri ve tarihi kıyısal değişiklikler görülebilmektedir.

Kıyı alanlarına ilişkin düzenlemeler hâlihazırda 04.04.1990 tarih ve 3621 sayılı Kıyı Yasası (01.07.1992 tarih ve 3830 sayılı yasa ile değişik) ile 03.08.1990 tarih ve 20594 sayılı Kıyı Yasası'nın Uygulanmasına Dair Yönetmeliğe göre yapılmaktadır. Ancak yasa ve buna ilişkin yönetmelik pek çok yönüyle eleştirilere konu olmaktadır. Planlama hedeflerine uymaması, kıyı planlamasında söz sahibi kurumların sayıca fazlalığı, yetkinin merkez ve yerel arasında karmaşık biçimde dağıtılmış olması, ekolojik bakımdan yoksunluk ve toplum

menfaatine vurgu yapan kamu yararı kavramları üzerinde yeterince durulmamış olması eleştirilerin başında gelmektedir (Dalgakıran ve Çelik, 2008: 79).

1983 yılında 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası ile birlikte hazineye ait yerler olan kıyılar ve ormanların, yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilere tahsis edilebilir hale geldiği görülmektedir. Yani bu noktada tanımlama yapmanın ötesinde yasalara teşvik süreçlerini besleyen bir misyonun da yüklendiği görülmektedir. Tahsis edilen alanların öncelikle 49 yıllığına kiralanması sonrasında da süresiz biçimde kullanımının uzatılması söz konusu olmuştur. Ayrıca 2003 ve 2009 yıllarında yapılan 4957 sayılı yasa ile de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na geniş yetkiler verilmiş; Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ile Turizm Merkezlerinde turizm yatırımlarını yönetme vasfı kazandırılmıştır (Çağlar, 2011: 158-159).

Turizm Yatırımcılarına Kamu Taşınmazı Tahsis Şartnamesi 2009/1 (2009: 43-55) uyarınca, Demre, Kemer, Manavgat'ta T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tahsisler yapılmıştır. Bu tahsisler Orman Bakanlığı ve Hazineye ait olan araziler üzerinde gerçekleşmiştir. Büyük çoğunluğu turizm tesisi olmak üzere 49 yıllığına tahsisler yaşama geçirilmiştir (Öztunalı Kayır, 2010: 340).

14.03.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Hazine Taşınmazlarının İdaresi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikte kıyı yatırımları ile ilgili değişiklikler yapılmıştır. Buna ilişkin olarak 324 sayılı Milli Emlak Genel Tebliği'nde de açıklamalarda bulunulmuştur. Buna göre yapılan değişiklikler içerisindeki çarpıcı hususlardan biri, kıyı yatırımlarında en az yüz elli milyon dolarlık yatırım yaparak en az 10 yıl boyunca iki yüz elli kişiyi istihdam etmeyi taahhüt eden yatırımcıya ilansız şekilde arazi kullanım ve irtifak hakkı tesisi ile ilgili değişiklikler (Demir, 2009: 20).

Öte yandan kıyı yapıları ve tesislerinde planlama uygulama süreci 27986 sayılı 06.07.2011 tarihli tebliğ ile yerine getirilmektedir. Kıyı yapısının yapılacağı kıyı alanının gerisinde sit alanı mevcutsa ve burada bir yapı inşa edilecekse bu yapının sit alanları üzerindeki etkisini denetleyecek yasal bir kısıtlama mevcut değildir (Dalgakıran ve Çelik, 2008: 81).

Türkiye kıyılarında, sanayi, turizm amaçlı yatırımların yanı sıra nüfusun kıyı alanlarında yoğunlaşması ve kıyıların dengesiz kullanımının artması ana sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Kıyı kullanımının artmasına yönelik kuvvetli bir eğilim bulunmaktadır. Bu eğilimi teşvik eden izler 4 sınıfta toplanabilir. Birinci olarak deniz üstü yapıları şeklinde tasarlanan liman projeleri (Galataport, Port Alaçatı vb.), ikinci olarak kruvaziyer limanların yapımı ve kitle turizmi için yolcu taşıma kapasitesinin artırılması, üçüncü olarak ağır sanayi

ve petrol akaryakıt dolum tesislerinin ihtiyacı olan donatıların karşılanması ve kıyı yasasına aykırı olanların yasallaştırılması yönündeki talepler ve dördüncü olarak turizm sanayi ve liman işlevleri için kıyıya müdahaleyi gerektiren petrol boru hattı, kıyı yolu gibi altyapı ve ulaşım ile ilişkili mevzuattaki engellerin kaldırılması beklentisi (Bal, 2008: 90-91).

Hukuki düzenlemelerle beraber kıyıları ve limanları, hazine arazisi satışları ve tahsisler, yabancılara sunulan mülk edinme olanakları her biri ayrı birer proje şeklinde farklı içerikte fakat benzer karar mekanizması işletilerek yaşama geçirilmektedir (Altınçekiç Aysel ve Ünverdi, 2006: 9).

Kıyı alanlarının tahsisi kamu yararının ikinci plana itilmesini beraberinde getirmektedir. Çünkü kıyının kullanımı belirli bir kesime özgülenmektedir. Böylece kıyı alanlarının kamusal niteliği ortadan kalkmaktadır. Bunun yanında “sürekli artan yapılaşma, nüfus, işyerleri, liman fonksiyonları ve rekreasyonel kullanım talepleri kıyı kentlerinin kıyı bölgelerinde farklı kullanım talepleri nedeniyle kıyı ekosistemi, kıyıyı besleyen delta ve havzalar tahribata uğrayabilmektedir. Bu durumda koruma-kullanma dengesi sağlanamayabilmektedir” (Özbek Sönmez vd., 2008: 18).

Öte yandan turizm merkezlerinin oluşturulmasında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan tahsislerde ölçüt nedir? Bu da ayrı bir tartışma konusudur. Kamu yararının dışında bir takım ölçütlere göre bu tahsisler yapılıyorsa böyle bir durumda en başta kamu yararı ile ilgili olarak pek çok tahsise ilişkin dava açılmaktadır. Ayrıca arazinin kendine özgü koşulları varsa örneğin sit alanı niteliğindeki bir arazinin tahsis edilmesi de yine aynı şekilde dava konusu olabilmektedir. Tahsisler bu anlamda kamusal arazilerin sermaye kesimine açılmasının bir aracı haline gelmektedir.

Altınçekiç Aysel ve Ünverdi’ye (2006) göre karar mekanizması, küresel olanı içselleştirme ve toplumsal olanı mekândan yalıtma konusunda kendi yöntemini geliştirmiştir:

“Karar mekanizmaları açısından yaygın olarak izlenen tutum, karar süreçlerinin tekno-bürokratik mekanizmalar üzerinden yeniden yapılandırılması ve yerelin merkezine çekilmesi olarak şekillenir. İktidar yapılarının bu türden bir tekno-bürokratik yapılanmaya gitmesi kuşkusuz, hem global talepleri siyasal alandan uzaklaştırıp bürokratik bir işleyiş ağına sokmak, hem de mekânsal olanı toplumsal olandan yalıtıp teknikleştirmek anlamında iş görmekte ve yereldeki karar süreçlerine bu yolla hız kazandırmaktadır” (Altınçekiç Aysel ve Ünverdi, 2006: 8).

Kıyılardan yararlanma biçimleri, kıyı miktarının artırılmaması nedeniyle birbiriyle çatışır duruma gelmiştir (Özel, 2008: 238). Kıyıları çoğaltılamayan ancak planlı kullanımlarla kullanışı artırılabilen, tüketilemeyen ancak plansız ve dengesiz kullanımlarla niteliği bozulabilen ekosistemlerdir (Aktepe ve Demirvuran, 2010: 24).

1.2.3.2.2 Orman Alanlarında Tahsis

Kıyı alanlarında olduğu gibi orman alanları da kendine özgü bir ekosisteme sahiptir ve orman alanları üzerinde tasarruf kullanılması icap ettiğinde kamu yararı ile birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Peki orman ekosistemi nedir? Orman ekosistemlerini tanımak için şu temel önermeleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir:

Orman ekosistemleri birbirleriyle yönü ve şiddeti zaman ve ortama göre değişebilen ilişkiler içinde bulunan, sonsuz sayıda alt sistemden oluşmuş canlı sistemlerdir.

Orman ekosistemleri, varlığı ve yokluğu ile nitelik ve niceliği cins, tür, sınıf ayrımı yapmaksızın, tüm canlıları etkileyebilen varlıklardır.

Orman ekosistemleri, doğrudan ve dolaylı etkileri, doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmesi herhangi bir mülkiyet biçimi ve sınırıyla sınırlandırılmayan oluşumlardır.

Dolayısıyla, orman ekosistemleri tüm canlıların ve bu arada da tüm insanların ortak varlıklarıdır.

Şekil 1.7. Orman Ekosistemlerine İlişkin Önermeler

Kaynak: Çağlar, 2012: 12

Kıyı alanları için karar mekanizması “burası kıyı değildir” veya “burası kıyı vasfını yitirmiştir” diyememektedir. Fakat, orman arazileri için aynı durum söz konusu değildir. Orman vasfını yitirdiği kabul edilen araziler orman rejimi dışına çıkarılabilmektedir.

Turizm Bakanlığı verilerine göre, 1983-2000 yılları arasında, turizm alan merkezleri içinde ve dışında toplam 17 ilde 318 yatırımcıya arazi tahsis işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında 63 yatırımcıya 2.666.570 metrekare alanda ön izin, 101 yatırımcıya 13.126.878 metrekare alanda kesin izin verilmiş, 154 yatırımcı da 9.918.820 metrekare alanda işletme aşamasına gelmiştir. Toplam 25.712.268 metrekare olan arazi tahsislerinin 16.253.954 metrekaresi orman, 5.204.504 metrekaresi orman-hazine mülkiyetindedir. Toplam tahsisler arasında, sadece orman mülkiyetindeki alanlar % 63,2, orman-hazine mülkiyetindeki alanlar % 20,2’lik bir paya sahiptir. Orman Bakanlığı verilerine göre 2001 yılında, turizm alan ve merkezi dışındaki orman alanlarında 6831 sayılı yasa kapsamında 17.910.454 metrekare alanda 52.229 yatak kapasiteli 125 adet turizm amaçlı arazi tahsisi gerçekleştirilmiştir. Bu tahsislerden 24 adet ve 3.261.506 metrekarelik kısım ön izin aşamasında olup diğerleri ise

kesin izin verilen yerlerdir. En fazla alanın tahsis edildiği bölge müdürlükleri sırasıyla, İstanbul, Adapazarı, Antalya ve Muğla Orman Bölge Müdürlükleridir. Tahsislerin sayısı açısından ise Antalya Orman Bölge Müdürlüğü ilk sırada yer almaktadır. Antalya Orman Bölge Müdürlüğü sınırlan içinde 39 adet orman alanı turizm yatırımcılarına tahsis edilmiştir. Antalya'yı 37 adet ile Muğla ve 10 adet ile Bolu Orman Bölge Müdürlükleri izlemektedir. 2001 yılına kadar olan dönem de, Turizm ve Orman Bakanlıkları tarafından toplam 39.368.912 metrekare orman alanı turizme tahsis edilmiştir (Kuvan, 2005: 70-71).

Orman rejimi dışına çıkarılan arazilerin satışı ile ilgili tartışmalar, sınıflar arası ilişkilerin biçimlendirdiği devletin biçim ve işlevlerindeki dönüşümden bağımsız değerlendirilemez. Devlet artık uluslararası ölçekte hiyerarşik ilişkiler içinde biçimlenmiş sermaye karşısında, teşvik eden değil bizzat sermaye yatırımlarını çekmek için gerekli düzenlemeleri yapan, sermayeye yardım eden bir pozisyondadır. Devlet bu süreçte daha çok kamusal alanları sermayeye açarak sermaye birikimine yardım etmektedir. Artık orman rejiminden çıkarılan hazine arazileri alınır satılır gayrimenkuller haline gelmektedir. Devlet orman arazilerinin bitişiğindeki nitelikli arazilerin satışını kendi bireysel hazinesinin güvencesi, sermaye karşısındaki teminatı olarak görmektedir. Bu arazilerin el değiştirmesinde, mevzuat ve mahkeme kararları ne kadar engel teşkil ediyorsa bu arazilerin halen büyük bir kısmının kayıt altına alınmamış olması da o kadar engel teşkil etmektedir. Bu nedenle orman alanlarının kayıt altına alınması çalışmalarını büyük bir hızla devam ettirmektedir (Gülöksüz, 2010: 84).

2009 yılına kadar devlet ormanı sayılan ve bozuk ya da verimsiz olduğu öne sürülerek orman ekosisteminde bulunan toplam 900 bin dönüm arazi yatırımcıya tahsis edilmiştir. Ayrıca 11 milyon dönüm arazi orman vasfını yitirdiği gerekçesiyle ormancılık düzeni dışına çıkarılmıştır. 5 milyon dönüm alanın da satılarak veya kullanım bedeli karşılığı işgalcilere bırakılması planlanmaktadır (Çağlar, 2011: 155).

Tescil mevzusu bu aşamada ayrıca önemlidir. Türkiye'de orman alanlarının %80'inin sınırları belirlenebilmiş ve çok az kısmı da tapuya tescil edilmiştir. Ormanlar devletin arazisi olarak görülerek tarihten bugüne siyasi iktidar tarafından hep bir kazanç kapısı haline geldiği değerlendirilmektedir. Bu nedenle orman vasfını tanımlayan Orman Yasası'nın 1. ve 2. Maddeleri en sık değiştirilen maddeler olmuştur. Bu noktada 2/B olarak anılan 1986 yılında değiştirilen 6831 sayılı Orman Yasası'nın 2. Maddesi B bendinin getirdiği değişiklik yıllardan beri üzerinde en fazla tartışılan ve kimi zamanda istismar edilen bir konu haline gelmiştir. 2 B maddesiyle herhangi bir yer orman sınırlarından çıkarılabilir. Bunun için 3 koşul gereklidir. a) bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmesi, b) bu durumun

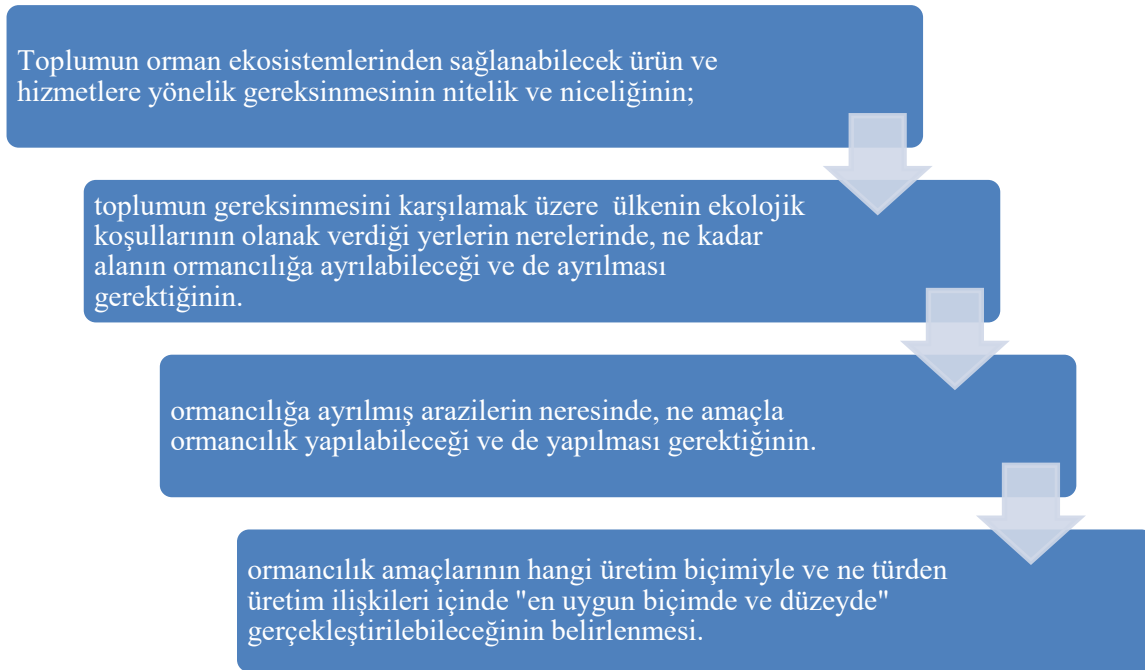
31.12.1981 tarihinden önce gerçekleşmiş olması, c) şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunması. Buna ek olarak 2 B'nin uygulanmasına ilişkin yönetmeliğe bakıldığında “üzerinde ağaç ve ağaççık toplulukları bulunmayan, ormancılık faaliyetleri ve ekonomisi yönünden orman kurulmasında yarar olmayan yerler” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım Çağlar'a göre (2011: 460-461) son derece bilim dışıdır. Bir kere 1981 tarihi dikkate alınarak bu belirlemelerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi gerekir. Bu ne derecede mümkündür? Ayrıca orman vasfını kaybetme bu ağaçlık alanların “yerleriyle birlikte” orman vasfını kaybetmeleri anlamına gelmektedir. Zaten bu durumda asıl olan da yer ya da toprak değil midir? Yoksa bir orman yok edilse dahi coğrafi ve iklimsel koşullar uygun olduğu sürece kendiliğinden yine yetişir. Bu yerlerin nereler olduğu da önemlidir. 2 B arazilerinin büyük bir çoğunluğu (%45) 6 İl'de toplanmıştır. Antalya %9,6, İçel %8,3, Balıkesir %7,4, Ankara %6,7, Sakarya %6,3 ve Muğla %6,2 olarak sıralanmaktadır. Bu oranlar içerisindeki topraklarda halen tarım ve hayvancılık yapılmakta ve yoksul orman köylüleri ikamet etmektedir. Bu alanların çok az bir kısmı kent içinde kalmış durumdadır. Bu sürecin sonunda orman vasfını yitirdiği belirlenen topraklar orman köylüsünün mülkiyetine değil sermayenin çevrim sürecine dâhil olmaktadır (Çağlar, 2011: 461-462).

Bu çevrim sürecini sürekli kılan teşvik ve tahsisler birbiriyle içiçedir. Turizmi Teşvik Yasası ve Orman Yasası arasında, tahsislerle bağlantılı sıkı bir ilişki söz konusudur. Orman vasfıyla ilgili tartışmalar, ormancılık dışı faaliyetlerin orman alanlarında yapılması yönünde tahsisler ve buna olanak tanıyan ölçütlerin göreceli olması, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası ile Turizm Bakanlığı'nın Orman Bakanlığı'na ait bazı yetkileri edinmesi ile kıyı alanlarındaki orman arazileri için süreç oldukça karmaşık bir hale gelmiştir (Aydın Coşkun, www.forestconomics.org/turizm.pdf).

Turizmi Teşvik Yasası'nın 8. Maddesi, ormanların taşınmaz mal olarak turizm amaçlı kullanımına olanak sağlamaktadır. Eğer bir orman alanı turizm alan ve merkezleri içinde yer alıyorsa Turizm Bakanlığı'na tahsisi mümkündür. Artık orada tasarruf Orman Bakanlığı'ndan çıkarak Turizm Bakanlığı'na geçmektedir. Ayrıca Turizm Teşvik Yasası'nın 3. Maddesi ile turizm bölge, alan ve merkezlerine ilişkin tanımlamalara bu tahsislerin kapsadığı alan da genişleyebilmektedir. Böylelikle 6831 sayılı Orman Yasası'nın uygulama ve yetki sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın inisiyatifine devrolmaktadır (Aydın Coşkun, www.forestconomics.org/turizm.pdf).

Türkiye'de 2000'li yılların ortalarına kadar Turizm Teşvik Yasası ile %61'i Antalya'da olmak üzere 20 ilde 400 dolayında girişimciye devlet ormanı turizm yatırımı amaçlı tahsis edilmiştir. 2004 yılında 31 turizm merkezi ve 9 kültür ve turizm koruma ve

gelişim bölgesi oluşturulmuş ve turizm yatırımlarına açılmıştır. Bu merkez ve bölgelerin birçoğunda genetik özellikleri nedeniyle özel olarak yönetilmeleri gereken alanlar mevcuttur. 6831 sayılı Orman Yasası ile 136'sı Antalya'da olmak üzere 200 dolayında turizm girişimcisine 20 bin dönüm devlet ormanı tahsis edilmiştir. Bu süreç ile birlikte ekolojik koşullar ve doğal varlıklar turizm yatırımlarına ve dolayısıyla sermaye birikim süreçlerine dahil edilmiştir (Çağlar, 2011: 159-160).

Şekil 1.8. Kamu Yararının Çoğaltılması İçin 4 Aşamalı Karar Süreci

Kaynak: Çağlar, 2012: 13

Orman ekosistemleri günümüzde belirgin bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm süreci ağırlıklı olarak mülkiyet temelinde gerçekleşmektedir. Türkiye özelinde orman sayılan alanlardaki değişim, orman sayılan arazilerin kayıt altında alınmasında yaşanan hız ve mülkiyet sınırlarının ve sahipliğinin yeniden belirlenmesi şeklinde gerçekleşmektedir (Gülöksüz, 2010: 70-72).

Oysaki yüzü özel sektöre dönük bir mülkiyet anlayışı yerine ormanların kamusal niteliğinin artırılması gerekmektedir. Orman arazilerinin kamusal niteliğinin artırılması için Şekil 1.8'de yer verilen aşamaların gerçekleştirilmesi mülkiyet dönüşümü sürecini de dizginleyecektir.

1.2.3.2.3 Büyük Projeler

Mekânın dönüşümü bağlamında kentsel alanın tamamı metalaştırılabilmekte ve piyasalaşmaktadır (Batu, 2000; Uysal, 2006: 87). Bu süreçte kent rantlarından kazanç elde edilmektedir. Bu kazanç kent yönetimleri ve sermaye için oldukça önemli bir boyuta ulaşmıştır. Bu nedenle sürekli biçimde kentsel projeler gündeme gelmektedir (Tayyare Karaoğlu ve Keskin Yıldız, 2010: 189).

Özel sektörün katılımıyla flagship modeli büyük ölçekli projelerin yaratılmasında güçlü kâr güdüsü büyük rol oynamaktadır. Kent merkezi veya kıyı yerleşimleri gibi alanlar dönüştürülebilir yönünde taşıdıkları potansiyel nedeniyle özellikle seçilmektedir. Kıyılarda rekreasyon alanları veya üst düzey otellerin yapımına yönelik büyük projeler, başka projeleri çekmeleri, ekonomik büyüme için itici güç olmaları, heyecan verici alanlar ve yeni sakinler veya turist çekmeleri beklentisi ile yerel politikacı, iş insanı ve kent elitistleri tarafından inşa ve finanse edilmektedir (Çelikkbilek, 2013: 694).

Kapitalist sistem için mekân soyuttur, kurgular üzerinden kenti dönüştürür. Canlı yaşamı veya sosyal yaşam bu mekân algısı içinde önemli değildir. Mekânın somut kullanım değeri değil, değişim değeri önemlidir. Tarihsel değerler veya sosyal değerler de tek başlarına bir anlam ifade etmez (Şengül, 2001: 15). Bu nedenle kapitalist sistem, kentsel mekânları büyük projelerle yeni yatırım alanları haline getirerek kârını artırmayı amaçlamaktadır. Büyük oteller, alışveriş merkezleri, lüks konutlar bunun belirgin bir göstergesidir (Kaya, 2014: 58).

Deregülasyona, özel yatırımlara, özelleştirme ve tüketime odaklanan neoliberal ekonomi argümanları için bu projeler kentin sahipsiz ve bakımsız fiziksel parçalarının dönüşümünün hızlı ve etkili bir yolu olarak görülmektedir (Çelikkbilek, 2013: 696).

Tüm bunlara imkan sağlayacak şekilde strateji belgeleri üzerinden şekillendirilmek istenen planlama anlayışı, projeci bir yaklaşımın amaçlarına da hizmet etmektedir. Ne yazık ki rant amaçlı ve fiziksel yapı odaklı projeler strateji belgeleriyle meşruiyet kazanma imkânına kavuşmaktadır. Deregülasyon ve esnekleşme ile devlet, tekil projeci planlarla sermayeyle tesis ettiği kuvvetli ilişkileri garanti altına almak istemektedir. Böylece kapsamlı planlamanın maliyetinden de kaçınılmaktadır. Sonuçta kamusal çıkarın birey çıkarına üstün olmasından dolayı çıkabilecek husumetler de bertaraf edilmektedir (Levent, 2010: 438).

Kent planlamasında, hazine arazi ve arazileriyle zaten planlama sonucunda üretilmiş olan kamu arazi ve tesislerinin “daha verimli” olduğu gerekçesiyle, gerçekte yüksek rant getirecek başka kullanımlarla yerli ya da yabancı özel kesime devredilmesi, kamu taşınmazlarının tekil projeler doğrultusunda planlanarak satışının yapılması anlayışı yerleşmektedir (Keskinok, 2006: 109).

Turizmin tahsisler ve büyük projeler yoluyla teşvik edilmesi özellikle turizm bölgelerinde ve kıyı arazileri üzerinde mekânın dönüşümünü daha sert ve keskin bir niteliğe büründürmektedir. Bu süreci kontrol altına almak için ortaya çıktığı söylenen bütünleşik kıyı alanları yönetimi anlayışı bir yönetsel süreç ve ilişkiler ağı olmanın yanında bir araç niteliği de taşımaktadır.

1.2.3.3 Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi

BKAY'ın ortaya çıkışı Amerika Birleşik Devletleri'nde 1970'li yıllara denk düşmektedir. 1970'li yıllardan bu yana, yapay ve doğal kıyı alanlarındaki bozulmanın engellenmesi, doğal ve kültürel değerlerin korunması ve kıyıyı kullanan farklı kesimlerin birbiriyle etkin iletişimi, dengeli ve eşitlikçi bir yaklaşımla kıyılarından yararlanılarak sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için BKAY üzerinde çalışılmaktadır. Amacı sürdürülebilir kalkınma ile kıyı alanlarının korunması ve biyolojik çeşitliliğin yaşatılmasıdır. Bunun için daha etkin bir yönetim mekânizmasının oluşturulması öngörülmektedir. Kıyı kullanımlarının tüm etkileşimleri göz önünde bulundurularak kalkınma ve kullanım koşulları sağlanmaya çalışılır ve bu amaçlar zamanla kıyısal çevrenin bütünsel olarak fiziksel konumunu geliştirmeyi hedefler (Aktepe ve Demirvuran, 2010: 24).

1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kıyı alanlarının korunması ve sürdürülebilir gelişimi için Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi bu yönde bir araç olarak benimsendiği görülmektedir (Görer ve Duru, <http://kentcevre.politics.ankara.edu.tr/durukyonyetimi.pdf>).

Smith ve Barlett'e göre (2005: 294) BKAY, genel olarak bir karar verme süreci olarak tanımlanmaktadır. Cicin-Sain (1993) ve Cicin-Sain ve Knecht (1998) BKAY'ın ne olduğunu bazı ilkeler etrafında tartışmışlardır. Buna göre öncelikle BKAY bir karar verme sürecidir. Paydaşların katkıları ve tabii dinamiklerin etkileriyle birlikte, fiziksel ve ekolojik bir bakış açısıyla çevre yönetimine katılınması anlamına gelmektedir. BKAY'ın öncelikli amacı yasal ve yönetsel düzeyden başlayarak kıyı kaynaklarının yönetimine ilişkin kararların bir uyum içerisinde alınmasını sağlamaktır. Başka bir ifadeyle BKAY, suyun ve toprağın birbirinden ayrı yönetilmesine karşı bir köprü niteliğindedir. Bundan dolayı da bu entegrasyonun sağlanması bu sürecin kurumsal bir yapıya bürünmesi ile gerçekleştirilebilir (Duru, 2003).

BKAY, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Planlama aşamasında kaynakların kullanılması, üretim süreçleri ile ilgili geleceğe ilişkin stratejik kestirim yapılmaktadır. Aynı zamanda bir karar verme sürecidir. Hedefler bu aşamada belirlenir. Uygulama aşamasında ise yapılan bu planlamalar yaşama geçirilir. Planlanan her

şey tüm boyutuyla uygulanır. Değerlendirme süreci ise aslında uygulama sürecinin bir parçasıdır. Bu noktada geri bildirimler yoluyla sürecin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır (Aktepe ve Demirvuran, 2010: 27).

BKAY, geleneksel kıyı alanları yönetiminin sadece ekonomi ve çevre odaklı bakış açısının taşıdığı eksiklikleri gidermeye yöneliktir. BKAY'ın bu açıdan toplumsal hedefleri ve bilimsel ilkeleri dikkate alarak bir yönetim modeli öngördüğü iddia edilmektedir.

Tablo 1.5. Türkiye’de Kıyı Yönetiminin Geçirdiği Aşamalar

DÖNEM	TEMEL ÖZELLİKLER
1950-1970	Sektörel yaklaşım İnsan doğaya karşı Düşük düzeyde halk katılımı Ekolojinin sınırlı ölçüde göz önünde bulundurulması Reaktif (Onarıcı önlemler)
1970-1990	Çevrenin önem kazanması Sektörler arasında daha yoğun bütünleşme ve eşgüdüm Halk katılımının artması Çevre bilincinin güçlenmesi Mühendislik egemenliğinin sürmesi Proaktif (önleyici) ve reaktif önlemler
1990’dan günümüze	Sürekli ve dengeli kalkınma kavramına odaklanma Kapsamlı çevre yönetiminin ağırlık kazanması Çevresel yenileme Halk katılımına vurgu
Gelecekte	Ekolojiye duyarlı bir kıyı alanı yönetiminin kurulması, önleyici yönetim ve yönetişim

Kaynak: Aktepe ve Demirvuran, 2010: 25

Türkiye’de sürekli ve dengeli kalkınma, kapsamlı çevre yönetimi, çevresel yenileme ve halk katılımı vurgusu 1990’lı yıllardan günümüze halen geçerliliğini korumaktadır. Bu değişim ile bağlantılı bir kıyı yönetimi bakışı BKAY için de geçerlidir.

İnsan toplulukları için büyük ve sonsuz bir kaynak olarak görülen kıyıları günümüzde ekonomi ve mühendislik disiplinleri altında gelişen bir bakış açısı taşımaktadır. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi de bu bakış açısıyla denk biçimde kendi ilkelerini oluşturmuştur. Smith ve Barlett’e göre (2005: 295) kıyı kaynaklarının korunması yönünde yönetsel süreçlere ihtiyaç vardır. Bu aynı zamanda kıyının değerinin korunması ve gelecek kuşaklara devredilebilmesi açısından da önemlidir. Bu açıdan BKAY bir takım ekolojik hususları ihmal etmemelidir. Örneğin, deniz ekosistemi, habitatın korunması, fırtına ve erozyon gibi iklimsel değişimlerin coğrafi alana ve yaşam alanlarına etkileri planlama modellerinde düşünülmemelidir.

BKAY, kıyı bölgelerinde kaynak yönetiminin sürekliliğini odak noktasına yerleştirmektedir (Şeker vd., 2008: 871).

Kıyı ile ilgili arka plan dâhilinde, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi kuruluşlarca, kıyının kara-deniz bütünlüğü içinde ele alınması, kıyı ile ilgili toplumsal ve ekonomik boyutların görmezden gelinmesi ve bilimdalları arasındaki işbirliğinin eksikliği gibi nedenlerle Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi geliştirilmiştir. BKAY, kıyı yönetiminde bir anlamda son aşamadır (Duru, 2003: 21). Sadece bilimsel bir içerik taşımamakta, ekonomi politik ve toplumsal gelişmelerin de etkilerini bünyesinde barındırmaktadır (Kaypak, 2012: 30). İdealize edilen BKAY, eko-sisteme duyarlı, bütüncül ve stratejik öngörülerini içeren özellikte olmalıdır. Aynı zamanda uyumlu ve esnek bir bakış açısı gerektirmektedir. Hazırlığı şeffaf ve katılımcı biçimde yapılmalıdır. Yerel halk desteğinin sağlanacağı bir süreç öngörmelidir (Aktepe ve Demirvuran, 2010: 25-26).

Kıyılardan yararlanma ile ilgili süreçte halk katılımının sağlanması, bütüncül bir bakış açısının yakalanmaya çalışılması BKAY'ın olumlu yönleri gibi durmaktadır. Ancak bu sürecin Türkiye'nin kendi özgün koşulları altında analiz edilmesi gereklidir (Duru, 2003: 24).

Tablo 1.6. Farklı Kesimler ve Etkinlik Düzeyleri

	A-BİREY/ ORGANİZASYON	B-YASAL/ YÖNETSEL	C-SERMAYE/ YATIRIM	Etkinlik Düzeyi	Akademik Çerçeve	Basın-Yayın
YEREL DÜZEY (I)	Bireyler, Yaşayanlar Yerel Organizasyonlar	Yerel Yönetimler (Belediyeler, Valilikler vb.)	Küçük ölçekli sermayedar, yatırımcı Mülk sahipleri	Etki düzeyi yüksek Karar verici Merkezi nitelikli		
ULUSAL DÜZEY (II)	Sivil Toplum Örgütleri	Merkezi yönetimler (Bakanlıklar-kamu kurumları)	Ulusal sermaye ve yatırımcı (Emlak piyasası- İnşaat sektörü, finans sektörü vb.)	Mekânsal kararlara etki düzeyi görece düşük Mekânsal karardan 1.dereceden etkilenen Katılım süreci tanımsız, baskı grubu niteliğinde		
KÜRESEL DÜZEY (III)	Uluslar arası Sivil Toplum Örgütleri	Kamu-Özel, Bölgesel ve Küresel Ortaklıklar	Küresel sermaye ve kurumları (Uluslar arası Emlak Piyasası, Yatırım Kanalları)	Etki düzeyi yüksek Dolaylı etkileyen (ortaklıklar ve sözleşmeler ile tanımlı) Mekânsal sonuçlardan çevre niteliği açısından en son etkilenen		

Kaynak: Şenol, 2008: 73

Türkiye’de kıyı politikalarının gelişimi neoliberal politikalara ilişkin kavramların kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte seyretmektedir. Örneğin bu sürece uygun olarak kıyı fiziki mekânsal gelişiminde etkin olan unsurların yerel düzey, ulusal düzey ve küresel düzeyde sivil toplum, siyasi erk ve sermaye arasındaki etkileşim bütününe bir bileşkesi olduğu görülmektedir. Ancak kıyı alanlarında sermayenin etki düzeyinin mekânsal kararlara etki düzeyinin görece düşük olarak belirtilmesi ile ilgili başkaca araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Kanımca bu etki düzeyi kıyı alanları bakımından tekrar ele alınmalıdır.

Bütünleşik kıyı alanları yönetimine ilişkin olarak genellikle, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerin tavsiyeleriyle çok taraflı yönetim, doğal kaynakların korunması ve yönetimi (biyolojik çeşitliliğin korunması önerilen organik tarım ve eko-turizm gibi sektörlerin teşvik edilmesi) atık yönetimi gibi proje önerileri, yerel halkın çevre ve turizm konularında eğitimi, su kirliliği ve doğal yaşam ortamlarının takibi ve bilgi toplanması gönüllü organizasyonlara sağlanan destekler aracılığıyla teşvik edilmektedir (Görer ve Duru, <http://kentcevre.politics.ankara.edu.tr/durukyonyetimi.pdf>).

1980’li yıllardan sonra turizm faaliyetlerinin gelişmesi ve deniz kıyılarının yoğun yapılaşma baskısı altında kalması, kıyı alanlarında çok boyutlu sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu noktada kentsel sorunların çok boyutlu ve bütüncül bir bakış açısına duyulan ihtiyaç artmıştır. BKAY kıyı sorunlarının çözümü için daha geniş bir bakış açısı sunmaktadır. Aynı zamanda da kıyı yönetimine ilişkin bütünlüğün sağlanması için beş amaç etrafında şekillenmektedir (Coşkun, 2008: 31):

- i. “Ekonomik gelişme, çevre yönetimi, balıkçılık, enerji, ulaşım, atık yönetimi, turizm gibi konulardaki plan ve programların bir bütün olarak ele alınması,
- ii. Ulusal, bölgesel, yerel düzeydeki değişik yönetim birimlerinin işlem ve eylemleri arasında bir bütünleşmenin sağlanması,
- iii. Merkezi yönetim, yerel yönetimler ve özel sektör kuruluşları arasında uyum ve işbirliğinin sağlanması,
- iv. Plan yapma, planların yaşama geçirilmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi aşamalarının bir bütün olarak değerlendirilmesi,
- v. Bütünleşik yönetim sürecinde değişik bilim dallarından yararlanılması (sadece mühendislik bilimlerinde değil, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk gibi sosyal bilimlerden de yararlanılması).”

Türkiye’de oldukça yeni bir yönetim anlayışı olan BKAY henüz daha yeni yeni Bakanlıkların ve ulusal-yerel planlamanın üzerinde durduğu bir konu haline gelmektedir. Ayrıca çok sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Şeker vd., 2008: 871).

Kıyı ve deniz alanları yönetim planı, stratejik bir planlama aracı olarak ilerleyen vadede kıyı alanlarında doğal süreç ve sistemleri bozmadan nasıl iyileştirme ve koruma yapılabileceği ile ilgilenmektedir (Göktan, 2010: 60).

BKAY sözü edilen uluslararası kuruluşların direktiflerinde ve raporlarında bolca kendisine yer bulan “yönetişim” kavramı ile de ilişkilidir. BKAY bağlamında mekânsal yönetim önemli bir yönetsel süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu yönetim kapsadığı mekânsal sistemle bütünleşik olarak kurumlar ve mekân arasında gerçekleşen

değişim etkilerini tanımlamaktadır. Buna yönelik olarak süreç en küçük ortaklaşa büyüklükte, şeffaf ve kolektif şekilde başlatılabilir. Mekânsal yönetişimde farklı kesimler bir arada organize edilmektedir. Ölçeğin büyüklüğüne göre rol ve yükümlülüklerin dağılımı yapılabilir (Mamunlu, 2010: 211).

Devletin üzerine oturtulduğu temel mekânsal ölçekler yeniden tanımlanmakta, yeni ölçekler üretilmektedir. Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki yetki paylaşımı yeniden kurgulanmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri eli ile devlet mekânsal olarak yerelden elini çekiyor gibi görünmekle birlikte aslında eskisinden çok daha görünür hale gelmektedir. Bu anlamda yönetişim veya çok düzlemli yönetişim gibi yaklaşımların yerelde uygulanabilirliği yönündeki tartışmalar bir anlamda merkeziyetçiliğin artırılması çabaları olarak da eleştirilebilir (Şahin, 2013: 40-42).

BKAY esas alındığında kamu kurumları arasında yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte dikey, tüm sektörler arasında ise yatay bütünleşmenin gerçekleştirilmesiyle, tüm idareler kapsanacak şekilde, mevcut kıyı yönetiminin yetersizlikleri ve sorunları en aza indirilmesi sorunlar çıkmadan önlenmesi, reaktif değil proaktif olunması önerilmektedir (Aktepe ve Demirvuran, 2010: 26).

Yerel egemen sınıfların çıkarları ve tavırları, belediyelerin toplumsal refahın artırılmasına yönelik işlerden çok kentsel rantların artırılmasına, mekân üretimine, proje üretimine dayatmaya dönük isteklerle “yukarıdan talepler” haline gelmektedir (Doğan, 2007: 21).

BKAY’a ilişkin tarihsel arka plan, özellikler, ilke, amaç ve farklı kesimler etrafında Somel’in (2015: 104) tespitinde dile getirdiği gibi, “ulusal ölçekli merkezi kamusal planlamanın müflis kabul edildiği ve piyasacılık karşısında tehlike arz etmediği koşullarda kapitalizm kendi kronik sorunlarından ‘erdemler’ üretmektedir”. Yönetişim de bunlardan bir tanesidir.

Son derece idealize edilen yönetişim anlayışından neoliberal beklentilerin dışında bir beklenti üretmemiz gerekirse o da BKAY’da öngörülen mekânsal yönetişimin Türkiye’de kent yurttaşlığını da içerisine alacak şekilde genişletilmesine yönelik olacaktır. Aksi halde BKAY’la uygulanacak bir yönetişim anlayışı tutulu yönetişim sürekliliği anlamına gelecek, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ve planları da devletin mekânsal dönüşüm sürecinde kullandığı bir araç olmaktan öteye geçemeyecektir. Sivil toplumun ve kentte yaşayan herkesin kamu yararı esas olan kıyılarla ilgili söz söyleme hakkı vardır. Bu hakkın kullanılmasının engellenmesi aynı zamanda kentli yurttaş için bir hak ihlali anlamına da gelmektedir.

Bütüncül bir kıyı yönetimi anlayışının günümüzde kıyı alanlarının gördüğü baskılara ilişkin bir çözüm önermesi beklenmektedir. Bu açıdan kıyı alanlarına yönelik baskıları ve aynı zamanda kıyı alanları yönetiminin uğraştığı konuları şu şekilde sıralamak mümkündür: (Yetişkul Şenbil ve Aktepe, 2010: 38-39)

- i. “Kentsel gelişme (yoğun karmaşık doku)
- ii. Hidrolojik döngüdeki değişimler (iklim değişikliğine neden olur)
- iii. İkili mekânsal yapı (kıyıda yoğun, iç kesimde daha az yoğun)
- iv. Turistik aktivitelerin gelişmesi
- v. Sulak alanlardaki kayıplar ve çevre kirliliği”.

Kıyı alanlarının yönetsel anlamda başlı başına baskılara ilişkin çözüm üretebilecek bir boyutla ele alınması gerekmektedir. Buna ilişkin çözüm üretmesi beklenen bütüncül kıyı alanları yönetimi, biri planlama diğeri koruma-kullanma dengesi olan iki hassas noktayı içermektedir.

Kentsel toprak, serbest piyasa ortamında yarışın ve rekabetin özendirildiği bir sistemde ve buna bağlı olarak planlama piyasa mekanizmasının işleyişinde önemli bir araç haline gelmiştir. Neoliberal piyasa ekonomisinin getirdiği bu anlayış kıyıların planlanması ve kullanımı ile ilgili kararlarda da kendini göstermektedir. Kıyıların taşıdıkları doğal potansiyellerin turizm sektörü için önemli bir kaynak olarak görülmesi kıyı alanlarındaki planlama bakışını da değiştirmiştir. 1980’li yıllardan sonra neoliberal ekonomi politikalarının ve piyasanın işleyişinin en önemli araçları toprak ve planlama olmuştur. Bu anlayış kıyı alanlarında da benzer yönde kendisine karşılık bulmuştur. Böylece kıyı alanlarının planlanması ve kullanım kararlarına ilişkin anlayış değişmiştir. Kıyı alanları sahip oldukları doğal potansiyel ile turizm sektörü için önemli bir kaynak olarak görülmüş ve kıyı alanlarının planlama süreci de bundan etkilenmiştir (Özbek Sönmez ve Güner, 2010: 438).

Kentlerin büyümesi ile birlikte nüfus yoğunluğu kıyı alanlarında yerleşme baskısı yaratmakta ve rekreasyonel talepleri de artırmaktadır. Denizcilik ve balıkçılıkla ilgili sektörel taleplerle birlikte ekosistemi bozulma tehlikesi yaşayan kıyıları üzerinde bütüncül bir planlama anlayışı zorunlu görünmektedir (Özbek Sönmez vd., 2008: 17-18). Bütüncül kıyı alanları yönetiminin bir aracı olan bütüncül kıyı alanları planlarının ortaya çıkışı kıyı alanlarında bütüncül planlama anlayışına yönelik taleplerin bir yansıması görünümündedir.

Kıyı alanlarıyla ilgili bu değişim sürecinin arkasında başat etken yeniden üretim süreci ile ilgili kaygılardır. Kıyıları toplumsal ve ekonomik açıdan vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Fakat kıyıların yeniden üretilmemesi sermaye önündeki önemli bir engel olarak

görülmektedir. Kıyılar ancak kamusal nitelikleri nedeniyle yeniden üretilemez görülebilir. Sermayedarın birikim güdüsü ve bakışıyla bunu aşmanın yolu ise yeniden üretim sorununu sürekli canlı tutmaktan geçmektedir. Çünkü farklı kesimlerin zaten kıyılardan yararlanma olanakları vardır. Örneğin turizm girişimcileri, emlakçılar, yap-satçılar, turizmde çalışanlar, turistler vb. hem kendi yararlarını sağlarlar hem de, kıyının bozulmasına katkı yapmaktadırlar (Duru, 2003: 18-19). Öyleyse kıyının kamusal niteliğinin turizme özgülenmesi, bu sayede kamusal niteliğin öncelikle dönüştürülmesi ve yeniden üretime yönelik çevrime kıyının da dâhil edilmesiyle mümkündür.

Danıştay 6. Dairesi 2006/6449 Esas No, 2008/6962 Karar No ile Samsun İdare Mahkemesinin 8.3.2006 günlü, E:2005/1524, K:2006/377 sayılı kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürerek; “Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği, sahil şeritlerinde yapılacak yapıların kıyı kenar çizgisine en fazla 50m yaklaşabileceği ve sahil şeritlerinde yapılabilecek yapılar ve ıslah imar planının ve bu plan uyarınca yapılacak parselasyon işleminin amacı dikkate alındığında sahil şeritlerinde 2981 sayılı Yasanın uygulanması mümkün değildir” ifadesiyle kararın bozulmasına hüküm vermiştir. Bu örnek; 2981 sayılı İmar ve Gecekondü Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun hükümleri gereği kıyı alanlarının parselasyon, ıslah ve imar planı yollarıyla kamusal niteliğinin dönüştürülmesine karşı alınmış önemli bir Danıştay kararı olarak değerlendirilebilir. Sonraki bölümde ele alınan Kemerağzı-Kundu bölgesi içinde yer alan doğal sit alanının parselasyonuna da örnek teşkil etmektedir.

Sitler, korunacak özellikleri olan doğal, insan yapısı ya da her ikisinin ortak ürünü olan alanlardır. Doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel, kırsal ve karmaşık (karma) olarak çeşitlere ayrılmaktadır (Köksal, 2010: 348). Doğal sit ise, doğal oluşumlar ya da insan eliyle yapılan düzenlemeler sonucu korunacak değere sahip olan doğa parçalarıdır (Köksal, 2010: 348).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun (KTVKK) 3. Maddesinde “sit” şu şekilde tanımlanmaktadır; “tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır”.

Sit alanları, yasal olarak tanımlanmış ulusal koruma statüsünü ifade etmektedir. Doğal sitler, ilginç özellik ve güzelliklere sahip, korunması gerekli alanlar ve taşınmaz doğa varlıkları olarak tanımlanmaktadır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

ile tanımlanmış bir koruma alanı tipidir. Sit alanları ile kentsel sınırlar içerisindeki doğal değerler korunabilmektedir. Canlılar için önemli barınma alanları olan doğal sitler aynı zamanda kentsel açık ve yeşil alanların da önemli bir parçasıdır (Vuruşkan ve Ortaçeşme, 2010: 294).

2863 sayılı KTVKK ile sit kavramı yeniden tanımlanmış ve koruma amaçlı imar planı anlayışı getirilmiştir (Köksal, 2010: 362). Böylelikle kıyılardaki doğal, kentsel ve arkeolojik sit alanları ile planlama süreçlerine dâhil olmaktadır. Kıyı alanlarında planlama yetkileri merkezileştirilme eğilimi içerisinde. Öte yandan kıyılardaki planlama sürecinde yerel yönetimlerden özel kişi ve kuruluşlara kadar çok geniş bir yelpazede büyük bir yarış vardır (Özbek Sönmez ve Güner, 2010: 439-440).

Planlamalarda sit alanları için sürdürülebilir koruma, ekolojik planlama ilkeleri ve kentsel ekoloji dikkate alınmalıdır. Yeni gelişme alanları, konut ve II. konutların kıyı mekânı dışında dağılımı sağlanmalıdır (Karaaslan ve Yalçiner Ercoşkun, 2008: 1037).

İKİNCİ BÖLÜM

MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜ: KEMERAĞZI-KUNDU ÖRNEĞİ

2.1 Antalya Kemerağzı-Kundu Bölgesi Alan Araştırması

Çalışmaya Bakanlıkların resmi verileri, imar planları, uydu görüntüleri, fotoğraflar, yüz yüze görüşmeler kaynaklık etmiştir. Araştırmada geriye dönük dönemsel olarak sınıflandırılmış sayısal veriler ikincil kaynak olarak kullanılmıştır. Bu açıdan hava fotoğrafları, uydu görüntüleri gibi hazır verilerden yararlanıldığı gibi belirli tarihlerde arazide doğrudan gözlemler yapılmıştır. Buna ek olarak çalışmada derinlemesine görüşme tekniği ile veri toplanmıştır.

Belirli aralıklarla Kemerağzı-Kundu Bölgesi'ni kapsayan araştırma alanı içerisindeki doğal sit alanında 03.09.2014, 02.11.2014, 26.04.2015 ve 29.09.2015 tarihlerinde gözlem yapılmış, sit alanının iç kısımları ve karayollarına bakan kesimleri fotoğraflanmıştır.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme yönteminden faydalanılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler yoluyla veriler elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kişilerin belirlenmesinde kullanılan ölçüt, görüşme yapılacak kişilerin, kentin yönetiminde söz sahibi, kent planlaması ve bütünleşik kıyı alanları yönetimi planlamasında katılımcı olarak belirlenmiş kamu, demokratik kitle örgütü ve yatırımcı birlikleri temsilcileri arasından seçilmiştir. Farklı tarihlerde toplam 10 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmış, sesli kayıt altına alınmış, göreve göre kategorileştirilmiş ve kodlanmıştır.

Tablo 2.1. Derinlemesine Görüşme Yapılan Katılımcılar

Katılımcılar	Görevi	Görüşme Yapılan Yer
1	Memur	Antalya
2	Şehir Plancısı-Daire Başkanı	Ankara
3	Şehir Plancısı-Müdür	Antalya
4	Şehir Plancısı-Meslek örgütü yetkilisi	Antalya
5	Mimar	Antalya
6	Şehir Plancısı-İlçe Belediyesi	Antalya
7	Emlakçı	Antalya
8	Yatırımcı birliği yetkilisi	Ankara
9	Yatırımcı birliği yetkilisi	Antalya
10	Müdür	Antalya

Nitel araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde tematik analizden yararlanılmıştır. Tematik analiz, analiz için tematik bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye

göre verilerin analiz edilmesi ve elde edilen bulguların yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır. Ses kaydından metne dökülen ifadeler, kavramlara ilişkin olarak kodlanmakta ve tematik yığını oluşturmaktadır. Kodlamalar dâhilinde görüşmecinin ifadeleri bir tema şeklinde formüle edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Tablo 2.2. Tematik Çerçeve

Toprak kullanımı	Turizmi Teşvik	Planlama	Kıyı Alanları
-Mülkiyetin değişimi -Rant -Sermayenin rolü -Devletin rolü -Arazi Tipindeki Değişim -Arazi spekülasyonu -Kayırmacılık	-Politikalar -Teşvikler -Stratejiler -Turizm alanları/merkezleri	-Planlamanın araçsallığı -Esnek planlama -Revize planlar -Merkezi yönetim ve yerel yönetimin planlama üzerindeki etkisi -Planlama üzerindeki baskı	-Kıyı alanlarının kamusal niteliği -Turizm faaliyetleri için kullanım -Bütünleşik kıyı yönetimi -Yönetişim

Veriler her biri kendi içinde tematik unsurlar taşıyan 4 kategori altında değerlendirilmiştir. Bunlar; “Toprak kullanımı”, “Turizmi teşvik”, “Planlama” ve “Kıyı alanları”dır. Yüz yüze görüşmelere ilişkin olarak mülkiyetin el değiştirmesi, turizmi teşvik politikaları, revize planlar, merkezi yönetim ve yerel yönetimin planlama üzerindeki etkisi, planlamaya yönelik baskılar, kıyı alanlarının kamusal niteliği ve turizm faaliyetleri için kullanımı konularında katılımcılar görüş belirtmişlerdir.

2.2 Antalya’da Kent Planlamasının Tarihsel Görünümü

Antalya 640 km. kıyı şeridinde sahiptir. Nüfusun %85’i kıyı kesiminde yerleşmiş durumdadır. Ayrıca kıyı alanlarının turizme tahsis edilmesiyle turistik tesisler ve yazlık evler bu kesimde yer almaktadır (Yıldırım ve Topkaya, 2008: 487). Ayrıca Antalya, Türkiye’nin en fazla sit alanına sahip illeri arasındadır. 68 adet doğal sit alanına sahiptir. Bu alanlardan 28’i Antalya kentsel alanı sınırları içindedir ve kentin önemli yeşil alanlarını oluşturmaktadır (Vuruşkan ve Ortaçesme, 2010: 294).

1950’li yıllar itibariyle kente başlayan göç ve hızlı büyüme ile birlikte tarım alanlarının konut alanlarına dönüşmeye başladığına ilişkin ilk örnekler ortaya çıkmaya başlamıştır (Güçlü, 2007: 381).

“Antalya’da kent ölçeğindeki ilk imar planı 1956-1959 yılları arasında İller Bankası’nca hazırlanmıştır. Bu planda asıl olarak Kaleiçi ve çevresi düşünülmüştür ve bu

nedenle 1965 yılında yeni bir plana daha ihtiyaç duyulmuştur, ancak bu plan da parça parça uygulanabilmiştir. Lara kıyı bandının sit alanı olarak yapılaşmaya uygun görülmemesi kenti batıya kaydırmıştır. Günümüzde ise halen bu planların çerçevesinde gözden geçirmeler yapılmaktadır” (Mansuroğlu ve diğ., <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11177.pdf>). 1957’de T.C. İmar ve İskân Bakanlığı’na onaylanan ilk kent planlaması yapılmıştır (Güçlü, 2007: 181). Antalya’da 1970’lerde en önemli planlama faaliyeti Zühtü Can Planları olarak adlandırılan kapsamlı ve akılcı plan örneğine uygun Antalya İmar Planı’dır. 1970 ve 80’li yılların en önemli sorunlarından olan göç ve hızlı nüfus artışı gecekondulara bölgeyi ile ilgili sorunların yaşanmasını, kıyı kesimi üzerindeki turizm baskılarının artmasını beraberinde getirmiştir (Sönmez, 2010: 709).

1980’ler ise imar plan ve kararları, yerel yönetim türleri, af yasaları uygulamaları gibi pek çok yasal ve yönetsel düzenlemelerin yapıldığı bir dönem olmuştur. Ancak kentsel dokuda ve arazi yapılanmasında telafisi imkânsız zararlar ortaya çıkmıştır. Yasaya aykırılıkların sürekli olarak yasayla koruma altına alındığı bir dönem olmuştur (Fırat, 2007: 395). Antalya’da kent planlaması anlamında sürekli biçimde çıkarılan revize planlarla kent dokusu bütüncül bir bakıştan tamamen uzaklaşmış durumdadır. 1980’li yıllarla birlikte T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın turizm bölgeleri üzerindeki karar yetkisinin artması sonucu Antalya da köklü biçimde bu süreçten etkilenmiştir.

1990’lı yıllarda ise UTTA Planlama Grubu tarafından Utta Planları yapılmıştır. Utta planları; nüfus hedefleri ve plan kapasitesi bakımından taşıdığı tutarsızlıklar, plan kararlarını esas alacak temel verilerdeki eksiklikler, nazım plan zayıflıkları, tarım alanlarının yerleşime açılması gibi sorunları bünyesinde taşımıştır (Sönmez, 2010: 711-712).

Antalya’nın 1990’lı yıllarda yaşadığı süreç genel bir Akdeniz Bölgesi görünümü ile de örtüşmektedir. Buna ilişkin yapılan bir araştırmada 1991–2000 yılları arasında önce tarımsal alan olup zamanla yapılaşma ve turizm alanı durumuna geçen arazilerin artış oranı %29,33 dür. Bunun yanında benzer şekilde tüm Akdeniz Bölgesi’nde tarım alanları 1949–2001 yılların arasında sadece 1,3 kat artmıştır ve bu oran Akdeniz Bölgesi’nin taşıdığı kapasite bakımından oldukça düşük düzeydedir. Bunun en önemli nedeni yine tarımsal arazilerin yapılaşma ve turizm alanları tarafından işgal edilmesidir denilebilir (Bayar, 2004: 48, 50).

Antalya bölgesinde sahil şeritlerinin yoğun bir şekilde kullanımını artıran en önemli unsur, kıyı kesiminde yer alan otel gruplarıdır. Bu otel gruplarının genellikle orta-üst gelir grubunda olması ve bunların kendi müşterilerine özel olarak kıyı şeridinin, kumsalın ve günübirlik kullanım alanlarının tahsis edilmesi kıyı üzerindeki baskıyı artırmakta ve halkın kullanımının önünde engel teşkil etmektedir (Özel, 2008: 238).

2.3 Kemerağzı-Kundu Bölgesi Doğal Özellikleri

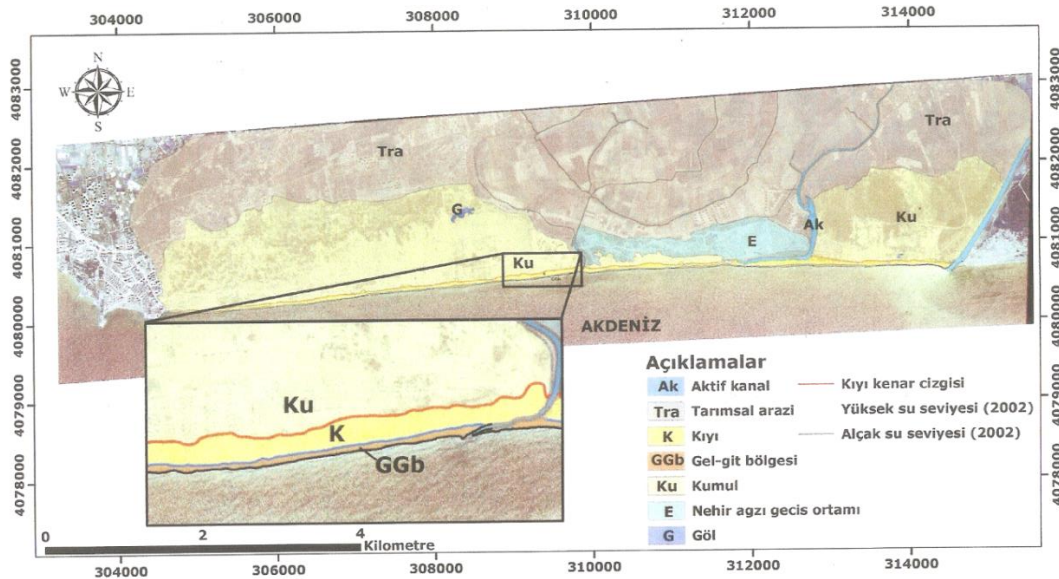
Kemerağzı-Kundu Bölgesi, doğal özellikleri bakımından kendine has farklılıklara sahip bir bölgedir. Bölgede *Pinus Pinea* (Fıstık Çamı) ormanları bulunmaktadır. Su tüketiminin fazlalığı, ilaçlama ve yangın gibi etkenlerle birlikte geçmişten bugüne yerel halk eliyle ormanların tarım arazilerine çevrilmesi ve şimdilerde de bu tarım topraklarının ikinci konutlar ve turizm tesislerine çevrilmesi bölge ekolojisini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca çevrede inşa edilen bağlantı yollarının hızla gelişmesi kıyı sisteminde doğal yolla meydana gelebilecek değişiklikleri engellemektedir. Ayrıca Yamansaz bataklığının kurutulmasına yönelik çalışmalar taban suyu seviyesini düşürerek mevcut tarım alanlarının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Mansuroğlu vd., 2008: 117).

Yaygın bitki örtüsü kızılçam ve fıstıkçamıdır (Dipova ve Oğuz, 1998). Lara ve Kundu kumullarının ilk 5 km.'si ve kıyı alanının 10 km²'lik bir kısmı bu bitki örtüsü ile kaplıdır (Gökçeoğlu, 2015).

“Lara kumul ve ormanları, Lara plajının hemen gerisinde kent merkezini Kundu bölgesine bağlayan yola kadar uzanan kumul ve ormanlardan oluşmaktadır. Lara kıyı kumulları, Antalya'nın yerleşim dokusu içinde kalmasına rağmen hala homojen bir kumul morfolojisi sergilemektedir. Tipik kıyı vejetasyonunu temsil eden türleri içermekte ve gerek ön kumullar gerekse kıyı gerisindeki kumul çalılıkları çok izlenebilmektedir. Bölgeye özgü flora ve fauna türlerinin yaşadığı alanda bulunan kızıl çamlar bayrak oluşumu denilen fiziksel özelliklerinden dolayı da korunmaktadır” (Vuruşkan ve Ortaçşme, 2010: 299-300).

Antalya'nın doğu uzanımlı sahil şeridinde Lara kıyı bandının devamı olan Lara plajlarının kuzeyi ender rastlanan, *Caretta Caretta* kaplumbağaları için bir üreme noktası olan kumul oluşumlarına sahiptir ve gerisindeki doğal fıstık çamı ormanları ile kumulun iç kesimlere doğru ilerleyişi kesilmiştir (Mansuroğlu ve diğ., <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11177.pdf>). Rüzgarın (yaz rüzgarı) etkisiyle oluşan kumullar, Toros dağlarından akarsular ile gelen ve dalgalarca öğütülen toprağın tekrar yeryüzüne rüzgar tarafından atılması ile oluşmaktadır. Benzer etki falezler için de söz konusudur. Burada parçalanmış taşlar ise Konyaaltı plajına sürüklenmekte ve buradaki taşlık yapı falezlerden kopan kayaların etkisiyle meydana gelmektedir. Falezler Antalya kentinin mekânsal anlamda fiziksel kimliğinin en belirgin unsurlarındandır. 1980 yılında doğal sit alanı ilan edilen falezler 8,5 km.lik bir kıyı şeridini kapsamaktadır. Ancak yapılaşma izinleriyle turizm lehine değişim olmuştur ve I. Derece doğal sit alanı olan falezler üzerindeki koruma alanının kıyıda iç kısımlara doğru genişliği, turizmin etkisiyle gün be gün revize planlarla daraltılmaktadır (TMMOB, 1996: 127). Kent içi yeşil dokunun azalması ve ormanlık arazilerin kıyı jeolojik

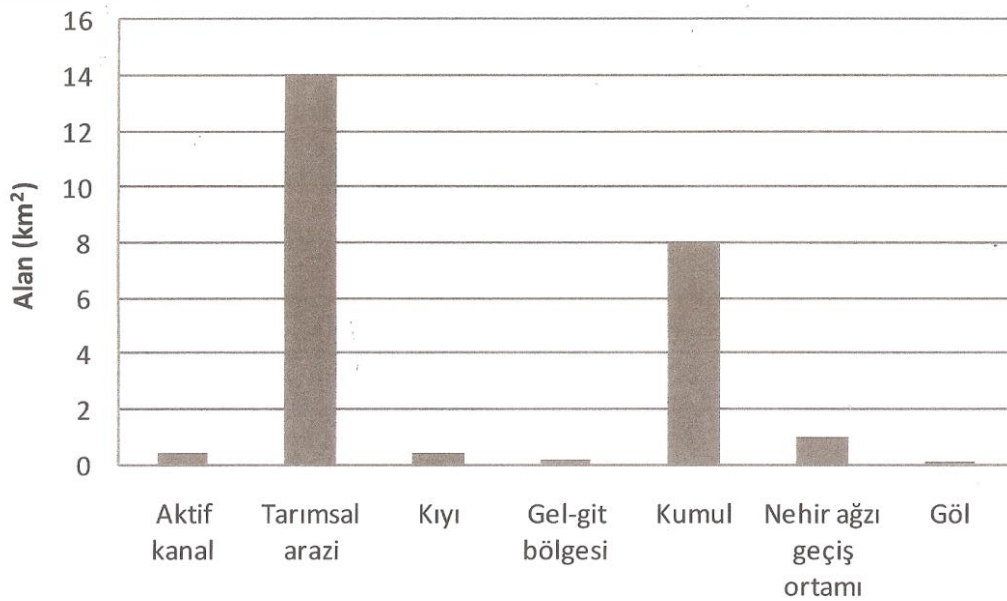
yapısı ile birlikte eş zamanlı tahribi (özellikle falez dibi plajlarda beton inişler ve asansör çıkıntıları ile doğal denizel mağara girişlerinin tıkanması) kentin ekolojik değerlerini yıkıma uğratmıştır.

Görsel 2.1. Kıyı Jeolojisi ve Jeomorfolojisi

Kaynak: LATUYAB, 2015

Kıyı jeolojisi ve jeomorfolojisi açısından değerlendirildiğinde çok farklı ekosistemlerin bir arada olduğu bir coğrafi alan üzerinde incelemelerin yapıldığı görülebilir. Kıyı şeridinin hemen üzerinde kumul alanlar ve daha kuzeyinde tarım arazileri yoğunluktadır. Ayrıca nehir ağzı geçiş ortamı bulunması alanın delta özelliklerinin de bir göstergesidir.

Grafik 2.1. İnceleme Alanında Ayırt Edilen Jeomorfolojik Unsurların Alansal Dağılımı

Kaynak: LATUYAB, 2015

Alanın önemli bir kısmında tarımsal arazi (14 km²) ve kumul (8 km²) oluşumu mevcuttur. Geri kalan alan ise nehir ağzı geçiş ortamı, aktif kanal, gel-git bölgesi, kıyı ve gölden oluşmaktadır.

Bölgedeki koruma alanları olan Lara kumulları ve Yamansaz sulak alanı¹ 230 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. II. Derece Doğal Sit Alanı olan Lara kumullarının içerisinde geçirilen çift yönlü ve 30 m. genişliğindeki Lara Turizm Yolu, kum tepeleri ile kumsal arasındaki doğal alışverişi engelleyip, rüzgar erozyonunu artırmakta ve binlerce yılda oluşan kumul ekosistemlerine tamamen uyumsuz bir yapıda olması nedeniyle bölgedeki diğer ekosistemleri de olumsuz etkilemektedir (Mansuroğlu vd., 2008: 117).

2.4 Kemerağzı-Kundu Bölgesinde Planlama ve Toprak Kullanımı

Lara Karpuzkaldıran Askeri Kampı ile Aksu Çayı arasında yer alan kıyı bölgesini kapsayan araştırma alanına ilişkin kent planlaması anlamında ilk düzenlemeler 1980'li yıllarda başlamıştır. 1980 öncesinde Güzelyalı Belediyesi'ne bağlı olan bu bölge 1980 sonrası Antalya Belediyesi denetimine geçmiştir. 1980 yılında onanan 1/5000 ölçekli nazım imar planında bu alana ilişkin plan kararları İmar ve İskân Bakanlığı'nca re'sen onanmıştır. Bu planda, kıyıda kumsal halkın yararlanabileceği plaj tesislerine, kumsal gerisindeki ormanlar ise çadırli kamp alanları olarak önerilmiştir (Can, Yayınlanmamış Taslak Rapor, 2015).

Akdeniz ülkelerinde, iklimin elverişliliği, deniz, kum ve güneş kıyı turizmini cazip hale getirmektedir. "Kıyılaşma süreci" adı verilen bu süreç bölgeler arası dengesizliği belirgin hale getirmektedir. Kıyı alanları turizm ile gelişirken nüfus yoğunluğu artmakta, çevre üzerindeki baskı artarak kent ekonomik anlamda turizme bağımlı hale gelmektedir. Öyle ki bu bağımlılık kitle turizmi şeklinde sürüp gitmektedir (Gezici vd., 2010: 768-769).

1982 yılında Turizm Teşvik Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte kitle turizmi odaklı biçimde bölgede yatak kapasitesinin artırılması yönünde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Kamu arazilerinin yoğunlukta olması nedeniyle kooperatifler üzerinden konutlar yükselmeye başlamıştır. 1984 yılında Bakanlar Kurulu tarafından bölgede Lara Turizm Merkezi, 1989 yılında da Lara Turizm Alanı ilan edilmiş ancak 1991 yılında bu karar iptal edilmiştir.

¹ "Antalya'da rantı çok yüksek yerlerden biri haline gelen Yamansaz sulak alanını önemli kılan bir husus da; yıl boyu debisi aynı olan tatlısu varlığı, bitki ve besin maddesi zenginliği ve iklim koşulları yönünden amfibi, sürüngen ve su kuşlarına barınma beslenme ve korunma imkanı sağlamasıdır. Özellikle soğuk kış şartlarında Anadolu'daki göllerin donması sonucunda, buralarda kışlayan kuş popülasyonları Yamansaz Gölü gibi güney kıyılarımızda bulunan az sayıdaki sulak alanlarda barınmaktadır. Bu ve benzeri önemli fonksiyonları olan alanların korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Alan "Birinci Derece Doğal Sit Alanı" olmasına karşın, sazlığı tehdit eden müdahaleler (yapılaşma, tarım alanlarının kazanımı, yangın ve avcılık vb.) gün geçtikçe artmaktadır (Erdoğan ve ark., 2002:39)."

1984 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Lara Turizm Merkezi olarak ilan edilen alan üzerinde 1985 yılında yeniden planlama çalışmalarına başlanmıştır. 1986 yılında alanın Turizm Alanı statüsü kazanmasıyla Belediyece T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ilkeleri doğrultusunda 1/5000 ölçekli yeni bir plan hazırlanması söz konusu olmuştur. Bu planlama sonucunda Turizm Alanında toplam 65.000 yataklık bir kapasite yaratılmıştır. Ayrıca 500 yat kapasiteli bir de yat limanı önerilmiştir. 1997 yılında onaylanmış olan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli planlarda kamusal alan olarak belirlenen alan ile ilgili olarak 2004 yılında planlama yetkisi T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na geçmiştir (Can, Yayınlanmamış Taslak Rapor, 2015).

Ancak Turizm Bakanlığı'nın uyguladığı politikaların büyük ölçüde yatırımı teşvik edecek nitelikte olmasından dolayı imar planları da bundan büyük oranda etkilenmektedir. Özellikle Turizm Bakanlığı'nın planlama yapma yetkisine sahip olması bunda büyük role sahiptir.

“Ya o 100.000’lik planlarda ben zaten iyi biliyorum. İşte şey yapıyor turizm merkezi diyor çeviriyor kıyıyı, yok kaplumbağa bilmem özel koruma çevre alanı diyor çeviriyor, yani pek bir detaya inmiyor oralarda.”(K4)

Bir yerin turizm merkezi ilan edilmesi de bütüncül bir imar planı anlayışından uzak görünmektedir. Parsel bazında turizm merkezi ilan edilmesinin planlama anlayışı ile izah edilmesi son derece güç görünmektedir.

“Tek parsel ölçeğinde turizm merkezi olur mu? Zamanında Talya Otel Turizm Merkezi ilan edildi. Tek. İstanbul’da Park Otel turizm merkezi ilan edildi. Yani yeri geliyor tek parseli turizm merkezi ilan ediyorlar. Yani merkez kelimesine uymuyor zaten. Turizm parseli dense çok daha yakışacak.”(K4)

2000’li yıllara kadar turizm odaklı biçimde planların yapılması, kentin doğu yönünde yerleşime yönelik olarak gelişiminin sağlanmaya çalışılması gibi nedenlerle bölgede kıyı şeridinin arka tarafından kalan tarım arazilerinin konut adaları ile işgal edilmesi sonucunu doğurmuştur. 2004 yılı ile birlikte Turizm Teşvik Yasası'nın en önemli sonuçlarından biri olan Kemerağzı-Kundu Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi (KTKGB) ilanı sadece kıyı şeridinde turizm faaliyetlerinin yoğunlaşmasını değil iç kesimlerle birlikte kapsamlı bir turizm planlamasının T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmesi anlamına

gelmektedir. 4700 ha'lık bir alan kapsamında 2005 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne yetki tanınmış ve Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından bölgeye ilişkin planlar yapılmıştır. Bu planlar 2007 yılında iptal edilmiş, aynı yıl revize edilerek tekrar onanmıştır. Bu kapsamda 04.06.2010 tarihinde Antalya Kemeragzı-Kundu KTKGB I.Etap 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile I. Etap 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Nazım ve Uygulama İmar Planları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca, önceki plana ilişkin bilirkişi raporunda yer alan saptama ve önerilerle birlikte değerlendirilerek onaylanmıştır.

Kundu Bölgesi 2004 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından Antalya Kemeragzı-Kundu Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015; Mansuroğlu vd., 2008: 113).

Görsel 2.2. Kemeragzı-Kundu KTKGB ve Mülga Lara Turizm Merkezi Sınırları

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi Bütünü 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Raporu, 2008

Tablo 2.3. Kemeragzı-Kundu KTKGB

NO	ADI	İL	İLÇE	TEMA	ALAN	GRUP	RESMİ GAZETE		BAKANLAR KURULU		ÇDP	NIP	UIP	Arkeolojik	Kentsel	Tarihi	Doğal	Milli Park
							Tarih	Sayı	Tarih	Sayı								
34	Antalya Kemeragzı-Kundu KTKGB	Antalya	Muratpaşa, Aksu	Kıyı	4593	23	6.09.2004	25575	3.08.2004	2004/7789	1	1	1				K	

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015, <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9669/ktkgb-ve-turizm-merkezleri.html>

2004 yılında Resmi Gazete’de ilan edilen Kemeragzı-Kundu Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi 2015 yılı itibariyle bu statüsünü devam ettirmektedir. Aynı zamanda II. derece doğal sit alanını içinde barındıran bölge, üzerinde turizm amaçlı yatırım kararlarının alınması ve planlama kararları bakımından T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın yetki alanında olmakla birlikte yerel yönetim sınırları bakımından bölgeyi oluşturan Kundu ve Kemeragzı Mahalleleri Aksu Belediyesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

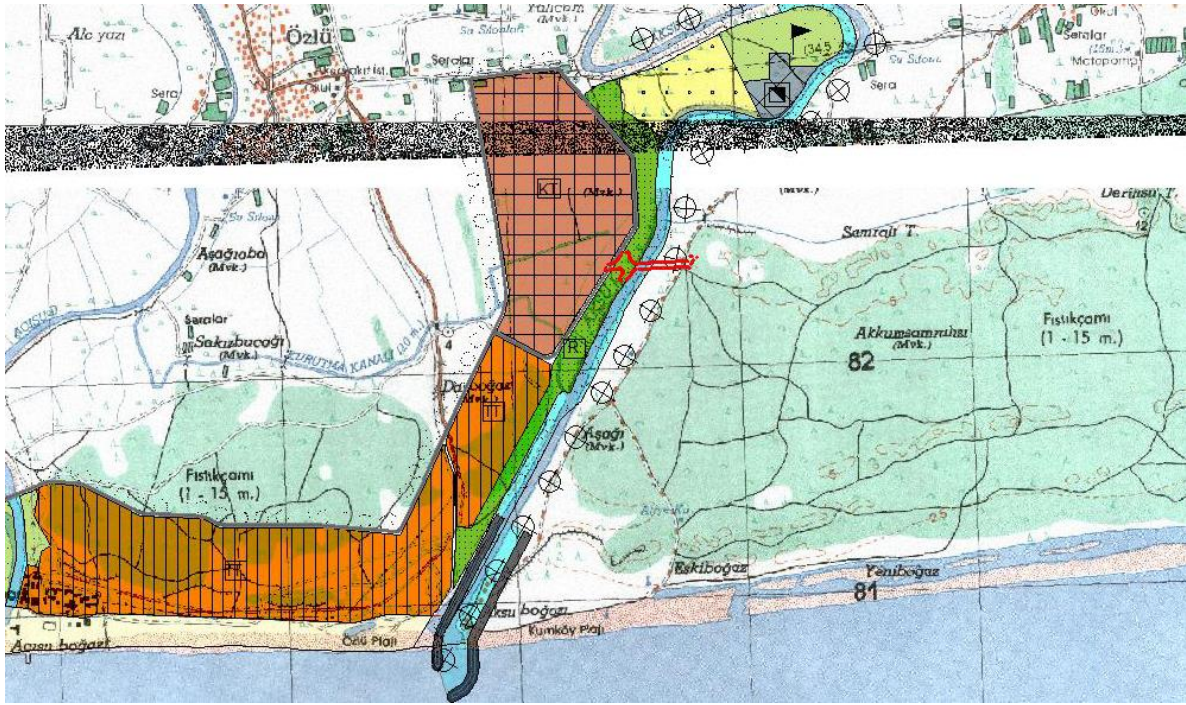
Kemerağzı-Kundu Bölgesi de 2004 yılı itibariyle KTKGB ilanından sonra belirgin biçimde değişim göstermiştir. Özellikle havalimanına, şehirlerarası bağlantı yollarına yakınlığı gibi nedenlerle turizme katkı potansiyeli yüksek bir bölgedir. KTKGB 1.etap uygulama imar planında üç farklı turizm alanı görülmektedir.

Plan 2.1. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Turizm Alanları

Kaynak: Pekpak, 2012: 98

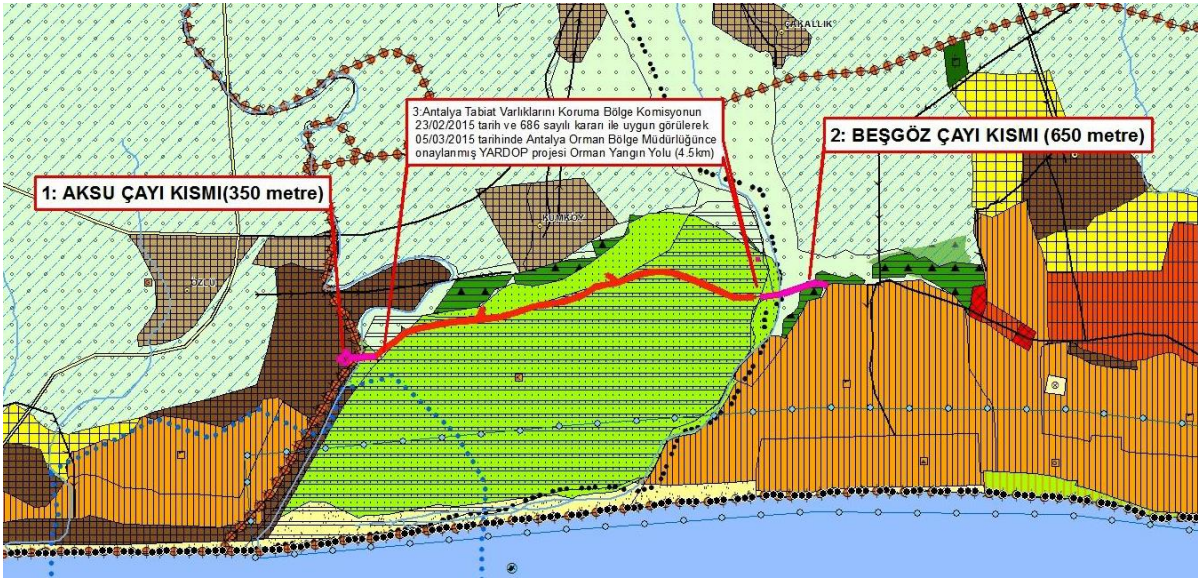
1.Etap Uygulama İmar Planı'nda da görüldüğü gibi kıyı kesimindeki belirli bölgeler yoğun biçimde turizme tahsis edilmiştir. 3 ana bölüm halinde turizm alanları gruplanmıştır. Batı yönünde ilerleme devam etmektedir. Arka kısımlarında ise bu turizm alanlarına bağlı olan konut alanları ortaya çıkmıştır.

Plan 2.2. 16/12/2013 Tarihinde Onaylanan 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya İli Aksu-Serik İlçeleri Kemerağzı Kundu ve Turizm Koruma Gelişim bölgesi ve Belek Turizm Merkezleri Orman Yangın Yolu Aksu Çayı - Beşgöz Çayı Ulaşım Bağlantısı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Ekim 2015, https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/rapor_5000.pdf

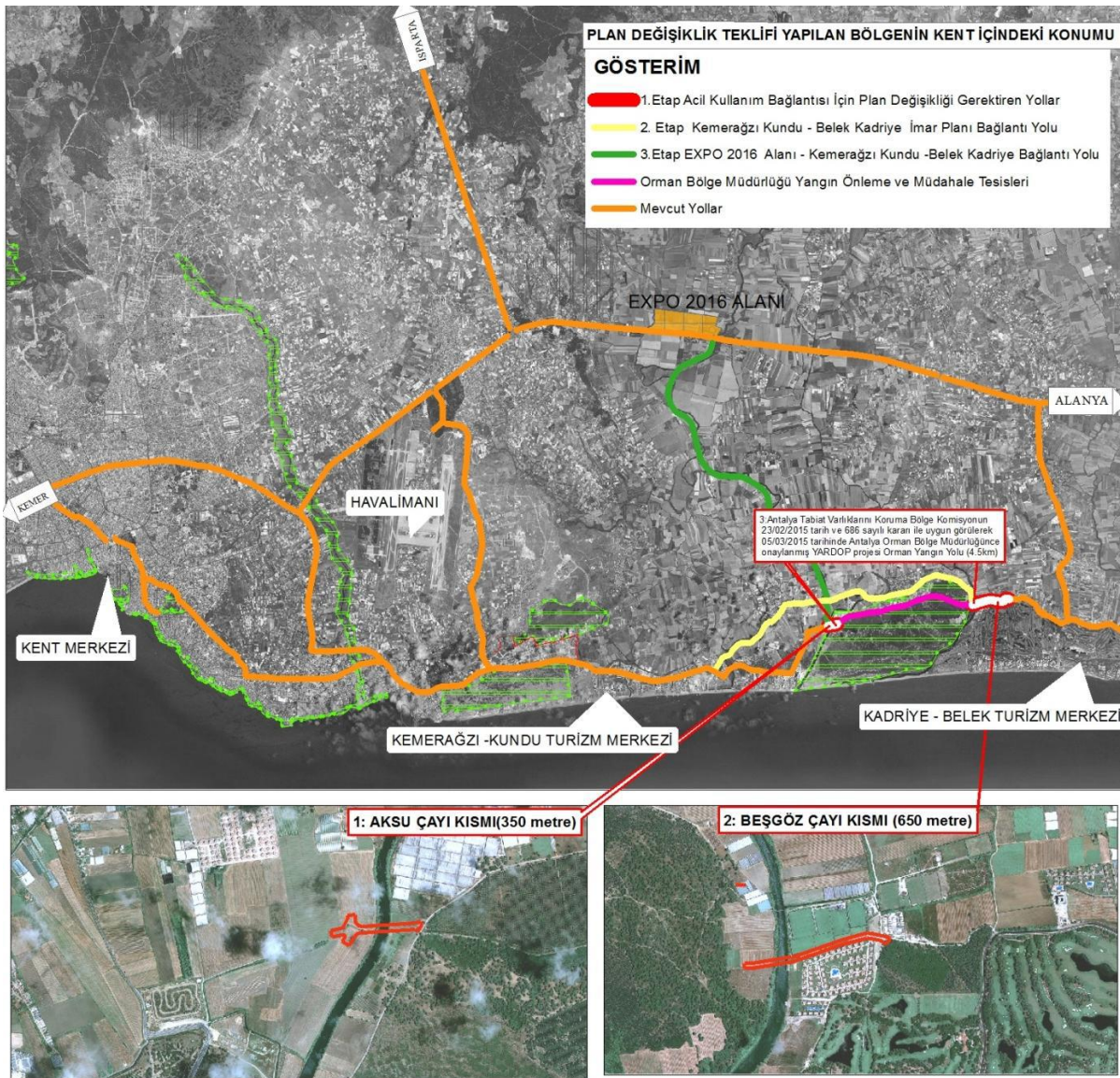
Kemerağzı-Kundü'da bulunan turizm alanları giderek Aksu Çayı kıyısı boyunca ilerlemektedir. Ayrıca Aksu Çayı'nın kuzeyine doğru kıyı alanlarını da kapsar şekilde yapılan imar planları ile yeni otellerin de yapılması yönünde hareket edilmektedir. İmar planlarına ek olarak 2013 tarihli ÇDP'de Aksu Çayı üzerinde bir bağlantı yolu yapılması planlanmıştır. Bu sayede Belek-Kadriye turizm merkezine ulaşım sağlanacaktır.

Plan 2.3. 27/08/2015 Tarihinde Onaylanan 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya İli Aksu-Serik İlçeleri Kemerağzı Kundu ve Turizm Koruma Gelişim bölgesi ve Belek Turizm Merkezleri Orman Yangın Yolu Aksu Çayı - Beşgöz Çayı Ulaşım Bağlantısı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Ekim 2015, https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/rapor_5000.pdf

“Antalya ili, Aksu ve Serik ilçeleri, Kemerağzı-Kundü ve Belek-Kadriye Turizm Merkezleri kapsamında kalan hem iki ilçeyi birbirine bağlayan hem de turizm merkezlerini bütünleştirecek olan ulaşım bağlantısının sağlanması, erişilebilirliğin artırılması ve bölgede bulunan Kumköy Fıstık Çamı Ormanlarına yangın halinde acil müdahale edebilme amacıyla Plan 4 ve 5’te gösterilen bağlantı yollarının; Türkiye’nin ev sahipliği yapacağı G-20 Zirvesi Toplantısı ve EXPO-2016 organizasyonlarına kadar açılması planlanmıştır” (Antalya Büyükşehir Belediyesi, https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/rapor_5000.pdf).

Görsel 2.3. Expo2016-Kundu Bağlantı Yolu

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya İli Aksu-Serik İlçeleri Kemeragzi Kuntu ve Turizm Koruma Gelişim bölgesi ve Belek Turizm Merkezleri Orman Yangın Yolu Aksu Çayı - Beşgöz Çayı Ulaşım Bağlantısı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Ekim 2015, https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/rapor_5000.pdf

2013 ve 2015 tarihli planlamalar yine 2015 yılında 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümlerinde kendisine yer bulmuştur. Bu planlamalarda ulaşım akslarının rahatlatılmasıyla turizm merkezlerinin birbirine bağlanması amacı göze çarpmaktadır. Ancak bu durum kıyı şeridindeki yatay turizm bölgesi oluşumu yönünde mevcut baskının dozunu artıracaktır. Öte yandan bu bağlantı yollarının oluşturulmasıyla Kemeragzi-Kundu KTKGB ile Belek sınırları içerisindeki turizm merkezinin bütünleştirilmesi yönünde bir baskının gelecekte ortaya çıkabileceği öngörüsünde bulunulabilir.

Bölgede turizmle bağlantılı olarak zamanla konut alanları ortaya çıkmıştır. Kıyı kesimine yerleşen turizm bölgelerinin hemen arkasında kuzey yönünde gelişme gösteren konut alanları Aksu Çayı kıyı kesiminde de yoğunlaşmaya devam etmektedir.

Plan 2.4. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Konut Alanları

Kaynak: Pekpak, 2012: 103

Kuzey kesiminde bulunan tarım alanları ve buralara ilişkin imar baskısı mevcut durumda yüksek katlı binaların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Ancak konut alanları için gelişim baskısı kuzeye doğru gelişme göstermektedir. Turizm sektöründe çalışan kesimin barınma gereksinimini karşılama niteliği olan bu konut alanları aynı zaman Aksu Çayı ağzında oluşturulması planlanan marina projelerinden de etkilenmekte ve bir çekim noktası haline getirilmesi planlanmaktadır.

Turizm alanlarında konaklama türü turizme ticari amaçlı turizm faaliyetleri de eklenmektedir. Yatay ve birbirine bitişik biçimde kıyı boyunca yerleşen otellere ulaşım doğu batı ekseninde uzanan turizm yolu ile sağlanmaktadır. Bu yol boyunca belirli noktalarda ise ticari alanlar ortaya çıkmıştır. Deri satışı, mücevher satışı, giyim, bankacılık, eczane, akaryakıt istasyonu gibi ticari faaliyetlere ilişkin irili ufaklı birçok işletme bu bölgede faaliyet göstermektedir.

Plan 2.5. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Ticari Alanlar

Kaynak: Pekpak, 2012: 106

Turizm alanları ile konut alanları arasında kalan ve iki alanı ortadan kesen turizm yolu boyunca plan üzerinde yeşil renkle gösterilen kısımlarda ticari alanlar yoğunlaşmıştır.

Rekreasyon alanları ise tamamen turizm alanlarının bulunduğu kıyı kesiminde yatay biçimde gelişim göstermiştir. Ancak rekreasyon alanlarının kamunun ortak kullanımına açık alanlar olduğu göz önünde bulundurulursa kuzeyde yer alan konut alanlarından kıyı kesimine bir irtibatın sağlanması gerekmektedir. Bir başka deyişle kuzey-güney eksenli koridorlar aracılığıyla bu bağlantının sağlanması gerekmektedir.

Plan 2.6. Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap Uygulama İmar Planı Rekreasyon Alanları

Kaynak: Pekpak, 2012: 108

Rekreasyon alanları mevcut durumda lara plajı kıyı şeridinde yayılmakla birlikte Kundu bölgesi turizm merkezi içerisinde otellerin arasına sıkışmış durumdadır. Ticari alanların ve turizm alanlarının, konut alanları ve kıyı kesimi arasını doldurmuş olması nedeniyle bu tür koridorların oluşturulması ve konut alanlarında yaşayan kesimin rekreasyon alanlarını etkin biçimde kullanabilmeleri çok mümkün görünmemektedir.

Yapılan planlar ve buna bağlı değişikliklerin bölgede turizm odaklı bir dönüşüm ortaya çıkardığı görülmektedir. Bunun yanı sıra bitki örtüsü ve toprak kullanımı ile ilgili de belirgin bir değişim yaşanmaktadır.

Kemerağzı-Kundu Bölgesi Aksu ve Muratpaşa İlçe sınırları içinde kalan arazileri kapsamaktadır. Bu nedenle her iki ilçenin arazi örtüsünde ve toprak kullanımında gözlenen değişim bu iki ilçe ölçeğinde ayrı ayrı ele alınmıştır.

Aksu Belediyesi sınırları içerisinde kalan arazi örtüsü 1990-2006 yılları arasında önemli ölçüde değişim geçirmiştir. Yapay bölgelerin artışı bu değişimi belirgin biçimde ortaya koymaktadır.

Tablo 2.4. Aksu Belediyesi Sınırları İçerisinde 1990-2000 ve 2006 Yılı Bitki Örtüsü ve Toprak Kullanımı Verileri

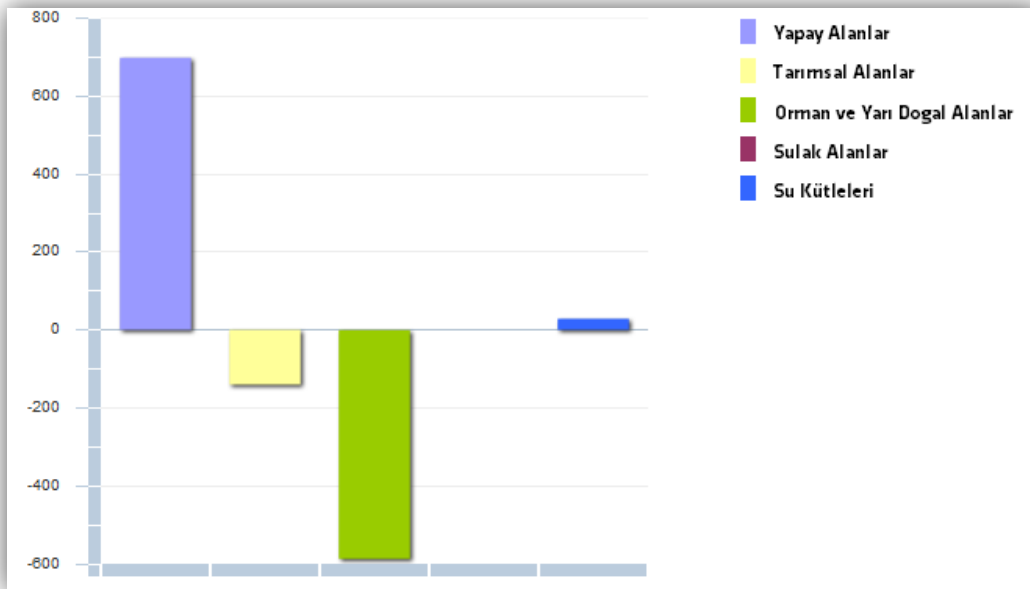
	1990		2000		2006	
	Alan (ha)	Yüzde (%)	Alan (ha)	Yüzde (%)	Alan (ha)	Yüzde (%)
YAPAY BÖLGELER	436.07	1.08	1,134.50	2.83	1,428.52	3.56
Sürekli Şehir Yapısı						
Havaalanları						
İnşaat Sahaları			46.04	0.11	184.97	0.46
Spor ve Eğlence Alanları	59.67	0.14	412.04	1.02	666.70	1.66
Sürekliği Olmayan Kentsel Yerleşim Alanları	376.40	0.94				
Sürekliği Olmayan Kırsal Yerleşim Alanları			640.77	1.60	541.20	1.35
Endüstriyel ve ticari birimler			35.65	0.08	35.65	0.08
TARIMSAL ALANLAR	24,046.71	60.08	23,906.58	59.73	23,657.40	59.11
Mera Alanları	71.58	0.17	71.58	0.17	116.78	0.29
Doğal bitki örtüsü ile birlikte bulunan tarım alanları	3,731.45	9.32	3,728.64	9.31	3,539.36	8.84
Sulanmayan ekilebilir alanlar	2,752.91	6.87	2,499.83	6.24	2,510.35	6.27
Sürekli sulanan alanlar	9,305.75	23.25	9,117.82	22.78	9,067.10	22.65
Sürekli sulanan alanlar içinde sera alanları	0.15	0.00	0.15	0.00	0.15	0.00
Sulanmayan meyve alanları	2.32	0.00	2.32	0.00	2.32	0.00
Sulanmayan karışık tarım alanları	4,801.08	11.99	5,104.77	12.75	4,746.63	11.86
Sulanmayan karışık tarım alanları	3,381.47	8.44	3,381.47	8.44	3,674.71	9.18
ORMAN YERİ VE YARI DOĞAL ALANLAR	15,313.85	38.26	14,727.07	36.79	14,721.53	36.78
Geniş yapraklı ormanlar	1,072.57	2.68	1,012.24	2.52	871.05	2.17
İğne yapraklı ormanlar	4,997.04	12.48	5,104.14	12.75	4,738.98	11.84
Karışık ormanlar	2,310.29	5.77	2,833.28	7.07	2,844.51	7.10
Doğal çayırlikler					124.75	0.31
Sklerofil* bitki örtüsü	1,068.86	2.67	1,054.85	2.63		
Bitki değişim alanları	4,985.26	12.45	3,938.79	9.84	4,095.08	10.23
Sahiller, kumsallar, kumluklar	578.33	1.44	508.65	1.27		
Seyrek bitki alanları	275.32	0.68	275.32	0.68		
Yanmış alanlar	26.18	0.06				
SULAK ALANLAR	137.30	0.34	137.30	0.34		
SU KÜTLELERİ	85.72	0.21				

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015, <http://geodata.ormansu.gov.tr/>

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı verilerine göre 1990-2000-2006 yılları arasında yaşanan değişim Tablo 2.2.'de görülmektedir. Buna göre Aksu ilçe sınırları içinde yapay bölgelerin toplam alana oranının 1990'da %1,08 düzeyinde olduğu görülürken bu oranın 2006'da %3,56'ya yükseldiği görülmektedir. 1990'da hiç inşaat sahası yokken 2000'de ilk

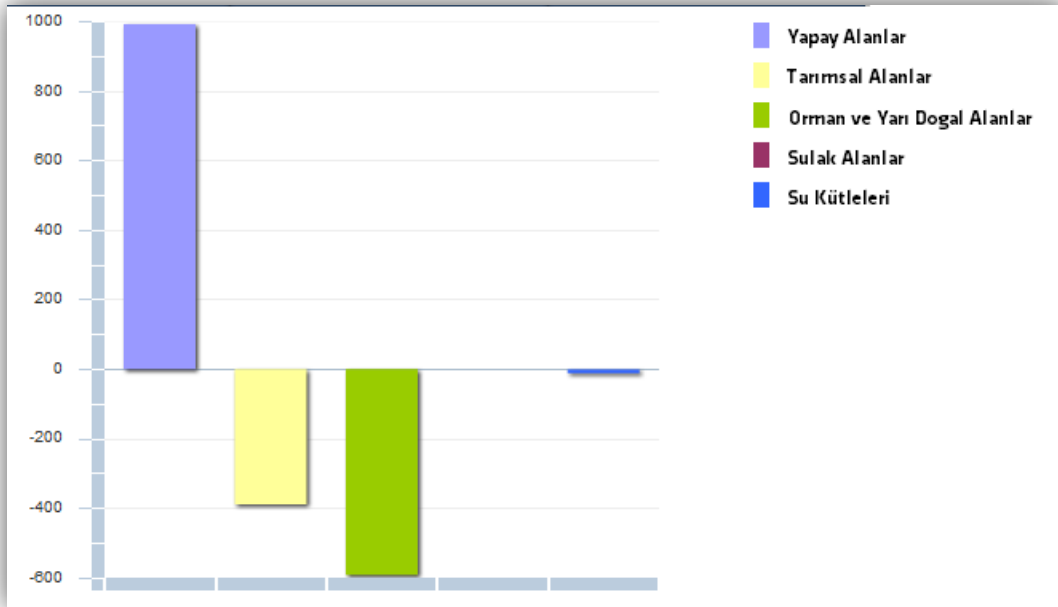
* Sklerofil: Akdeniz Havzasının kendine has mevsimsel koşullarına, yapılarında değişiklik göstererek uyum sağlayan ve yaprakları her mevsim yeşil kalan bitkilerdir. Akdeniz Havzası'nda önemli bir yayılış alanına sahiptirler. Maki ve Garig bitki toplulukları bunun örneğidir (Kaya-Aladağ, 2009).

inşaat sahaları ortaya çıkmıştır. Bu değişimle eş zamanlı olarak spor ve eğlence alanları da artış göstermiştir. Yapay bölgelerdeki artışın tam tersi şekilde tarımsal alanlarda azalma görülmektedir. 1990'da %60.08 olan tarımsal alanların toplam alana oranı, 2006'da %59,11'e düşmüştür. Mera alanları artmış ancak doğal bitki örtüsü ile birlikte bulunan tarım arazileri azalmıştır. Bu azalış sulanmayan ekilebilir alanlar, sürekli sulanabilen alanlar bakımından da devam etmiştir. Orman yeri ve yarı doğal alanlarda ise belirgin bir azalış söz konusudur. Geniş yapraklı ormanların oranı 1990'da %2,68 iken 2006'da %2,17'ye, iğne yapraklı ormanların oranı 1990'da %12,48 iken 2006'da %1,84'e düşmüştür. Karışık ormanların oranı artmıştır. Sklerofil bitki örtüsü hemen hemen değişmemiştir. Bitki değişim alanlarının sahil, kumsal ve kumluk alanların oranında azalma söz konusudur.

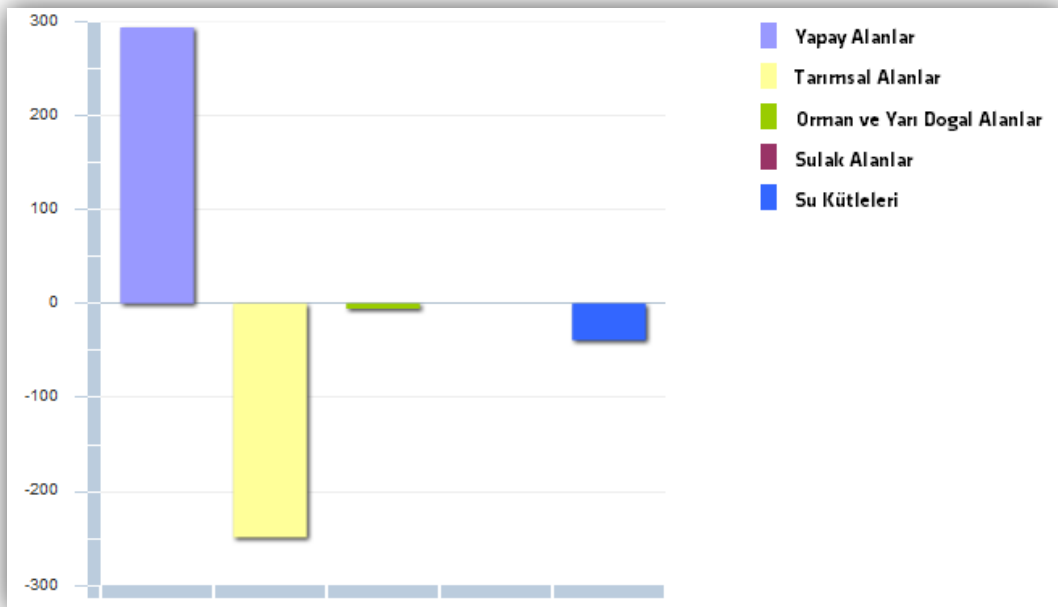
Grafik 2.2. Antalya, Aksu'da 1990-2000 Yılı Arazi Örtüsü Değişimi

Grafik 2.2.'de gösterilen 1990-2000 yıllarına ilişkin karşılaştırmada arazi örtüsü değişimi net biçimde görülmektedir. Özellikle yapay alanlardaki artışa zıt biçimde tarımsal alanlar, ormanlar ve yarı doğal alanların azalışı dikkat çekicidir.

Grafik 2.3. Antalya, Aksu'da 1990-2006 Yılı Arazi Örtüsü Değişimi

1990-2006 yıllarına ilişkin karşılaştırmada ise yapay alanlar belirgin biçimde artmış, tarımsal alanlar, ormanlar ve yarı doğal alanlar ile bu defa su kütlelerinde de azalış yaşandığı görülmektedir.

Grafik 2.4. Antalya, Aksu'da 2000-2006 Yılı Arazi Örtüsü Değişimi

2000-2006 yılları arasında yapılan karşılaştırmada yapay alanlardaki artış seyrinin devam ettiği görülmektedir. Tarımsal alanlardaki azalışın yanında su kütlelerindeki azalış bu

defa dikkat çekici düzeydedir. Nispeten orman ve yarı doğal alanlardaki azalışın miktarı tarımsal alanların azalışına göre daha az miktardadır.

Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisinde kalan arazi örtüsü, 1990-2006 yılları arasında yapay alanlardaki artış bakımından keskin bir değişim geçirmiştir.

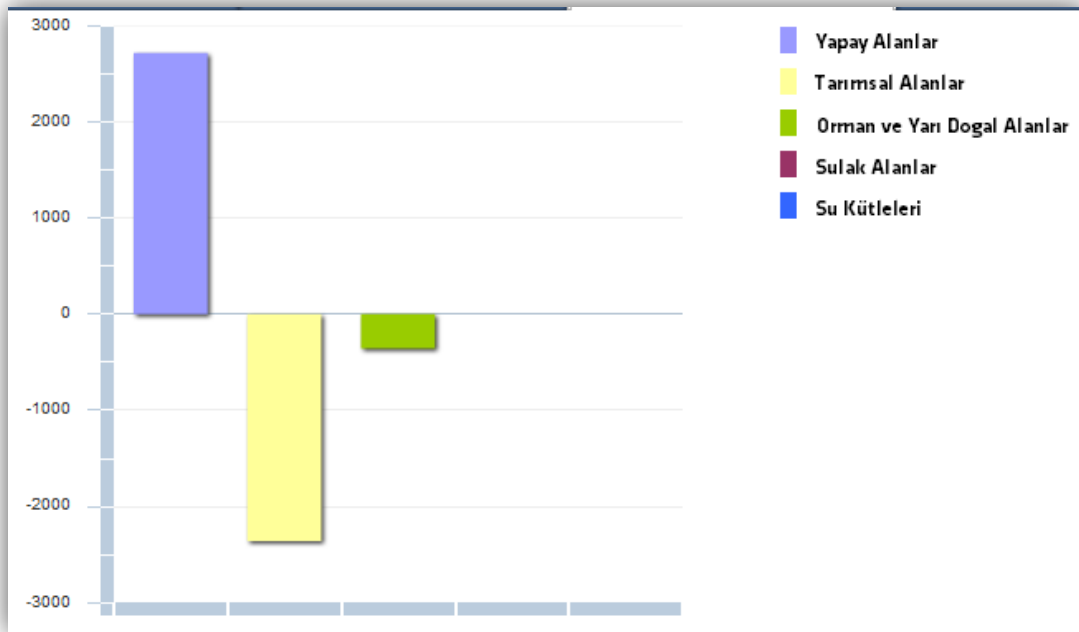
Tablo 2.5. Muratpaşa Belediyesi Sınırları İçerisinde 1990-2000 ve 2006 Yılı Arazi Örtüsü ve Toprak Kullanımı Verileri

	1990		2000		2006	
	Alan (ha)	Yüzde (%)	Alan (ha)	Yüzde (%)	Alan (ha)	Yüzde (%)
YAPAY BÖLGELER	1,720.44	18.60	4,440.84	48.01	4,320.00	48.70
Sürekli Şehir Yapısı	636.91	6.88	849.49	9.18	849.49	9.18
Havaalanları	375.93	4.06	1,080.19	11.67	1,080.19	11.67
İnşaat Sahaları	63.57	0.68	46.14	0.49	24.16	0.26
Yeşil Şehir Alanları			99.70	1.07		
Spor ve Eğlence Alanları	196.51	2.12	307.05	3.31	311.69	3.36
Sürekli Olmayan Kentsel Yerleşim Alanları	447.52	4.83	1,902.66	20.57	1,898.97	20.53
Sürekli Olmayan Kırsal Yerleşim Alanları			155.61	1.68	155.50	1.68
Endüstriyel ve ticari birimler						
TARIMSAL ALANLAR	6,082.83	65.76	3,721.37	40.23	3,823.74	41.33
Mera Alanları	284.32	3.07	43.95	0.47	54.80	0.59
Doğal bitki örtüsü ile birlikte bulunan tarım alanları						
Sulanmayan ekilebilir alanlar						
Sürekli sulanan alanlar	80.16	0.88	36.21	0.39	0.13	0.00
Sürekli sulanan alanlar içinde sera alanları	2,678.91	28.96	2,284.08	24.69	2,766.19	29.90
Sulanmayan meyve alanları	233.15	2.52	233.04	2.51	184.67	1.99
Sulanmayan karışık tarım alanları	155.86	1.68	129.97	1.40	105.81	1.14
Sulanmayan karışık tarım alanları	2,650.43	28.65	994.12	10.74	712.14	7.69
ORMAN YERİ VE YARI DOĞAL ALANLAR	1,387.86	15.00	1,028.91	11.12	1,047.39	11.32
Geniş yapraklı ormanlar						
İğne yapraklı ormanlar	248.66	2.68	334.54	3.61	334.54	3.61
Karışık ormanlar						
Doğal çayırlıklar	309.44	3.34				
Sklerofil bitki örtüsü	490.29	5.30	444.15	4.80	490.29	5.30
Bitki değişim alanları	293.11	3.16	203.86	2.20	203.84	2.20
Sahiller, kumsallar, kumluklar	46.36	0.50	46.36	0.50	18.72	0.20
Seyrek bitki alanları						
Yanmış alanlar						
SULAK ALANLAR					21.33	0.24
SU KÜTLELERİ	-	-	-	-	-	-

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015, <http://geodata.ormansu.gov.tr/>

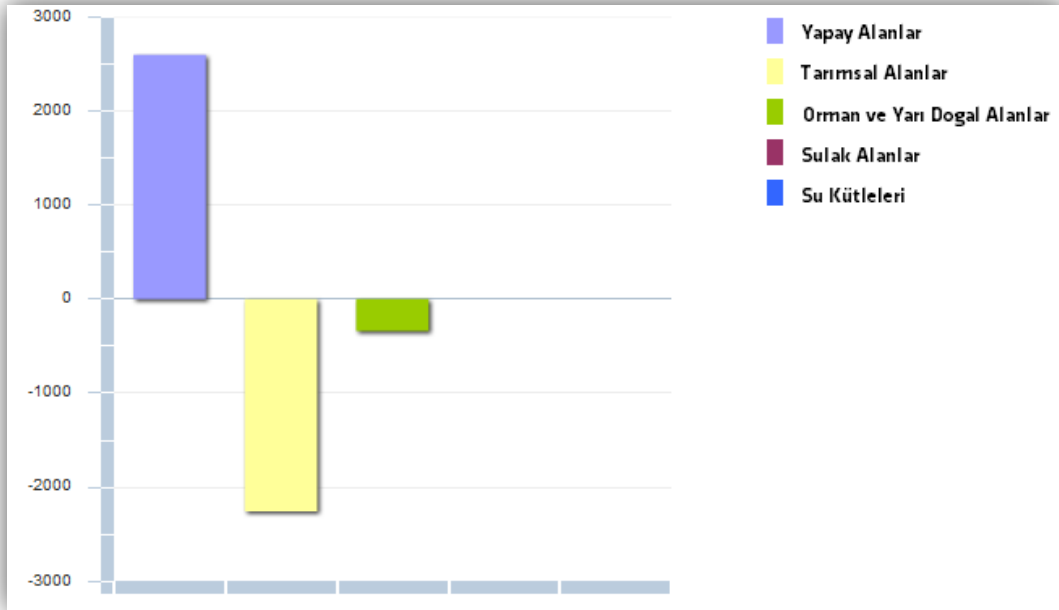
Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisinde 1990'lı yıllarla birlikte yapay bölgelerin toplam alana oranı %18,60'ken, 2000'li yıllarda bu oran %48,01'e yükselmiştir. Bu çok ciddi bir değişimdir. Özellikle kentsel yerleşim alanları toplama oranla 1990'lı yıllarda %4,83 oranında bir alanı kaplarken 2000'li yıllarda kentsel yerleşim alanlarının %20,57'ye

yükseldiği görülmektedir. Yapay alanlarda görülen belirgin değişimin kentsel yerleşim alanları kökenli olduğu ifade edilebilir. Buna paralel olarak tarımsal alanların oranı 1990'da %65,76'ken 2000'li yıllarda %40,23'e gerilemiştir. Bunda, sulanan karışık tarım alanlarının azalmasının önemli etkisi vardır. Sulanan karışık tarım alanları 1990'da %28,65'ken 2000 yılında %10,74'e düşmüştür. 2006 yılında ise bu oran %7,69'a kadar gerilemiştir. Öte yandan orman yeri ve yarı doğal alanlarda da azalma görülmektedir. 1990'da Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisinde %15 oranında orman yeri ve yarı doğal alan mevcutken 2000 ve 2006 yıllarında bu oran %11'lere düşmüştür. Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisinde su kütlelerine ilişkin veri bulunmamaktadır. İğne yapraklı ormanlarda az da olsa bir artış görülmektedir. Sklerofil bitki örtüsü 2006 yılında 1990'lar seviyesine tekrar yükselmiştir. Sahiller, kumsallar ve kumullar kapladıkları alan bakımından 2000 yılında azalma eğilimindeyken 2006 yılında artış sürecine girmiştir.

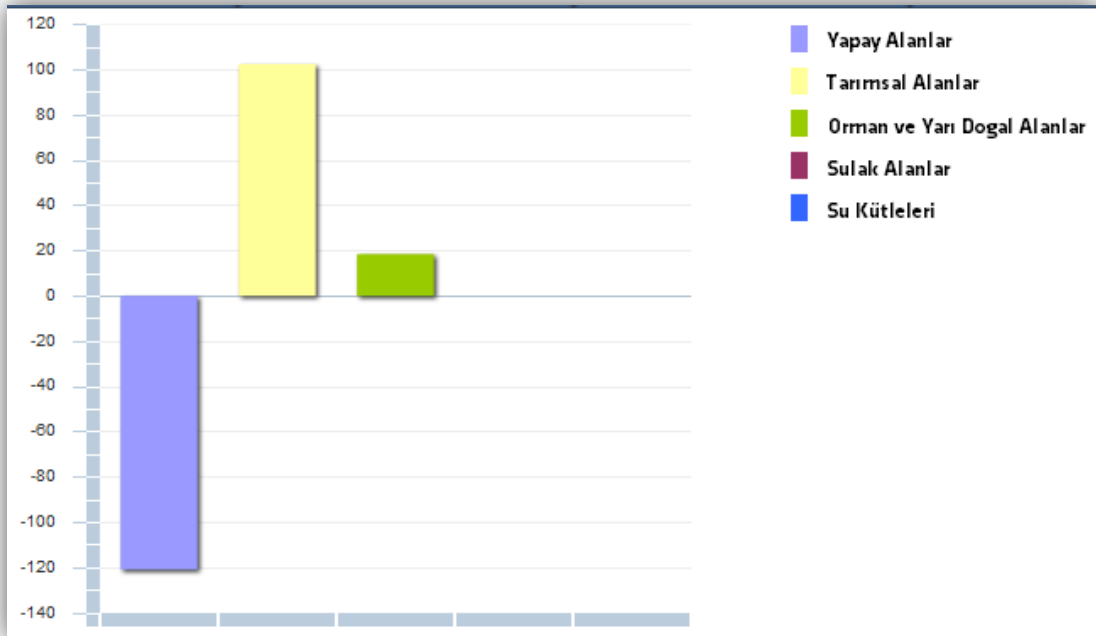
Grafik 2.5. Antalya, Muratpaşa'da 1990-2000 Yılı Arası Arazi Örtüsü Değişimi

Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisinde 1990-2000 yılları arasındaki arazi örtüsü değişimi Aksu Belediyesi'nde aynı yıllar arasında görülen değişim ile paralellik taşımaktadır. Yapay alanların belirgin biçimde arttığı, tarımsal alanlar ile orman ve yarı doğal alanların ise azaldığı görülmektedir.

Grafik 2.6. Antalya, Muratpaşa'da 1990-2006 Yılı Arası Arazi Örtüsü Değişimi

1990-2006 yılları arasında ise aynı değişim seyri devam etmiştir. Bu değişim Aksu Belediyesi sınırları içerisinde 1990-2006 yılları arasındaki değişimle paraleldir.

Grafik 2.7. Antalya, Muratpaşa'da 2000-2006 Yılı Arası Arazi Örtüsü Değişimi

2000-2006 yılları arasında ise dikkat çekici biçimde arazi örtüsü değişimi tarımsal alanlar ile orman ve yarı doğal alanlar lehine önemli bir değişim göstermiştir. Yapay alanlar azalmıştır. Burada ortaya çıkan tersine durum özellikle Muratpaşa Belediyesi sınırları içerisindeki sera alanlarının artışı ile açıklanabilir. Sürekli sulanan alanlar içerisindeki sera alanları 2000-2006 yılları arasında önemli bir artış eğilimine girmiştir.

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı GEODATA verilerine bakıldığında Kemeragzi-Kundu Bölgesinde arazi yapısı bakımından makilik araziler ve korulukların yaygın olduğu görülmektedir.

Görsel 2.4. Kemeragzi-Kundu Bölgesinde Bitki Örtüsü

Özellikle Antalya havalimanının güneydoğusunda makilik arazilerin yaygın olduğu, Lara turizm yolu kuzeyindeki kumul alanda bozuk koru formunun ve Aksu Çayı'nın doğusunda Kadriye-Belek yönünde koruluk arazinin hâkim olduğu görülmektedir.

Görsel 2.5. Kemeragzi-Kundu Bölgesinde Orman Niteliğindeki Araziler

Kemeragzi-Kundu Bölgesinde Lara kumullarının bulunduğu arazide bozuk orman niteliğinin hâkim olduğu ifade edilebilir. Yer yer fıstık çamlarının bulunduğu alanda yapay alanların ve kentsel yapılaşmanın yoğunlaşması orman niteliğinin önemli ölçüde tahrip olmasını beraberinde getirmektedir. Öte yandan Kadriye-Belek turizm yolu boyunca Aksu Çayının doğu-batı ekseninde uzanan ormanlık arazilerin halen ciddi manada orman vasfını koruduğu, verimli orman niteliğinde olduğu görülmektedir.

Görsel 2.6. Aksu Deltası

Kemeragzi-Kundu Bölgesinde birkaç noktada denize dökülen akarsuların olması bölgenin coğrafi yapısında da farklılıklara neden olmaktadır. Aksu Çayının doğusunda geniş bir alanda yayılmış olan ormanlık alan aynı zamanda Aksu Çayı ve Kumköy civarından denize dökülen Beşgöz Deresi arasında kaldığı için kuzeydeki tarım alanlarından taşınan topraklarla doldurulmuş bir delta özelliğine sahiptir.

Bir görüşmecinin de ifade ettiği gibi bölgede toprak kullanımında yaşanan belirgin ve hızlı değişim rahatlıkla gözlemlenebilmektedir.

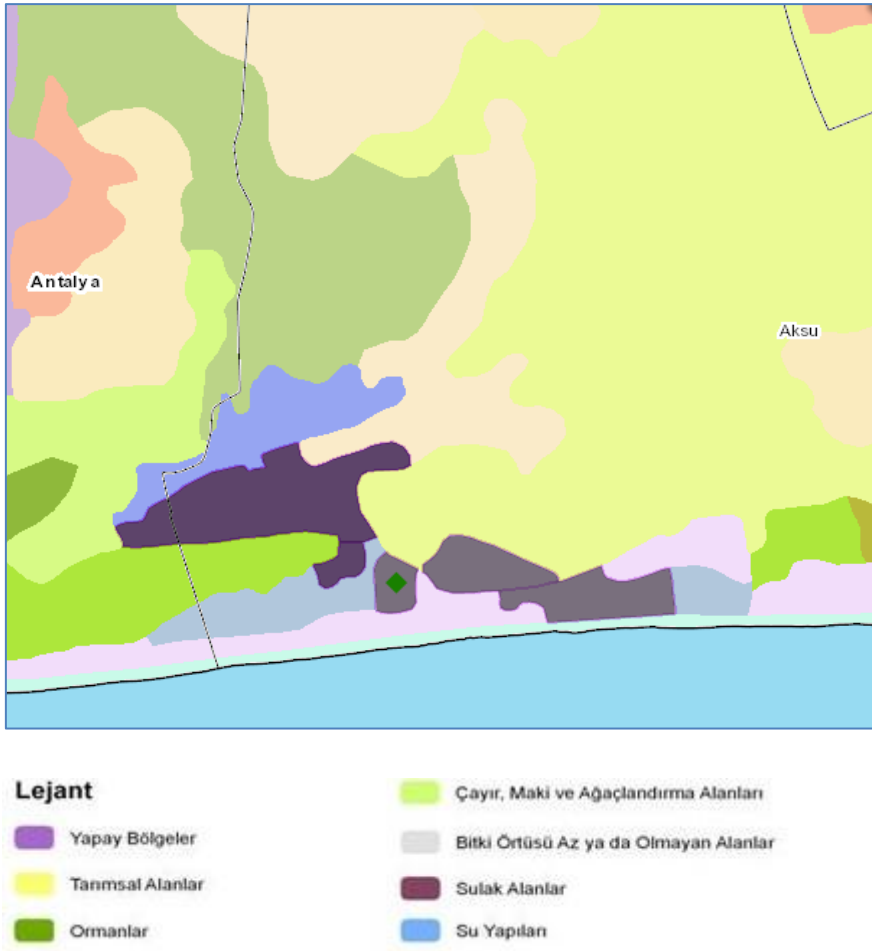
“Tarım arazileri bitiyor. Yerine binalar yapılıyor. Otellerde çalışanlar için. Şu ilerde de villalar var. Alışveriş merkezleri de arttı. Kundu ayrı bir şehir gibi.”(K7)

Toprak kullanımındaki değişim aynı zamanda arazi yapısında da değişimi beraberinde getirmektedir. Bir bakıma doğal haliyle kullanım değeri olan topraklar artık değişim değeri olan birer meta haline gelmektedir. Hatta bu değişim mevzuat ve planlama açısından revize düzenleme baskısı oluşturmaktadır.

“Bu arada biz bi üç sene önce Hacettepe’den bir ekip geldi, kıyı imar planı ile ilgili, kıyının bir rapor çıkarttı süregelen yıllarda kıyının daha geriye çekildiği çizginin de geriye alınması gerektiği konusunda onunla ilgili de bir gelişme olmadı. Sanıyorum onunla ilgili de zaten bu planın bitmesi ve o bizim planı şeyi de raporu koymamızla birlikte yani patronlar ve bakanlık seviyesinde görüşülecek bir konu bu. Ama yıllardır süregelen bir sorun tabii.”(K9)

Ancak görüşmecinin ifade ettiği gibi, kıyı ile ilgili bir planın taraflar arasında mutabakatla yapılması, revize taleplerin de planla kotarılması önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Bu tür sorunların aşılması mekânın dönüşümünü daha da hızlandıracaktır.

Bölgedeki mekânsal dönüşüm, bitki örtüsü ve toprak kullanımına ilişkin arazi verilerinin yanında alansal olarak kullanım türlerindeki değişimle de gözlemlenebilir. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı arazi örtüsü veritabanının sağladığı veriler ışığında 2000-2006 yılları arasında Kemeragzı-Kundu Bölgesinde gözlenen değişim alanları GEODATA sınıflandırma sistemi esas alınarak değerlendirildiğinde değişim tipi ve değişim miktarı daha spesifik bir görünüm kazanmaktadır.

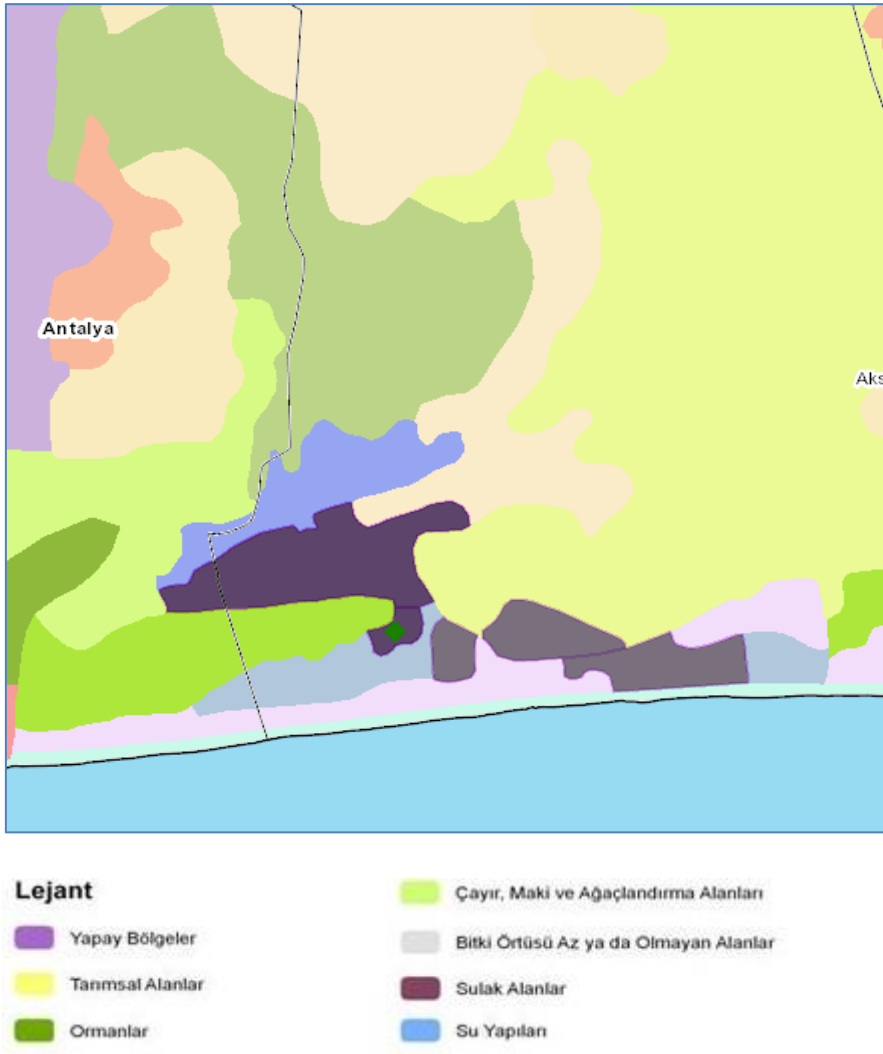

Görsel 2.7. 1. Değişim Alanı

Tablo 2.6. 1. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı

2000	2006	Değişim Tipi	Değişim Miktarı (ha)
Sahiller, kumsallar ve kumluklar	Spor ve eğlence alanları	Basit değişim	372.472,58

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı GEODATA verileri sınıflandırıldığında 2000 yılında sahiller, kumsallar ve kumluklar niteliğindeki alanlar 2006 yılında spor ve eğlence alanlarına dönüşmüştür. Değişim tipi ise GEODATA kriterlerine göre basit değişim olarak nitelendirilmektedir. Oysaki bölge için son derece önemli bu kumul sisteminin spor ve eğlence alanlarına dönüşmesi basit olmaktan öte geri dönüşü mümkün olmayan ekolojik bir yıkım anlamına gelmektedir.

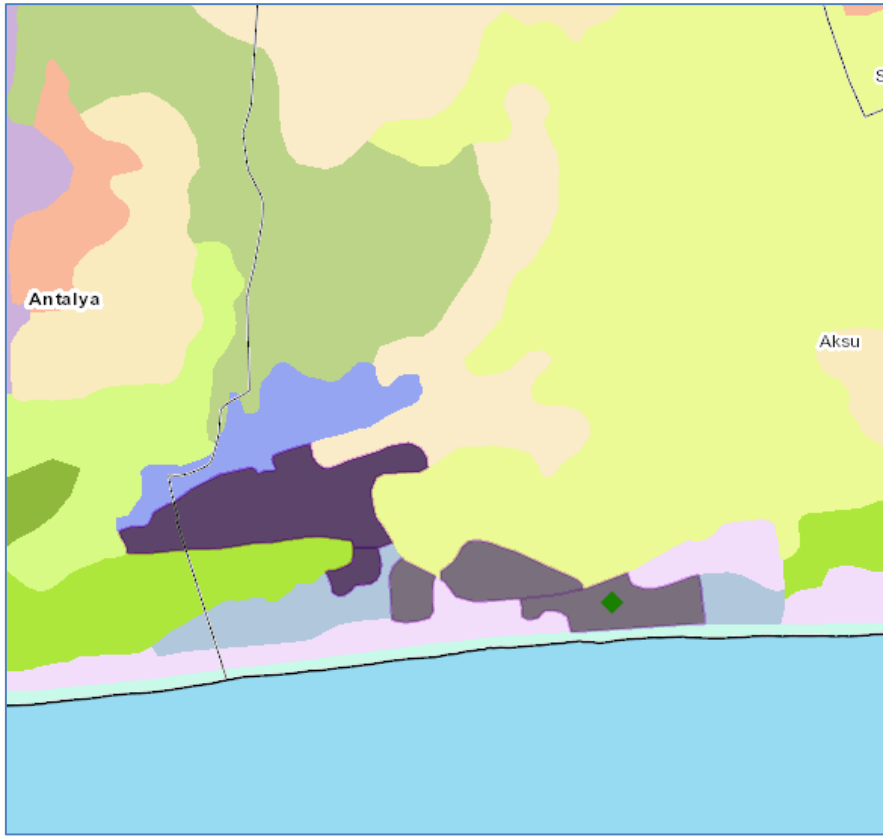

Görsel 2.8. 2. Değişim Alanı

Tablo 2.7. 2. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı

2000	2006	Değişim Tipi	Değişim Miktarı (ha)
Sahiller, kumsallar ve kumluklar	İnşaat sahaları	Basit değişim	256.615,78

Daha iç kesimlerde de 2000 yılında sahiller, kumsallar ve kumluklar sınıflandırmasına dâhil olan topraklar 2006 yılında inşaat sahalarına dönüşmüştür. Değişim tipi yine basit değişim olarak belirtilmiştir. Oysaki 1.ve 2. değişim alanlarında belirgin biçimde yapay alanlar, kentsel yerleşim baskısı sonucunda oluşan yapılaşma bölgenin ekolojik özelliklerini dönüşüme uğratmaktadır.

Lejant

Yapay Bölgeler

Tarımsal Alanlar

Ormanlar

Çayır, Maki ve Ağaçlandırma Alanları

Bitki Örtüsü Az ya da Olmayan Alanlar

Sulak Alanlar

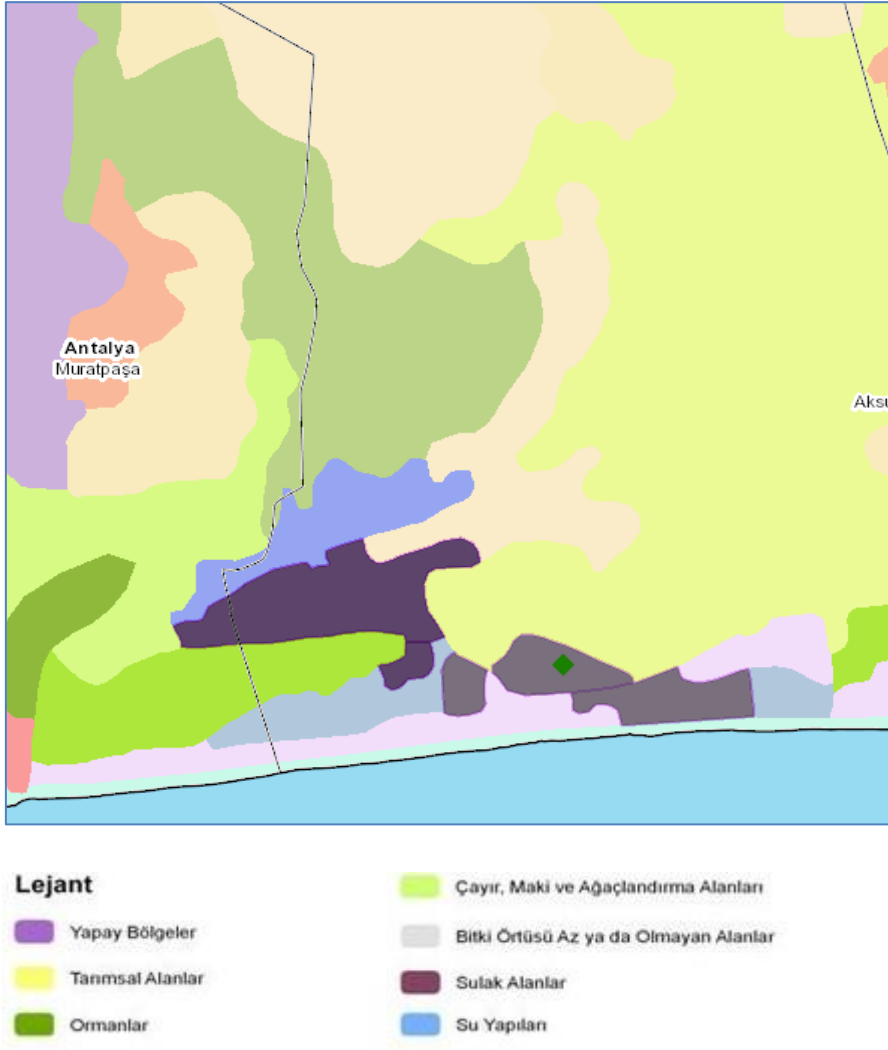
Su Yapıları

Görsel 2.9. 3. Değişim Alanı

Tablo 2.8. 3. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı

2000	2006	Değişim Tipi	Değişim Miktarı (ha)
Sahiller, kumsallar ve kumluklar	Spor ve eğlence alanları	Basit değişim	1.105.349,94

2000 yılında sahiller, kumsallar ve kumluklardan oluşan 3. değişim alanı 2006 yılında spor ve eğlence alanlarına dönüşmüştür. Burada da basit değişim olarak görülen değişim tipi 1.değişim alanına kıyasla çok daha fazla değişim miktarını kapsamaktadır.

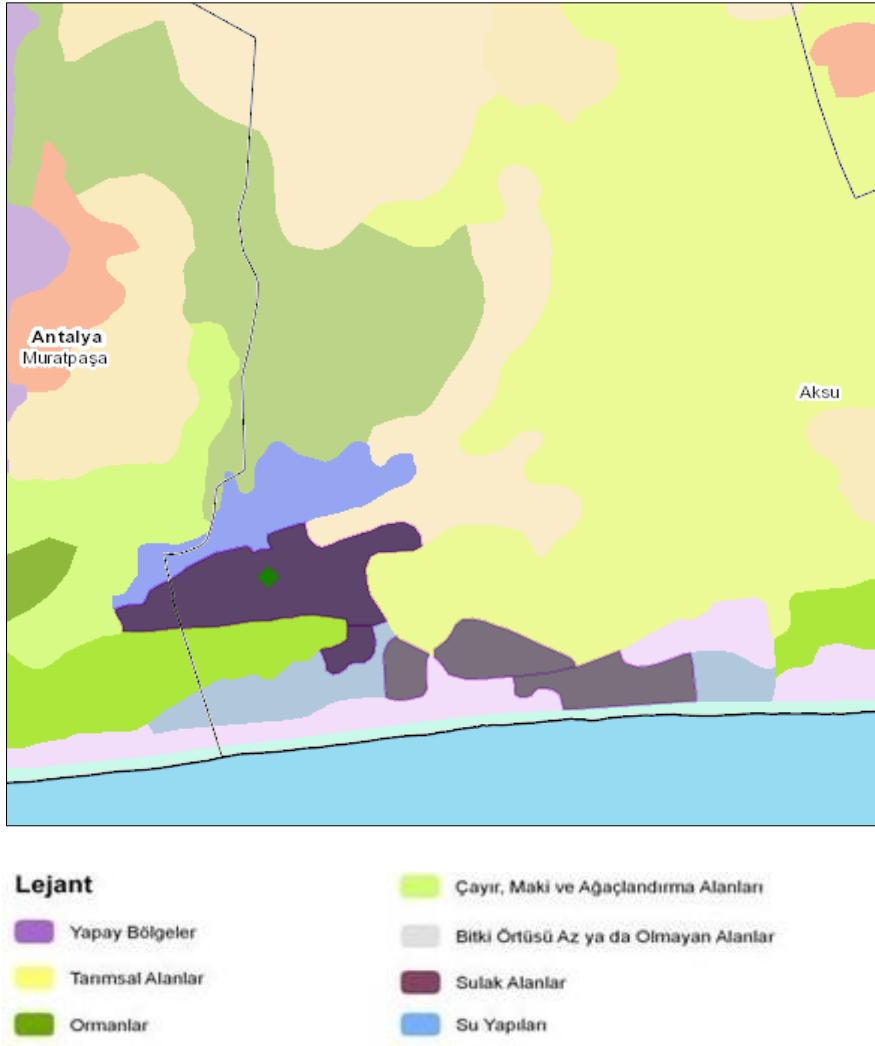

Görsel 2.10. 4. Değişim Alanı

Tablo 2.9. 4. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı

2000	2006	Değişim Tipi	Değişim Miktarı (ha)
İnşaat sahaları	Spor ve eğlence alanları	Basit değişim	880.989,95

4. değişim alanında ise 2000 yılında inşaat sahaları mevcutken 2006 yılında bu alanların spor ve eğlence alanları haline geldiği görülmektedir.

Görsel 2.11.5.Değişim Alanı

Tablo 2.10. 5. Değişim Alanı Değişim Tipi ve Miktarı

2000	2006	Değişim Tipi	Değişim Miktarı (ha)
Sulanmayan karışık tarım alanları	İnşaat sahaları	Basit değişim	3.014.260,86

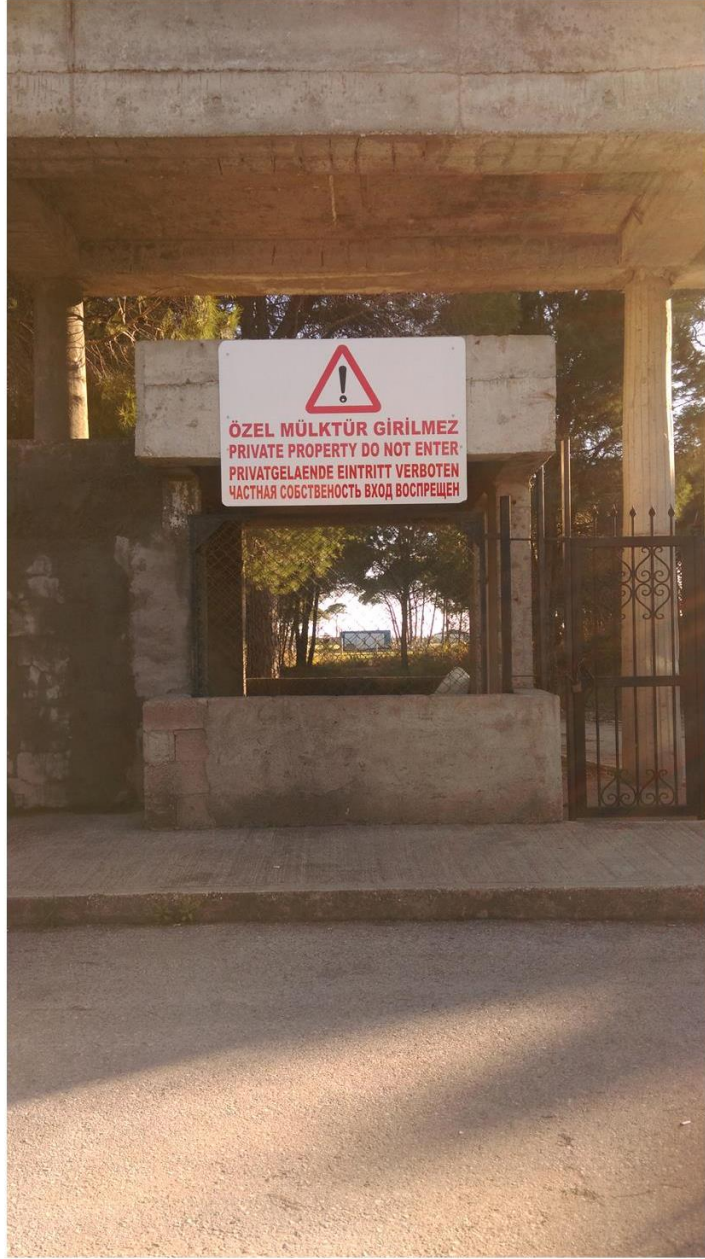
5. değişim alanı 2000 yılında sulanmayan karışık tarım alanlarından oluşuyorken 2006 yılında bu alanlar inşaat sahalarına dönüşmüştür. Yaklaşık 3 milyon hektarlık bir alanda meydana gelen değişim başlı başına bölgedeki değişimin niteliğini ortaya koymaktadır. Özellikle bölgedeki geniş tarım alanları yerini yapay alanlara bırakmaktadır. Bölgede 2000-2006 yılları arasında meydana gelen toplam değişim miktarı 5.629.699,11 ha'dır.

Fotoğraf 2.1. Lara Turizm Yolu Kuzeyindeki Tarım Arazileri

Kaynak: Ahmet Yazar'ın kendi çekimi, (29.09.2015)

Bölgedeki tarım arazilerinin inşaat alanlarına ve konut bölgelerine dönüşümünün en belirgin örnekleri Kundu bölgesinde rahatlıkla görülebilir. Faal biçimde tarım yapılan arazilerin içine yüksek katlı apartmanların kondurulmuş olması tarım alanları ve aynı zamanda ekolojik öneme sahip alanlar üzerindeki turizm ve kentsel yerleşim baskısının önemli bir yansımasıdır.

Fotoğraf 2.2. Kundu Kıyı Şeridinde Yer alan Otel Arazileri

Kaynak: Ahmet Yazar'ın kendi çekimi (02.11.2014)

Fiilen gerçekleştirilmek istenenler bir şekilde kamu bürokrasisinde açılan kanallar sayesinde yaşama geçirilmektedir. Plan tadilatları ile turizm maksatlı kullanım için tahsis alınması, nazım planlara işlenerek tek parsel turizm merkezlerine kavuşulması kamu yararına hizmet etmemektedir. Bir katılımcının ifadesinde de yer aldığı şekilde planlama üzerinde belirgin bir baskı oluşmuş durumdadır. Önce fiili yöntemler kullanılarak kazanım elde edilmekte sonra mevzuat düzenlemeleriyle bunlara meşruiyet kazandırılmaktadır.

Türkiye'de planlamanın parçalı yapısı nedeniyle tek parsel ölçeğinde turizm merkezinin de olabileceği ifade edilmektedir.

“Tek parsel ölçeğinde turizm merkezi olur mu? Zamanında Talya Otel Turizm Merkezi ilan edildi. Tek. İstanbul’da Park Otel Turizm Merkezi ilan edildi. Yani yeri geliyor tek parseli Turizm Merkezi ilan ediyorlar. Yani merkez kelimesine uymuyor zaten. Turizm parseli dense çok daha yakışacak.” (K4)

Katılımcı, bu durumu örneklerle de pekiştirmektedir. Örneklerden biri de doğrudan Antalya kent merkezinde yer alan bir otele aittir. Tek bir parseli turizm merkezi ilan eden aslında merkezi yönetimdir. Yani Tek parsel üzerinden kamu arazisinin turizm merkezi ilan edilerek özel mülkiyete tahsis edilmesiyle kamu mülkiyeti özel mülkiyetin kullanımına uygun hale getirilmektedir. Mülkiyet aktarımına ilişkin bir işleyişin söz konusu olduğu ifade edilebilir.

2.5 Turizmi Teşvikle Meydana Gelen Dönüşümün İzleri

1982 yılı itibariyle Turizm Teşvik Yasası’nın yürürlüğe girmesi ve Güney Antalya Turizm Gelişim Projesinin 1988, 1990 ve 1996 yıllarında revize edilmesiyle kıyı alanlarının spekülatif kullanımı ve yoğun turizm yapılaşmasına yönelik baskılar da artmıştır (Atik vd., 2006: 166).

Görsel 2.12. Aksu Çayı Batısında Golf Alanı Olarak Tahsis Edilen Bölge

Kaynak: Arüv vd., www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/11094.pdf

Örneğin kıyı alanlarındaki doğal değerlerin süratle kaybına ilişkin olarak Kundu bölgesinde golf alanları tahsisi ile önemli miktarda orman alanı yok edilmiştir. Dolayısıyla doğal değerler ve biyolojik çeşitlilik kaybı söz konusudur. Şekil 2.12’de görülen bölge doğal

değerlerin ortadan kalkmasıyla daha sonra otel yatırımlarına tahsis edilmiştir (Arüv vd., www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/11094.pdf).

Kundu kıyı alanında yükselen turizm potansiyeli ve buna yönelik yapılaşma, ormanlık alanları ve kıyı ekosistemini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle kent kimliği açısından kentin taşıdığı özgünlük, deniz ekosistemine yönelik ekolojik özellikler bu süreç içerisinde erimektedir.

Sermayenin çevrimler arasındaki hareketliliği, sermayenin üretken sektörlerden kent mekanına kayışı büyük oranda devlet stratejilerinden etkilenmektedir. Teşvik politikaları bunun içindedir. Bu gibi politikalar çevrimler arasındaki ilişkiyi sürekli yeniden tanımlamaktadır (Şengül, 2000: 47). Öyleki Keskinok'a göre bugün özellikle de turizm bölgelerinde dikkatsizce izlenen teşvik siyasetleri, tarımsal toprağın hızla yitirilmesini beraberinde getirmektedir (Keskinok, 2006: 230).

“Zaten bizim Kundu bölgesinde de yapılacak, yeni yapılacak yer kalmadı. Arkada tarımsal alanlar var. İşte orman var. Hatta o ormanı da yemeye çalışıyorlardı. Golf sahası yapmak için”(K4)

Turizmin manzara ile bütünlük taşıması açısından kıyılar, pek çok coğrafi değer bir arada bulunabileceği kesişim alanlarıdır ve aynı zamanda doğal kaynaklardır. Bu turizm bölgelerinin taşıdığı mekânsal değer, üzerindeki yer aidiyeti ve denetim ile ilişki olarak biçimlenmektedir. Bununla bağlantılı olarak şu boyutu göz ardı etmemek gerekmektedir; mülkiyet ilişkisi tekeli denetimin içinde işleyebileceği mutlak mekânlar yaratmaktadır. Nüfus, mal, hizmet ve bilgi hareketleri görece mekânda oluşmakta, çünkü mesafenin direnişinden kurtulmak para, zaman, enerji ve benzerlerini gerektirmektedir. Arazi parselleri de getiri sağlamakta, çünkü başka parsellerle ilişkileri var; kaldı ki demografi, piyasa ve perakende satış güçleri bir kentsel sistem içindeki başat gerçekliklerdir (Harvey, 2003: 19).

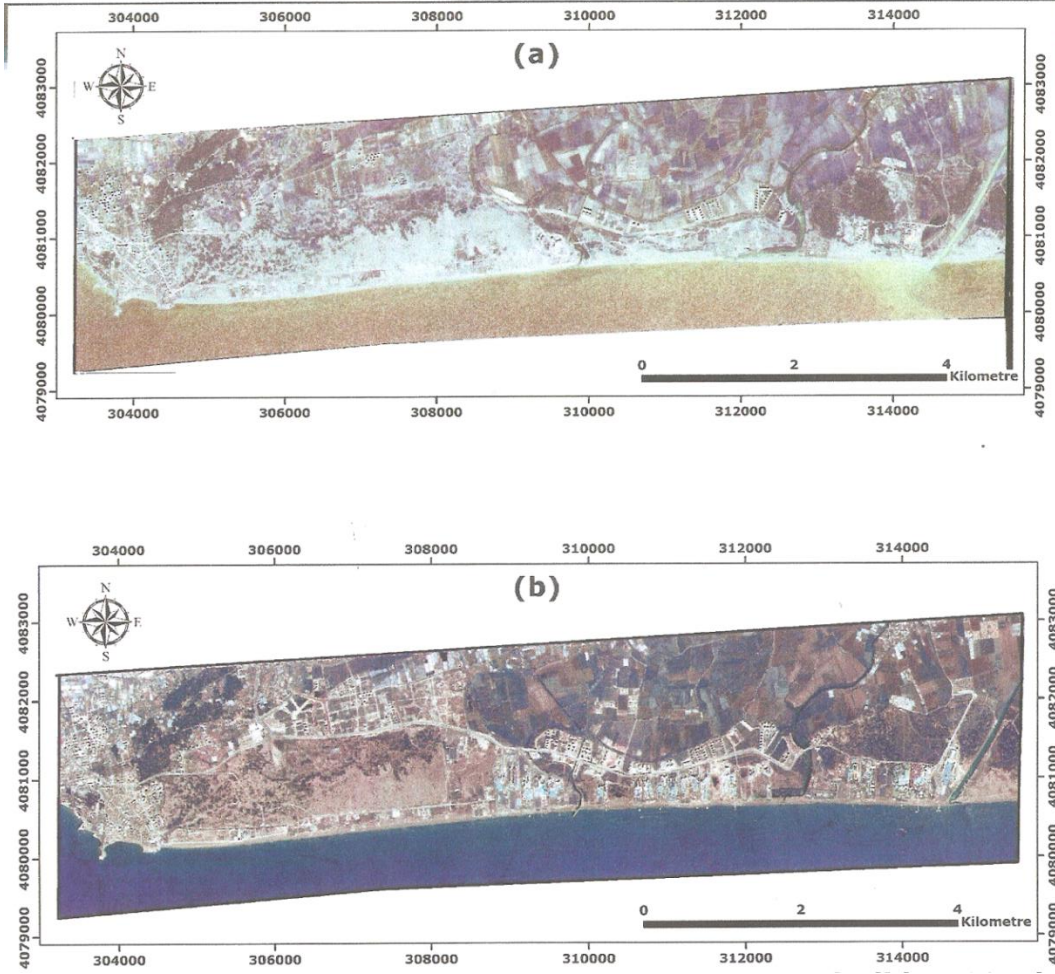
Önemli bir nokta, parçalı arazi yapısı ve küçük ölçekli arazi mülkiyetidir. Turizmin ihtiyaç duyduğu yerin temini, parçalanmış ve küçük ölçekli araziden yeterli tarımsal verimi alamayanlardan topraklarını satın alma şeklinde gerçekleşmektedir. Örneğin 1991–2000 yılları arasında önce tarımsal alan olup zamanla yapılaşma ve turizm alanı durumuna geçen arazilerin artış oranı %29,33 dür. Bunun yanında benzer şekilde tüm Akdeniz Bölgesi'nde tarım alanları 1949–2001 yılların arasında sadece 1,3 kat artmıştır ve bu oran Akdeniz Bölgesi'nin taşıdığı kapasite bakımından oldukça düşük düzeydedir. Bunun en önemli nedeni yine tarımsal arazilerin yapılaşma ve turizm alanları tarafından işgal edilmesidir denilebilir

(Bayar, 2004: 48). Tarımsal arazilerin parçalı yapısından istifade edilen bu süreçte, turizm “rant” odaklı bir sistemin uygulayıcısı konumuna gelmektedir. Kıyı ve deniz, bu aşamada beğeniye yönelik bir tüketim nesnesi, araçsallaştırılmış bir ekonomik meta konumuna indirgenmektedir.

Turizm tarafından araçsallaştırılmış kıyı ve deniz yerine, kent kültürü ve kimliğinin oluşumunda kendisine vazgeçilmez bir anlam atfedilmiş bir kıyı ve denizden söz edilebilmelidir. Bu aynı zamanda denizin kolektif kimliğin bir parçası olması, kıyı ve denize dair yerel maddi mekâna ait pratiklerin yaşam biçimine dönüşebilmesi demektir.

Kemerağzı-Kundu Bölgesi’nde otel işletmecileri tarafından kıyı kenar çizgisinin yeniden belirlenmesi talepleri bulunmaktadır. Bölgede kıyı kenar çizgisinin yeniden belirlenmesi pek çok defa akademik araştırmaların konusu olmuş, matematiksel modeller, coğrafi bilgi sistemleri ve klasik yöntemler kullanılarak kıyı kenar çizgisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu noktada yetkinin Valilik bünyesinde oluşturulan kıyı kenar çizgisi tespit komisyonunda olduğunu ifade etmek gerekir. Ancak kamu kurumları nezdinde ve özellikle Bakanlık tarafından otel işletmelerinin kıyı kenar çizgisinin yeniden tespiti ile ilgili nihai amaçlarının, sahil kesimi üzerinde oluşturdukları bir takım geçici üst yapı gruplarını zamanla büyütüp, genişletip kalıcı biçime sokma yönündeki girişimlerini meşrulaştırmak olduğu ifade edilmektedir.

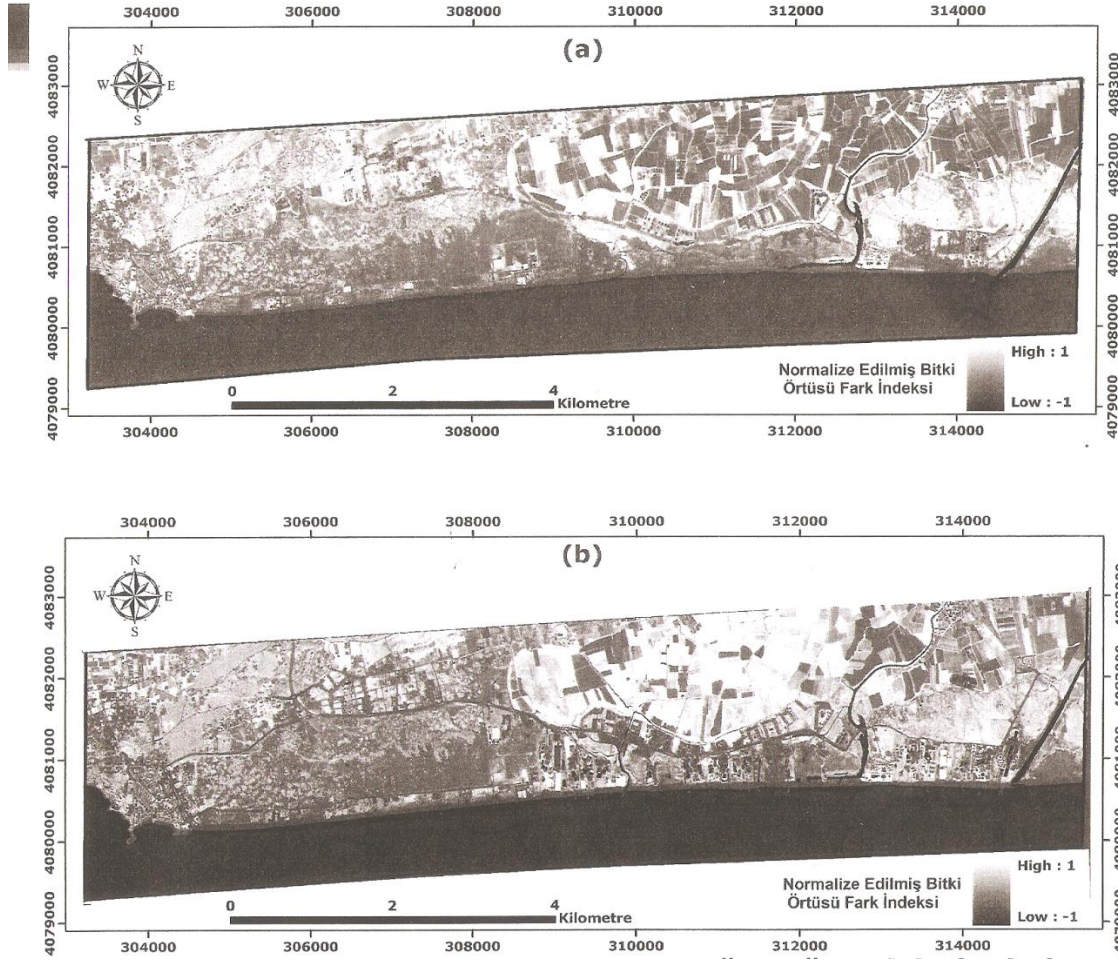
İş dünyası tarafından bölgede yapılması planlanan Lara Promenant Sahil Yürüyüş Yolu, (11 km.), Kaleiçi-Havaalanı-Lara hafif raylı sistem toplu ulaşım, Lara Kopak Çayı-Acısü-Beşgöz Deniz Otobüsü İskeleleri ve Deniz Otobüsü seferleri gibi bir takım yatırımların yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin yeniden belirlenmesi gerekmektedir. LATUYAB tarafından 2015 yılında yaptırılan bir bilimsel araştırmaya göre bu yatırımların yapılabilmesi için halen geçerli olan kıyı kenar çizgisi engel teşkil etmektedir. Yaptırılan araştırmaya göre bu yatırımların yapılabilmesi için, bölgenin turizm merkezi olmasından önce belirlenmiş olan mevcut kıyı kenar çizgisi, yapılan otel yatırımları ve inşaa faaliyetleri nedeniyle işlevini yitirmiş durumdadır. Bu nedenle yatırımların yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin yeniden belirlenmesi ile ilgili bilimsel çalışma LATUYAB tarafından yaptırılmıştır. Bu çalışmaya ilişkin veriler aşağıda sunulmuştur.

Fotoğraf 2.3. Zenginleştirilmiş Quicbird Uydu Görüntüleri; (a) 2002 yılı, (b) 2009 yılı

Kaynak: LATUYAB, 2015

2002-2009 yılları arasındaki karşılaştırmada da görüldüğü gibi yapay çevre gelişimi kıyı şeridi üzerinde belirgin bir baskı oluşturmaktadır. Turizm merkezinde otel yapılaşmalarının artmasıyla kıyı kenar çizgisi kıyının denizle birleştiği noktalarda peyzaj çalışmaları ile fiili olarak tahrip edilmektedir. Bu değişiklikler kıyı kenar çizgisinin yeniden belirlenmesi yönünde taleplere dönüşmektedir.

Fotoğraf 2.4. NDVI Yöntemi Kullanılarak Hazırlanan Bitki Örtüsü Yoğunluğu İndeks Haritaları; (a) 2002 yılı, (b) 2009 yılı

Kaynak: LATUYAB, 2015

Normalize edilmiş bitki örtüsü fark indeksine göre siyaha yakın alanlar bitki örtüsünün az beyaza yakın alanlar ise bitki örtüsünün yoğun olduğu alanlardır. Haritalardan görülebileceği gibi 2002 yılında özellikle sit alanı ve kuzeyinde yer alan alanların bitki örtüsünün yoğun olduğu tespit edilebilir. Ancak 2009 yılında bitki örtüsünün nispeten seyreltiği görülmektedir. Aksu Çayı batısında turizm merkezinin kuzeyindeki kesimler ile yine sit alanının kuzeyindeki alanın bitki örtüsünün 2002 yılına göre daha düşük yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Kıyı kenar çizgisi için belirlenen yeni ölçülere göre kıyı çizgisinden içeriye en fazla 128 m. en az ise 25 m. olacak şekilde kıyı alanı tespit edilmiştir. LATUYAB tarafından hazırlatılan raporda kıyı kenar çizgisinin başlangıç noktaları için ana kriterin bitki örtüsü başlangıç sınırı olarak belirlendiği görülmektedir. Bu anlamda bitki örtüsü başlangıç sınırları da kıyı şeridine sıralanmış otellerin kendi peyzaj alanlarının sarktığı noktalarla hemen hemen aynıdır.

Kıyı ekosistemleri insan faaliyetlerine karşı çok hassastır. Bu faaliyetler içinde turizm faaliyetleri en başta sayılabilir. Antalya sahip olduğu doğal ve kültürel değerleri ile önemli bir turizm noktasıdır. Turizm faaliyetleri ise kıyı kesiminde yoğunlaşmıştır. Turizm aynı zamanda yoğun iç göç olgusunu da yaratmaktadır. Antalya da bu iç göçe fazlasıyla maruz kalmaktadır. Ormansızlaşma, atıksu drenajı, doğal alanların bozulması ve kıyı alanlarının imara açılması gibi pek çok sonuç turizm faaliyetleri ile bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldırım ve Topkaya, 2008: 486).

Lara kıyı bandı ve Lara kumul ve ormanlarına ilişkin olarak doğal sit alanının yaşadığı sorunlar şu şekilde sıralanabilir (Vuruşkan ve Ortaçşme, 2010: 301):

- Turizm amaçlı yapılaşmalardan kaynaklanan baskılar,
- Gerçekleştirilmek istenen bazı projeler,
- Rekreasyon baskısı,
- Kaçak avlanma.

LARA PLAJLARI İLE SİT ALANI ARASINDA BULUNAN LARA CADDESİNDE
ATV SAFARI İŞLETMESİNE AİR ARAÇLAR 03.09.2014

ATV SAFARI İŞLETMESİ SİT ALANI SINIRLARI İÇERİSİNDE. 26.04.2015

ATV SAFARI İŞLETMESİNİN BULUNDUĞU YER. 26.04.2015

Fotoğraf 2.5. Rekreatif Etkinlik İçin Sit Alanının Kullanımı

Sit alanının güney kesiminde ilk göze çarpan durum 2014 yılında Lara Yolu üzerinde ATV olarak adlandırılan arazi araçlarının bölgeye gelen turistlere kiralanması işiyle uğraşan Quad ATV Safari adlı işletmenin bulunmasıdır. Bu işletme kendisine en yakın coğrafi alan olan Doğal Sit Alanı üzerinde rekreatif amaçlı safari turları düzenlemektedir. 2015 yılında ise işletmenin Sit Alanı iç kesimine geçtiği ve burada faaliyetlerini sürdürdüğü tespit edilmiştir.

**SİT ALANI İÇERİSİNDE YER ALAN LARA KUMULLARINDA BULUNAN BOZUK FORMLU FISTIK ÇAMI ORMANLARI.
BAZI KESİMLERDE AĞAÇLAR KURUMUŞ YA DA KESİLMİŞ. 03.09.2014**

**LARA KUMULLARINDA BULUNAN BOZUK FORMLU FISTIK ÇAMI AĞAÇLARI ARASINDA
YOĞUN ARAÇ İZLERİ GÖRÜLMEKTEDİR. 02.11.2014**

Fotoğraf 2.6. Sit Alanının Kullanımına İlişkin İzler

Bozuk formlu (bayrak formlu) fıstık çamı ormanları Lara kumullarında yer alan endemik türler arasındadır. Ancak yapılan gözlemlerde Doğal Sit Alanı iç ve kuzey kesimlerindeki ağaçların kurumakta olduğu ya da bazılarının kesilmiş olduğu görülmüştür. Bu durumun, alan içerisindeki ekosistemin halen tahrip edilmekte olması ile ilişkili olduğu ifade edilebilir. Çünkü pek çok yerde ağaçlık alan içerisinde ATV safari araçlarına ait izlere rastlamak mümkündür. Bu şekilde tahrip edilen ekosistemin kendi dengesini sağlaması beklenemez.

KUMUL TEPELERİNDE YOĞUN BİÇİMDE ARAÇ İZLERİ GÖRÜLMEKTEDİR. 26.04.2015

Fotoğraf 2.7. ATV Safari Araçlarına Ait İzler-26.04.2015

Alanın güney kesiminde yapılan fotoğraflamada da açıkça görülmektedir ki, arazi araçlarına ait izler kumul tepelerinde yoğunlaşmıştır. Alan içerisinde sadece ağaçlar değil, alanın bir başka özelliği olan kumul tepeleri de ATV safari turlarından yoğun biçimde etkilenmektedir. Hareketli kumul olarak bilinen bölgedeki kumullar kendine has özelliklerini bu şekildeki bir kullanımla gün geçtikçe yitirmektedir.

SİT ALANININ FARKLI YERLERİNDE YOĞUN ARAÇ İZLERİ GÖRÜLMEKTEDİR. 29.09.2015

Fotoğraf 2.8. ATV Safari Araçlarına Ait İzler-29.09.2015

Benzer şekilde arazi araçlarına ait izler, alanın doğu kısmında da yoğun biçimde görülmektedir. Özellikle kumul tepelerine tırmanışlar neticesinde tepelerin tahrip olduğu görülmektedir.

SİT ALANININ FARKLI YERLERİNDE YOĞUN ARAÇ İZLERİ GÖRÜLMEKTEDİR. 29.09.2015

Fotoğraf 2.9. Sit Alanı İç Kesimlerinde ATV Safari Araçlarına Ait İzler-29.09.2015

Yine iç kesimlerde arazi araçlarına ait yoğun izler dikkat çekmektedir. Yaklaşık bir sene süren gözlem neticesinde Doğal Sit Alanı'nın önemli ölçüde fiziki yapısının gözle görülür biçimde tahrip edilmekte olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu fiziksel değişim endemik türlere ve ekosisteme de zarar vermektedir.

Kemerağzı-Kundu bölgesinde “miras coğrafyalar, ekolojik hassas alanlar, önemli doğa alanları, sıfır yok oluş alanları, kuş, memeli, sürüngen, caretta caretta, balık, kelebek gibi önemli fauna alanları ve önemli bitki alanları bulunmaktadır. Bunlara ilişkin ekolojik bir planlama anlayışı benimsenmelidir” (Karaaslan ve Yalçın Ercoşkun, 2008: 1037).

Farklı boyut ve türlerde, farklı tahribatlar oluşturarak gerçekleşen mekânın dönüşümünde devletin kullandığı en önemli araçlardan biri olan turizmi teşvik, tahsisler ve büyük projelere ilişkin geliştirdiği mekanizmayla bu dönüşümü Kemerağzı-Kundu bölgesinde de sürdürmektedir.

2.5.1 Kemerağzı-Kundu Bölgesinde Tahsisler

Antalya'da turizm alanlarının tahsisi merkezi bir turizm politikası ile biçimlendirilmektedir. Mevcut politikada, turizmin yapılacağı bölge yerel halkın yetkisinden alınmakta ve Bakanlığa devredilmektedir. Ardından tahsis sürecine geçilmekte ve 49 yıllığına tahsisler yapılmaktadır. Sonrasında turizm teşvikleri ile bölgeye altyapı yatırımları yapılmakta ve tahsisi yapılan bölge belirli bir süre sonra işletmeciye satılarak uluslararası tanıtım faaliyetleri finanse edilmektedir (Yıldırım ve Topkaya, 2008: 488).

Yıldırım ve Topkaya'nın ifade ettiği değişim sürecinin en belirgin örneği Lara'da bulunan II. Derece Doğal Sit Alanı üzerinde Lara Kent Parkı oluşturulması ile ilgili olarak yaşanmıştır. “Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 14.10.1992 tarihli 1607 sayılı kararıyla II. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilen, dünyanın en dinamik ve

estetik özgün kumullarına sahip, ormanı, biyolojik çeşitlilik açısından zenginliği ile ekolojik önemi çok büyük olan alan, 1994 yılı imar planlarında kamusal park olarak belirlenmiştir. 3.500 dönümlük Lara Kent Parkı alanı Orman Bakanlığı'ndan Büyükşehir Belediyesi'ne 49 yıllığına tahsis edilmiş ancak, bir şey yapılmadığı gerekçesiyle 1999 yılında Milli Parklar'a devredilmiştir. Birkaç bilimsel rapora dayanılarak yapılan 1/5000 ölçekli 2001 yılı Nazım İmar Planı Revizyonu belediye meclisi ve Koruma Kurulu tarafından onaylanmış olmasına karşın, alanın 2004'te Antalya Kemeragzı-Kundu Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmesiyle yeni tahsisler süreci başlamıştır" (Öztunalı Kayır, 2010: 335).

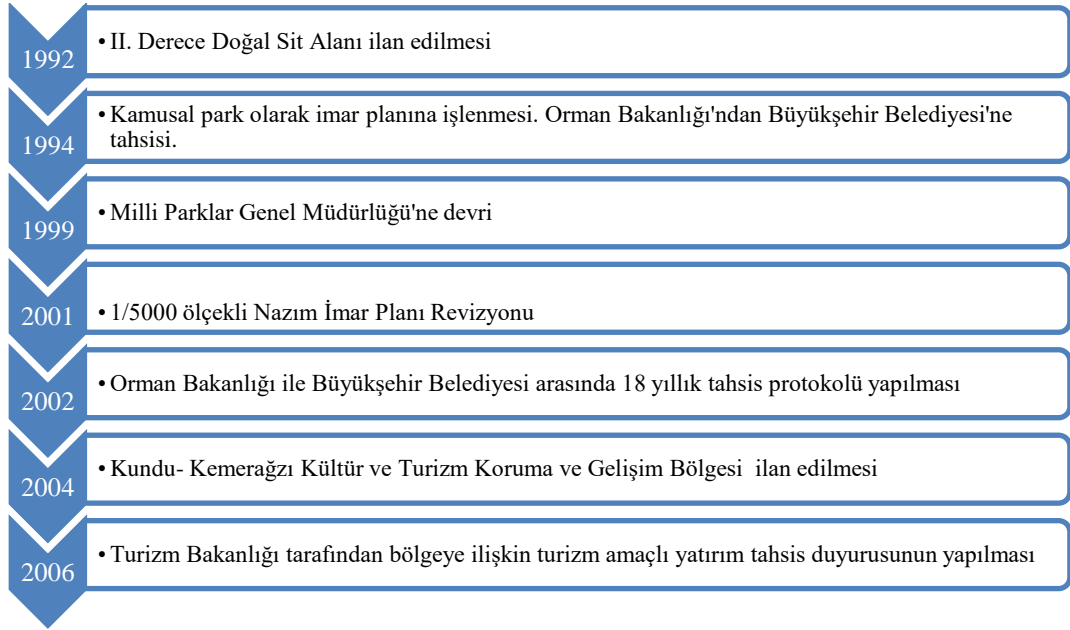

Plan 2.7. Tahsise Konu Temalı Park Alanı

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi, (2006/1): 52

Antalya Lara bölgesindeki Lara Kent Park projesi geçmişte Büyükşehir Belediye Meclisince oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu amaçla Orman Bakanlığı ile Antalya Büyükşehir Belediyesi arasında 11.07.2002 tarihinde üç yılı tesis yapım süresi, 15 yılı işletme süresi olmak üzere toplam 18 yıl süreli bir tahsis protokolü düzenlenmiştir. Lara Kent Parkı projesinin de içinde yer aldığı Kemeragzı-Kundu Bölgesi, Bakanlar Kurulunun 3.8.2004 tarihindeki kararı ile Kültür, Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir. Bu karardan sonra Orman Bakanlığı ile Antalya Büyükşehir Belediyesi arasında 11.07.2002 tarihinde düzenlenen tahsis protokolü, 18.11.2004 tarihinde iptal edilmiştir. Bu gelişmelerden sonra Lara Kent Parkı'nın bulunduğu bölge 4957 sayılı yasayla değişik 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası'nın 8.maddesine dayanılarak çıkartılan "kamu arazisinin turizm yatırımlarına tahsisi hakkında yönetmelik" hükümlerine uygun olarak turizm amaçlı yatırım yapmak üzere yerli ve yabancı girişimcilere tahsis edileceğine ilişkin karar ve duyuru 06.03.2006 tarih, 26100 sayılı

Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Lara kent parkı alanının geçirdiği aşamalar Şekil 2.1.’de özetlenmiştir.

Şekil 2.1. Lara Kent Parkı Alanının Geçirdiği Aşamalar

Tahsise konu temalı park alanı kendine özgü ekolojik değerlere sahiptir. Fotoğraf 3’te görüldüğü gibi kuzey görünümüne bakıldığında bozuk formlu fıstık çamları yer almaktadır.

Fotoğraf 2.10. Temalı Park Alanı (Kuzey)

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi, 2006/1

Tahsise konu temalı park alanının güney kesimine bakıldığında ise kumulların yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 2.11. Temalı Park Alanı (Güney)

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi, 2006/1

2006 Yılı T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi tahsis belgesinde şu ifadeler yer verilmektedir.

“Lara Kumulları II. Derece Doğal Sit Alanının, “Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik” kapsamında Temalı Park tanımı çerçevesinde Kurulun 29.11.2001 gün ve 5218 sayılı kararıyla uygun bulunan 1/5.000 ölçekli plan üzerinde yer alan temalar ve alanın kumul yapısı ile bitki örtüsü dikkate alınarak, bu özelliklere ilişkin yapılmış ve yapılacak bilimsel çalışma raporları ile desteklenerek planlanması; 1/5.000 ölçekli planların, getirilecek kullanımların ve temaların ayrıntılı olarak gösterildiği ve “Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik “hükümlerine göre hazırlanacak 1/1.000 Ölçekli Uygulama İmar Planlarıyla birlikte değerlendirilmesi” istenilmiştir. Yukarıda adı geçen koruma Kurulu kararında değinilen hususları içeren 1/5.000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ile 1/1.000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planları, tahsisi alan yatırımcı tarafından hazırlanacaktır. Söz konusu planlar Bakanlık ve ilgili Koruma Kurulunca onaylanmadan uygulamaya geçilemez.

Tahsise konu alanda Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı alınmadan hiçbir alt ölçekli plan, proje ve uygulama yapılamaz.

3) 1/25.000 Ölçekli Antalya Kemerağzı Kundu Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Çevre Düzeni Revizyon Plan Notları doğrultusunda:

- Deniz dibini ve doğal kıyı çizgisini değiştirecek hiçbir faaliyet ve kıyının doğal yapısını bozucu dolgu duvar yapılamaz, kumsalın niteliğini bozucu kaplama malzemesi kullanılamaz.

- Yapılaşma koşulları 1/5.000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ile 1/1.000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planında belirlenecektir.

4) Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine ilişkin Yönetmelik kapsamında Temalı Park adı altında belirtilen işlev ve standartlara uyulacaktır.”

Yapılan 1/5000 ölçekli nazım imar plan hükmü değişikliği ile Kemerağzı-Kundu KTKGB 1. Etap (doğal sit alanının bulunduğu kısım) eğlence, dinlenme, piknik ihtiyaçlarının karşılanabileceği, lokanta, gazino, kahvehane, çay bahçesi, büfe, otopark gibi kullanımlar ile tenis, yüzme, minigolf, otokros gibi her tür sportif faaliyetlerin yer alabileceği alanlar ibaresiyle söz konusu alan işletmelerin tahsis alabilecekleri niteliğe getirilmiştir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan bu ve buna benzer şartnameler kamu arazilerinin metalaşma sürecinin en önemli kanıtlarından biridir. Sadece mevzuat ve fiziksel planlamanın gereklerine yoğun biçimde atıf yapılmış olması, kıyı yapılarına ilişkin mühendislik hususlarının belirtilmiş olması, ekolojik hiçbir kaygının güdülmediği, kentin sosyo-ekonomik geleceği ile ilgilenilmediği bir yeniden dönüşüm sürecinin ve devlet aklının en somut çıktılarından biridir.

2006/1 tarihli tahsis şartnamesinde alanın tahsisi ile ilgili açıklamada belirtildiği gibi tahsis özel parsel üzerinden yapılmakta ve imar parsellerinin oluşturulması sonrası tahsisin yapılacağı ifade edilmektedir. Bu durum devletin kamu arazilerinin devrinde parsellemeyi etkin biçimde kullandığının göstergesidir. Bu sayede önce imar planı süreci devreye girmekte, parselasyonun yapılmasıyla kamu arazisi artık değiştirilip dönüştürülebilen bir meta olmaya hazır hale gelmektedir.

Lara Devlet Ormanı olarak anılan 1078 numaralı parsel 4.763.000 m² genişliğindedir. 1958 yılından itibaren üzerinde mülkiyet hakkı ile ilgili dava süreçleri başlamıştır. 1996 yılında ise tüm sınırları ile devlet ormanı olmuştur. Ayrıca bu karar sonrasında 6831 sayılı Orman Yasası'na bağlı olan alan Orman Genel Müdürlüğü'nün yetki alanı içerisine girmiş ve 31.12.1981 tarihinden önce 2B vasfı tanınmış kısımları da orman kapsamında tekrar alana dahil edilmiştir. Ancak Orman Yasası'nda yer alan, turizm amaçlı kullanım için 49 yıllığına tahsisinin mümkün olması dolayısıyla turizm yatırımları için cazip hale gelmiştir. Nitekim tahsisler neticesinde 1078 parsel numaralı bu alanın doğu kısmında 5 yatırımcı tarafından turistik tesis inşaatları günümüzde tamamlanmış durumdadır. Alanın deniz kenarına uzunluğu 5000 m., derinliği 850 m. ve güney kenarı su çizgisine 60-120 m.'dir. Alana ilişkin tahsisler sadece otellerle sınırlı değildir (Çeltik, 2014).

Teşvikler ve tahsisler kentsel topraklar üzerindeki mülkiyet değişiminin en önemli araçları durumundadır. Turizm Bakanlığı ise bu süreci yöneten bir merkezi yönetim birimi durumundadır. Kentsel toprakların el değiştirme sürecinin gözlemlenebileceği en önemli örneklerden biri Kemerağzı-Kundu bölgesinde turizm ile doğrudan doğruya eklenmek istenen 1077-1078 parsellerdir. Bir katılımcı söz konusu parselin geçirdiği aşamaları da sıralayarak bu değişimi açık biçimde ifade etmektedir.

“1078 parsel mahkeme kararıyla orman arazisinden 2/B arazisine dönüştürüldü. 3302 sayılı yasaya göre çıkmış olan 2/B maddesine göre yeniden statüsü belirlendi. Turizm alanı içerisinde kalıyor gerekçesiyle Turizm Bakanlığı’na tahsis edildi. Ermenek de orman olarak tahsis edildi.” (K3)

Görsel 2.13. 1077-1078 Parsellerin Bulunduğu Yerler

Kaynak: Antalya Orman Bölge Müdürlüğü’nden alınan veri, 2015

II. Derece Doğal Sit Alanı olan alan rekreasyonel amaçlı kullanımı için tahsis edilebilir niteliktedir. Nitekim buna ilişkin tahsis süreci 2000-2002 yılları arasında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan yazışmalar ile 49 yıllığına bir şirkete tahsis edilmesi için ön izin alınmış ve bunun kesin izne çevrilmesi ile ilgili yazışmalar Antalya Orman Bölge Müdürlüğü’ne yapılmıştır. Bunun yanında 25.11.2002 tarihinde Lara Orman İçi Dinlenme Yeri Sözleşmesi yürürlüğe girmiş ve söz konusu alanın 3.426.920 m²’lik kısmı Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından kullanılacağı karara bağlanmıştır. Buna ek olarak temalı park olarak tahsisi planlanan proje alanı 1078 parsel ile sınırlı değildir. 1077 parsel numarası ile anılan 1078 parsel numaralı alanın kuzey-batı kesimindeki ormanlık alan da temalı park projesinin ve tahsis alanının tamamlayıcısı olarak düşünülmektedir. Bu nedenle

özellikle 2002 yılında 1078 parsel sınırının kuzey kesiminde havalimanı ile Kundu Oteller Bölgesi arasındaki bağlantıyı sağlaması amacıyla bir bağlantı yolu oluşturulması söz konusu olmuştur. Bugün Lara Turizm Yolu olarak anılan yol 1077 ve 1078 parselleri birbirinden koparması nedeniyle bu yola yatırımcılar tarafından karşı çıkmış ancak sonra devlet ormanı sınırları içinde kalan 82.928 m²'lik kısmının kullanımına izin verilmiştir (Çeltik, 2014).

2006 yılında iki defa tahsis şartnamesi üzerinden (2006/1 ve 2006/2) Kemerağzı ve Kundu Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'ndeki sit alanı için temalı park ihalesine çıkmış, ilk ihale T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca iptal edilerek ikinci ihaleye çıkmış ve alan 49 yıllığına ihale edilmiştir. Orman alanlarının turizme tahsisine ilişkin Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararı (05.12.2006-E.2005/5371) ile Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı (07.05.2007-E.2006/169:2007/55) ile ön izinler iptal edilmiştir. Buna rağmen 15.05.2008 tarihli 26877 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5761 sayılı Turizm Teşvik Yasası 9. Maddesine göre “firmalar bu yasa yürürlüğe girdiği 15.05.2008 tarihinden itibaren 30 gün içerisinde talepte bulunulması halinde bu yasa hükümlerine uygunluğu tespit edilen tahsislere kaldığı yerden devam edileceği” hükmü uyarınca daha önce ön izni iptal edilen ve tekrar talep eden aynı şirkete ön izin verilmiştir. Yine davalara konu olan bu süreç mahkemelerce iptal edilmiştir (Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Basın Açıklaması, 2015).

Pek çok kişinin düşüncesine göre kıyı kesiminden elde edilecek rant son derece yüksektir. Öte yandan katılımcılardan birinin ifadesinde olduğu gibi; “*siz bir tahsis almaya kalkın alamazsınız*”(K4) görüşü, tahsislerin elde edilmesinde devlet ile sermaye arasında kurulması gereken işbirliğinin ön koşul olarak görülmektedir.

Bu tür bir parselleme süreci ile kentin doğal değerlerinin yok olmasının yanı sıra ulusal ekonomik ve ekolojik tahribat artmaktadır. Anayasa Mahkemesi kararına (E.2008/51) rağmen turizme yönelik tahsisler sürmektedir. Antalya kentinin turizm alanına ve tesisine ihtiyacı olmadığı gibi, mevcut tesisler de tam kapasite çalışmadığından yapılan yeni tahsislerle kent topraklarının sermaye gruplarına devri gerçekleşmektedir (Öztunalı Kayır, 2010: 340). “Yatırımlar, ulusal kullanım değeri yerine kentsel rant gibi kısa erimli özel değişim değeri temellidir” (Eren, 2010: 119; Tomaskovic-Devey and Miller, 1984: 64).*

Tahsisler ve parselleme süreci çeşitli projelerle desteklenmekte ve projeler üzerinden teşvik ve tahsis süreci pekiştirilmektedir. Tahsislerin yerine oturması için çeşitli yarışmalarla

* Tek parsel düzeyinde planlama veya tek parsel düzeyinde turizm merkezi ilan etme, bireysel taleplerin yanıtlandığı bir bürokratik işlem olarak algılanmaktadır. Park Otel ve Gökkafe Davaları (İstanbul) girişimci odaklı ve müşteri müdahalelerine göre yapılan planların merkezi yönetimin “uzlaşılabilir” yönünden yararlanılarak ortaya çıkan hukuksuzluklara ilişkin en önemli örneklerdir (Eliçin, 2004: 231-232).

bölgenin rekreatif amaçlı kullanımını teşvik eden projeler geliştirilmiştir. Bunlar içerisinde Lara kent parkı projesi önemli bir yere sahiptir.

Tablo 2.11. Lara Kent Parkı Kentsel Tasarım ve Peyzaj Tasarım Projesi

Proje adı	LARA KENT PARKI KENTSEL TASARIM VE PEYZAJ TASARIM PROJESİ
Yıl ve süre	2001-2002 - 8 ay
Projenin yeri	LARA - ANTALYA
İşveren	ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
Alan	4.300.000m ²
Tamamlanma	1. etap 2004
Tasarım ve Müellif	Selami Demiralp Can Kubin
Diğer Hizmetler	Promim Mimarlık Ltd. Dampo Ltd.
Açıklama	Davetli yarışma sonucu 2001 yılında yüklemimize sunulan bu proje, Türkiye'nin ve yakın bölgenin en büyük kent parkıdır. 6 adet alt bölge tanımlamasıyla ("Aquapark, Doğapark, Kültürpark, Sağlıkpark, Kumulpark ve Larabeach") bir "Ekopark" kimliği yaratılmıştır. 34.000m ² kamu kullanıma sunulan yapılar ile hem bölgeye, hem de turizme katkı sağlayacak, 1/2000 ve 1/1000 master projeleri yapılmıştır.

Kaynak: Promim Proje, http://www.promimproje.com/projects/projeler/park/landscape_park.htm

Promim Mimarlık Ltd. ve Dampo Ltd. tarafından sunulan proje, II. Derece Doğal Sit Alanı olan bu alanın tamamen insan kullanımına açılması anlamına gelmektedir. Proje 2010 yılında Kent Parkları Proje Dalında II. Ulusal Peyzaj Mimarlığı Ödülü almıştır. Çeşitli meslek odalarının önerisi ise, eğer sit alanı bir park olarak kamunun kullanımına tahsis edilecekse temalı park biçiminde özel sektöre aktarılarak değil kent parkı biçiminde yine kamu malı olarak tüm halkın eşit kullanımına tahsis edilmesi yönündedir. Çünkü bu alan Antalya'nın 2015 yılı nüfus projeksiyonuna göre 1.600.000 kişinin aktif yeşil ve dinlenme ihtiyacını karşılayabilir bir bölgesel park niteliğine sahip olabilir (Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Basın Açıklaması, 2015).

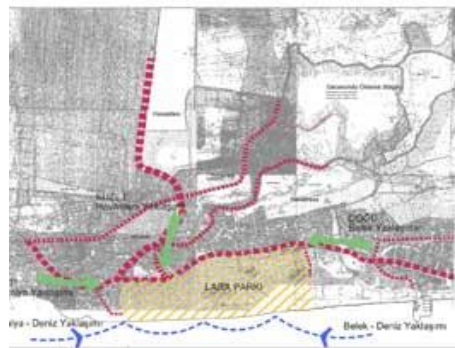

Görsel 2.14. Tahsise Konu Temalı Park Projesi Görsel Tasarımı

Kaynak: Promim Proje, <http://www.promimproje.com/secilmis/08lara.html#cube>

Proje oldukça detaylı olup, bünyesinde aquapark, doğapark, kamping alanları, gençlik merkezi, kumulpark, sağlıkpark, kültürpark, piknik alanı, sportif faaliyetler için imkanlar, beachpark ve çeşitli kıyı yapıları barındırmaktadır.

Proje kapsamında bitkisel ve yapısal anlamda uyulması öngörülen kriterler ve yapılacaklara ilişkin çerçeve bitkisel ve yapısal kararlar başlığıyla proje notlarında belirtilmiştir.

AKŞİM İLİŞKİLERİ 1/25000

YAPISAL KARARLAR:
 -Alan genelinde yapılacak bütün binalar 15m-5m, ihtiyaç birimleri ve genel kullanım üniteleri ağıaç ve doğal zeminde ayaklar üzerinde (maks 1m) olacak şekilde yapılacaklar.
 -Bütün yapısal malzemeler (yapı, yol, yaya vb) ağıaç ve doğal taş karakterli olacaktır.
 -Alan genelinde istinat ve itina duvarı yapılmayacaktır.
 -Kum çukurlukları bozulmuş bölgeler, sağıklaştırma yapılarak doğal görünümüne kavuşturulacaktır.
 -Kurumuş ve sağık açısından endişe yaratacak bitkiler hariç olmak üzere, bütün bitki türleri korunacaktır.
 -Bütün taşıt ve yayınsız yolların doğallık ile esküleştir ve tamir edilebilir, kumulpark üzerindeki yaya gezintisi yolları ağıaç olacaktır.
 -Ağıaç sistemi, tek merkezli galeri ile çözümlenecek, uygulamada uzman görüşleri dikkate alınacaktır.
 -Beachpark alanında kıydan 100m, kumulpark alanında ise kıydan 500m içine aydınlatma elemanı kullanılmayacaktır. Gezi yolları boyunca yalnız yerden aydınlatma sistemi, taşıt yollarında ise 15m-4m ve min. 20m aralığı yüksek aydınlatma sistemleri kullanılacaktır.

YEŞİL VE ÇEVRE İLİŞKİLERİ 1/15000

BITKİSEL KARARLAR:
 -Adalya Akdeniz Botanik Bahçesi ile Yamansaz aralı gelen "YEŞİL DOKU", alanına alanına aktararak "EKOLOJİK SÜREKLİLİK" sağlanması esastır.
 -A zonunda, mevcut bitki örtüsünü destekleyecek, öz "kuşçimen" ile doku tonuna geçişlik tasarımı bütünlük sağlanacaktır.
 -Kültürpark alanında, A zonuun devam niteliğinde plantasyona geçecek, İhtiyaç Birimlerinin ve Genel R Alanlarının peşerlerinde akdeniz iklim bitki türleri ile mekanlar yaratılacaktır.
 -Sağıkpark alanında, mevcut bitki örtüsünün yenileri sağıklaştırılması yapılacak, özel kullanım mekanları bitkiler ile örnek bahçeler yapılacaktır.
 -B zonuun (ekolojik tampon - kumul tepeleri) kuzey yamaçlarında bulunan mevcut bitki örtüsü sağıklaştırma kültürpark-sağıkpark ile kumulpark arasında "EKOLOJİK GEÇİŞ" vurgulanacaktır. Bu amaçla tepelerde yeni bitki çeşitleri ve dinlenme mekanları yaratılarak, güney cephesinde endemik çalı ve yerel bitkilerle yüz tanımlamaları yapılacaktır.
 -Kumulpark alanının doğal örtüsü keskinlikle korunacak sağıklaştırma yapılacak, loti ve bölgenin eylem alanları oluşturulacaktır.
 -Beachpark alanında, kullanım farklılaşmasına paralel doğal bitki örtüsü ile kontrast sağlanacak, tropik bitki genel düzenleme yapılacaktır. Yaya alesi: vurgulama amaçlı, palmiye ve dekoratif bitki türleri ile desteklenen deniz sületinin sağlanması esastır...

- AQUAPARK:**
 *Çekim merkezi
 *Su eğlencileri
 *Su sporları
 *Macera alanı
 *Deniz Birimleri müzesi
 *Açık etkinlik alanları
 *Rekreatif Ticaret Üniteleri
 *İhtiyaç merkezi
 *Information
 *Genel ihtiyaç birimleri
- DOĞAPARK:**
 *Gençlik merkezi
 *Ululararası gençlik mübadele ve çevre eğitimi alanı
 *Atv gezintisi
 *Doğal gezinti ve dinlenme alanları
 *İhtiyaç merkezi
 *Çadır kamping
 *Genel ihtiyaç birimleri
 *Endemik bitki alanları
 *Kuş bahçesi
 *Gözlem noktaları
 *Big panolar
- BEACHPARK:**
 *Deniz Otobüsü
 *Rekreatif ticaret üniteleri
 *Büfeler
 *Kafeler/restoranlar
 *WC-duş-soyunma
 *Palmiyeli alle
 *Beach-voley
 *Çocuk oyun alanı
 *Kamu tuvalet tesisleri (Belediye-Valilik)
 *350 yataklı turizm tesisleri
 *Deniz sporları
 *Denizden ulaşım tesisleri
 *Plaj yönetim birimi
 *Big panolar
 *İhtiyaç merkezi
 *Pateni, bisiklet, jogging allei

MEKANSAL İLİŞKİLER VE ALAN KULLANIMI 1/5000

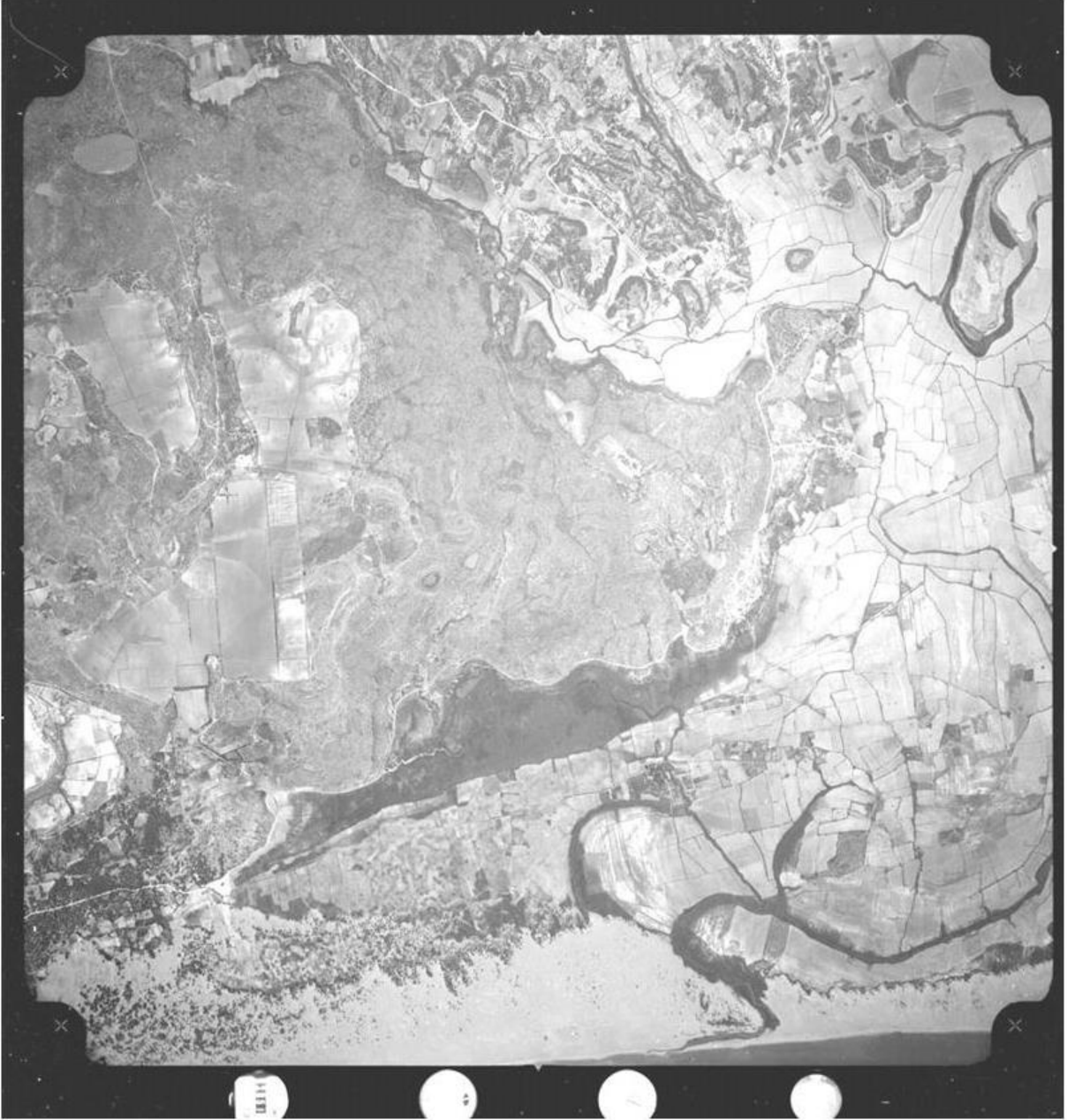
- SAĞIKPARK:**
 *Ziyaretçi merkezi
 *Rehabilitasyon merkezi
 *Kum banyosu
 *Deniz banyosu
 *Gölgelikli dinlenme alanları
 *Arayış ve bilim merkezi
 *Gezinti ve dinlenme alanları
 *Sağık yaşam parkurları
 *Tabii bitki tarımı ve gösterisi
 *Tabii bitki üretim ve satış ünitesi
 *Information
- KÜLTÜR PARKI:**
 *Yönelim merkezi
 *Bilgilendirme ve rehberlik merkezi
 *Yönelim sanatlar sergi ve satış
 *Ekopark, bilim ve ihtiyaç merkezi
 *Paintball alanı
 *Açık gösteri alanı
 *Etkinlik alanları
 *Hafif rekreatif ticaret üniteleri
 *Kafe-restoranlar
 *Çay bahçeleri
 *Açık spor alanları
 *Çocuk oyun alanları
 *Endemik bitkiler üretim-satış
 *Fidanlık
 *Sergiler
 *Görsel sanatlar odakları
- KUMULPARK:**
 *Deniz Akvaryumu ve gösteri hafif rekreatif ticaret sergi ve satış
 *Gözlem noktaları
 *Park kontrol noktaları
 *Bilimsel gezi ringi
 *Endemik bitki alanları
 *Yarasaç, Akdeniz ve Adalya et flora ve fauna müzesi
 *Kum ve deniz banyosu
 *WC-duş-soyunma üniteleri
 *Gölgelikli dinlenme mekanları
 *Information

Plan 2.8. Temalı Park Proje Notları

Kaynak: Promim Proje, <http://www.promimproje.com/secilmis/08lara.html#cubeRandom>

Turizm amaçlı baskılar içerisinde değerlendirilebilecek ve son 25 yılda alanın kullanımını ile ilgili yönetsel ve yargısal süreçler dikkate alındığında önemli bir paylaşım alanı haline geldiği anlaşılan Doğal Sit Alanı'nın devletin mekânın (kamu arazilerinin) el değiştirmesinde ve dönüşümünde araç olarak kullandığı tahsis süreciyle yoğun biçimde ilişkili olduğu ifade edilebilir.

Söz konusu alanı oluşturan fiziksel çevredeki değişimi gözlemleyebilmek için hava fotoğrafları önemli bir veri kaynağı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda 1968-2015 yılları arasında kapsayan sürede bu değişimin ne yönde olduğu görülebilir.

1968

Fotoğraf 2.12. 1968 Yılma Ait Hava Fotoğrafi

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

1968 yılında söz konusu alanda doğal yapının var olduğu, fiziksel çevre unsurlarının henüz oluşmadığı görülmektedir. Kısmen tarım arazileri mevcuttur. Bölge daha çok kumul ve delta özelliklerini taşımaktadır.

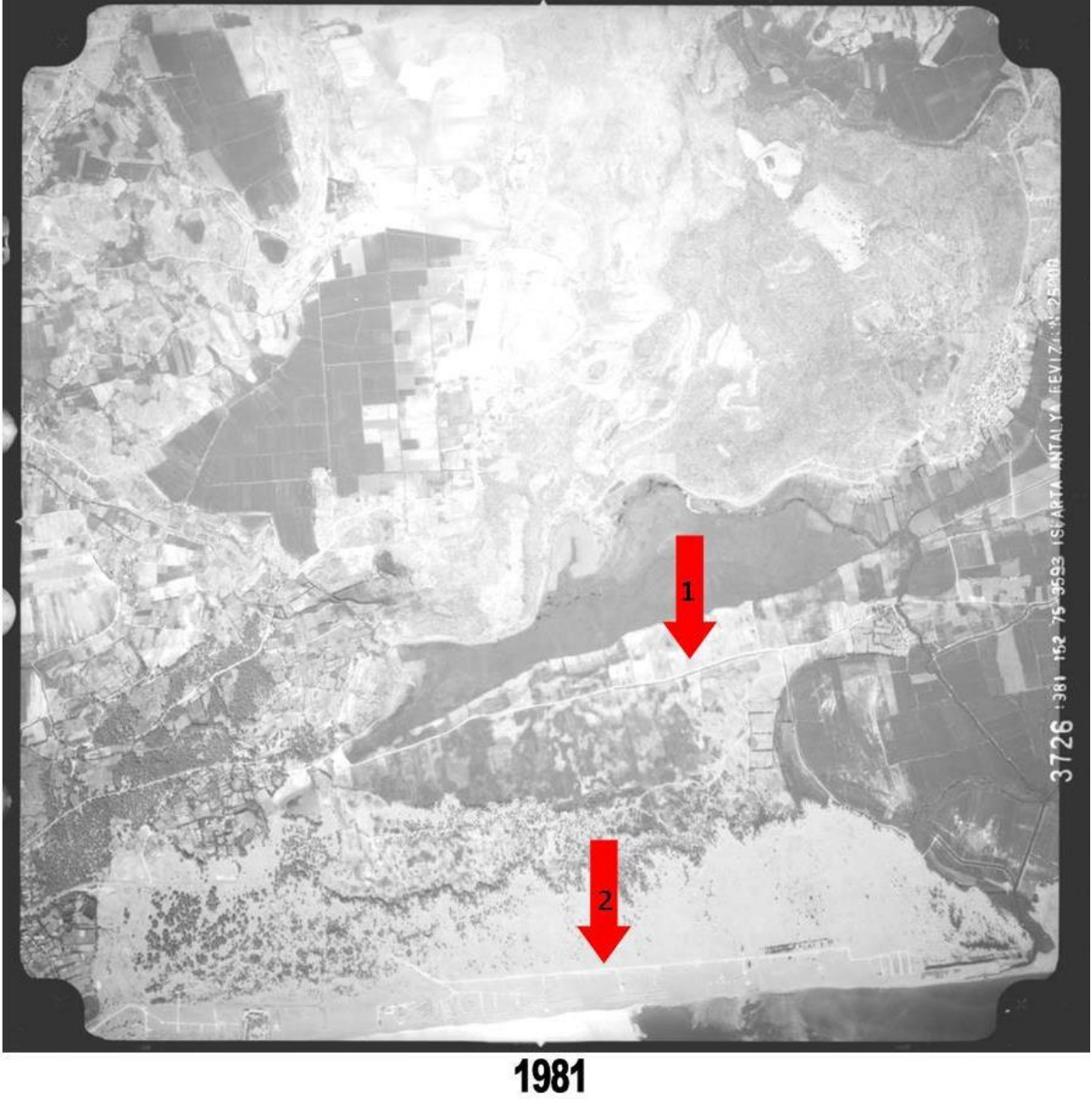

1975

Fotoğraf 2.13. 1975 Yılına Ait Hava Fotoğrafı

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

1975 yılında bölgenin doğal niteliğini koruduğu, öte yandan tarım arazilerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Fotoğraf 2.14.1981 Yılına Ait Hava Fotoğrafı

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

Söz konusu alandaki belirgin değişimlerin 1980'li yıllar ile başladığı söylenebilir. 1981 tarihli hava fotoğrafında bölgenin kuzeyinde (1 No'lu alan) doğu-batı istikametinde bir yol açılmıştır. Bu yol tarım alanlarını birbirine bağlamaktadır. Buna ek olarak kıyı kesiminde bu defa bölgenin güneyinde (2 No'lu alan) günümüzde Lara Caddesi ismini alan yol açılmıştır. Kıyı kesiminde bu yolun açılması kamu kurumlarına ait sosyal tesislere erişimi ve sahilden yararlanma imkânını yaratmaktadır.

1992

Fotoğraf 2.15. 1992 Yılına Ait Hava Fotoğrafi

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

1992 yılında, fotoğraf üzerinde işaretle gösterilen Bölgenin Güneyindeki alanda bazı yapılaşmaların ortaya çıktığı görülmektedir. Lara Caddesi doğuya doğru net biçimde ilerlemiş ve Caddenin sonuna doğru yapılaşmalar başlamıştır. Bununla birlikte tarım arazilerinin belirgin biçimde arttığı görülmektedir. Aksu Çayı, Acısu ve Kopak Çayı ile beslenen ve sulak bir arazi niteliği gösteren Bölgede ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetlerin yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

2004

Fotoğraf 2.16. 2004 Yılına Ait Hava Fotoğrafı

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

2004 yılında kıyı kesiminde fiziksel çevre değişiminin belirgin biçimde geçmiş yıllara göre arttığı görülmektedir. Aksu Çayı'nın denize döküldüğü yer (Bölgenin güneydoğusu 1 No'lu alan) otel inşaatlarının başladığı ilk kısım olarak görülmektedir. Aksu Çayı'nın Batı kıyısında yer alan bu alan aynı zamanda KTKGB sınırları içerisinde yer almaktadır. Bölgenin orta kesiminde (2 No'lu alan) Yamansaz bataklığı'nın güneyinde tarım arazileri ile birlikte konut alanlarının ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Bölgenin güneyinde (3 No'lu alan) otel yapılarına ait inşaatlar yapılmaya başlanmıştır.

2009

Fotoğraf 2.17. 2009 Yılına Ait Hava Fotoğrafı - Kuzey

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

2009 yılında Bölgenin güneyinde yer alan otel inşaatlarının büyük oranda tamamlandığı ve oteller bölgesi olarak anılan kesimin doğal sit alanı sınırlarına ulaştığı görülmektedir (1 No'lu alan). Bölgenin orta kesiminde yer alan toprakların (Yamansaz bataklığının güneyi, 2 No'lu alan) ise tarım arazisi ve daha çok konut alanı olarak düzenlendiği görülmektedir. Burası aynı zamanda tarım alanları ve sit alanları ortasında kalan bir bölge olduğu için "etkileme geçiş alanı" olarak belirlenmiştir.

2009

Fotoğraf 2.18. 2009 Yılına Ait Hava Fotoğrafı - Kuzey

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

2009 yılına ait bir başka hava fotoğrafında bölgenin güneyi ve güneydoğusu daha açık biçimde görülmektedir. Bölgenin güneydoğusunda Aksu Çayı'nın batı kesiminde yer alan (1 No'lu alan) kıyı kesimine Mardan Hotel'in yapıldığı görülmektedir. Bu hotelin bu mevkiye yapılması Kuzeye doğru yön çizecek şekilde bir yapılaşmanın takip edileceğinin ilk işaretidir. Ayrıca Bölgenin güneyinde yer alan oteller bölgesinin kuzeyinde (2 No'lu alan) Lara Turizm Yolu boyunca ikincil konut alanlarına ait yapıların ortaya çıktığı görülmektedir.

2015

Fotoğraf 2.19. 2015 Yılına Ait Hava Fotoğrafı

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2015

2015 yılına gelindiğinde ise Lara Turizm Yolu boyunca (1 No'lu alan) ikincil konut alanlarının yoğunluğunun arttığı ve yatay biçimde doğu-batı hattında uzandığı görülmektedir. Bölgenin Güneydoğusunda ise Aksu Çayı boyunca (2 No'lu alan) kuzeye doğru yeni otel inşaatlarının başladığı görülmektedir. Oysaki bu kıyı kesimine otel ve konut yapımı oldukça risklidir. Aksu çayının geçtiği 2 numaralı alan ile 1 numaralı alanın güney-batısında yer alan Kopak çayı arasında taşkın alanlarının olduğu 2009 yılı 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Plan Notlarında da ifade edilmektedir. 2 No'lu alan aynı zamanda bölgede balıkçılar tarafından kullanılan bir alandır. Aksu Çayı bir anlamda doğal bir balıkçı barınağı olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 2.20. Aksu Çayı Kıyı Şeridi Yeni Otel İnşaatları

Kaynak: Ahmet Yazar'ın kendi çekimi, (29.09.2015)

Fotoğraf 2.20.'de toplam 5 adet fotoğraf üzerinde Aksu Çayı kıyı şeridinde gerçekleşen yapılaşma sürecine ilişkin çeşitli görünüm bir arada verilmiştir. 1 no'lu fotoğraf, Aksu Çayı kıyısında yapılmakta olan otel inşaatına ait hafriyat kamyonlarının şantiye alanına girip çıkabileceği bir yolu göstermektedir. Daha önce kıyı kesiminde bu şekilde bir yolun olmadığı bilinmektedir. 2 no'lu fotoğraf, hemen bu şantiye bağlantı yolunun yanında sıralanmış balıkçı teknelerinin doğal çekek yerini göstermektedir. 3 no'lu fotoğraf, kıyı kesiminde yapılmakta olan otel inşaatının hemen ilerisinde daha önce yapımı tamamlanan ve çeşitli imar problemleri bulunan Mardan Palace otelinin doğu cephesi hizasından inşaat

sahasının görünümüdür. 4 no'lu fotoğraf, inşaat halindeki otelin batısından Kemerağzı köyü bağlantı yolu üzerindeki giriş kapısından görünümüdür. 5 no'lu fotoğraf, yine aynı yol üzerinden çekilmiştir ve otel sahasının duvarlarla çevrilmiş olduğunu göstermektedir.

“Evet, şimdi bu Kundu bölgesinin turizm olmasının şeyi Orman Bakanlığı'nca oranın planları yapılmadan tahsisler yapılmıştı. Yani Kundu bölgesinde. Büyük şirketlere (...).” (K1)

Bu noktada merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında kimi zaman çatışma ortaya çıktığı kimi zaman da birlikte hareket edildiği görülmektedir. Bunda Bakanlıklar arasındaki yaklaşım farklılıkları da etkilidir. Bir yanda yerel yönetimlerin kontrolü dışında Bakanlık tarafından tahsisler yapılabilirken, diğer yanda Bakanlık koruma yanlısı bir tutum sergilerken bu defa yerel yönetimler revize planlarla bütüncül bakış açısını tahrip etmektedir.

“Genel olarak Antalya özelinde yaşanan sorun turizm bölgesinde yer alan oteller tarafından kıyı kenar çizgisinin altında kalan yerlerde peyzaj adı altında düzenlemeler yapılıyor ve bu düzenlemeleri daha sonra imara işletmeyi planlıyorlar. Bu gibi durumlarda Bakanlık korumadan yana. Kimi yerlerde kısmi yapılaşma kararı çıkıyor. Belediyeler bunda etkili.” (K2)

Oysaki ÇDP'ler bütüncül bir kent planlaması anlayışı için son derece işlevsel bir potansiyele sahiptir. Özellikle Antalya, ÇDP'lerin bütüncül bakış açısına büyük ihtiyaç duymaktadır. Merkezi yönetim bu noktada planlama üzerinde belirgin bir kontrol sağlamış görünmektedir. Antalya özelinde hem ÇDP'ler hem de kıyı master planı bağlamında değerlendirildiğinde her iki düzenleme de Bakanlık düzeyinde gerçekleşmektedir.

“İmar planları anlamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan Çevre Düzeni Planları ile ilgili olarak Bakanlık ile görüşmeniz gerekiyor. Ayrıca yine aynı şekilde Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Master Planı ile ilgili olarak ta Bakanlık tarafından çalışmalar yapıldığı için rapor ve teknik detaylar Ankara'dan takip ediliyor.” (K10)

Kültür ve Turizm Bakanlığı teşkilatının ildeki bir amiri tarafından dile getirilen bu ifadeler planlama anlamında taşra teşkilatının sürece dahil olmadığını hatta yerel yönetimler

anlamında da herhangi bir inisiyatifin söz konusu olmadığına ipuçlarını vermektedir. Çünkü siyasi anlamda merkezi bir politikanın her yönetsel kademedeki aynı düzeyde uygulanmasına yönelik arzular yerelde baskı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kıyıların yoğun biçimde turizm faaliyetleri için kullanımı hızla devam etmektedir. Bu noktada farklı bir boyut ise yatırımcıların kendi imar planı önerilerini hem yerel yönetimle hem de Bakanlıkla paylaşarak bu yönde düzenlemelerin yapılması için telkinde bulunmalarıdır. Yerel yönetimler ve merkezi yönetim de yatırımcıların öneri getirmelerini talep etmektedir. Bu şekilde yatırımcı tarafından yapılanların mevzuata aykırılığının giderilmesi için karşılıklı görüş alışverişi ile tadilatlar yapılmaktadır.

“Şimdi biz bir geçen sene Ankara’da bir firmayla anlaşarak dolgu imar planı yaptırmak için kıyıyla ilgili problemlerimizi siz de biliyorsunuz zaten. Sürekli bir ceza ve yıkım hattında. Sürekli yıkım için belediyelerden ceza geliyor, bildiri geliyor. Geçen sene de Titaniğe zaten girmişlerdi ön tarafında. Bazı oteller geri plana çekti bazı tesisleri, zaten orda kalanlar genelde anfi tiyaturlar, tenis kortları, sahil üniteleri o tür şeyler var orda. Çekenler de var ama cezayı ödeyenler de var. Ecri misil zaten ödeniyor biliyorsunuz devlete. Şimdi bunun dışında ecri misil dışında bu sene yine bakanlıktan yatırım işletmelerden bir ceza daha geldi. Ceza hem buraların kullanılması kıyıların kullanılması hem de bunları reklamda kullanmalarıyla ilgili. İki çeşit ceza geldi yani. Bakanlığa biz bir başvuru yaptık. Başvurumuz da şu, bütün yazdığımız yazılar belediyeye de bakanlığa da, bize süre verin planımızı zaten yapıyoruz size sunacağız hep birlikte değerlendirilecek o süreç içinde bize zaman verin gerekirse biz zaten kendimiz kaldıracacağız. Yani yıkıma gelmesine gerek yok, plan çalışmamız bitsin, sizlerle bir oturup görüşülsün ondan sonra da zaten yapı ruhsatı ... altında Latuyab’a plan yapma yetkisi verildi. Şöyle plan yapma yetkisi değil de kıyı ile ilgili oteller kendiniz bi planı çıkartın bize bi getirin bizdekiyle bi şey yapalım üst üste bir koyalım, Menderes başkan zaten çok şuanda olayla ilgileniyor hani çözümlensin isteniyor çünkü yıllardır süregelen bir şey var her sene aynı cezalar ödenir gerçekleşecek mi gerçekleşmicek mi.”(K9)

Turizmi teşvikle bağlantılı olarak mekâna ilişkin dönüşümün bir başka mekanizması büyük projeler özelinde işlemektedir.

2.5.2 Kemerağzı-Kundu Bölgesinde Büyük Projeler

Antalya’da kıyı alanlarının kullanımında yoğun biçimde turizm faaliyetlerinin etkileri hakim rol oynamaktadır. Kıyı bölgesinde ya da kıyı bölgesine yakın mutlak tarım arazisi olarak belirlenmiş bölgeler önce turizme tahsis edilmekte, buna ilişkin konut ihtiyacı nedeniyle de yakın bölgelerde imar süreci devreye girmektedir (Yıldırım ve Topkaya, 2008: 489).

Araştırma alanı olan Kemeragzı-Kundu Bölgesi'nde kıyı alanlarının kullanımı ile ilgili pek çok farklı hukuki süreç yaşanmaktadır. Örneğin pek de eski olmayan bir davada 11.04.1991 tarihinde Danıştay 6. Daire'nin 791 Nolu Kararı (Karar No:791, Esas Yılı:1990, Esas No:362) ile bölgenin turizm alanı olmasına ilişkin idari işlem iptal edilmiştir. İptalin gerekçesi;

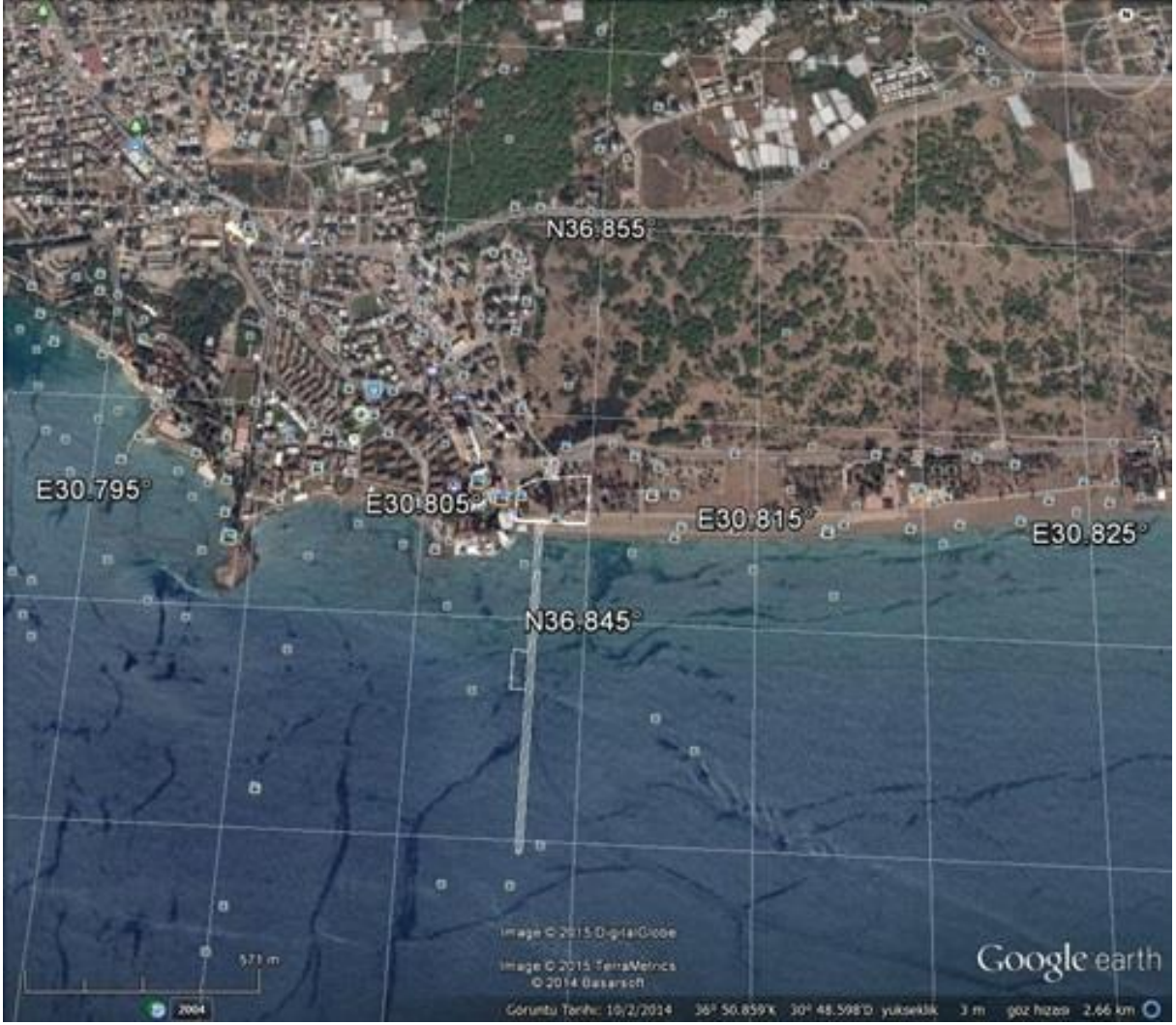
“(...) Falezlerin dışında denize girme yerleri giderek kısıtlanan Antalya'nın günü birlik yararlanabileceği tesisler için yeterli yer ayrılabilceği şüphelidir. Zira turizm alanı ve merkezi uygulamalar en başta dış turizme yöneliktir ve nazım plan yapım ve onama işleri merkezi yönetim tarafından yürütülmektedir...” şeklinde hükme bağlanmıştır.

Görsel 2.15. Antalya Büyükşehir Belediyesi Kruvaziyer Limanı Projesi

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2015, <https://www.antalya.bel.tr/calismalarimiz/imar-ve-kentsel-iyilestirme-calismalari/antalya-kruvaziyer-iskelesi>

Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından son yıllarda sürekli üzerinde durulan önemli projeler çoğunlukla kentin denizle ilişkisinin artırılarak turizmin ve ihracatın canlandırılmasına yönelik biçimde kıyı yapılarının inşa edilmesine odaklıdır. Bu bağlamda Lara kıyı şeridinde bir kruvaziyer iskelesinin yapılması öngörülmektedir. Buna ilişkin olarak Lara plajının batı ucunda iskelenin yapılması için Büyükşehir Belediyesi tarafından fizibilite raporunun hazırlanmasına yönelik çalışmalara 05.06.2015 tarihi itibarıyla başlanmıştır.

Görsel 2.16. Yapılması Planlanan Kruvaziyer İskelesinin Yeri

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2015, <https://www.antalya.bel.tr/calismalarimiz/imar-ve-kentsel-iyilestirme-calismalari/antalya-krvaziyer-iskelesi>

Yapılması planlanan kruvaziyer iskelesinin yeri Lara plajının batı ucunda yer almaktadır. Ancak bu konum aynı zamanda bölgede bulunan sit alanının güneybatı ucuna denk gelmektedir. Burada yapılacak olan iskele bu mevkideki turizm kaynaklı yapılaşma baskısını artıracaktır. Ayrıca çeşitli imar düzenlemelerinin yapılması yönündeki baskı da artacağı için ilerleyen sürede sit alanının dönüşümü hızlanacaktır. Bu nedenle iskelenin sadece bir kıyı yapısı olarak düşünülmemesi gerekir. Etrafındaki ekolojik ve kentsel işleyişi etkileyen önemli bir değişim kaynağı olarak görülmesi gerekir.

23.04.2016 tarihinde “Çiçek ve Çocuk” temasıyla açılışı yapılan Botanik Expo alanı Aksu ilçesi sınırları içerisinde Antalya-Alanya yolu üzerinde kurulmuştur. 6 ay süresince açık kalan Expo alanının rekreatif amaçlı kullanımı ile ilişkili olarak Expo faaliyetleri sonunda da kullanılması düşünülmektedir. Bu nedenle Kundu turizm merkezinin kuzeyinde yer alan Expo

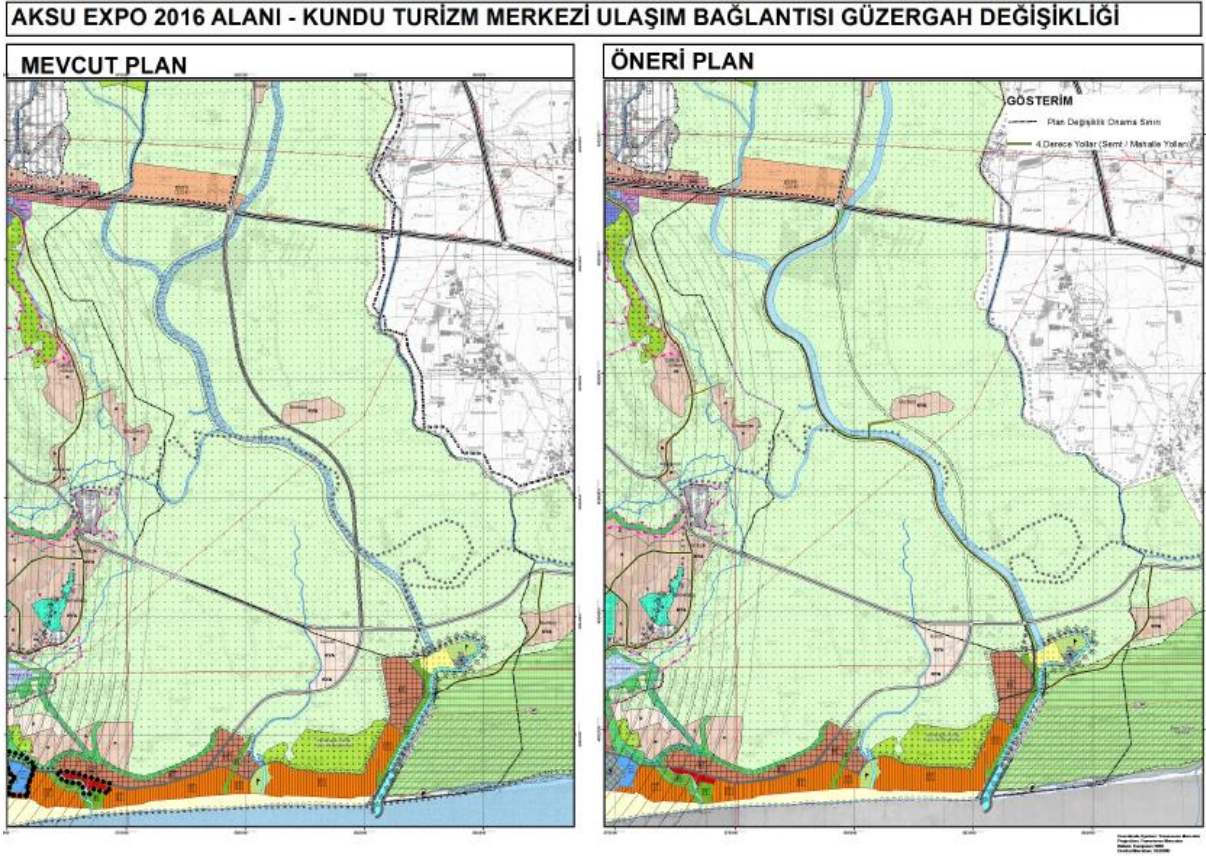
alanının Expo bağlantı yolları sayesinde kıyı ile bağlantısının sağlanarak turizm merkezlerinden ulaşımın daha kolay hale getirilmesi planlanmaktadır.

Görsel 2.17. Expo-Kundu Bağlantı Yolu Mevcut Hat ve Öneri Hat

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2015, <https://www.antalya.bel.tr/calismalarimiz/imar-ve-kentsel-iyilestirme-calismalari/expo-kundu-baglantis>

Ayrıca Büyükşehir Belediyesi'nin açıklamasıyla, Kundu turizm merkezine ulaşımı sağlayan mevcut hat tarım arazilerinin ortasından geçtiği için kamulaştırma ile ilgili sorunların yaşanması, kamulaştırma maliyetinin ve süresinin fazla olması gibi nedenlerle Aksu Çayı kıyı şeridini takip eden yeni bir turizm yolunun yapılması planlanmaktadır (Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2015, <https://www.antalya.bel.tr/calismalarimiz/imar-ve-kentsel-iyilestirme-calismalari/expo-kundu-baglantis>).

Plan 2.9. Expo-Kundu Güzergah Değişikliği Mevcut Plan ve Öneri Plan

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2015, <https://www.antalya.bel.tr/calismalarimiz/imar-ve-kentsel-iyilestirme-calismalari/expo-kundu-baglantis>

Yapılması planlanan bağlantı yollarının Aksu Çayı kıyısı esas alınarak tasarlanması Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin nehir kanalları projesi ile de örtüşmektedir. Aksu Çayı ağzında marina yapılması ve çay boyunca rekreasyon alanlarının oluşturulması planlanmaktadır. Kentsel yayılımı doğu-batı ekseninde yatay bir şekilde ilerleyen Antalya'nın batısında Boğa Çayı, Doğusunda ise Aksu Çayı gibi iki önemli ve büyük akarsu bulunmaktadır. Bu akarsular boyunca kuzey-güney ekseninde kentsel gelişimin sürdürülmesi yönünde bir eğilim gözlemlenmektedir.

Görsel 2.18. Antalya Büyükşehir Belediyesi Nehir Kanalları Projesi

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2015

Aksu Çayı ve Boğa Çayı nehir kanalları projelerinin yaşama geçirilmesi kent planlamasını ve ekolojisini köklü ve geri dönüşmez biçimde etkileyecektir. Büyük projelere ilişkin dile getirilenlerin pek çoğu doğrudan kıyı kullanımına ilişkindir. Bu bakımdan Antalya’da kıyı alanları ile ilgili tasarrufları kontrol edebilecek bir bütüncül planlama anlayışına ihtiyaç vardır. Bu noktada bütünleşik kıyı alanları planından beklenenler, beklentileri karşılayabilme potansiyeline sahip mi? Bu planı devletin mekânın dönüşümünde kullandığı kolaylaştırıcı bir araç mı, katılımcılığı ve koruma-kullanma dengesini sağlamaya çalışan bir stratejik plan mı yoksa sermayenin elinde kayırmacılık ilişkilerinin geliştiği yeni bir mekanizma olarak mı görmek gerekmektedir?

2.6 Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planı ve Kemeragzı-Kundu Bölgesi Öngörülleri

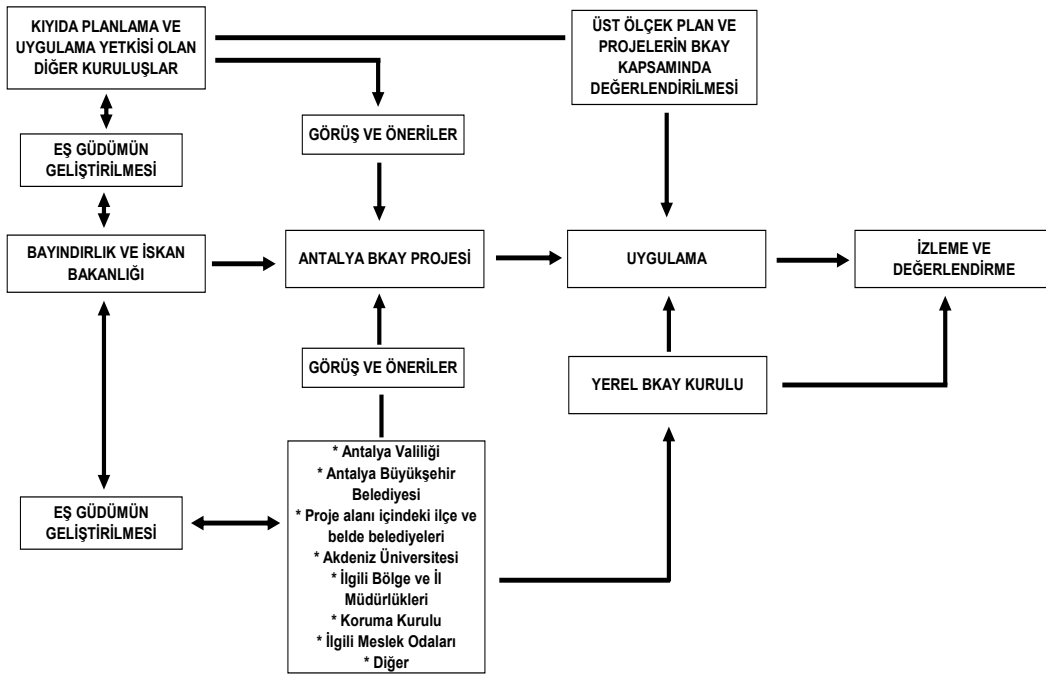
Antalya BKAY planı o zamanki adıyla T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından Belda Proje ve Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi’ne 2009 yılında hazırlanmış ve 2011 yılında T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmış ve 20.09.2012 tarihinde T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı web sitesinde yayınlanmıştır.

Antalya BKAY planının uygulanması için mevcut yasa, yönetmelik ve kurumlar çerçevesinde eşgüdümün ve özellikle yerel organizasyonların geliştirilmesini; karar alma ve planlama faaliyetlerinde ortak akılla hareket etmeyi sağlayacak; yerel “aktörlerin ve paydaşların” yetki ve sorumluluklarıyla mevcut yasal düzenlemelerin etkin kullanımını

sağlamaya yönelik model benimsenmiştir. Ayrıca bu modelin Ulusal BKAY Modeline de yön gösterici olması beklenmiştir.

Hazırlanan plan öncelikle bir model önermektedir. Bu model bir organizasyon yapısı, uygulama araç ve yöntemleri ve finansal yapı öngörmektedir. Planın temel ilkeleri yönetim ilkeleri ve bilinçlendirme, katılım ve kapasite artırımı ilkeleri olarak iki kısma ayrılmıştır. Planın kapsadığı alanın mevcut yapısı *GZFT* analizi yoluyla ortaya konulmuştur. Ayrıca amaç, hedefler ve temel stratejiler belirlenmiştir. Bütün bunlardan sonra planda yer alan en önemli kısımlardan biri alt yönetim planlarıdır. 4 alt yönetim planı içerisinde belirli mevcut durum ve stratejiler ortaya konulmuştur. Bunlar Turizm Alanları Alt Yönetim Planı, Kıyı Yapıları Alt Yönetim Planı, Korunan Alanlar Alt Yönetim Planı ve Çevre ve Altyapı Alt Yönetim Planı olarak sıralanmaktadır. Plan kapsamında bir de bu alt bölgelere ait mekânsal nitelikli öngörülere yer verilmiştir. Planlamaya esas 9 adet alt bölge belirlenmiştir. Ayrı ayrı bölge nitelikleri, bölgelere has stratejilere yer verilmiştir.

BKAY kapsamında organizasyon yapısı ve modeli paydaşlar arasında eşgüdümü sağlamayı, merkezi yönetim ve Bakanlıkla işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Hem yatay hem de dikey ilişkilerle eşgüdüm ve işbirliği sağlanması planlanmıştır. Ancak buradaki en önemli yapılanma yerel yapılanmadır. Uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında yerel nitelikli BKAY kurulunun oluşturulması önerilmiştir. Yerel yönetimler, üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları bu noktada önemli kesimlerdir. Önerilen kurulun merkezi yönetimle doğrudan ve birinci dereceden ilişkili olması öngörülmüştür.

Şekil 2.2. Antalya BKAY Projesi Hazırlanma, Uygulanma ve İzleme Süreci

Kaynak: Antalya BKAY Planı ve Raporu, http://www.csb.gov.tr/db/mpgm/editordosya/antalya_BKY_2012.rar

BKAY projesinin hazırlanmasında kamu kurumlarından meslek odalarına kadar geniş bir yelpazede işbirliği gerekmektedir. Projede bu işbirliğinin taraflarına paydaş adı verilmektedir. Yerel BKAY kurulu paydaşları yerel yönetimler, bölge ve il müdürlükleri, meslek odaları ve diğer kent inisiyatif kuruluşlarından oluşmaktadır.

Tablo 2.12. Yerel BKAY Kurulu Paydaşları

Yerel Yönetimler	Bölge ve İl Müdür.	Meslek Odaları	Diğer
Antalya Büyükşehir Belediyesi	Antalya Valiliği	Şehir Plancıları Od.	Kent Konseyi
Kemer Belediyesi	İl Çevre ve Şehircilik Müd.	Mimarlar Odası	Akdeniz Platformu
Konyaaltı Belediyesi	İl Kültür ve Turizm Müd.	İnşaat Müh. Odası	Akdeniz Üniversitesi
Muratpaşa Belediyesi	İl Orman ve Su İşleri Müd.	Gemi İnş. Müh. Od.	Türkiye Çevre Eğit. Vak.
Serik Belediyesi	Ulaştırma Bölge Müdürlüğü	Ziraat Müh. Od.	Çevre Gönüllüleri D.
Manavgat Belediyesi	Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu	Orman Müh. Od.	Su Ürün. Koop Birliği
Alanya Belediyesi		Çevre Müh. Od.	Akdeniz Turistik Otel. ve İşlet. Bir.
Gazipaşa Belediyesi		Peyzaj Mim. Od.	Akdeniz Turistik Otel. ve İşlet. Der.
Çavuşköy Belediyesi		Ticaret ve San. Od.	Alanya Turistik İşletmeciler Derneği
Tekirova Belediyesi		Deniz Ticaret Od.	Liman Başkanlığı

Yerel Yönetimler	Bölge ve İl Müdür.	Meslek Odaları	Diğer
Çamyuva Belediyesi			Çevre Eğitim ve Mavi Bayrak Derneği
Göynük Belediyesi			Antalya Liman İşlet. A.Ş.
Kadriye Belediyesi			Güney Antalya Turizmi Geliştirme ve Altyapı İşletme Birliği (GATAB)
Belek Belediyesi			Kalkan Beldesi Turizm Doğal Güzellikleri Koruma ve Tanıtma Derneği
Boğazkent Belediyesi			Kekova Doğa Kültür Mirasını Koruma ve Turizm Derneği
Karadayı Belediyesi			Finike Turizm Gönüllüleri Derneği
Gündoğdu Belediyesi			Finike Turizm Derneği
Çolaklı Belediyesi			
Evrenseki Belediyesi			
Ilıca Belediyesi			
Side Belediyesi			
Kızılot Belediyesi			
Okurcalar Belediyesi			
İncekum Belediyesi			
Avsallar Belediyesi			
Türkler Belediyesi			
Payallar Belediyesi			
Konaklı Belediyesi			
Oba Belediyesi			
Tosmur Belediyesi			
Kestel Belediyesi			
Mahmutlar Belediyesi			
Kargıcak Belediyesi			
Demirtaş Belediyesi			
Kahyalar Belediyesi			
Kalkan Belediyesi			
Finike Belediyesi			
Kumluca Belediyesi			
Demre Belediyesi			
Mavikent Belediyesi			
Hasyurt Belediyesi			
Sahilkent Belediyesi			
Beymelek belediyesi			
Beykonak Belediyesi			
Kaş belediyesi			
Yeşilköy Belediyesi			
Turunçova Belediyesi			

Yerel Yönetimler	Bölge ve İl Müdür.	Meslek Odaları	Diğer
Ova Belediyesi			

Kaynak: Antalya BKAY Planı ve Raporu, http://www.csb.gov.tr/db/mpgm/eduardosya/antalya_BKY_2012.rar

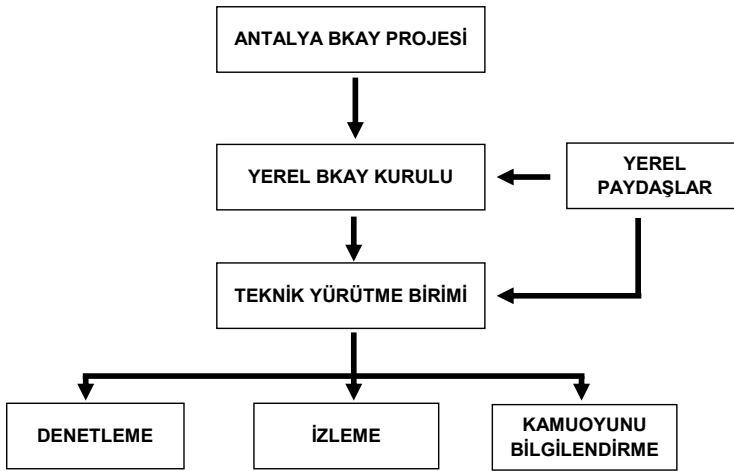
BKAY'ın öngördüğü hazırlama, uygulama ve izleme sürecinde ilgili Bakanlıklarla eşgüdümlü biçimde proje uygulamasına başlanabilir ve yerel BKAY kurulu aracılığıyla uygulama sürdürülebilir. Kurulun faaliyet yapısına yerel paydaşların da dahil edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Öte yandan bu paydaşlar içerisinde bölgede faaliyetleri olan yatırımcı birliklerinin bulunmaması dikkate değerdir.

Tablo 2.13. Kemeragzi-Kundu Bölgesindeki Yatırımlar

LATUYAB Üyesi Tesisler	
Firma	Tesis
TURAB Barutlar	Barut HotelsLara Resort&SPA
Kervansaray Hotel A.Ş.	Kervansaray Lara
Mön İnşaat	Miracle Resort
Aygül İnşaat	Titanic Beach&Resort
Cömertoğulları Otel Tic. A.Ş.	Botanik Exculusive
Cömertoğulları Otel Tic. A.Ş.	Delphin Diva
Cömertoğulları Otel Tic. A.Ş.	Delphin Imperial
Cömertoğulları Otel Tic. A.Ş.	Delphin Palace
AY-OK Turizm A.Ş.	Fame Residence
Zafer A.Ş.	Concorde Deluxe Resort
Lim Tur (LİMAK A.Ş.)	LİMAK Lara Deluxe
Ceylan İnşaat A.Ş.	Sherwood Breezes Beach&Resort
Sertaş A.Ş.	Royal Wings Hotel
Sertaş A.Ş.	Royal Holiday
Kervansaray Hotel A.Ş.	Kervansaray Kundu
Özyer A.Ş.	Liberty Hotel
Yükka Ltd. Şti.	Satürn Palace Resort
Sönmez Holding	Baia LaraHotels
Karamancı Turistik Tesisleri A.Ş.	Lara Melas Hotels
AZ Otel İşletme A.Ş.	Grand Park Lara
ASKA Gıda Tekstil Kuyum Emlak İnşaat Turizm Ticaret	AskaLara Resort&SPA
Yörükoğlu Ticaret Turizm Kuyum Petrol İnşaat Limited Şirketi	
Kundu Bölgesindeki Yatırımlar	
Firma	Tesis
Günel İnşaat Ticaret ve Sanayi A.Ş.	WOW Topkapı Palace
MAPA İnşaat ve Ticaret A.Ş.	WOW Kremlin Palace
Palmiye Turizm Yatırım İnşaat A.Ş.	Venezia Palace
ANTBEL Antalya Belek Turizm Yatırım A.Ş.	IC Green Palace
Bölgedeki Diğer Yatırımlar	
Firma	Tesis
-	Mardan Palace
Venus Otel İşletmeleri	Ramada Lara-Ramada Family Club
Pınarlar Group	Sirius Town
Tümbülloğlu	Trendy Lara
Gür Teknik	Wind of Kundu

Kaynak: LATUYAB'la yapılan görüşmede elde edilen bilgiler ışığında derlenmiştir.

Bölgedeki yatırımcıların Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planı içerisinde nasıl söz sahibi olacaklarına ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Tablo 2.13'te verilen yatırımlar listesinde ülke çapında büyük yatırımları olan uluslararası şirketlerin de yer alması, Kemerağzı-Kundu Bölgesi'ne olan talebin en açık göstergesidir. Bu anlamda bölge ile ilgili alınacak kararlarda sermayenin sürece dahil edilmemiş olması, yatırım kararları ile ilgili görüşmelerin BKAY kapsamının dışında tutularak farklı görüşme kanalları üzerinden yatırım kararlarının alınması sonucunu ortaya çıkarabilir.

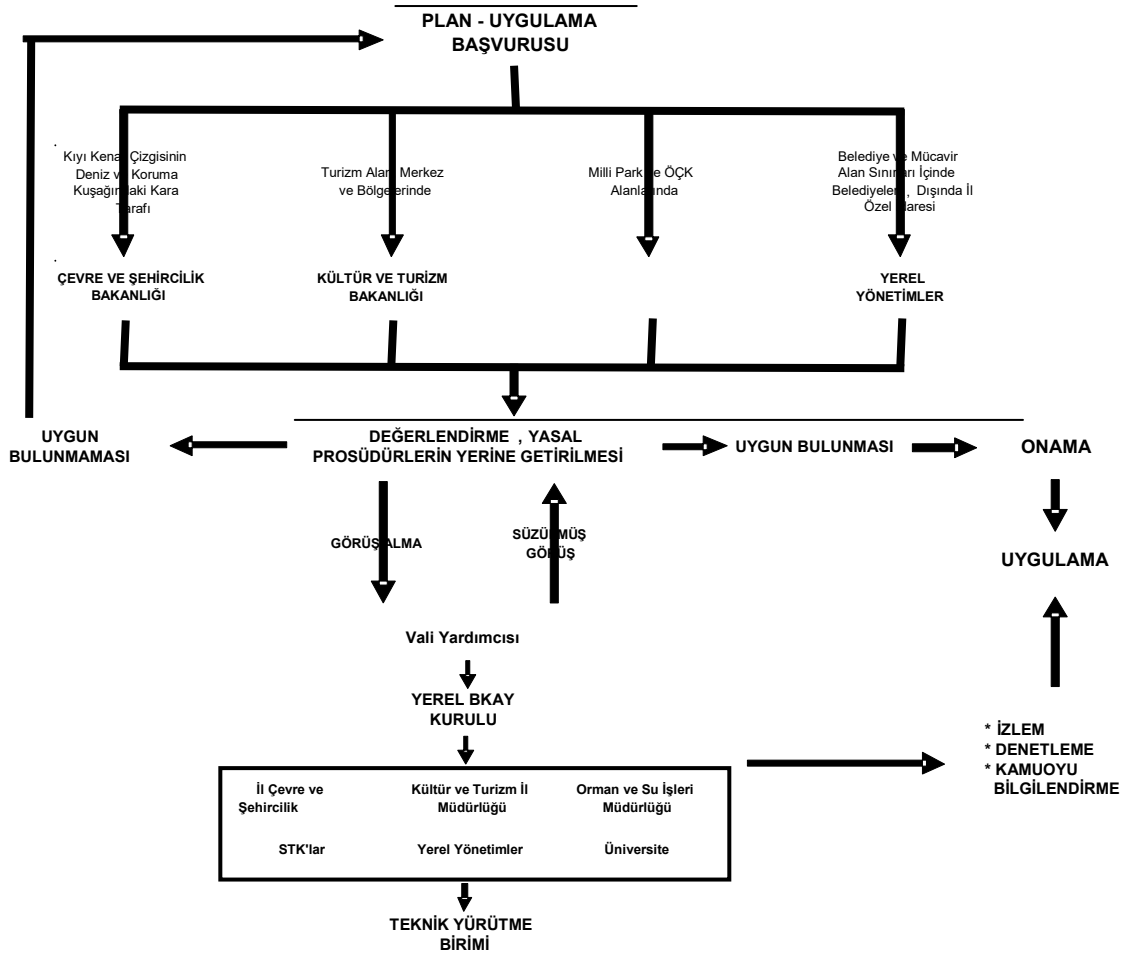

Şekil 2.3. Yerel BKAY Kurulu Faaliyet Yapısı

Kaynak: Antalya BKAY Planı ve Raporu, http://www.csb.gov.tr/db/mpgm/editor/dosya/antalya_BKY_2012.rar

Kurulun yürütme organının Vali Yardımcısı düzeyinde başkanlığının olması önerilmiştir. Kurulun çalışmaları şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılacağı, stratejiler ve öngörüler sürekli revize edilebileceği öngörüsünde bulunmaktadır.

Yerel BKAY Kurulu'nun faaliyet yapısına bakıldığında da yerel paydaşlara atıf yapılmakta ancak asıl olarak bölgeye ilişkin plan tekliflerinde yetkinin yine Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait olduğuna ilişkin bir akışa rastlanmaktadır (Şekil 2.3.).

Şekil 2.4. Antalya BKAY Planı Plan Tekliflerinin Değerlendirilmesi

Kaynak: Antalya BKAY Planı ve Raporu, http://www.csb.gov.tr/db/mpgm/editordosya/antalya_BKY_2012.rar

Oluşturulacak yerel kurulun çalıştırılabilmesi için finansal kaynak Valilik ve Büyükşehir Belediyesi bütçesinden karşılanacaktır. Kurul bünyesinde yer alan diğer belediyelerin de bütçeye katkı sunmaları öngörülmüştür. Diğer paydaşlardan da teknik destek, ekipman, personel, kamuoyunu bilgilendirme açısından destek talep edilebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca kurulun eğitim, araştırma geliştirme faaliyetlerine ilişkin kaynak gereksinimi için AB fonları adres olarak gösterilmiştir.

Tüm bu organizasyonel yapı ve paydaşlar ekseninde Antalya BKAY planının amacı, “Antalya Kıyı bölgesinin tüm sektörler itibarı ile incelenmesi, kabul görmüş ‘Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi’ yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmesidir.”

Bu çalışma ile amaca yönelik olarak belirlenen hedefler aşağıda yer almaktadır (Antalya BKAY Planı ve Raporu, 2012):

- “3621 Sayılı Kıyı Yasası’nın uygulama aşamasında ortaya çıkan sorunların ortadan kaldırılabilmesi için yeni bir yaklaşım ve modelin geliştirilmesi ve Kıyı alanlarına ilişkin planlama politikalarının geliştirilmesi,
- Antalya kıyı bölgesinde Kıyı alanlarında bütünleşik planlama ve yönetim modelinin geliştirilmesi, kıyı bölgesinde yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve sektörler arasında eşgüdümün geliştirilmesi,
- Yoğun kentsel kullanımlar ve turizm gelişmesinin ekoloji üzerindeki olumsuz etkilerinin incelenerek, taşıma ve doğanın yenileme kapasiteleri doğrultusunda önerilerin geliştirilmesi
- Antalya kıyı bölgesinde yer alan tarihi, arkeolojik ve tüm kültürel yapının yoğun gelişme baskısı nedeniyle oluşan tehditleri en aza indirerek korunmasını sağlamak.
- Kıyı bölgesinde yer alan, kıyı yapıları ve kıyı ile bağlantılı faaliyetlerin mülkiyet, yapılaşma ve ekonomik durumlarının değerlendirilmesi,
- Doğal kaynak değerlerinin sürdürülebilir ve dengeli kullanımının sağlanması.
- Yerel kamu yönetimlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının planlama sürecine dâhil edilmesi,
- Antalya kıyı bölgesinin iklim değişikliği etkilerinden en az şekilde etkilenmesi ve uyum sağlanabilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve senaryo planının üretilmesi, hedeflenmektedir.”

Belirlenen amaç ve hedeflere ulaşabilmek için belirlenen Antalya BKAY Bölgesi için belirlenen temel stratejiler aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır (Antalya BKAY Planı ve Raporu, 2012):

- “Kıyı bölgesinde planlama ve uygulama yetkisi olan kurumlar arasındaki eş güdümü geliştirecek modelleri hazırlamak.
- Antalya BKAY projesini şeffaf, tüm ortakların ve halkın katılımıyla gerçekleştirmek.
- Kamu kullanımına açık az sayıdaki alanları korumak,
- Hemşerilerin haklarına sahip çıkmak ve kıyıyı bu perspektiften değerlendirmek,
- Kıyı ekosisteminin biyo çeşitliliğini korumak,
- Kıyı kesiminde yer alan doğal ve kültürel kaynak değerlerin korunmasını sağlamak,

- Kıyı bölgesinde yer alan kirletici unsurlar ile bozulma olan alanlarda önleyicilik ve rehabilitasyon ilkelerini geliştirmek,
- Tematik ve baskın kullanımların farkında olmak (turizm kullanımları gibi) ve bunlar göz önüne alınarak sürdürülebilir bir gelişme sağlamak,
- Kentsel turizmi desteklemek,
- Turizm ürünü yelpazesini olabildiğince çeşitlendirmek, bu bağlamda yat ve kruvaziyer turizmi özel bir özenle ele almak
- Kıyı kesiminin fiziksel yapısına ilişkin bir envanter çıkarmak,
- Balıkçılık sektörünün kıyı yapılanma gereksinimlerini gözetmek
- Kıyıya varan kısa ancak yüksek debili akarsuların özelliklerini.”

Kıyı planlaması, karar verme ve kıyı yönetimi sürecinde yeterli ve uygun kamuoyu katılımını sağlamak amacıyla katılımcılık teşvik edilmekte, kıyı forumu oluşturulması önerilmektedir. Çalıştaylar, halk toplantıları, okul bilgilendirme toplantıları, iş dünyası tanıtım toplantıları vb. pek çok sosyal öneriye planda yer verilmektedir.

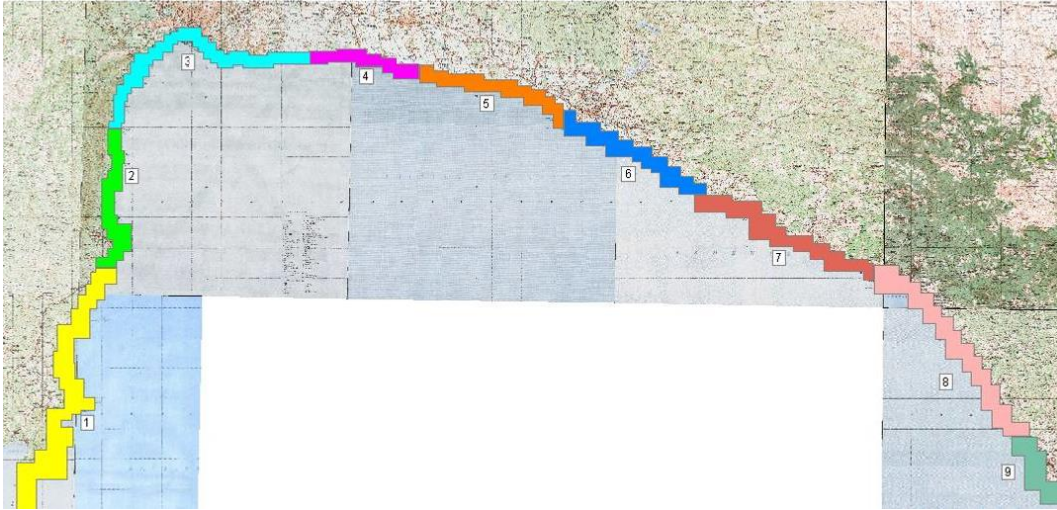
Antalya BKAY Proje Alanı içinde tamamı veya bir kısmı kalan Turizm Alanı Merkezi ve KTKGB sayısı 17 adettir. İl genelinde yer alan bu statülerdeki alan sayısı 24 adettir. Bu kadar çok ve çeşitli özellikte turizm alan, merkez ve KTKGB'lerin varlığı BKAY'ın uygulanmasının işlevsel önemini artırmakla birlikte bunu hangi amaçla gerçekleştirmeye çalıştığı asıl önemli olan meseledir.

Tablo 2.14. Antalya BKAY Kapsamında Turizm Alan, Merkez ve KTKGB'leri

No	Turizm Alan, Merkez ve KTKGB
1	Antalya (Güney) Turizm Alanı
2	Antalya Alanya Alara Çayı Güneyi Turizm Merkezi
3	Antalya Alanya Batısı Turizm Merkezi
4	Antalya Alanya Çenger Turizm Merkezi
5	Antalya Alanya İncekum Turizm Merkezi
6	Antalya Arapsuyu Turizm Merkezi
7	Antalya Belek Turizm Merkezi
8	Antalya Boğaçay, Çandır Çayı ve Göksu Çayı Turizm Merkezi
9	Antalya Gazipaşa Turizm Merkezi
10	Antalya Kaleiçi Turizm Merkezi
11	Antalya Kemerağzı-Kundu KTKGB
12	Antalya Konyaaltı Turizm Merkezi
13	Antalya Merkez KTKGB
14	Antalya Serik Çolaklı Turizm Merkezi
15	Antalya Serik Manavgat Kıyı Kesimi Turizm Merkezi
16	Antalya Side II Nolu Turizm Merkezi
17	Antalya Side Turizm Alanı

Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planı çerçevesinde proje alanı kavramsallaştırmalar ve yapılan çalışmalar sonucunda 9 alt bölgeye ayrılmıştır. Her bölgenin benzer özellikleri olmasının yanı sıra farklı özellikleri de bulunmaktadır. Plan kararlarının üretilmesi aşamasında belirlenen çerçeve stratejilere bağlı, tüm bölgeler için ortak stratejiler ve özelliklerine göre farklı stratejiler üretilmiştir. Bölgeler için belirlenen strateji ve alt yönetim planlarına göre, alt bölge düzeyinde yapılacak düzenlemeler ve uygulanacak stratejiler geliştirilmiştir. Kemerağzı-Kundu Bölgesi 3. Alt bölge sınırları içerisinde yer almaktadır.

3. Bölge: Antalya Kent Merkezi; Yaklaşık bir milyonluk bir nüfusu barındıran Antalya kent merkezinin de kıyı şeridini kapsayan 3. bölge bir diğer alt bölgedir. Proje alanı içinde yük, kruvaziyer ve yat limanının barındıran bir liman bulunmaktadır. Kıyı bölgesi görece olarak düzenlenmiş ve halkın kullanımına açık rekreasyon alanlarını barındırmaktadır. Kent merkezinin olduğu kesindeki tarihi doku, falezler ve rekreasyon alanları öne çıkmaktadır. Bölgenin doğu kıyı kesiminde, büyük ölçekli tematik turizm işletmeleri yer almaktadır.

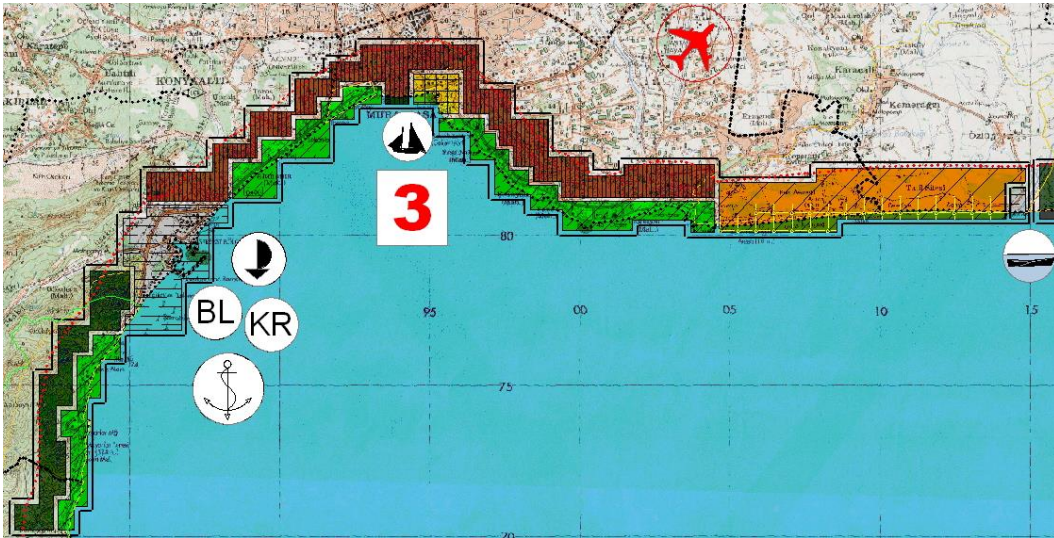

Plan 2.10. Antalya BKAY Proje Alanı Alt Planlama Bölgeleri

Antalya Kent Merkezi bir diğer alt planlama bölgesi olarak seçilmiştir. Yaklaşık bir milyonluk bir nüfusu barındıran Büyükşehir belediyesinin kıyı kesimi 3. bölgede yer almaktadır. Bölgenin batısında yer alan Kundu kesimi hariç kıyı bölgesinde kentsel kullanımlara yönelik düzenlemeler görülmektedir. Antalya ve çevre illere hizmet veren liman 3. bölgede yer almaktadır.

Özgün Nitelikleri – Sorunları:

- “Liman ve Yat Limanı Varlığı
- Kentsel Yerleşim Alanları
- Belli Bölgelerde Halkın Kullanımına Açık Kıyı Bölgesi ve Rekreasyon Alanları
- Tarihi Kentsel Doku
- Batı Kesiminde Büyük Ölçekli Tematik Turizm Tesis Gelişimi”

Plan 2.11. Antalya BKAY Kapsamında 3.Bölge Antalya Kent Merkezi

Kundu kesiminde yer alan tematik turizm tesislerinin bulunduğu bölgedeki alanlar halkın erişimine yönelik şekilde düzenlenmelidir. Bu bölgesinin doğu sınırını oluşturan Aksu Nehri ağzında, nehrin batı kesiminde nehir içi yat limanı; gerekli teknik analizler ve ekolojik yapı göz önünde bulundurulurken, değerlendirilebilir. Aksu Nehir ağzının doğu kesiminde herhangi bir düzenleme yapılmamalı doğal özelliği korunmalıdır.

3. Alt Planlama Bölgesinde yapılacak tüm planlama ve uygulamalarda Büyükşehir Belediyesi ile ortaklaşa hareket edilmelidir.

Öngörülen Stratejiler (Antalya BKAY Planı ve Raporu, 2012):

- Kent Turizminin Desteklenmesi
- Kıyının Rekreatif Kullanımının Desteklenmesi
- Kıyı Kullanımının Çeşitlendirilmesi
- Mevcut Limanın Düzenlenmesi ve Büyütülmesi,
- Balıkçı ve Tur Tekneleri İçin Mevcut Limanda Yapılacak Düzenlemelerde Alan Ayrılması,
- Mevcut Limana Eklenecek Fonksiyonlara Bağlı Olarak Geri Bölgesinde Ulaşım Sistemi ve Kullanım Türlerinin Düzenlenmesi,
- Kıyının Halkın Kullanımına Açılım Önlemlerinin Geliştirilmesi,
- Aksu Nehir Ağzının batı Yakasının Yat Limanı ve Çekek Yeri Olarak Düzenlenmesi İmkânlarının Değerlendirilmesi.

Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Projesi ile kıyıların dışında kara yönünde kuş uçuşu 1,5 kilometrelik bir alanı da plan kapsamına almakta, 640 kilometrelik kıyı şeridi ve planlaması yerel yönetimlerin yetki ve denetiminin dışında bırakılmaktadır. Bu anlamda kıyı alanlarına ilişkin planlama yetki ve denetiminin merkezi kurumlara devri süreci pekiştirilmektedir (Soğancı'dan aktaran Öztunalı Kayır, 2010: 340). Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planı, kullandığı dil bakımından planlama diline uzak bir yönetsel strateji belgesi niteliğindedir. Herhangi bir yaptırım yetkisi veya plan hiyerarşisinde de yer verilmesini gerektiren bir statüye sahip değildir. Planın esnek planlama anlayışına uygun biçimde bir strateji belgesi niteliğinde olması, GZFT, paydaş, aktör gibi kavramların yoğun biçimde kullanılması, kurul biçiminde bir örgütlenme modelinin benimsenmesi, yönetim eğilimli bir rıza ikliminin tesis edilmesi kaygısı, Dünya Bankası çıkışlı bir planlama anlayışının ve neoliberal ekonomi politik bakışın izlerini fazlasıyla taşımaktadır.

SONUÇ

Mekânın dönüşümü için öncelikle yeniden üretilebilir hale getirilmesi gerekir. Mekânın yeniden üretimi ise, kent topraklarının üretimi, mekânsal planlanması ve dönüştürülmesi yoluyla sağlanmaktadır. Mekânı, üzerinde bir toplumun özgüllük kazandığı tarihsel bir araya gelişin somut ifadesi olarak kabul ettiğimizde, mekânsal dönüşümün tüm bu ilişki ve etkileşim bağlamlarında gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Kentsel toprak üretiminin temel alanları kıyılardır. Kıyısız tarım topraklarının imara ve turizme açılmasıyla, kıyı ve su mekânları, farklı işlevlerle ön plana çıkmakta; bugün turizmin talebinin artması nedeniyle, konaklama, rekreasyon, dinlenme, eğlenme, ikinci konut kullanımlarının yoğunlaştığı alanlara dönüşmektedir. Kıyı mekânları ekonomik açıdan rant odağı ve gelir kaynağı haline gelerek, ekolojik kayıplara neden olmakta ve çelişen çatışan çıkarlar nedeniyle mülkiyet ilişkilerini dönüşüme uğratmaktadır. Bu ilişkilerin dönüşümü mekânın metalaşması sürecini başlatmakta, bunun için ihtiyaç duyulan hız, devletin ve sermayenin mekân üzerinde birlikte, farklı roller yüklenerek, ortaklaştıkları araçlarla dönüşüm gerçekleştirmektedirler. Aynı zamanda devlet, mekânın dönüşümündeki rolüyle, sermaye yanlı biçimde hareket ederek, aracılık, kolaylaştırıcılık, gözlemcilik gibi işlevleri kent planları, tahsisler, projeler, teşvikler gibi araçlarla yerine getirmektedir. Bu süreçte toplumsal rızanın oluşturulması, meşruiyet ve sermayenin birikimini arttırması yolunda iktidar geliştirilmektedir.

1970'den bugüne gelen süreçte meydana gelen değişime ekonomi politik bir bakış açısıyla yaklaşıldığında ölçülebilir verilerin arkasında yatan nedenler ve sonuçlar açığa çıkarılabilmektedir. Antalya, 1980 sonrasında turizm odaklı planlama ve ekonomi politikalarından derin biçimde etkilenmiş özgün ekolojik ve sosyo-ekonomik niteliklere sahip kentlerden biridir.

Antalya'da toprak kullanımı rant arama yöneliminden belirgin biçimde etkilenmektedir. Kemerağzı-Kundu Bölgesi gibi toprak kullanımı ile ilgili olarak turizm faaliyetlerine ilişkin baskının yoğun biçimde yaşandığı bir yerde özellikle farklılık rantı ve tekel rantı bir arada görülmektedir. Kentsel topraktaki değer artışını yaratan birçok etken ve unsur devlet ve sermaye kararları arasında gidip gelen bir döngünün içinde hareket etmektedir. Kamunun eylem ve işlemleri ile piyasa hareketleri belirli süreç sonucunda kentsel toprağın üretimi ve değerlendirilmesini ortaya çıkarmaktadır. Bunda imar kararları, altyapı, inşaat ve kat artışına ilişkin kamusal kararların ardından tarımsal arazilerin parselli yapay bölgelere dönüşmesi, bir başka deyişle tarım topraklarının kent topraklarına dönüşmesi ile rant

gerçekleşmekte, toprak değer kazanmaktadır. Bu sürecin daha çok “imar değeri” ile ilişkili olduğu saptanarak, sonunda piyasa hareketleri ile spekülâtif bir zaman dilimi içerisinde sonu gelmez bir hızda ekonomik birikimin sağlanmaya çalışıldığı sonucuna varılabilir.

Mekânsal dönüşümün bir aracı olarak mülkiyet aktarımı kamudan özele aktarım yoluyla sermayenin birikimini pekiştirmekte, kimi zaman bu dönüşüm 2B arazilerine ilişkin yerlerde mülksüzleştirme şeklinde olurken, özellikle kıyılarda mülkiyet kullanım aktarımı biçimini almakta, toplumun genel menfaatine ilişkin olarak kamu yararı göz ardı edilmekte ve kıyı alanlarının kamusal niteliği sermaye yanlı biçimde dönüşmektedir. Bununla bağlantılı olarak hukuka aykırılıklar da yaşanmaktadır. Bu süreci pekiştiren araçlardan biri olan kayırmacılık yöntemleri rant arama ile bir araya geldiğinde, hem sermayenin birikim sürecine katkı sağlamakta hem de sosyo-ekonomik sorunlara neden olabilmektedir. Öte yandan spekülasyonun hukuk dışılığı, el koymaya yönelikliği, kamu kaynaklarına yönelimi, piyasada toprakların fiyatının yönlendirmesi, kamu maliyesinden kaçış, yerel yönetimlere baskı oluşturma nitelikleriyle özellikle kıyı alanlarında özel mülkiyet tesisi mümkün olmamasına rağmen mülkiyet aktarımını pekiştirmekte ve sermaye birikimini hızlandırmaktadır.

Mekânın dönüşümünde devlet kamulaştırma, vergilendirme, sit alanı olmaktan çıkarma, idari sözleşmeler tesis etme gibi araçlarla mekânın dönüşümünde etkili olurken sermaye; tüketim malları, emek gücü odaklı araçlar kullanmaktadır. Ancak planlama, tahsis, teşvik ve projeler gibi devlet ve sermayenin ortak kullandıkları araçlar mekânın dönüşümünde oldukça belirgin işlev görmektedir. Devlet ve sermaye arasında ortaklaşa kullanılan bu araçların geleneksel niteliklerinden uzaklaştıkları, esnekleşerek ve belirsizlikleri pekiştirerek sermaye birikimi sürecine hizmet eder biçimde dönüştüğü gözlemlenmektedir.

Ortak araçlardan biri olan planlama ile ilgili olarak, planlamanın parçalılığı ve tek bir otorite tarafından yapılır hale gelmesi mekânın dönüşümünün önüne geçen bir engel değil aksine onu besleyen, zaman zaman hukukdışılığı geliştiren bir nitelik taşımaktadır. Turizm yatırımı üzerinden sermaye ve devlet ilişkisinin geliştiği planlamanın merkezileşmesi, esnekleşmesi ve belirsizleşmesi sürecinde sermaye esnek planlamayı önemli bir araç haline getirmektedir.

Turizmi teşvik uygulaması mekânın dönüşümünde bir araç olmakla birlikte içerisinde tahsisler ve büyük projeler gibi önemli iki araç barındırmaktadır. Tahsisler üzerinden etkin biçimde gerçekleştirilen teşvikler daha çok devletin yönlendirici olduğu bir sürece vurgu yaparken büyük projeler sermayeden gelen talepler ve rant baskısıyla örülüdür. Turizmin tahsisler ve büyük projeler gibi iki önemli araçla teşvik edilmesi özellikle turizm bölgelerinde ve kıyı arazileri üzerinde mekânın dönüşümünü daha sert ve keskin bir niteliğe

büründürmektedir. Bu süreci kontrol altına almak için ortaya çıktığı söylenen bütünleşik kıyı alanları yönetimi anlayışı bir yönetsel süreç ve ilişkiler ağı olmanın yanında neoliberal bir araç niteliği de göstermektedir.

Araştırma alanından elde edilen veriler ve bulgular doğrultusunda Kemerağzı-Kundu Bölgesi arazi örtüsü ve toprak kullanımı bakımından 70’li yıllardan bu yana önemli ölçüde köklü bir değişimin içerisinde. İdari açıdan bölgeyi yöneten Aksu ve Muratpaşa belediyelerine ait sınırlar içerisinde yaşanan bu değişim her iki belediye açısından paralellik taşımaktadır. Doğal arazi yapısı, bitki örtüsü, sulak alanlar yapay bölgelere dönüşmektedir.

Devlet ile sermaye kesimi arasında kurulan bu ilişki ağları Kemerağzı-Kundu gibi turizm bölgelerinde doğrudan yatırımcı ile merkezi yönetim arasında gerçekleşmektedir. Bölgede kıyı alanlarının kullanımının büyük ölçüde turizm yatırımcısının beklentileri ile paralel biçimde düzenlendiğini gösterir örnekler mevcuttur. Turizm odaklı biçimde kıyı alanlarının özel mülkiyetin kullanımına aktarılması beraberinde konut alanları olarak planlanan alanların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Turizm yatırımcılarına kamusal niteliği olan kıyı alanlarının tahsis edilmesi, bu alanlarda özel mülkiyet tesis edilmiş bir toprak alanı varmışçasına spekülasyon hamlelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu aynı zamanda toprağın sahipliği ile ilgili algıyı da manipüle etmektedir. Böylelikle herkesin eşit biçimde yararlanabileceği ve üzerinde hüküm ve tasarrufu devlete ait olan kıyı alanlarının kamusal niteliği törpülenmekte, bu alanların kullanım değeri değil değişim değeri daha baskın hale gelmektedir.

Kamu kesiminde sermayenin taleplerinin dizginlenmesi gerektiğini düşünenler açısından Çevre Düzeni Planlarının bütüncül niteliğine son derece güvenilmektedir. Küçük ölçekli planlar ise parçalılığın kaynağı, planlama faaliyetlerinin zayıf noktası olarak değerlendirilmektedir. Ancak çok parçalı mevzuat ve planlama kademelenmesi belirsizliklerin artmasına ve sermayenin esnek hareket kabiliyetine uygun kararlar alınabilmesine olanak sağlamaktadır. Benzer şekilde katı planlama anlayışının getirdiği kısıtlar esnek planlamaya yönelik taleplere yerini bırakmaktadır.

Kıyı alanlarında planlama anlamında önemli bir husus olan Turizm Bakanlığı tarafından turizm merkezlerinde fiziksel planlama yapabilme yetkisi, Kemerağzı-Kundu Bölgesi’nde de örnekleri mevcut biçimde ayrıcalıklı imar hakları veren ve tek parsel düzeyinde planlamalara imkân tanıyan düzenlemeleri ortaya çıkarmaktadır. Bu planların yapımında yatırım odaklı bakış açısı kentsel ve ekolojik değerleri, ilkeleri göz ardı etmektedir. Kemerağzı-Kundu Bölgesi’nde olduğu gibi KTKGB ve turizm merkezleri için planlama

yetkisi Turizm Bakanlığı'ndadır ve merkezidir. Planlama yetkisi genel anlamda sadece seçici biçimde yerelle paylaşılmaktadır.

Kemerağzı-Kundu Bölgesi'nde mekânsal dönüşüme yön veren turizmi teşvik süreci de bütünleşik kıyı alanları yönetimi süreci de katılımcı, müzakereci, uzlaşa peşinde olan bir yönetim anlayışından uzak, neoliberal ekonomi politikalarının benimsediği, gerçekleştirilmesinin önünde engeller bulunan bir yönetişim anlayışına daha yakındır. Türkiye'de, Antalya bütünleşik kıyı alanları yönetim planı örneğindeki gibi öngörülen bir bütünleşik kıyı alanları yönetimi aslında bütüncül bir ruha sahip değildir. Öngördüğü idari mekanizma ve herhangi bir mali öngörüsünün olmayışı temelde merkezileşmeyi teşvik etmektedir. Alt kademedede ise tam aksi yönde yönetişim için belirlenmiş kesimler arasında görüş alışverişi öngörmektedir. Ancak bu sürecin adı yönetişim değil tutulu yönetişimdir. Tarafları belli, topluma doğrudan inisiyatif vermeyen, kendi işini kolaylaştıran veya engel çıkartmayan görüşlere olumlu yaklaşan, köşeleri tutulmuş, kendisi de müzakereyle, katılımı evrimleşme niyetinde olmayan tutulu bir yönetişim anlayışı hâkimdir. Sermayenin hakimiyet tesis etme çabasında olduğu bir ilişki ağında mevcut deregölasyon süreci zaten bu yönde gelişme eğilimindedir. Strateji belgesinden öteye gidemeyen, adı plan olan ancak planlama tekniğinden uzak, yetkisiz ve yaptırımsız bir araçla gerçekleştirilmeye çalışılan bütünleşik kıyı alanları yönetiminin yaşama geçirilmesi mevcut koşullarda eksik uygulamalar ortaya çıkaracak, kıyı alanlarının kamu yararı yönünde tasarruf edilmesi ile ilgili uzun vadede yeterliliklere sahip olamayacaktır. Bütünleşik kıyı alanı planları bu mevcut düzen içinde etkisiz kalmaktadır ve mevcut düzenin devamının da aracı olmaktadır. Bütünleşik kıyı alanları yönetiminde öngörülen toplumcu bakış açısı ve biyoçeşitliliğe ilişkin bakış da sadece kâğıt üzerinde kalacaktır. Bütünleşik kıyı alanları yönetiminin işlevsel hale gelebilmesi için neoliberal güdülerin etkisinden arındırılması, kamu yararı doğrultusunda ve kıyı kanunu bünyesinde rol üstlenmesi gerekmektedir.

En temel çözüm, hukukun kamu yararına ve kamusal alanın kullanımına aykırı olan karşısındaki yaptırım gücünün kuvvetli şekilde tesis edilmesi ve sivil inisiyatifin toprak kullanımı gibi kent için yaşamsal öneme sahip konularda yürütülen karar süreçlerine dâhil olabilmesi sayesinde gerçekleşebilecektir.

KAYNAKÇA

- 1982 Anayasası
- 2634 Sayılı Turizm Teşvik Yasası
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- 2942 Sayılı Kamulaştırma Yasası
- 3194 Sayılı İmar Yasası
- 3621 Sayılı Kıyı Yasası
- 4848 sayılı T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yasa
- 4957 Sayılı Turizm Teşvik Yasası
- 02.11.1985 tarihli ve 18916 sayılı Resmi Gazete Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik
- 03.11.2003 tarihli 25278 sayılı Resmi Gazete Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik
- 02.05.2013 tarihli ve 28635 sayılı Resmi Gazete Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları ile Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Bulunan Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altındaki Yerlerin İdaresi Hakkında Yönetmeliği
- 14.06.2014 tarihli ve 29030 sayılı Resmi Gazete Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği
- Akça, N. (2008). "Kıyıda Planlama ve Uygulamanın İlk Adımı Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti", L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Akdeniz, H. (2001). *İmar Planlarının Uygulanmasında Arazi ve Arsa Düzenlemesi*, Ankara.
- Akdeniz, H. (2002). Kentsel Planlama Sürecinde Haritacılığın Yeri ve İşlevi, http://www.hgk.msb.gov.tr/images/dergi/makaleler/125_2.pdf (erişim tarihi: 21.08.2016)
- Akduran, Ö. ve Temelli, S. (2015). "Politik İktisadın Yeni Gözdesi olarak Teşvik Politikaları: Son Dönem İçerisinden Türkiye'ye Bakış", *Finansallaşma, Devlet ve Politik İktisat*, H. Mıhçı (Ed.), Notabene Yayınevi, Ankara.
- Aktepe, K. ve Demirvuran, G. K. (2010). "Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi", Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 10 Bildiriler Kitabı, Cilt 1, s. 23-35, 27 Nisan-01 Mayıs 2010, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- AKTOB (2014). Türkiye Grup ve Zincir Oteller Gelişim Endeksi Raporu, Antalya.

- Aldan, H. O. (2010). “Kıyı Yerleşimlerinde Turizmin Gelişiminin Bedelini Ödemek”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Aldan, H. O. ve Aldan, M. C. (2011). “Neoliberalizm ve Yoğunluğun Siyaseti”, *Planlamanın Dili*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 34. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Altınçekiç Aysel, F. ve Ünverdi, L. (2006). “Yerel Rantın Global Stratejilere Açılımı: Çeşme Yarımadası”, *Planlama*, (3): 7-15.
- Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim Planı ve Raporu. (2012). http://www.csb.gov.tr/db/mpgm/editordosya/antalya_BKY_2012.rar, (erişim tarihi: 17.06.2016)
- Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2008). Antalya Büyükşehir Belediyesi Bütünü 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Raporu, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Antalya.
- Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2015). <https://www.antalya.bel.tr/calismalarimiz/imar-ve-kentsel-iyilestirme-calismalari/expo-kundu-baglantisii>, (erişim tarihi: 21.06.2016)
- Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2015). <https://www.antalya.bel.tr/calismalarimiz/imar-ve-kentsel-iyilestirme-calismalari/antalya-krvaziyer-iskelesi>, (erişim tarihi: 20.09.2016)
- Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2015). Antalya İli Aksu-Serik İlçeleri Kemerağzı Kundu ve Turizm Koruma Gelişim bölgesi ve Belek Turizm Merkezleri Orman Yangın Yolu Aksu Çayı - Beşgöz Çayı Ulaşım Bağlantısı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Ekim 2015, https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/rapor_5000.pdf, (erişim tarihi: 21.12.2015)
- Aras, Ö. ve Eke, F. (2010). “Parçayı Planlamak-Planlamayı Parçalamak”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Arüv, C., Yıldırım, M. ve Topkaya, B. (2016) “Antalya Kentindeki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkilerinin Belirlenmesi”, www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/11094.pdf, (erişim tarihi: 21.06.2016)
- Atık, M., Altan, T. ve Artar, M. (2006). “Turizm ve Doğa Koruma ‘Güney Antalya Bölgesi’, Gelişmeler ve Sonuçları”, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(2): 165-177.

- Aydın Coşkun, A. (2015) “Orman Alanlarının Turizme Tahsisinde Durum”, <http://www.forestconomics.org/turizm.pdf>, (erişim tarihi: 01.06.2015)
- Bal, E. (2008) “Kıyı Kanununda Değişiklik Yapılmasını Öngören Yasal Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Batu, A. (2000). “Eski Mahallelerin Sahibi Kim? Küresel Çağda Tarihi Yeniden Yazmak”, *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında*, (Çev. S. Savran), (Der.) Çağlar Keyder, Metis Yayınları, İstanbul.
- Bayar, R. (2004). “Cumhuriyet Döneminde Türkiye'nin Arazi Bölünüşü ve Tarım Alanlarındaki Değişmeler”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1): 41-55.
- Boratav, K. (1980). *Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No.454, Ankara.
- Boratav, K. (2010). *Emperyalizm, Sosyalizm ve Türkiye*, İstanbul.
- Burak, S. ve Zeki, S. (2008). “Tatlı Su Kaynakları ve Kıyı Alanlarının Bütünleşik Yönetimi”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Burawoy, M. (2015). *Üretim Siyaseti-Kapitalizm ve Sosyalizmde Fabrika Rejimleri*, (Çev. Ç. Gümüşoluk), Ankara.
- Can, M. (2015). Antalya Kent Planlamasına İlişkin Yayınlanmamış Taslak Rapor.
- Castells, M. (1977). *Urban Question: A Marxist Approach*, Londra.
- Castells, M. (1978) *La Question Urbaine, Urban Question*, London, Edward Arnold Press,
- Castells M.(1983) *The City and The Grassroots: A crose-cultural Theory of Social Urban Social Movements*, London, Edward Arnold.
- Cicin-Sain, B. (1993). “Sustainable Development and Integrated Coastal Management”, *Ocean & Coastal Management*, 21(1-3): 11-43.
- Cicin-Sain, B. ve Knecht, R.W. (1998). *Integrated Coastal and Ocean Management: Concepts and Practices*, Island Press, Washington.
- Coşkun, B. (2008). “Mahalli İdare Birlikleri ve Kıyı Alanlarının Yönetimi”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Çağlar, Y. (2011). *Çevreleme-Çevre Üzerine Sessiz Tartışmalar*, İmge Yayınevi, Ankara.

- Çağlar, Y. (2012). *2Bcileştiremediklerimizden misiniz?*, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Tarım Politikaları Yayın Dizisi 9, Ankara.
- Çakılcıoğlu, M. ve Cebeci, Ö. F. (2011). “Plan Ölçeklerindeki Kopukluk ve Çelişkiler”, *Planlamanın Dili*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 34. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Çelikkbilek, A. (2013). “Küresel Kentlerin Dönüşüm Aracı Olarak Büyük Ölçekli Kentsel Projeler”, *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı 4. Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, Mersin.
- Çeltik, Ö. (2014). *Lara'nın Öyküsü-1*, <http://blog.milliyet.com.tr/lara-nin-oykusu--1/Blog/?BlogNo=449682>, (erişim tarihi: 20.08.2016)
- Çopuroğlu, A. (2011). “Üst ve Alt Ölçekli Planlar Arasında Yetki Kayması ile Bu Süreçte Nazım İmar Planlarının İşlev Yitimi”, *Planlamanın Dili*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 34. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Dalgakıran, A. ve Çelik, Z. (2008). “Kıyı Yapılarının Planlanmasında Yasal Sürece Eleştirel Bir Bakış: İzmir Aliğa Örneği”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Dalgın, T., Karadağ, L. ve Bingöl, Z. (2015). “Türkiye'de Turizm Girişimciliğinin Gelişimi ve Turizmle İlgili Sağlanan Teşvikler”, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 174-184.
- Demir, H. (2009). “Hazine ve Kamu Taşınmazlarının Yatırım Amaçlı Kullanımı”, *Maliye Finans Yazıları*, 23(85): 9-25
- Dipova, N. ve Oğuz, C. (1998). “Lara (Antalya) Kıyı Alanı ve Kumulları”, *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı*, Ankara.
- Doğan, A. E. (2011). “Mekan Üretimi ve Gündelik Hayatın Birikim ve Emek Süreçleriyle İlişisine Kayseri'den Bakmak”, *Praksis*, (16): 91-122.
- Doğan, A. E. (2001). “Türkiye Kentlerinde 20 Yıllık Bilançosu”, *Praksis*, (2): 97-123.
- Doğan, A. E. (2007). *Eğreti Kamusalılık-Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik*, İstanbul.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı. (2007). *Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013. (2007), *Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, T.C. Başbakanlık DPT, Ankara.
- Dursun, D. ve Kurt, E. (2013). “Erzurum'da Neoliberal Kentleşme Modelinin Yansımaları: Kentsel Dönüşüm Projeleri”, *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı 4. Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, Mersin.

- Duru, B. (2003). Kıyı Politikası, Kıyı Yönetiminde Bütünleşik Yaklaşımlar ve Ulusal Kıyı Politikası, Doktora Tezi, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi:13, Ankara.
- Eceral, T. Ö., Varol, Ç. ve Alkan, L. (2010). “Kentsel Arazi Değer Artış Süreci Ankara Mustafa Kemal Mahallesi Örneği”, *Toprak Mülkiyeti Sempozyum Bildirileri*, Ankara.
- Eke, F. ve Ataç, E. (2008). “Toplumsal ve Politik Değişimler Işığında Kıyı Mevzuatının Gelişimi”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Ekiz, C. ve Somel, A. (2005). “Türkiye’de Planlama ve Planlama Anlayışının Değişimi”, Ankara Üniversitesi GETA Tartışma Metinleri, No.81.
- Eliçin, Y. (2004). “Hangi Planlama? Küreselleşen Kentler, Yerelleşen Planlama”, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokiyumu, Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Emekli, G. (2014). “İkinci Konut Kavramı Açısından Turizm Coğrafyasının Önemi ve Türkiye’de İkinci Konutların Gelişimi”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 23(1): 25-42.
- Ercan, F. (2009). “Sermayeyi haritalandırmaya Yönelik Kavramsal Düzenekler”, *Praksis*, (19): 9-53.
- Ercan, F. (2012). *Modernizm, Kapitalizm ve Azgelişmişlik*, İstanbul.
- Erdoğan, A., Öz, M., Sert, H. ve Tunç, M. R.. (2002). “Antalya-Yamansaz Gölü ve Yakın Çevresinin Avifaunası ve Herpetofaunası”, *Ekoloji Çevre Dergisi*, 10(43): 33-39.
- Erdoğan, N. (2010). “Kıyı ve Deniz Alanlarının Turizm Amaçlı Kullanımına Yönelik Yasal Yapının Doğası”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27 Nisan-1 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt II, Ankara.
- Eren, Ş. G. (2007). Impacts of privatization on urban planning: The Turkish case, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Eren, Ş. G. (2010). “Kamu Arsa ve Arazilerinin Özelleştirilmesi ve Özelleşmesi”, *Toprak Mülkiyeti Sempozyum Bildirileri*, Ankara.
- Erkuş Öztürk, H. ve Terhorst, P. (2013). “Devlet-Girişimci İlişkilerinin (Yeniden) Ölçeklenmesi: Turizm Kapitalizmi ve Mekânsal Etkileri Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağ 4. Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, Mersin.
- Ersoy, M. (2012). *Kentsel Planlama Kuramları*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Ertürk, H. ve Sam, N. (2011). *Kent Ekonomisi*, Ekin Yayınevi, Bursa.

- Ferudun, A. (2009). "Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü", *Journal of Naval Science and Engineering*, 5(1): 76-93.
- Fırat, S. (2007). "Bir Modernleşme Projesi Olarak Kentsel Gelişimi İzlemek: Antalya Örneği", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya.
- Gezici, F., Yazgan Gül, A. ve Alkay, E. (2010). "Türkiye'de Turizmin Kıyı Gelişim Sürecinin Analizi", L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27 Nisan-1 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt II, Ankara.
- Gottdiener, M. (2001). "Mekân Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru", *Praksis*, (2): 248-269.
- Gökçeoğlu, C. (2015). Kıyı Kenar Çizgisinin Yeniden Tespitine İlişkin Rapor, Lara Turizm Yatırımcıları Birliği, Antalya.
- Gökten, S. (2010). "Bütünleşik Kıyı ve Deniz Alanı Yönetiminde Etkin Bir Araç: Koruma ve Kullanma Usul ve Esasları-Plan Hükümleri", L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27 Nisan-1 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Görer, N. ve Duru, B. (2016). "Türkiye'de Kıyı Yönetimi Uygulamaları", <http://kentcevre.politics.ankara.edu.tr/durukyonyonemi.pdf>, (erişim tarihi: 21.06.2016)
- Güçlü, S. (2007). "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Antalya", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya.
- Gül, İ. (2014). "Danıştay Kararlarında Kamu Yararı Kavramı", *Ankara Barosu Dergisi*, 2: 533-550
- Güler, B. A., *Sosyal Devlet ve Yerelleşme*, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-2-2.pdf>, (erişim tarihi: 23.11.2016)
- Gülöksüz, E. (2010). "Doğal Kaynağa Dayalı Sermaye Birikimi ve Orman Sayılan Alanlarda Mülkiyet Hakları", *Memleket Siyaset Yönetim*, 5(12): 70-89.
- Güngen, A. R. (2015). "Çevresel Finansallaşma ve Devletin Rolü", *Finansallaşma, Devlet ve Politik İktisat*, (Der.) Hakan Mihci, Ankara.
- Harita Genel Komutanlığı arşivi, 2015.
- Harvey, David (1985) *The Urbanisation of Capital*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.

- Harvey, D. (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Harvey, D. (2004). “Yeni Emperyalizm: Mülksüzleşme Yoluyla Birikim”, *Praksis*, 11: 23-48.
- Harvey, D. (2012). *Marks'ın Kapitali İçin Kılavuz*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Harvey, D. (2015). *Sermayenin Mekânları-Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru*, (Çev. B. Kıcır, D. Koç, K. Tanrıyar, S. Yüksel), İstanbul.
- Hayta, M. A. (2007). *Kamulaştırma ve Kamulaştırmaz El Atma Davaları*, Vedat Kitapçılık İstanbul.
- <http://www.spo.org.tr/>
- Karaaslan, Ş. ve Yalçın Ercoşkun, Ö. (2008). “İklim Değişikliğinin Kent Planlamaya Etkisi: Antalya Örneği”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt II, Ankara.
- Karasu, M. A. (2010). “Kentsel Rant, İmar Planları ve Syasal Yozlaşma”, *Toprak Mülkiyeti Sempozyum Bildirileri*, Ankara.
- Kars Kaynar, A. (2015). *Sermayenin Coğrafyası-Yayılan Sermayenin Daralan Mekânları*, Nota Bene Yayınları, Ankara.
- Kartal, S. K. (1980). “Türkiye Kentlerinde ve Kıyılarında Toprak Kullanım Düzeni ve Çözümler”, *Kıyı Kentlerimiz Temel Sorunları*, (Haz.) S. K. Kartal-Ö. Çankaya Kartal, Ankara.
- Kaya, D. S. (2016). *Turizm Sektörü Sunumu*, Türkiye İş Bankası, İktisadi Araştırmalar Bölümü.
- Kaya, B. ve Aladağ, C. (2009). “Maki ve Garig Topluluklarının Türkiye'deki Yayılış Alanları ve Ekolojik Özelliklerinin İncelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22).
- Kaya, G. (2014). *Kentleşmenin Toplumsal Boyutları (Adıyaman Örneği)*, Ankara.
- Kaypak, Ş. (2012). “Kıyı Alanları Yönetiminde Bütünleşik Politikalar”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IX. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Keskin, N. E. (2009). *Türkiye'de Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi*, Ankara.
- Keskinok, H. Ç. (1995). “Kentler, Rantlar ve Planlama”, *Özelleştirme Değil Kamulaştırma*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Keskinok, H. Ç. (1997). *State and the (re)production of urban space*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.

- Keskinok, H. Ç. (1998). “Kentsel Mekânın Üretiminde Raslantısallık Sorunu Üzerine”, *ODTÜ Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 18(1-2): 91-102.
- Keskinok, H. Ç. (2006). *Kentleşme Siyasetleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Keskinok, H. Ç. (2010). “Kenti Korumak: Kamusalılığı Yaratmak”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Kılınç, A. (2013). “Serbest Piyasa Ekonomisinde Sermayenin Mekânsal Hareketliliği ve Kentsel Gelişimin Ekonomik, Sosyal ve Mekânsal Niteliği”, *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağ 4. Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, Mersin.
- Kılınçaslan, İ. (2012) “Arazi Spekülasyonu”, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*, (Der.) Melih Ersoy, Ninova Yayınları, İstanbul.
- Kozak, N. (2012). *Genel Turizm Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Kovel, J. (2005). *Doğanın Düşmanı*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Köksal, T. G. (2010). “Kentsel Koruma: Kim İçin, Neden, Nasıl..?”, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, (Der.) Ö. Uğurlu, N. Ş. Pınarcıoğlu, A. Kanbak, M. Şiriner, Örgün Yayınları, İstanbul.
- Kuvan, Y. (2005). "Ormanların Turizm Yatırımlarına Tahsisi (Antalya-Belek Örneği)", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 55(1): 67-83
- LATUYAB (2015). Kıyı Kenar Çizgisinin Tespitine İlişkin Rapor, Hacettepe Üniversitesi.
- Lefebvre, H. (1974). *La Production de L'espace*, Paris.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*, Blackwell, London.
- Lefebvre, H. (2003). *The Urban Revolution*, University of Minnesota Pres, Minneapolis.
- Levent, T. (2010). “Esnek Planlama Yaklaşımları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme: Bu Yaklaşımların Türkiye Bağlamında Yanılsamaları”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Mamunlu, H. (2010). “İstanbul Kentsel Bölgesinde Sürdürülebilir Gelişme Bağlamında Havza Planlama ve Yönetim Yaklaşımı: Küçükçekmece Göl Havzası Örneği”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.

- Mansuroğlu, S., Gülyavuz, P. ve Taşçıoğlu, S. (2008). “Belek ve Kundu Çevresinde Karayolu Sistemlerinin Kıyı Kullanımına Etkileri”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Mansuroğlu, S., Karagüzel, O. ve Ortaçşme V., Antalya Örneğinde Kent Planlama Çalışmalarında Biyotop Haritalarının Önemi, <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11177.pdf>, (erişim tarihi: 23.11.2016)
- Marx, K. (1990). *Kapital*, Cilt III, Sol Yayınları, Ankara.
- Merrifield, A. (2002). *Metromarksizm: Şehrin Marksist Bir Hikâyesi*, Phoenix Yayınları, İstanbul.
- Mıhçı, H. (2015). “Giriş: Finansallaşma, Devlet ve Politik İktisat”, *Finansallaşma, Devlet ve Politik İktisat*, (Der.) Hakan Mıhçı, Ankara.
- Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Basın Açıklaması, 2015, <http://www.antmimod.org.tr/images/files/30.04.2015-LARA-KENT-PARKI-BASIN-ACIKLAMASI.docx>, (erişim tarihi: 12.11.2015)
- O’Sullivan, A. (2009). *Urban Economics*, McGraw-Hill Higher Education.
- Önder, İ. (1995). “Vergi Sistemi”, *Özelleştirme Değil Kamulaştırma*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Özbek, M. (2015). *Kamusal Alan*, Hil Yayınları, İstanbul.
- Özbek Sönmez, İ., Ercan, Ö. ve Demirel, Y. (2008). “İzmir Kıyı Bölgesinde Bütünleşik Yönetimin Gerekliliği”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara, 2008.
- Özbek Sönmez, İ. ve Güner, E. (2010). “Muğla Kıyı Alanları Planlama Süreçleri”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Özbey, A. G. ve Dilsiz, G., İzmir Bütünleşik Kıyı Alanları Planlaması Sunumu, <http://documentslide.com/documents/buetuenlesik-kiyi-alanlari-planlamasi.html>, (24.06.2016).
- Özdek, Y. (2011). *Şirket Egemenliği Çağı-Sosyal Devletten Ceza Devletine*, Ankara.
- Özel, T. (2008). “Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi Evrensel Kıyı Parkı Düzenlemesi”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.

- Özkanan, A. ve Erdem, R. (2014). “Yönetimde Kayırmacı Uygulamalar: Kavramsal Bir Çerçeve”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(20): 179-206.
- Öztunalı Kayır, G. (2010). “Antalya Kenti, Toprakları Üzerinde Oynanan Oyunlarla Yıkıma Uğratılıyor”, *Toprak Mülkiyeti Sempozyum Bildirileri*, Ankara.
- Özüğurlu, M. (2011). *Küçük Köylülüğe Sermaye Kapanı-Türkiye’de Tarım Çalışmaları ve Köylülük Üzerine Gözlemler*, Ankara.
- Özöduru, B. H. ve Varol, Ç. (2010). “Kent Merkezlerine Yeni Bir Alternatif Ankara'daki Alışveriş Merkezlerinin Kentsel ve Mekânsal Gelişime Etkileri”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Pekpak, H. E. (2012). *Kıyı Alanlarında Turizm Odaklı Mekânsal Gelişim: Lara Örneği*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Piketty, T. (2015). *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, (Çev. H. Koçak), İstanbul.
- Poulantzas, N. (2004). *Devlet, İktidar, Sosyalizm* (Çev. T. Ilgaz), Epos Yayınları, Ankara.
- Promim Proje, http://www.promimproje.com/projects/projeler/park/landscape_park.htm, (erişim tarihi: 20.09.2016)
- Promim Proje, <http://www.promimproje.com/secilmis/08lara.html#cube>, (erişim tarihi: 20.09.2016)
- Promim Proje, <http://www.promimproje.com/secilmis/08lara.html#cubeRandom>, (erişim tarihi: 20.09.2016)
- Przeworski, A. (2014). *Kapitalizmde Devlet ve Ekonomi*, (Çev. E. Kırmızıaltın ve H. A. Öznazık), Ankara.
- Ricardo, D. (1975), *On the Principles of Political Economy and Taxation*, Cambridge Universtiy.
- Sabuktay, A. (2014). *Mülksüzleştiriminin Yönetimi-2000’lerde Türkiye’de Devlet ve Kamu Yönetimi*, Ankara.
- Savran, S. (2013). Ricardo'nun Dehası ve Körlüğü, <https://mkaymak.files.wordpress.com/2013/12/ricardo-savran.pdf>, (02.02.2016)
- Smith, J. ve Barlett, D. (2005). *Coastal Zone Management*, CRC Press.
- Somel, A. (2015). “Mali Sermaye, İktisadi Kriz ve Devletin Müdahale Araçları”, Finansallaşma, *Devlet ve Politik İktisat*, (Der.) Hakan Mıhçı, Ankara, 2015.

- Soyak, M. (1996). "Rant Arama: Türk Tarım Sektöründe Destekleme Politikaları Yoluyla Aktarılan Rantlar Üzerine Bir İnceleme", *Ekonomik Yaklaşım*, 7(23): 87-112.
- Sönmez, F. (2012). Kapitalist Devlet ve Kentsel Mekânın Dönüşümü: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Sönmez, R. (2010). "Antalya'nın Planlama Sorunları", Kentleri Korumak/Savunmak, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası. Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Şahin, S. Z. (2013). "Türkiye'de Neo-Liberal Mekânsal Kurgunun Siyasal Yapıtaşları: Yeniden Ölçekleme, Parçalanmış Yasama ve Kentlerin Patronu", *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağ 4. Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı, Mersin.
- Şeker, D. Z., Tanık, A., Öztürk, İ., Levent, T. B. ve Tavşan, Ç. (2008) "Akçakoca Kıyı İlçesinde Coğrafi Bilgi Sistemi ile Sektörel Çelişki Analizi", L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt II, Ankara.
- Şengül, H. T. (2000). "Radikal Kent Kuramları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme: Alternatif Bir Yaklaşım Doğru", *Amme İdaresi Dergisi*, 33(1): 27-58.
- Şengül, H. T. (2001). "Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı", *Praksis*, (2): 9-31.
- Şenol, P. (2008). "Koruma-Kullanma İkileminde Türkiye Kıyıları: Çok Aktörlü Bütünsel Kıyı Politikalarının Değerlendirilmesi", L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Şit, M. (2014). "Türkiye'de Turizm Sektörünün Performansına Etki Eden Faktörlerin Ampirik Analizi", İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya.
- T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009). "Kentsel Yoksulluk-Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu", *Kentleşme Şurası*, Ankara.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi, 2006/1.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Yatırımcılarına Kamu Arazisi Tahsis Şartnamesi, 2009/1.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2015). KTKGB ve Turizm Merkezleri, <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9669/ktkgb-ve-turizm-merkezleri.html>, (erişim tarihi: 18.04.2016).

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (2015). KTKGB ve Turizm Merkezi İlan, Planlama ve Tahsis Şeması, <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9556/ktkgb-ve-tm-ilan-planlama-ve-tahsis-semasi.html>, (erişim tarihi: 19.03.2017)
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2012). <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/4788,turkiyede-turizm-sektorune-saglanan-tesvik-ve-destekler.pdf?0>, (erişim tarihi: 02.03.2017).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2015). <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,102520/arazi-tahsis.html>, (erişim tarihi: 02.03.2017).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9548/planlarin-yapimi-ve-onaylanmasi.html>, (erişim tarihi: 03.03.2017)
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015, <http://geodata.ormansu.gov.tr/>, (erişim tarihi: 30.10.2015)
- Tamer, M. (2010). *Yerel Yönetimlerde İmar*, İzmir.
- Tayyare Karaoğlu, E. ve Keskin Yıldız, Z. (2010). “Kentsel Mekanların Yeniden Değerlendirme Sürecinde Tarihi Kamusal Alanların Korunması Üzerine Bir İnceleme: Haydarpaşa Örneği”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Tekeli, İ. (2009). *Kentsel Arsa, Altyapı ve Kentsel Hizmetler*, İlhan Tekeli Toplu Eserler-6, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tezcan, M. (2013). “Kamulaştırma Yoluyla Mülkiyet Transferi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 108: 377-382
- Tezcan, A. M. ve Penpecioglu, M. (2010), “Neoliberal Kentleşme Süreci ve Kıyı Kentlerinde Mutenalaştırma: Alaçatı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- TMMOB (1996). *Antalya Kıyı Yerleşmeleri. Planlama, Yapılanma, Kullanma ve Sorunları*, TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayını, Antalya.
- Tomaskovic-Devey, D. and Miller, S. M. (1984). “Business Rationality and Barriers to Recapitalization”, *Cities in Recession*, I. Szeleyni (Ed.).

- Turan, A. (2008). Türkiye’de Kentsel Rantın Oluşumu ve Bölüşümü: Devlet Mülkiyetinden Özel Mülkiyete Geçiş Süreci, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Turan, M. ve Bayram, M. (2010). “Menkulleştirme”, *Memleket Siyaset Yönetim*, 5(12): 90-102
- Turhanoglu, A. K. ve Ecevit, M. C. (2010). “Toprak Mülkiyeti Temelinde Eskişehir’in Kentsel Değişim Süreci”, *Toprak Mülkiyeti Sempozyum Bildirileri*, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015), Turizm Verileri Derlemesi.
- Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği İstatistikleri, 2012-2014, <http://ttyd.org.tr/tr/turizm-istatistikleri>, (erişim tarihi: 18.04.2017)
- Urry, J. (1999). *Mekânları Tüketmek*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Uysal, Ü. E. (2006). “Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul’da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği”, *Planlama*, (2): 77-92.
- Üye, Y. (2016). Kıyı Alanları Yönetimi ve Yasal Durum, http://eski.jmo.org.tr/resimler/ekler/73803f0f2ebd77d_ek.pdf?dergi=HABERBULTE NI, (erişim tarihi: 12.10.2016)
- Vuruşkan, A. ve Ortaçşeme, V. (2010). “Doğal Sit Alanlarının Antalya Kentinin Biyolojik Dokusunun Korunmasındaki Rolü”, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Yavan, N. (2012). “Türkiye’de Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Belirleyicileri: Mekânsal ve İstatistiksel Bir Analiz”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 10(1): 9-37
- Yerel Yönetimler ve 2009 Yerel Yönetimler Seçimleri, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Kasım 2008, <http://www.antmimod.org.tr/.../yerel%20yönetimler%202009%20seçimleri.pdf>, (erişim tarihi:31.01.2010)
- Yetişkul Şenbil, E. ve Aktepe, K. (2010). “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetim, Bölgesel ve Ulusal Politika Girişimlerine Uluslararası Örnekler”, Lale Balas (Ed.), *Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27 Nisan-1 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, M. ve Topkaya, B. (2008). “Turizm Faaliyetlerinden Kaynaklanan Kıyısal Bozulmaların Zamansal Değişim Analizi ile Belirlenmesi: Antalya Örneği”, L. Balas (Ed.), *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 27-30 Mayıs, Kıyı Alanları Yönetimi Türkiye Milli Komitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Cilt I, Ankara.

Yurtsever, H. (2010). “Rantın Vergilendirilmesi”, *Toprak Mülkiyeti Sempozyum Bildirileri*, Ankara.

Yücel, B. (2008). “Kıyı İşgallerine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Maliye Dergisi*, 154.

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı (07.05.2007-E:2006/169 :2007/55)

Anayasa Mahkemesi kararı (Esas No.2008/51)

Danıştay yürütmeyi durdurma kararı (05.12.2006-2005/5371 E.sayılı)

Danıştay 6. Daire'nin 791 No'lu kararı (Karar No:791, Esas Yılı:1990, Esas No:362)

Danıştay 6. Dairesi kararı (2006/6449 Esas No, 2008/6962)

Danıştay 6. Dairesi kararı (03.04.2001 tarihli ve E.1999/7003, K.2001/1700)

Danıştay 6. Dairesi kararı (23.12.1998 tarihli ve E.1997/6678, K.1998/6744)

Samsun İdare Mahkemesi kararı (8.3.2006 günlü, E:2005/1524, K:2006/377)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Ahmet YAZAR

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Bozova Lisesi

Lisans Diploması : Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara

Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Antalya, 2010

Tez Konusu : Deniz Kültürünün Antalya Kent Kültürü ve Kimliğinin
Dönüşümündeki Yeri

Doktora Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Antalya, 2017

Tez Konusu : Kıyı Alanlarında Turizm Odaklı Mekânsal Dönüşüm:
Antalya Kemeragzı-Kundu Örneği

Yabancı Diller : İngilizce, Almanca

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Antalya Valiliği – Proje Asistanı

Antalya Emniyet Müdürlüğü – Proje Asistanı

İMEAK Deniz Ticaret Odası Antalya Şb. – Akreditasyon

Sorumlusu

Antalya Ticaret ve Sanayi Odası – Proje Eğitim Koordinatörü

E-Posta : ahmetyazar@akdeniz.edu.tr